

Felix Morrow

Spanien 1931-1937

Revolution och kontrarevolution

Översättning (från engelska): Bengt Andersson

Första upplagan 1976

Publicerat med tillstånd av *Bokförlaget Röda Rummet*

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Introduktion till Spanien – Revolution och kontrarevolution av Ernest Mandel	1
Den amerikanske förläggarens förord	6
Kronologi	7
Första boken INBÖRDESKRIGET I SPANIEN: mot socialism eller fascism	9
Inledning.....	9
1. Republikens födelse 1931	10
2. Den borgerliga revolutionens uppgifter	13
3. Koalitionsregeringen och reaktionens återkomst, 1931-33.....	18
4. Kampen mot fascismen: November 1933 – februari 36.....	23
5. Folkfrontsregeringen och dess försvarare: 20 februari – 17 juli 1936	28
6. Massorna kämpar mot fascismen trots folkfronten, 16 februari – 16 juli 1936	32
7. Kontrarevolution och dubbelmakt.....	37
Andra boken REVOLUTION OCH KONTRAREVOLUTION I SPANIEN	46
1. Varför fascisterna revolterade	46
2. De borgerliga ”bundsförvanterna” i folkfronten	49
3. Revolutionen den 19 juli	54
4. Mot en koalition med borgarklassen	58
5. Den spanska arbetarklassens politik.....	61
6. Caballeros koalitionsregering och dess program	69
7. Den katalanska koalitionsregeringens program	73
8. Återupplivandet av den borgerliga staten, september 1936 – april 1937.....	78
9. Kontrarevolutionen och massorna.....	84
10. Majdagarna: barrikader i Barcelona	90
11. Largo Caballeros fall	105
12. ”El gobierno de la victoria”	113
13. Erövringen av Katalonien.....	119
14. Erövringen av Aragonien	129
15. Den militära kampen under Giral–Caballero	132
16. Den militära kampen under Negrín-Prieto	142
17. Bara två vägar.....	150
Efterord.....	158
Förläggarens efterord	159
Person- och sakregister.....	161

Introduktion till Spanien – Revolution och kontrarevolution av Ernest Mandel

Felix Morrows *Spanien: Revolution och kontrarevolution* är fortfarande den bästa marxistiska analysen av den spanska revolutionen 1936-37 och dess tragiska slut. Andra verk som är skrivna senare och baserade på nytt utförligt källmaterial, ger en mer detaljerad redovisning av händelserna och den sociala och politiska kamp som utmärkte dessa, och de närmast föregående, dramatiska år¹. Men ingen av dem kan jämföras med Morrows analys av de fundamentala klasskrafter som sattes i rörelse, den oundvikliga konflikten mellan dem och resultatet av denna konflikt, beroende av frånvaron av ett revolutionärt ledarskap eller ett klart politiskt medvetande hos de arbetande massorna. Morrow förklarar de viktigaste händelserna i revolutionen och kontrarevolutionen utifrån de sociala krafterna. Han bekräftar till fullo Trotskijs tes att den strategi som stalinisterna och deras bundsförvanter och anhängare förespråkade ("först vinna kriget, sedan slutföra revolutionen") helt ignorerade klasskampens verklighet och att försöken att ersätta den med politisk manipulering bara kan resultera i en katastrof: först strypa revolutionen, sedan förlora kriget.

Den mängd memoarer som kommit ut efter Morrows bok -38 har ytterligare bekräftat Morrows grundläggande analys. Att det var Stalin och den sovjetiska byråkratin som bar ansvaret för att Spanska kommunistpartiet (PCE) påtvingades en kontrarevolutionär inriktning bekräftas av vittnen från partiets ledarskikt.² Den bistra verkligheten kring GPU:s försök att exportera sina metoder till Spanien – massarresteringar, tortyr, mord och skenrättegångar mot revolutionärer (om dessa spreds rykten att de skulle vara Francos "femte kolonn") – är välkända idag liksom deras politiska misslyckande. Ingen trodde på stalinisternas förtal. Arbetarna kände skräck och avsky inför den politiska terrorn. Franco kunde spela på och utnyttja den enorma demoralisering som spred sig i republikanernas led. När de överlevande POUM-ledarna till slut ställdes inför rätta dömdes de inte för att ha varit "Francos agenter" utan för att ha agiterat för proletarietets diktatur!

Det är intressant att se hur t o m i Sovjet, trots den hårda kontroll byråkratin utövar över alla sociala vetenskaper, om än på ett försiktigt sätt, Kominterns och PCE:s linje 1935-39 ifrågasätts idag.³

Denna linje – tillsammans med teorin om "socialfascismen", som var till stor hjälp vid Hitlers maktövertagande i Tyskland; tvångskollektiveringarna, som orsakade mer än 30 års ständig kris i det sovjetiska jordbruket; massutrensningarna 1936-38, där hela den överlevande kadern inom bolsjevikpartiet och inom Röda Arméns befäl mördades, vilket banade väg för de militära katastrofer sommaren och hösten 1941 som förde Sovjet mycket nära randen för ett

¹ T ex Pierre Broué och E Témime, *La Revolution et la Guerre d'Espagne*, Paris -61 [engelsk översättning: *The Revolution and the Civil War in Spain*, London, 1972]. Hugh Thomas, *The Spanish Civil War*, London -65 [svensk översättning: *Spanska inbördeskriget*, Stockholm 1979].

² En före detta medlem av det spanska kommunistpartiets politbyrå, Jesus Hernández, publicerade 1953 en stark anklagelse mot Stalins och GPU:s intrång i Kommunistpartiets politik under inbördeskriget, *Yo fuí un ministro de Stalin* (Jag var en Stalins minister). För att avslöja en bekväm myt är det nödvändigt att trycka på den viktiga roll Togliatti spelade när han var Kominterns representant i Spanien. Han tvingade på det spanska kommunistpartiet dels högerlinjen om revolution i etapper (se hans artikel "Om den spanska revolutionens specifika drag", som finns med i hans samlade essäer: *Sul Movimento Operaio Internazionale*, Rom -64) och dels organiserade han GPU:s terror i Spanien. En annan av kommunistpartiets ledare, Fernando Claudín, bekräftar denna analys i sin *Krisen i den kommunistiska rörelsen*, Paris -70 (Svensk översättning, Röda Rummet -80).

³ K L Maidanik, *Ispanskij proletariat v natsionalno-revoljutsionnoj voine, 1936-1937* (Det spanska proletariet i det nationalrevolutionära kriget, 1936-1937), Moskva -60. Författaren erkänner att arbetarna hade börjat erövra makten i juli 1936, och att de för länge sedan hade passerat gränserna för en borgerligt demokratisk revolution. Hans bok kritiserades senare hårt i Sovjetunionen.

militärt sammanbrott – är Stalins grävsta brott över vilka historien redan gett sin otvetydiga dom.

Den spanska revolutionens nederlag var inte bara en obetydlig händelse på ett andra rangens slagfält. Det var den viktigaste händelse som ledde fram till andra världskriget och fascismens utbredning över Europa, ända fram till Leningrads, Moskvas och Stalingrads portar. Hitlers maktövertagande i Tyskland började tynga ner vågskålen på kontrarevolutionens sida. Det var ett mördande slag mot den största och bäst organiserade delen av det europeiska proletariatet. Men Hitlers seger var inte alls säker och hans erövring av Europa var inte oundviklig. Den väldiga vågen av revolutionär militans inom den spanska arbetarklassens 1936, stödd av en våg av generalstrejker i Frankrike och Belgien och en världsomfattande mobilisering av arbetarkampen som tom nådde USA (de mäktiga sittstrejkerna som ledde till CIO:s bildande), kunde ha krossat Hitler. Sommaren 1936 var hans armé fortfarande mycket svag och hade varit en ”lätt match” för den röda armén. En segerrik spansk revolution, som spridit sig till Frankrike, skulle ha tvingat fram en kraftig respons från arbetarklasserna i Italien och Tyskland.⁴

Historien kunde ha tagit en helt annan kurs. En besegrad spansk revolution dömde arbetarklassens uppsving i Frankrike, Belgien och andra länder till nedgång och demoralisering och öppnade vägen för Hitlers erövring av Europa.

I denna mening kan Stalins politik – att offra den spanska revolutionen till förmån för en diplomatisk lek med de franska och brittiska imperialisterna – inte ses som ett underordnande av världsrevolutionen under Sovjets ”nationella intressen”. Ty hans förräderi gentemot den spanska revolutionen utdelade också kraftiga slag mot Sovjets militära försvar. Politiken återspeglade den grundläggande konservatismen hos det privilegierade skiktet i det sovjetiska samhället, dess paniska rädsla för att någon viktig utvidgning av världsrevolutionen skulle förstöra det status quo som rådde mellan de sociala krafterna, internationellt och nationellt – ett status quo som bestäms av den sovjetiska arbetarklassens politiska passivitet och som möjliggör byråkratins makt.

En liknande fientlighet gentemot varje proletär revolution visade Stalin och hans anhängare i förhållande till de jugoslaviska, kinesiska och kubanska revolutionerna. För närvarande utstår de vietnamesiska kommunisterna en upprepning av detta eländiga spektakel. Den grundläggande skillnaden mellan Spanien 1936 och utvecklingen under efterkrigstiden är den förändring av de internationella klasstyrkeförhållandena som ägt rum. Den ökade styrkan genom de revolutionära uppsvingen har betytt att, medan det var möjligt för den sovjetiska byråkratin att strypa den spanska revolutionen har dess senare ansträngningar i den vägen misslyckats. Detta beror inte bara på de ändrade klasstyrkeförhållandena, utan också på att de lokala kommunistiska partierna eller självständiga revolutionära krafterna har varit beredda till en klar brytning med stalinismens mensjevnikiska inriktning.

Den spanska revolutionen är ett övertygande bevis mot den spontanistiska idén att ett mass-uppsving, bara det är tillräckligt brett, skulle vara tillräckligt för att åstadkomma en segerrik revolution. Aldrig tidigare har historien skådat ett så brett uppsving som i juli 1936 när de spanska arbetarna krossade det fascistiska upproret i nästan alla större städer och på en betydande del av landsbygden. Aldrig förr hade ett så omfattande övertagande av massorna av fabriker, offentliga byggnader och större bondgårdar ägt rum.

⁴ Desertering var inte helt ovanligt, inte bara bland de italienska trupper som skickats dit för att slåss mot republikanerna, utan också bland de speciellt utvalda piloterna i Hitlers flyg. Kondor-legionen, som skickats till Spanien för att hjälpa Franco (se Walter Görnitz. *Der Deutsche Generalstab*, Frankfurt, sid 442).

Icke desto mindre misslyckades revolutionen. Ingen enhetlig och centraliserad maktstruktur skapades av massorna. Konfronterade med denna för varje revolution så viktiga fråga var de anarkistiska ledarna, som hade propagerat bland massorna om statens omedelbara ”upplösande”, en avgörande kraft för att hindra de revolutionära massorna – av vilka många var anarkosyndikalister – från att upprätta sin egen arbetarstat. Därmed accepterade de de facto den borgerliga statens återupprättande. Till och med återupprättandet av den repressiva apparaten. Det faktum att många anarkistiska ledare som först deltog i denna återuppståndna statsapparat som medlemmar av en regering tillsammans med borgarklassen och sedan själva blev offer för det förtryck de hade möjliggjort, understryker de principiella lärdomar som kan dras från händelserna i juli 1936. Massornas antikapitalistiska kampvillighet, revolutionära anda och hjältemod kan under vissa förhållanden överstiga allt vad revolutionärerna själva förutsett. Men utan den borgerliga statsapparats fullständiga krossande och ersättandet av den av en arbetarstat, kan ingen socialistisk revolution segra. Och en sådan arbetarstat kan inte byggas utan ett centraliserat ledarskap. Den kan inte byggas enbart på basen av spontan kamp.

Stalins diplomatiska manövrer – som till stor del byggde på illusioner – var den omedelbara orsaken till den spanska revolutionens misslyckande. Den sovjetiska byråkratins intresse, såsom ett parasitär skikt, var den i sista instans underliggande förklaringen till den kontra-revolutionära politiken. Men en viktig länkande faktor var den felaktiga mensjevikiska teorin om ”revolution i etappen) som överfördes till Spanien (i en särskild ”antifascistisk variant”) inte bara av de viktigaste kominternpolitikerna utan också av många av deras socialdemokratiska och centristiska bundsförvanter (för att inte tala om de ”liberala” borgerliga politikererna som entusiastiskt gjorde teorin till sin egen). Eftersom Spanien var ett efterblivet land kunde bara en borgerligt demokratisk revolution vara på dagordningen. Därför var uppgiften att försvara den borgerliga demokratin, den demokratiska republiken, mot fascismen, monarkin och de kvasi-feodala jordägarna; det kunde inte bli tal om att fortsätta arbetarnas och böndernas kamp mot utsugningen och förtrycket till sitt logiska fullbordande, genom en process av permanent revolution som skulle leda fram till arbetarmakten och lösa den borgerliga revolutionens problem, som den spanska kapitalismens säregna historia inte lyckats lösa.

Idag, när Franco suttit vid makten i mer än trettio år efter inbördeskrigets slut, klamrar sig det spanska kommunistpartiet och olika centristiska grupper fast vid samma strategi. Mer än någonsin tidigare sitter de fast i den ödesdigra idén om ”en revolution i etapper”. Det första steget måste vara återinförande av ”demokrati”. PCE är tom berett att slopa tanken på en demokratisk republik och acceptera monarkins återupprättande, om demokratiska fri- och rättigheter kunde fås på detta sätt. Sedan kommer steget med parlamentarisk demokrati, under vilken PCE och ”andra demokratiska krafter) skall kämpa för reformer. Bara när ”majoriteten” av det spanska folket på detta sätt har övertygats (förmodligen genom val), kan kampen för socialismen – genom ett nytt mellansteg av ”avancerad demokrati” – komma på dagordningen.

PCEs hemliga önskemål har varit att kapitalisterna själva på något sätt skulle stegvis ”liberalisera” den senila bonapartistiska militära diktaturen (frånvaron av en småborgerlig massbas som stödjer regimen omöjliggör att vi kallar den fascistisk). Det var därför som PCE stödde Spaniens inträde i EG (de spanska socialdemokraterna delar ivrigt dessa förhoppningar och illusioner). Eftersom demokratin som genomförts ovanifrån har visat sig vara, helt illusorisk har inriktningen ändrats till ”demokratin vunnen underifrån genom en fredlig generalstrejk” stödd av alla ”demokratiska” politiska krafter, (tom liberala monarkister). Precis som 1936 ersätter de politiska manövrerna helt och hållet en nykter bedömning av de grundläggande sociala krafterna.

Det vore bara dumt att förneka att många förändringar har skett i det spanska samhället sedan inbördeskriget 1936-39. Efter många års isolering sögs den spanska kapitalismen under 50-talet med i den västeuropeiska ekonomins stora boom. Genom det väldiga uppsving som turismen inneburit och genom en massiv utvandring av arbetslösa både från städer och landsbygd som absorberades av den västeuropeiska ekonomin, var hemmamarknaden tillräckligt utvidgad för en viktig industrialiseringsprocess. Idag har Spanien i allt väsentligt blivit ett industriellt land inom vilket den absoluta delen av befolkningen bor i städer och inom vilket den industriella arbetarklassen blivit den numeriskt viktigaste klassen i samhället.

Visst är den spanska kapitalismen avsevärt efterbliven jämfört med sådana imperialistiska länder som Västtyskland, Storbritannien, Frankrike eller Italien. Industrin är fortfarande oförmögen till verklig konkurrens på världsmarknaden. Exporten består till stor del av jordbruksprodukter. Många av de sydliga och västliga områdena är markant underutvecklade. Den nationella frågan, i synnerhet bland baskerna, kvarstår som en obotad kräftsjukdom. Men om det var absolut fel att påstå att Spanien stod på randen av en borgerligt demokratisk revolution 1936, så vore detta påstående idag bara löjligt.

Efter en lång sömn, orsakad både av det fruktansvärda förtrycket – det förtryck som följde på Francos seger var lika blodtörstigt som själva inbördeskriget – och genom frånvaron av perspektiv och självförtroende, har den spanska arbetarklassen åter börjat resa sig. Sedan det tidiga 60-talet har otaliga strejker och andra skärmytslingar börjat ge form åt ett nytt avantgarde på fabrikerna, i arbetarkvarteren och på universiteten. I början försökte kapitalisterna medvetet att begränsa detta uppsving till omedelbara ekonomiska krav (till en rent facklig politik). Men själva diktaturens väsen orsakade denna strategis misslyckande. Den nya militansen kunde inte hindras från att ta upp kampen för de politiska fångarnas frigivning, kampen för självständiga fackföreningar, kampen för tryck-, organisations- och demonstrationsfrihet, och kampen för självbestämmande för de förtryckta nationaliteterna. Därför var ekonomiska och politiska krav starkt förenade. Efter några framsteg och några misslyckanden och trots diktaturens proklamering av undantagstillstånd har stora strejkvågor spritt sig i Baskien, i Barcelona, i Madrid, i Asturien och t o m i det efterblivna Galicien efter 1969. Dessa har förenat ekonomiska krav med en solidaritetsrörelse mot förtrycket.

Eftersom arbetarklassens styrka är absolut avgörande i denna kamp och eftersom arbetarklassens har börjat kämpa för sina egna självständiga intressen, är det absolut orealistiskt att förvänta sig att proletariatet frivilligt skulle begränsa sig till att återinföra den borgerliga demokratin som ett första stadium. Arbetare som börjar ockupera fabriker, som lär sig att bemöta polis och militär, kommer inte att engagera sig i ett avgörande styrkeprov med brutala motståndare för att givmilt lämna över frukterna av segrarna till sina egna utsugare. Oundvikligen kommer den kommande spanska revolutionen att ha en proletärt socialistisk karaktär från början, dvs, den kommer att bestämmas av arbetarklassens agerande och kommer att öppna möjligheten för ett maktövertagande av proletariatet.

Detta betyder inte att demokratiska krav inte kan spela en viktig roll i inledningen av denna revolution och att inte en övergångsfas på upp till några månader är möjlig mellan Franco-diktaturens störtande och införandet av proletariatets diktatur. Det betyder bara att arbetarklassens ledarskap precis som 1936 kommer att vara den avgörande faktorn.

Om ett borgerligt mellanspel blir resultatet av den revolutionära kamp som störtar diktaturen sker inte detta därför att situationen inte är mogen för arbetarklassens maktövertagande. Det återspeglar bara att massorganisationerna som arbetarna fortfarande följer (i första hand PCE) temporärt har lyckats i sina ansträngningar att hålla tillbaka den socialistiska revolutionen till förmån för en borgerlig demokrati. Men möjligheten för ett borgerligt mellanspel att förbli varaktigt skulle till och med vara mer begränsad nu än den var mellan 1931 och 1936. Den

industriella utveckling som Spanien gått igenom sedan dess kommer att till och med ytterligare sätta de sociala motsättningarna på sin spets. De arbetslösas elände, fattigdomen på landsbygden, offren för strukturutvecklingen skulle leda till en förening med en mycket starkare arbetarklass som kommer att skaka det borgerliga samhällets grund. Kapitalistklassen kommer snabbt att upptäcka att den inte har medel att köpa de revolutionära sociala krafterna med reformer. Massförtryck skulle åter igen bli den härskande klassens grundläggande strategi. Sedan arbetarklassen har prövat på organisationsfriheten kommer den inte att passivt acceptera detta förtryck, inte mer än den var beredd att göra det 1936.

Den mest troliga varianten är att en revolutionär generalstrejk kan störta den spanska diktaturen; att en dubbelmaktssituation blir resultatet av denna generalstrejk; att frågan om en federativ iberisk arbetarrepublik kommer på dagordningen genom diktaturens fall. Just genom att den spanska bourgeoisin är medveten om detta troliga perspektiv föredrar den diktaturen i avsaknad av ett realistiskt alternativ.

En ny generation spanska revolutionärer växer upp idag, sammanlänkade med uppsvingen bland arbetarmassorna och med studenternas kamp. Denna generation drar lärdomar av inbördeskriget 1936-39. Den är fortfarande svag jämfört med de uppgifter historien har givit den, men den är starkare än de få trotskister som fanns i Spanien under de avgörande veckor och månader som Morrows bok tar upp. Den kommande spanska revolutionen kommer att spela en viktig roll i utvecklandet av den socialistiska revolutionen i Västeuropa – en process som inleddes med Maj-68 i Frankrike. Att hjälpa de spanska marxisterna att bygga ett starkt leninistiskt parti, en handlingskraftig sektion av Fjärde Internationalen, är idag en av de viktigaste uppgifterna för världens revolutionärer. Nyutgivningen av denna bok är ett viktigt bidrag till detta.

Ernest Mandel.

Den amerikanske förläggarens förord

Flera årtionden efter Francoarméns slutliga seger över republikens sista försvarslinjer är intresset för det spanska inbördeskriget fortfarande mycket stort. Genom att på nytt trycka upp dessa båda samtida redogörelser, som varit utgångna i USA i årtal, har vi försökt göra det som fortfarande är den klaraste och mest inträngande analysen av spanska inbördeskriget och dess förspel tillgängligt igen.

Om vi ser tillbaka står sig Felix Morrows arbete, som skrevs direkt under händelsernas gång, fortfarande förvånansvärt väl. Dess genomgående tema är det fåfänga i försöken att besegra Franco genom en folkfrontskoalition med bourgeoisin. Detta var både stalinisternas och socialisternas huvudsakliga strategi efter september 1935. För att få behålla bourgeoisin i koalitionen tvingades arbetarorganisationerna ta avstånd från de spanska böndernas och arbetarnas mest trängande behov: jordreform och arbetarkontroll över industrin. De kunde inte heller befria Marocko från det spanska tyranniet, eftersom detta skulle skada Spaniens relationer med de imperialistiska ”demokratierna”, som skulle frukta för de egna kolonialväldenas stabilitet.

Men de spanska arbetarorganisationerna missräknade sig grovt. Bourgeoisien slöt nästan enhälligt upp bakom Franco, och lämnade bara kvar sina galjonsfigurer i regeringen; och de imperialistiska demokratierna – England, Frankrike och USA – saboterade den lagligt valda, legitima spanska republikanska regeringens försvar under ”icke-inblandningens” täckmantel. Det marockanska folket, som kunde ha lierat sig med en regering som skänkte dem oberoende, visade sig i stället bli en av Francos starkaste stöttepelare, medan de spanska arbetarna och bönderna demoraliserades och sjönk ned i ligkiltighet, sedan deras förhoppningar krossats av den republikanska regeringen.

Alla viktigare politiska strömningar i Spanien, från anarkisterna till stalinisterna och från POUM till socialistpartiet, vände ryggen åt arbetarklassens självständiga kamp till förmån för en allians med bourgeoisin.

Det andra viktiga temat i Morrows berättelse är alltså den roll som ett revolutionärt parti kunde ha spelat för att försvara arbetarnas och böndernas verkligt revolutionära strävanden mot ledarnas och regeringens förräderi. Om det hade skapats i tid.

Felix Morrow var en av ledarna för *Socialist Workers Party* och tillhörde redaktionen för dess veckotidning, *Socialist Appeal*, som innehöll hans omfattande redogörelser för det spanska inbördeskriget. Han var en av de arton amerikanska trotskister som dömdes i den beryktade Minneapolis-rättegången 1941, där Smith-akten för första gången tillämpades. Efter andra världskriget bröt han med SWP.

Inbördeskriget i Spanien: Mot socialism eller fascism? fullbordades redan två månader efter Francos uppror och publicerades som pamflett av Pioneer Publishers samma år. Den var en redogörelse för den spanska republikens politiska historia, från begynnelsen 1931 fram till det fascistiska upproret i juli 1936. Upproret möttes av ett folkligt uppsving över hela Spanien med krav på vapen för att bekämpa fascisterna, liksom av en djupgående social revolution, där arbetarna lade beslag på fabrikerna och jorden, och i vissa fall till och med affärerna och kaféerna, för att garantera en effektiv organisering av kampen mot Franco. Man skapade ett utbrett nät av folkmiliser under arbetarorganisationernas kontroll. Framåt september, när pamfletten avslutades, hade folkfrontsregeringen återfått den effektiva kontrollen över den militära kampen och börjat återupprätta sin auktoritet, med bistånd av arbetarorganisationernas ledare.

Revolution och kontrarevolution i Spanien avslutades i november 1937, efter att den spanska republikanska rörelsens vänsterflygel slutgiltigt hade krossats och olagligförklarats i Barcelona i maj. Vänsterflygelns nederlag gjorde att förhoppningarna om en republikansk seger snabbt försvann i ett avlägset töcken. När författaren i maj 1938 skrev sitt efterord, var inbördeskrigets utgång uppenbar för alla som överhuvudtaget brydde sig om att tänka.

Kronologi

1930

- Januari Diktatorn Primo de Rivera avgår; kung Alfonso XIII utser Berenguer att leda interimregeringen.
 December Liberala officerare gör ett misslyckat kupp försök (Jaca-kuppen)

1931

- Februari Berenguer avgår.
 April Överväldigande seger för republikanerna i kommunalvalen. Alfonso abdikerar; Alcalá Zamora blir premiärminister.
 Maj Sammanstötningar mellan monarkister och arbetare i Madrid; flera kyrkor bränns ned.
 Juni Valen till Cortes ger prorepublikanska partier förkrossande majoritet. Alcalá Zamora blir republikens president; Azaña premiärminister.
 Juli–aug Strejkvåg krossas av republikanskt regeringsartilleri.

1932

- Januari Resning i Katalonien organiseras av FAI.
 Augusti Katalonien tillerkänns självständighet. Misslyckat kupp försök av den monarkistiske generalen Sanjurjo.

1933

- Januari Anarkosyndikalistisk resning i Barcelona krossas.
 April Stora framgångar för högern i kommunalvalen.
 September Azaña ersätts av Lerroux som premiärminister.
 29 oktober Falange Española grundas i Madrid.
 November Valen till Cortes ger högern och monarkisterna majoritet på grund av CNT:s valbojkott; Lerroux premiärminister, börjar upphäva reformer.

1934

- Januari Vänstersväng i valen i Katalonien; Companys blir katalansk president.
 April Generalstrejk i Barcelona slås ned.
 Juni Anarkisterna uppmanar till strejker på landsbygden.
 Okt – nov Lerroux bildar ny regering, med medlemmar av Gil Robles högerparti CEDA; socialisternas och anarkisternas generalstrejk krossas; Lerroux ger Franco i uppdrag att slå ned gruvarbetarnas revolt i Asturien. Kataloniens oberoende upphävs.

1935

- Augusti Kominterns 7:e kongress proklamerar folkfrontspolitiken.
 September POUM bildas.

1936

- Januari Lerroux avgår under en finansskandal; Cortes upplöses.

Februari	Folkfronten får makten i nya val; Azaña blir premiärminister; anarkisterna och POUM stöder folkfronten.
April	De socialistiska och kommunistiska ungdomsgrupperna går samman.
Maj	Azaña blir president; Casares Quiroga premiärminister.
Maj – juni	Omfattande strejker i Frankrike; den franska Folkfronten vinner valen. Leon Blum blir premiärminister, Daladier krigsminister.
13 juli	Spanska kommunistpartiet ger regeringen sitt fulla stöd.
17-21 juli	Den fascistiska revolten inleds i Marocko och sprider sig till Spanien. Quiroga ersätts av Martínez Barrio och den senare av Giral.
21 juli	Antifascistiska Miliskommittén bildas i Katalonien.
15 augusti	Frankrike och England undertecknar noninterventionspakten.
19 augusti	Första moskvarättegången inleds
September	Giral avgår; Largo Caballero blir premiärminister på villkor att kommunistpartiet går med i regeringen. CNT och POUM går med i den katalanska regeringen; Nin blir justitieminister.
Oktober	Centralregeringen gör slut på milisernas oberoende och skapar Folkarmén; Madrids belägring börjar; regeringen går med på upprättandet av internationella brigader. Franco blir generalissimo i Nationalistspanien.
November	Centralregeringen, som omorganiserats för att även omfatta anarkisterna, flyttar till Valencia. Internationella brigader anländer till Madrid.
16 december	POUM utesluts ur regeringen.

1937

Februari	Malaga faller.
25 april	Guernica bombas.
Maj	Regeringens försök att beröva anarkisterna kontrollen över Barcelonas telefonväxel leder till nytt uppsving; Negrín ersätter Caballero som premiärminister.
Juni	POUM olagligförklaras av Centralregeringen; ledarna arresteras; Bilbao faller.
Oktober	Centralregeringen flyttar till Barcelona.

1938

Januari	Det tunga bombardemanget av Barcelona inleds.
Februari	Teruel faller.
April-juni	Franco når fram till kusten och delar det republikanska Spanien i två hälfter.
September	Internationella brigaderna utkämpar sitt sista slag i Ebro-kampanjen; Chamberlain och Daladier undertecknar avtalet med Hitler i München. Internationella brigaderna dras tillbaka från Spanien.

1939

26 januari	Barcelona kapitulerar.
27 februari	Frankrike och England erkänner Franco medan lojalisterna fortfarande håller en tredjedel av Spanien. Azaña flyr från Spanien.
Mars	Nationell försvarsjunta bildas för att arrangera regeringens kapitulation. Kommunistpartiet kastas ut ur Folkfronten. Madrid och Valencia kapitulerar; aktiva fientligheter upphör.
April	USA erkänner Franco.
23 augusti	Pakten mellan Stalin och Hitler undertecknas.

Första boken INBÖRDESKRIGET I SPANIEN: mot socialism eller fascism

Inledning

Fascistiska soldater och arbetarmilis i skyttegravar, helt nära varandra. Under ett uppehåll i skjutandet ropas argument fram och tillbaka:

”Ni är söner till bönder och arbetare”, ropar en milisman. ”Ni borde vara här med oss och kämpa för republiken, där vi har demokrati och frihet.”

Svaret kommer genast. Det är ett argument som bönderna har använt mot alla reformistiska appeller alltsedan republiken kom till 1931:

”Vad gav republiken er att äta? Vad har republiken gjort för oss, för att vi ska kämpa för den?”

I den här incidenten, som pressen omnämnde helt i förbigående, har vi kärnan i inbördeskrigets problem.

De sjuttio procent av befolkningen som är bönder har inte vunnits över till proletariats sida. De stod vid sidan av republikens födelse 1931. Deras passivitet och fientlighet ledde till reaktionens triumf i november 1933. De deltog inte i den proletära oktoberrevolten 1934. Förutom i Katalonien och Valencia, där proletariatet har tagit ställning för konfiskering av jorden och redan lämnar över den till bönderna och i delar av Andalusien där lantarbetarna själva har lagt beslag på jorden, har bondemassorna ännu inte rest sig för att kämpa sida vid sida med arbetarklassen.

Ett så djupgående inbördeskrig som det spanska har aldrig tidigare vunnits utan att ett revolutionärt socialt program förts fram. Ändå verkar det som om den av Caballero ledda koalitionsregeringens hela program utgörs av den militära kampen. ”Först efter segern kan vi gripa oss an de politiska och sociala problem, som berör de olika grupperna inom ’Vänsterfolkfronten’”, säger en regeringstalesman (*New York Times*, 20 september). ”Vårt program innehåller bara en punkt och det är att segra.” Men faktum är att koalitionsregeringens paroll ”Försvara den demokratiska republiken” *verkligen* innehåller ett socialt program, men ett reformistiskt sådant: att försvara det borgerliga produktionssättets ”vänligaste” politiska instrument.

I den stora franska revolutionen innebar parollen ”Frihet, jämlikhet och broderskap” rent konkret jorden till bönderna, frihet från trälldom, en ny värld av arbete och rikedom. Den innebar att de feodala förtryckarnas ekonomiska makt krossades och att Frankrikes öde lades i den revolutionära bourgeoisins händer. Den ryska revolutionens paroll ”Jord, bröd och frihet” samlade framgångsrikt folket mot Kornilov och Kerenskij, eftersom det innebar en förvandling av Ryssland. Spaniens proletariat kommer att resa lika revolutionära paroller, eller förlora inbördeskriget.

Det katalanska proletariatet har redan insett denna sanning. Dess revolutionära program kommer inte att stanna inom de egna gränserna så länge till. Just i dag kom nyheten att ett annat parti i folkfronten, det syndikalistiska partiet som bildades efter oktoberrevolten av anarkosyndikalister som erkände nödvändigheten av att delta i det politiska livet, har krävt ett socialistiskt program för ett framgångsrikt fullföljande av inbördeskriget. Caballero, folkfrontens ”extrema” vänsterflygel, på premiärministerposten är i sig själv ett förvrängt bevis på att massorna inte vill kämpa för att bevara kapitalismen. Men Caballeros gamla lagrar kan inte och kommer inte att ersätta det mycket konkreta innehållet i ett revolutionärt program.

På de följande sidorna berättas historien om den rika revolutionära erfarenhet som det spanska proletariatet har fått under fem korta år. Denna utomordentligt koncentrerade erfarenhet lär det spanska proletariatet att ta sitt öde i egna händer. Till den ryska revolutionens lärdomar läggs nu den spanska revolutionens lika djupgående lärdomar.

New York, 22 september 1936.

1. Republikens födelse 1931

”Ärorik, oblodig, fredlig, harmonisk” var revolutionen den 14 april 1931. Två dagar tidigare hade folket röstat för den republikanska och socialistiska koalitionen i de landsomfattande kommunalvalen. Det var tillräckligt för att göra slut på Alfonso. Den spanska republiken kom så lätt... Men dess födelse var nästan den enda oblodiga händelsen i samband med revolutionen, både före och efter 1931.

I mer än ett århundrade hade Spanien försökt ge liv åt en ny regim. Men alla försök hade stupat på den paralyserande effekten av senilt förfall från kejsardömets dagar. Desto blodigare var därför historien om misslyckandena och deras straff. Fyra större revolutioner före 1875, fyra gånger följda av vit terror, var bara topparna i en nästan oavbruten ström av bonde-revolter och armémyterier, inbördeskrig, regionala revolter, armépronunciamentos, konspirationer och hovkamarillans motkonspirationer.

Inte heller den moderna bourgeoisin försökte ta itu med den borgerliga revolutionen, när den sent omsider trädde fram på scenen. Den moderna industrin och det moderna transportväsendet härstammar från det spansk – amerikanska kriget, som förde nya impulser till Spanien. Åren 1898-1914 kallas den ”nationella pånyttfödelsen” (det var också världskapitalismens indiansommar). Men dessa båda decennierna spanska och katalanska industrimän tävlade med de gamla jordägarfamiljerna i att visa sin lojalitet till monarkin. Några – som greve Romanones – adlades, köpte stora landområden, och kombinerade det nya och det gamla ekonomiska systemet i sina egna personer. Andra stärkte banden mellan de båda systemen genom inteckningar och giftermål inom jordägararistokratin. Kungen bevarade feodalismens prakt; men han avhöll sig knappast från att beblanda sig med bourgeoisien i de mest tvivelaktiga ekonomiska företag. På jakt efter nya områden att utsuga fick bourgeoisien Alfonso att inleda erövringen av Marocko. 1912. Alfonsos lömande neutralitet under världskriget gjorde honom populär hos borgarna, då världsmarknaden i fyra års tid stod öppen för deras varor.

När imperialisterna tog tillbaka den marknaden efter kriget, när det katalanska och spanska proletariatet började kämpa och arméns misslyckanden i Marocko hade tagit död på arbetarnas och böndernas respekt för regimen, finansierade industrimännen i Katalonien Primo de Riveras kupp. Diktatorns program med offentliga arbeten och oöverkomliga tullmurar, krossandet av anarkosyndikalisterna och obligatoriska skiljedomsnämnder för de socialistiska fackföreningarna skänkte industrin ett nytt uppsving och Rivera och Alfonso bourgeoisins mest hängivna tillbedjan. Världskrisen gjorde slut på det spanska välståndet och Rivera föll tillsammans med pesetan i januari 1930. Men större delen av bourgeoisin höll sig fortfarande till Alfonso. Så sent som den 28 september 1930 kunde Alcalá Zamora, som skulle komma att leda republiken, i protest mot regeringens politik avsluta sitt tal på ett massmöte med en lovsång till kronan.

Samtidigt, i maj 1930, hissade Madrids studenter och arbetare röda och republikanska fanor och öppnade eld mot polisen; i september slöt socialisterna och UGT en pakt med de republikanska grupperna för att göra slut på monarkin; revolutionära generalstrejker följde bl a i Sevilla, Madrid, Bilbao, Barcelona, Valencia, där blodiga sammanstötningar med de väpnade styrkorna ägde rum vid varje tillfälle. En arbetarresning som skulle sammanfalla med ett republikanskt myteri i armén misslyckades, när soldatrevolten den 12 december inleddes

tidigare än planerat; avrättningarna, av soldatledarna inspirerade emellertid ett av de republikanska och socialistiska ledarna undertecknat manifest, där dessa som sitt mål angav ett omedelbart införande av republiken. Undertecknarna sattes i Madrids mönsterfångelse – som blev centrum för Spaniens politiska liv. Premiärminister Berenguers desperata försök att få till stånd ett Cortes (motsvarande riksdag/parlament) av den gamla typen som stöd för Alfonso slogs tillbaka, när republikanerna och socialisterna uttalade sig för bojkott; Berenguer avgick. Kommunalvalen visade att massorna var för republiken.

Först nu bestämde sig industrimännen, som skrämts av generalstrejkerna, av den öppet pågående beväpningen av arbetarna och av socialisternas hot om en nationell generalstrejk: monarkin var ett billigt offer att kasta till revolutionens ulvar. Då, och endast då, när Alfonso själv höll med om att det var lönlöst att kämpa, gick bourgeoisin också med på republiken.

Betecknande för den nya republikens anda är det faktum att det äldsta och största av de republikanska partierna inte lyfte ett finger för att få den att komma till stånd och snart nog gick i allians med monarkisterna. Det gäller Lerroux' Radikala Parti. Tre årtionden av spansk parlamentarism fylls av anklagelser för mutor, utpressning och bedrägeri mot detta parti. Radikalernas demagoger bistod monarkin i kampen mot den katalanska nationalismen. Den tjuvaktighet och utpressning som gjort deras franska kompanjoner (nu i spetsen för Folkfronten) så ökända, bleknar i jämförelse med de djärva kampanjer, som de spanska radikalerna drev mot enskilda industrimän och bankirer, kampanjer som alltid slutade när det väntade feta kuvertet diskret hade överlämnats. Den normala metoden för polemik inom det radikala partiet var ömsesidiga anklagelser för korruption och utpressning. På grund av dess ovanligt snuskiga historia, och trots att det var det äldsta och största borgerliga republikanska partiet, förekom det mycket kraftigt motstånd mot dess deltagande i den första republikanska regeringen. Detta motstånd kom också från katoliker som Zamora, vilken till att börja med uppriktigt eftersträvade republiken och, efter att ha varit minister under monarkin, bäst visste för vilken sorts tjänster Alfonso hade utnyttjat radikalerna.

Trots de många anhängarna inom bourgeoisin och såsom varande det mest konservativa republikanska partiet, erbjöd Lerroux' radikaler inte något politiskt ledarskap. De var sysselsatta med att tävla om lönande poster. De övriga republikanernas och socialisternas skräck för att den nya republiken skulle drabbas av minsta skandal hade emellertid ett mycket återhållande inflytande på radikalerna. De blev lugnare när de strax därpå – lämnade regeringen och lärer sig med Gil Robles klerikaler – radikalerna vars främsta varumärke hade varit antiklerikalismen!

Övriga republikanska partier – förutom den Katalanska Vänstern som hade bönder som medlemmar – var improvisationer, enkom skapade för aprilvalen och med obetydligt masstöd, ty den lägre medelklassen är liten och impotent i Spanien.

Republikens enda verkliga stöd kom därför från det socialistiska och fackligt organiserade proletariatet. Själva detta faktum innebar emellertid att republiken inte kunde vara något annat än en övergång till en kamp om makten mellan den fascistiska och monarkistiska reaktionen å ena sidan och socialismen å den andra. På detta sena stadium fanns det inte plats för en demokratisk republik i Spanien.

Men det socialistiska ledarskapet förberedde olyckligtvis inte denna kamp. Det delade tvärtom Azañas småborgerliga åsikter. Dessa åsikter hade enligt egen utsago byggts upp med 1789 års franska revolution som förebild. Spanien antogs stå inför en lång fredlig utveckling under vilken den borgerliga revolutionens uppgifter skulle lösas av en allians mellan republikanerna och arbetarna. Först därefter – flera årtionden efter 1931 – skulle republiken förvandlas till en socialistisk republik. Men det var långt dit! tänkte de socialistiska ledarna, Prieto, Caballero, de los Ríos, Besteiros, del Vayo, Araquistáin, som under monarkins nästan asiatiska regim

hade nått upp till medelåldern, allra minst. Madrid, den viktigaste socialistiska bastionen, var fortfarande till stor del samma hantverksstad som på nittioalet; dess socialism var en blandning av grundläggaren Pablo Iglesias provinsiala reformism och den tyska socialdemokratin i dess värsta efterkrigstidsform.

Den andra större strömningen inom det spanska proletariatet, anarkosyndikalismen, som i CNT hade ungefär hälften av de socialistiska UGT-fackföreningarnas styrka, dominerade den moderna industristaden Barcelona, men hade förändrats mycket litet sedan bildandet på Cordoba-kongressen 1872. Hopplöst antipolitisk bidrog den inte till republikens uppkomst. Därefter intog den en position av passivt stöd under smekmånaden för att övergå till vild putschism och kuppmetoder så snart det rosa skimret försvunnit. Spanien kunde inte finna sitt ideologiska ledarskap här. Fem års revolution krävdes innan anarkosyndikalismen började bryta med sin doktrinära vägran att ge sig in på politikens område och kämpa för en arbetarstat.

Sovjetunionens tillblivelse och framgångar – ett bondeland som Spanien – hälsades entusiastiskt i Spanien. Men den ryska revolutionens bolsjevikiska metodologi var nästan helt okänd. Den spanska socialismens teoretiska efterblivenhet hade inte gett upphov till mer än en liten probolsjevikisk strömning 1918. De eventuella framsteg den hade gjort 1930 bröts av Kominterns utslutning av nästan hela partiet för trotskistiska, ”höger”- eller andra avvikelser. Trots Kominterns omfattande stöd, spelade det officiella kommunistpartiet inte någon som helst roll under den följande perioden. I mars 1932 upptäckte Komintern nya avvikelser och raderade ut hela ledningen igen. I enlighet med den ”tredje periodens” ideologi (1929-1934) fördömde stalinisterna enhetsfronter med anarkistiska eller socialistiska organisationer, vilka sades vara fascismens tvillingar. De byggde innehållslösa ”röda fackföreningar” i motsättning till CNT och UGT. De proklamerade stolt att de byggde bondesovjeter, vid en tidpunkt då de inte hade några anhängare bland proletariatet, som måste leda sådana sovjeter. De propagerade för den ”mellanliggande demokratiska arbetar- och bonderevolutionen”, såsom något skilt från borgerliga och proletära revolutioner – en uppfattning som Lenin förkastade 1917, varigenom de åstadkom en hopplös sammanblandning av uppgiften att kämpa om massorna med den därpå följande kampen om makten. Stalinisterna övergav denna ”tredje perioden”-röra 1935 – men bara för att ta upp den misskrediterade folkfrontspolitiken och ge sig in i koalitioner med bourgeoisin. Från början till slut spelade de en alltigenom reaktionär roll.

Den äkta bolsjevismens tradition företrädde i Spanien bara konsekvent av den lilla gruppen Kommunistiska Vänstern, som anslöt sig till den internationella ”trotskistiska” rörelsen. Trotskij själv skrev två viktiga pamfletter, *Revolutionen i Spanien* flera månader innan republikens tillkomst och *Den spanska revolutionen i fara* kort därpå, liksom många artiklar allteftersom utvecklingen gick vidare. Ingen kan förstå den spanska revolutionens dynamik utan att läsa Trotskij's profetiska analyser. På varje avgörande fråga har händelseutvecklingen bekräftat hans åsikter. Mot den officiella socialismens pseudojakobinska doktriner förde han fram ett marxist-leninistiskt bevis, rikt på konkret förståelse av Spaniens villkor, på omöjligheten av att den borgerliga republiken skulle kunna ta itu med revolutionens demokratiska uppgifter. Mot stalinisternas pseudovänsteristiska nonsens satte han ett särskilt program, med vars hjälp ett revolutionärt parti skulle kunna vinna de spanska massorna och leda dem till en segerrik revolution.

Men den Kommunistiska Vänstern bestod bara av en handfull medlemmar. Den var inte ett parti. Partier byggs inte å en natt, inte ens i en revolutionär situation. En grupp är inte ett parti. Det förstod den Kommunistiska Vänstern tyvärr inte, och man delade inte Trotskij's syn på den stora betydelsen av vänsterströmningen inom socialistpartiets bas sedan händelseutvecklingen bekräftat Trotskij's förutsägelser. Denna ”vänsterism” följdes av en opportunistisk linje, som ledde till att man undertecknade folkfrontens program. Inte förrän det nu pågående

inbördeskriget bröt ut, vände de tidigare trotskisterna (nu i POUM) tillbaka till en bolsjevikisk politik.

Proletariatet hade alltså ingen ledning, som förberedde det för de stora uppgifterna, när republiken kom. Det skulle få betala dyrt för denna brist!

2. Den borgerliga revolutionens uppgifter

Den borgerliga republiken stod inför fem viktiga uppgifter; dessa måste lösas för att regimen inte skulle avlösas av den monarkistiska eller fascistiska reaktionen, eller av en ny revolution och en arbetarstat:

1. Den agrara frågan

Jordbruket stod för mer än halva nationalinkomsten, nästan två tredjedelar av exporten och det mesta av regeringens interna inkomster. Och med sjuttio procent av befolkningen på landsbygden var det en fråga av avgörande vikt för Spaniens framtid.

Jordfördelningen är den värsta i hela Europa. En tredjedel ägs av stora jordägare, i vissa fall med egendomar som täcker halva provinser. En annan tredjedel ägs av en grupp medelstora jordägare, som är mer talrik än de största jordägarna, men även den jorden brukas i stora egendomar av arrendatorer och lantarbetare. Endast en tredjedel ägs av bönder, och till största delen i form av primitivt utrustade jordbruk på fem hektar eller mindre av torr och dålig jord som inte räcker till för att försörja deras familjer. Där bönderna äger bra jord – som medelhavskustens trädgårdsjord – är den uppdelad i pyttesmå jordplättar.

De fem miljoner bondefamiljerna kan delas upp i tre kategorier:

Två miljoner som äger de otillräckliga jordbruken. Endast i de norra provinserna finns det en del relativt välbärgade bondefamiljer. Större delen av dessa "ägare" svälter tillsammans med de jordlösa och arbetar som daglönare så ofta de kan.

En och en halv miljon bönder som arrenderar jorden och delar skörden med jordägarna. De utsätts för ett tredubbeltryck: Jordägaren, ockraren som finansierar skörden och handelsmannen som köper den.

En och en halv miljon lantarbetare som arbetar för otroligt låga löner och i bästa fall har sysselsättning nittio till hundrafemtio dagar om året. Sex pesetas om dagen är en *bra* lön.

Till den direkta utsugningen kommer också skatteutpressningen. Av den skatt som samlades in från jordbruket under republikens första år kom mer än hälften från de jordägande bönderna.

Levnadsvillkoren för miljoners bondefamiljer trotsar all beskrivning. För att få en jämförelse måste man gå till Orienten, till de kinesiska och indiska böndernas levnadsförhållanden. Svält mellan skördarna är *normalt*. Den spanska pressen innehåller vid sådana tillfällen åtskilliga rapporter om hela distrikt, där bönderna lever på rötter och kokta grönsaker. Desperata revolter, beslag av skördar, räder mot spannmålslager och perioder av gerillakrigföring har rit en del av Spaniens historia under ett helt århundrade. Men varje gång blev det bara ytterligare ett bevis på att de utspridda bönderna inte kunde frigöra sig utan städernas hjälp.

De senaste årtiondena har inte inneburit någon lättnad för bönderna. De gyllene krigsåren 1914-18 gav det spanska jordbruket tillfälle att ge sig in på världsmarknaden och säkra höga priser. Den prishöjning på produkter och jord som detta resulterade i kapitaliserades till kontanter av jordägarna via in-teckningar; bönderna fick inte mycket på sin lott. Däremot fick bönderna snabbt betala för jordbrukets sammanbrott efter krigsslutet. Jordbrukskrisen, som var en del av världskrisen och förvärrades av Englands och Frankrikes tullmurar mot det

spanska jordbruket, ledde till en sådan misär för bönderna att hela regioner stod inför risken att utrotas av svält 1931. Därtill kom den permanenta arbetslöshetsarmén på landsbygden.

Den enda utvägen ur denna fruktansvärda situation vore omedelbar expropriation och fördelning bland bönderna av de två tredjedelar av jorden som ägdes av jordägarna. Men inte heller det skulle vara tillräckligt. Med undantag av trädgårdsodlingarna på Medelhavskusten bedrivs det spanska jordbruket med primitiva metoder. Skörden per hektar är den lägsta i Europa. Jordfördelningen måste kompletteras med intensiva jordbruksmetoder, som kräver utbildning, modern utrustning, konstgödsel, m m, vilket innebär systematisk statlig hjälp till jordbruket.

Den feodala ägarstrukturen på den franska landsbygden förstördes av jakobinerna, vilket bara gynnade expansionen av kapitalistiska produktionsförhållanden. Men i 1931 års Spanien exploaterades jorden redan under kapitalistiska förhållanden. Jorden hade länge varit en handelsvara, möjlig att köpa och sälja på marknaden, och därför också inteckningsbar och skuldtyngd. *Därför skulle konfiskation av jord också vara konfiskation av bankkapital. Det skulle vara dödsstöten för den spanska kapitalismen, både jordbruks- och industrikapitalismen.*

Av detta helt uppenbara faktum drog koalitionsregeringen därför slutsatsen, att man inte kunde konfiskera jorden. I stället utvecklade man detaljerade och meningslösa planer, för hur regeringen genom sitt jordreforminstitut skulle köpa upp de stora jordegendomarna och låta dela ut dem till bönderna på arrendebasis. Eftersom Spanien är ett fattigt land som ger staten små inkomster, skulle denna process med nödvändighet bli mycket långvarig. Regeringens egna siffror visade att dess metod för att dela upp jorden genom statliga uppköp skulle ta åtminstone ett århundrade i anspråk.

2. Den spanska industrins utveckling

Om den republikanska och socialistiska koalitionen inte kunde lösa den agrara frågan, så kunde den kanske utveckla industrins och transportväsendets produktivkrafter?

Jämfört med de stora imperialistmakternas industri är Spanien hopplöst efterbliven. Bara 1 400 mil järnvägar, i ett land större än Tyskland! Med 1,1 % av världshandeln 1930 hade man en något mindre andel än innan kriget.

Den spanska industrins utvecklingsfas var kort – 1898-1918. Själva utvecklingen av industrin under kriget blev en källa till ytterligare svårigheter. Krigsslutet innebar att Spaniens industri, som var outvecklad och inte backades upp av någon stormakt, snart hamnade på efterkälken i den imperialistiska kapplöpningen om marknaderna. Inte ens Spaniens egen marknad kunde bevaras för den egna industrin. Primo de Riveras oöverkomliga tullmurar ledde till franska och engelska vedergällningsaktioner mot det spanska jordbruket. Eftersom jordbruket stod för mellan hälften och två tredjedelar av exporten, så ledde detta till en fruktansvärd jordbrukskris, som i sin tur resulterade i att industrins hemmamarknad kollapsade. Just denna kris, 1931, ledde till republikens födelse.

Detta var fakta som var omöjliga att undvika, men den republikansk-socialistiska koalitionen upprepade ständigt, som vore det en besvärjelse, att Spanien endast hade påbörjat sin kapitalistiska utveckling, att man på ett eller annat sätt skulle bygga upp industrin och handeln, att världskrisen skulle dra förbi, osv. Republiken ärvde nästan en miljon arbetslösa arbetare och bönder och innan 1933 var slut, hade antalet stigit till en och en halv miljon, vilket innebär 25 % av befolkningen, om man tar hänsyn till alla som var beroende av de arbetslösa.

Med järnhård logik visade trotskisterna, att den svaga spanska industrin under kapitalistiska förhållanden bara kan utvecklas inom en expanderande världsmarknad, och att världsmarknaden gradvis hade krympt ihop; för att kunna utvecklas måste den spanska industrin

skyddas av ett monopol på utrikeshandeln. Men påtryckningarna från det utländska kapitalet i Spanien samt Frankrikes och Englands hot mot jordbruksexporten innebar att en borgerlig regering inte kunde skapa ett utrikeshandelsmonopol.

Även om den spanska industrins försening blockerade dess fortsatta utveckling under kapitalismen, så hade samma försening (liksom den i Ryssland) resulterat i en koncentration av proletariatet till stora företag i ett fåtal städer. Barcelona, den största hamnen och tillika det största industriella centrat, svarar tillsammans med övriga industristäder i Katalonien för hela den spanska arbetarklassen. Biscaya-området, Asturien och Madrid varar för större delen av resten. Allt som allt har Spanien mindre än två miljoner industriarbetare, men deras specifika politiska tyngd är på grund av koncentrationen jämförbar med det ryska proletariatets.

3. Kyrkan

Skiljandet av kyrkan från staten var inte en ren parlamentarisk uppgift. För att uppnå särskiljandet konfiskerade den franska revolutionen kyrkojorden med hjälp av de mobiliserade bönderna, upplöste de religiösa ordnarna, beslagtog kyrkorna och deras rikedomar och olagligförklarade och förbjöd länge prästerskapets verksamhet. Först då uppnådde man den även då otillräckliga uppdelningen av kyrka och stat i Frankrike.

I 1931 års Spanien var problemet än mer pressande och akut. Hela kyrkans bakgrund gjorde den med nödvändighet till republikens dödsfiende. I århundraden hade kyrkan stått i vägen för varje form av framsteg. En mycket katolsk kung, Karl III, hade rent av tvingats driva ut jesuiterna 1767, Joséf Bonaparte måste upplösa de religiösa ordnarna och den liberale Mendizabál förbjöd dem 1835. Kyrkan krossade varje revolution på 1800-talet; i gengäld var varje revolution, varje snabbare rörelse i Spaniens liv med nödvändighet antitypisk. Till och med kung Alfonso tvingades efter Barcelonarevolten 1909 tillkännage, att han skulle "bifalla folkets önskan att reducera och reglera det överdrivet stora antalet religiösa ordnar" och genomföra religionsfrihet. Rom fick emellertid Alfonso på andra tankar. Varje försök att utvidga regimens bas stoppades av kyrkan – det sista 1923, när den inlade sitt veto mot premiärminister Alhucemas' förslag att inkalla ett konstituerande Cortes och i stället backade upp diktaturen. Det är inte att undra på att varje orosperiod sedan 1812 åtföljts av nedbrända kyrkor och dödade präster.

Man kan få en uppfattning om kyrkans ekonomiska makt genom en rapport till Cortes 1931 där man värderar jesuitordens egendomar till en tredjedel av landets samlade rikedomar. Den jord som konfiskerades efter 1868 års revolution komprimerades så generöst av reaktionen, att kyrkan hade gett sig in på en karriär inom industrin och finansväsendet. Dess monopolistiska kreditbanker för jordbruket var landsbygdens ockrare och dess stadsbanker var delägare i industrin. De religiösa ordnarna drev rena industriföretag (spannmålskvarnar, tvätterier, sy- och klädesfabriker, m.m.) med obetalt arbete (föräldralösa barn, "studenter") och konkurrerade framgångsrikt med industrin. I egenskap av statsreligion erhöll den varje år tiotals miljoner pesetas från statskassan, var befriad från all skattskyldighet, även inom industriproduktionen, och mottog höga avgifter för dop, bröllop, begravningar m m.

Dess officiella kontroll över undervisningen innebar att studenterna skulle skyddas från radikalism och bönderna hållas kvar i analfabetism – halva Spaniens befolkning kunde varken läsa eller skriva 1930. Man kan få en uppfattning om den vidskepelse kyrkan spred genom det faktum att det ända tills helt nyligen såldes påvliga avlater för ett styckepris av några få pesetas – undertecknade av en ärkebiskop kunde inhandlas i affärer som annonserade: "Billiga avlater i dag".

De svartrockade horderna var en veritabel armé som konfronterade republiken: åttio till nittiotusen i 4.000 ordenskyrkor och mer än 25.000 församlingspräster – enbart antalet i de

religiösa ordnarna var större än det totala antalet gymnasister och dubbelt så stort som antalet högskoleelever.

Under republikens första månader var kyrkan försiktig i sin kamp mot den nya regimen, vilket nog var välbetänkt: Ett biskopsbrev som rådde katoliker att rösta på katolska kandidater som ”varken var republikaner eller monarkister” ledde i maj till att en mängd kyrkor och kloster brändes ned. Icke desto mindre var det allmänt känt att den enorma hopen av munkar och nunnor och församlingspräster spred en ständig ström av propaganda från hus till hus. Liksom i alla andra kritiska perioder i Spaniens historia, där kyrkan kände sig hotat av förändringarna, spred den ut rapporter om mirakler till de vidskepliga – gråtande statyer, blödande krucifix – vittnesböcker om att onda tider hade kommit. Vad skulle den republikanska regeringen göra med denna mäktiga fiende?

Frågan om kyrkan ledde till den första regeringskrisen. Azaña formulerade en kompromiss som antogs. De religiösa ordnarna, liksom varje annan organisation, skulle inte röras, såvida de inte bevisligen var skadliga för samhället. Dessutom fanns det en tyst överenskommelse att detta endast skulle gälla jesuiterna, som upplöstes i januari 1932, efter att ha fått gott om tid på sig att överföra det mesta av sina rikedomar till enskilda individer eller andra ordnar. Regeringens subventioner till prästerskapet upphörde formellt i och med det officiella avskaffandet av statsreligionen, men uppvägdes delvis av betalningen till kyrkan för undervisningen; att kasta ut kyrkan från skolorna var nämligen ett program på ”lång sikt”. Detta var vad regeringens kyrkoprogram bestod av. Även denna patetiska otillräckliga lagstiftning gjorde bourgeoisin rasande; den bekämpades inte bara av de bägge ministrarna Zamora och Maura (katoliker), utan också av den republikanske radikalen Lerroux som hade byggt hela sin livslånga karriär i spansk politik på antiklerikalismen. Den republikanska bourgeoisin var antiklerikal i ord och önskade en rättvisare fördelning av bytet, men den var så sammanflätad med kapitalistiska och jordägarintressen, som i sin tur vilade på kyrkan, att den var totalt oförmögen att på allvar bekämpa dess politiska och ekonomiska makt.

Den Kommunistiska Vänstern förklarade att detta var ytterligare ett prov på koalitionsregeringens bankrutt. Den kunde inte ens genomföra den ”borgerligt-demokratiska” uppgiften att kuva kyrkan. Revolutionärerna krävde konfiskation av kyrkans rikedomar, upplösning av alla ordnar, omedelbart förbud mot religiösa lärare i skolorna, utnyttjande av kyrkans fonder till att hjälpa bönderna, och man uppmanade bönderna att ockupera kyrkans jord.

4. Armén

Spaniens historia under 1800-talet och den första tredjedelen av 1900-talet är fylld av militära sammansvärjningar och *pronunciamentos*. Då den var inkallad av monarkin själv för att göra slut på oppositionen, ledde arméns privilegierade ställning till uppkomsten av en övergödd officerskast. Officerskåren blev så stor att den anförtroddes hela den koloniala och en stor del av den inhemska administrationen (inklusive polisstyrkan, civilgardet). Officerarna utnyttjade Alfonsos växande behov av arméns stöd till att förstärka sina egna ställningar. 1905 års rättegångslag gav militärdomstolar rätt till att rannsaka och straffa skymfer mot armén från civila och gjorde kritik från arbetarrörelsen och pressen till majestätsbrott. Till och med Alfonsos premiärminister Maura protesterade 1917 mot att officerarna omöjliggjorde civilt styre. 1919 krävde armékasten, som organiserat sig i officersråd för påtryckningar mot regeringen och allmänheten, att polischefen skulle avskedas i protest mot eftergifter till generalstrejken. Krigsministern var alltid en av dess män. Det gick en officer på sex meniga, och militärbudgeten växte i motsvarande grad. Militärbudgeten blev i själva verket så outhärdlig att till och med Rivera försökte reducera officerskasten; officersråden hämnades genom att låta honom falla utan protest, trots att de hade anslutit sig till hans första kupp. Alfonso stödde dem in i det sista.

Den oberoende och privilegierade kastens tradition utgjorde en allvarlig fara för republiken. I ett land där den lägre medelklassen är så liten och obetydlig, måste officerarna hämtas från överklassen, vilket betyder att släktskap, vänskap, social ställning, m.m. knyter dem till jordägarna och industrimännen. Eller så måste officerarna hämtas från de meniga, dvs från bönderna och arbetarna. Och frågan brådskade: kontrollen över armén är en fråga om liv eller död för varje regim.

Den republikansk-socialistiska koalitionen anförtrodde detta allvarliga problem åt Azaña, krigsministern. Han reducerade armén genom ett frivilligt pensionssystem för officerare, vilket i deras ögon var så resonabelt att 7.000 inom några dagar gick med på att låta sig pensioneras. Den reducerade officerskårens anda förblev densamma som under monarkin.

Den Kommunistiska Vänstern fördömde detta som ett förräderi mot den demokratiska revolutionen. De krävde att hela officerskåren skulle avskedas och ersättas av officerare från basen, valda av soldaterna. De uppmanade soldaterna att ta saken i egna händer och påpekade att den borgerliga republiken behandlade dem lika barbariskt som monarkin. De försökte få soldaterna att fraternisera med de revolutionära arbetarna och delta i gemensamma råd.

Revolutionärerna såg arméns demokratisering som en nödvändig uppgift, inte för det revolutionära störtandet av bourgeoisin – därtill krävdes helt andra organ – utan som en försvarsåtgärd mot ett kommande angrepp från reaktionen. Koalitionsregeringens oförmåga att genomföra denna för den demokratiska revolutionen så elementära uppgift var helt enkelt ytterligare ett bevis på att endast en proletär revolution kunde lösa den spanska revolutionens ”borgerligt-demokratiska” uppgifter.

5. Den koloniala och nationella frågan

Den ”feodala” monarkin hade inte bara varit modern nog att främja uppkomsten, utvecklingen och förfallet av borgerlig industri och finans. Den var ultramodern nog att börja lägga beslag på och exploatera kolonier i finanskapitalismens mest moderna stil. Den ”nationella pånyttfödelsen” inkluderade Marockos erövring och underkuvande (1912-1926). Enbart i katarstroken vid Annual (1921) dödades tiotusen arbetare och bönder, som gjorde sin tvååriga obligatoriska militärtjänstgöring. Sjuhundra miljoner pesetas om året kostade det marockanska fälttåget efter världskriget. Riveras kupp föregicks av upplopp när rekryter och reservister kallades in och av myterier vid överskeppningen till Marocko. En allians med den franska imperialismen (1925) ledde till en avgörande seger över det marockanska folket följande år. En mordiskt grym kolonialförvaltning började exploatera Marockos bönder och nomader till förmån för regeringen och ett litet antal kapitalister.

Den republikansk-socialistiska koalitionen övertog de spanska kolonierna i Marocko och styrde dem liksom monarkin genom främlingslegionen och infödda legoknektar. När förhållandena tillät det, resonerade socialisterna, skulle man utvidga demokratin till Marocko och göra det delaktigt av den progressiva regimens fördelar.

Trotskij och hans anhängare betecknade socialisternas ställningstagande som ett förräderi mot ett förtryckt folk. Men även för de spanska massornas egen säkerhet måste Marocko återfå sin frihet. De särskilt hänsynslösa legionärer och legoknektar som fick sin utbildning i Marocko skulle ställa sig i första ledet vid en reaktionär kupp, och själva Marocko skulle bli reaktionens militära bas. Tillbakadragande av alla trupper och självständighet åt Marocko var omedelbara krav som arbetarna själva måste slåss för, och de måste uppmuntra marockanerna att göra detsamma. De spanska massornas frihet var i fara, så länge kolonierna förblev ofria.

Ett liknande problem var frågan om de katalanska och baskiska folkens *nationella frigörelse*. Det starka, småborgerliga katalanska *Esquerrapartiet* (Vänsterpartiet) hade sina flesta anhängare bland de militanta småarrendatorerna som borde vara de revolutionära arbetarnas

allierade. Men arrendatorerna kan lätt påverkas av småbourgeoisins nationalistiska program, varigenom denna kan finna stöd hos bönderna mot storkapitalets och den spanska statsbyråkratins centraliserande roll. I de baskiska provinserna ledde den nationella frågan till ännu allvarligare konsekvenser 1931. Den nationalistiska rörelsen kontrollerades där av prästerskapet och de konservativa och bidrog med ett verkligt reaktionärt block till det konstituerande Cortes. Eftersom de baskiska och katalanska provinserna också är de viktigaste industriområdena, var följande fråga avgörande för arbetarrörelsens framtid: Hur skulle dessa arbetare och bönder kunna frigöras från de främmande klassernas inflytande?

De ryska bolsjevikerna besvarade frågan, när de skrev in den nationella frigörelsen i sitt program och förverkligade den efter oktoberrevolutionen. Vidsträckt autonomi för nationella regioner är fullt förenlig med ekonomisk enhet: massorna har inget att frukta av en sådan åtgärd, som kommer att göra det möjligt för ekonomin och kulturen att blomstra fritt i en arbetarrepublik.

Varje annan inställning än stöd till den nationella frigörelsen kommer direkt eller indirekt att bli ett stöd till den maximala byråkratiska centraliseringen av Spanien som den härskande klassen kräver. Och de förtryckta nationaliteterna kommer också att se den som ett sådant stöd.

Den katalanska nationalismen hade vuxit i styrka under Rivera-diktaturens förtryck. Dagen innan republiken proklamerades i Madrid ockuperade katalanerna regeringsbyggnaderna och utropade en självständig katalansk republik. En delegation av republikanska och socialistiska ledare skyndade sig till Barcelona och blandade löften om autonomi med direkta hot om våld. Den slutliga uppgörelsen gav en mycket begränsad självständighet, vilket lämnade kvar tillräckligt många missnöjesanledningar för att de katalanska politikerna med goda resultat skulle kunna utnyttja dem för att behålla sina anhängare bland arbetarna och bönderna. Under förevändning att den baskiska nationaliströrelsen var reaktionär förhalade koalitionen en uppgörelse och gav därmed det baskiska prästerskapet, som hotades av regionens proletarisering, nytt grepp om massorna. Under förevändning av att bekämpa regionala fördomar identifierade socialisterna sig med den spanska bourgeoisins imperialistiska synsätt.

Den borgerliga republiken visade sig alltså på alla områden totalt oförmögen att lösa den spanska revolutionens ”borgerligt-demokratiska” uppgifter. Det betydde att republiken inte kunde bli stabil; den kunde bara bli en övergångsfas, och en kort sådan. Den måste ersättas av den militära, fascistiska eller monarkistiska reaktionen – eller av en verklig social revolution som kunde ge arbetarna makten att bygga ett socialistiskt samhälle. Kampen mot reaktionen och för socialismen var en och samma uppgift, och den stod på dagordningen.

3. Koalitionsregeringen och reaktionens återkomst, 1931-33

1931 års revolution hade inte hunnit bli en månad gammal förrän blodiga strider bröt ut mellan soldater och arbetare.

Kardinalens uppmaning till katolikerna att varken rösta ”monarkistiskt eller republikanskt” ledde till att en mängd kyrkor brändes ned. Ett monarkistiskt möte visslades ut av arbetare, monarkister öppnade eld och sårade flera arbetare, och allteftersom nyheten spreds i Madrid satte arbetargrupper igång en klappjakt på monarkister. Kampen mot kyrkan och monarkisterna fick sådana proportioner att de inblandade arbetarna lämnade fabrikerna under några dagar för att ägna sig åt den på heltid. Socialisterna anslöt sig till republikanernas vädjan om lugn och återgång till arbetet; revolutionärerna krävde att de monarkistiska organisationerna skulle förintas och ledarna arresteras. Socialisterna gav till och med sin milisorder att hjälpa polisen att upprätthålla lag och ordning. I de följande striderna sköts tio arbetare ihjäl av civilgardet. En delegation bestående av deras kamrater krävde att den provisoriska regeringen

skulle upplösa civilgardet. Regeringens svar blev att införa belägringstillstånd och trupper sattes in i alla större städer. Alfonsos polis och armé, vars officerskast fortfarande sörjde den landsförvisade kungen, fann tröst i attackerna mot dem som förorsakat Alfonsos flykt. Arbetarna fick ett första smakprov av republiken och socialistiskt deltagande i en borgerlig regering.

När den nya konstitutionen skulle formuleras, såg socialisterna den republikansk-socialistiska koalitionen som Spaniens permanenta regering. Det var viktigare att ge den spanska regeringen större makt än att ge Anarkistiska och kommunistiska "irrhjärnor" fria händer att uppvigla massorna till oroligheter.

Kan socialisternas inställning försvaras på något sätt? De spanska socialisterna ansåg att deras stöd till regeringen var berättigat, eftersom det handlade om en borgerlig revolution, som kunde slutföras av en republikansk regering. Dessutom var det viktigast att "konsolidera republiken", för att avvärja hotet från reaktionen. Detta argument var ett eko av den tyska och österrikiska socialdemokratin efter kriget. Men det var en förolämpning mot marxismens verkliga tradition och praktik.

Revolutionerna 1848 misslyckades och följdes av reaktionens seger på grund av de småborgerliga republikanernas obeslutsamma linje. När Marx drog lärdomarna av 1848 års revolutioner, kom han fram till slutsatsen att kampen mot aktionens återkomst, liksom säkerställandet av maximala reaktionens rättigheter för arbetarna under den nya republiken, krävde att proletariatet kämpade *organisatoriskt och politiskt oberoende* av de småborgerliga republikanerna i framgångsrika borgerliga revolutioner.¹

Marx' strategiska uppfattning tillämpades i den ryska revolutionen 1905, där proletariatet skapade arbetarråd (sovjeter) bestående av delegater som valdes i fabrikena, verkstäderna och bostadsområdena. Arbetarråden var de flexibla instrument som enade arbetarna från olika politiska strömningar i kampen mot tsarismen. De ryska arbetarna följde Marx' råd att det inte var nödvändigt med någon speciell allians ens med de mest progressiva delarna av bourgeoisie: båda klasserna slår mot samma fiende, men de proletära organisationerna kämpar för sina egna mål utan den begränsning och de onödiga kompromisser som följer av en allians med bourgeoisie – dvs ett gemensamt program som endast kan vara ett minimi-program och därför ett borgerligt program. I februari 1917 bildades sovjeter ännu en gång vid en tidpunkt då de flesta marxister fortfarande trodde att det bara rörde sig om en borgerlig revolution.

Även för den "borgerliga" revolutionen var det alltså nödvändigt med sovjeter. Mera de tyska och österrikiska revolutionerna hade helt andra erfarenheter att lära ut än de som de spanska socialisterna valde att dra. Ty dessa revolutioner skapade också sovjeter, men de dominerades av reformisterna och upplöstes så snart kapitalismen återvann sin stabilitet. De verkliga lär-

¹ "I händelse av kamp mot en gemensam fiende krävs det inte någon särskild allians. Så snart man bekämpar en sådan motståndare direkt, sammanfaller båda partiernas intresse för ögonblicket ... Och sedan, så snart segern är vunnit, kommer småbourgeoisie att lägga beslag på den för egen räkning. De kommer att uppmana arbetarna till lugn och återgång till arbetet för att undvika så kallade överdrifter, allt för att sedan utestänga proletariatet från segerns frukter..."

Under och efter kampen måste arbetarna vid varje tillfälle ställa upp sina egna krav vid sidan av de borgerliga demokraternas... De måste så långt som möjligt hålla tillbaka alla yttringar av segerrus och entusiasm över den nya ordningen, och de måste på alla sätt klart förklara sitt misstroende för den nya regeringen genom en kallblodig analys av läget. Bredvid den nya officiella regeringen måste de samtidigt skapa egna revolutionära arbetar-regeringar, antingen i form av kommunstyrelser eller kommunråd eller genom arbetarklubbar eller arbetar-kommittéer, så att den borgerliga demokratiska regeringen inte bara finner sig övervakad och hotad av organ, bakom vilka arbetarnas hela massa står. Kort sagt: Från segerns allra första ögonblick kan misstron inte längre riktas mot det besegrade reaktionära partiet. Den måste i stället riktas mot de tidigare bundsförvanterna, de småborgerliga demokraterna, mot det parti som ensamt vill utnyttja den gemensamma segern." (Karl Marx, "Centralledningens hänvändelse till förbundet i mars 1850", i *MEW* 7, s. 249-250.)

domarna av de tyska och österrikiska revolutionerna var alltså att sovjeterna kräver ett revolutionärt program; att de inte kan fortsätta att existera i det oändliga som organ utan politisk makt; att man inte kan stödja både regeringen och sovjeterna, som de tyska och österrikiska reformisterna försökte, liksom de ryska mensjeviker; att sovjeterna kan börja som mäktiga strejkkommittéer men måste sluta som maktorgan.

Marx' åttiosex år gamla slutsatser har alltså bekräftats av varje framgångsrik revolution.

Därför hade inte heller den linje som de spanska socialisterna följde mellan 1931 och 1933 något som helst gemensamt med marxismen. "Spanien är en republik av arbetare från alla klasser." På socialisternas initiativ skrevs denna enfaldiga fras in i konstitutionen som artikel nr 1.

Konstitutionen begränsade rösträtten till de som var fyllda 23 år. Den innehöll valmetoder som gynnade koalitionslistor och praktiskt taget omöjliggjorde representation för minoritetspartier. Senare, när dessa metoder missgynnade dem, erkände de socialistiska ledarna att de hade skrivits in med perspektivet att deras koalition med republikanerna skulle fortsätta på obestämd tid!

Obligatorisk militärtjänstgöring skrevs in i konstitutionen, liksom under monarkin. Republikens president fick makt att välja premiärminister och upplösa Cortes två gånger under en sexårig ämbetsperiod, och han kunde bara avlägsnas genom tre femtedelars majoritet i Cortes. Man skapade också en domstol för konstitutionella garantier med rätt att upphäva lagstiftning i stil med USA:s högsta domstol samt ett komplicerat system för att försvåra ändringar i konstitutionen.

Liksom den tyska Weimarkonstitutionen innehöll det spanska dokumentet en hel del fraseologi om sociala rättigheter men även en "joker" (artikel 42), som gjorde det möjligt att upphäva alla konstitutionella rättigheter, man antog omedelbart en "lag för republikens försvar" – nästan ordagrant kopierad från den liknande tyska lagen. "Aggressionshandlingar mot republiken" definierades på följande sätt: spridande av nyheter som kan störa den allmänna ordningen eller tilltron till republiken, förtal av offentliga myndigheter, olagligt vapeninnehav oresonabel arbetsvägran samt överrumplingsstrejker. Dessutom fick inrikesministern rätt att när som helst "i den allmänna ordningens intresse" upplösa offentliga möten, förbjuda organisationer och fackföreningar, undersöka alla organisationers och fackföreningars räkenskaper samt beslagta vapen som saknade licens.

Man drev också igenom en lag, som var en fortsättning på Riveras skiljedomsnämnder, för att få slut på strejkerna. "Vi skall införa obligatorisk skiljedom. De arbetarorganisationer som inte underkastar sig kommer att olagligförklaras", sade arbetsministern Largo Caballero den 23 juli 1931. Det blev olagligt att strejka för politiska krav och det blev olagligt att strejka om arbetarna inte presenterat arbetsgivaren sina krav skriftligt tio dagar i förväg.

Detta var den juridiska strukturen, som den republikansk-socialistiska koalitionen skaffade sig. Inte en enda deputerad röstade mot den, och den 9 december 1931 antogs den med 368 röster för och 102 nedlagda.

Revolutionärerna svarade genom att påminna socialisterna om Marx' statsteori. Den spanska regeringen är en kapitalistisk regering, oavsett vem som sitter i kabinettet. Dess makt är kapitalistklassens makt. Att ge denna regering rätt att upphäva konstitutionella garantier eller att ingripa i arbetskonflikter är ett förräderi mot proletariatet. Denna nutid kommer oundvikligen att användas mot proletariatet.

Att sätta rösträttsåldern till 23 år (och detta i ett sydländskt land där 16-åringar aktivt deltar i rörelsen!) är att beröva arbetarklassen ett verkningsfullt medel att dra in den mest revolu-

tionära kraften – ungdomen – i landets politiska liv. Proletariatet behöver minst av alla frukta den mest djupgående demokrati: Detta valsysteem innebär att stora delar av arbetarna och bönderna inte kommer att representeras i Cortes.

Att demokratisera den borgerliga regimen genom att centralisera regeringsfunktionerna till det mest representativa organet, Cortes, är en elementär grundsats i arbetarklassens politik; att lägga makten i händerna på en högsta domstol, en president och ett kabinett, är ett brott mot demokratin. Dessa mindre organ är mycket mer mottagliga för reaktionärt inflytande.

Försöker vi demokratisera staten för att vi skall ge den vårt stöd? Nej! Arbetarklassen ställer bara upp bakom sina egna organisationer, sina egna klassorgan. De begränsade möjligheterna att demokratisera den borgerliga statsapparaten är bara viktiga i den mån de gör det möjligt för oss att parallellt med den borgerliga staten bygga upp sovjeternas *dubbelmakt!*

De blodiga sammanstötningarna i maj var bara en början. ”Att sprida nyheter som kan störa den allmänna ordningen eller tilltron” var en tillräckligt vid beskrivning för att täcka in det mesta av anarkisternas och marxisternas kritik. Det var inte ovanligt att Azañas män konfiskerade fem av sex på varandra följande nummer av kommunisttidningarna. Förbudet mot överrumplingsstrejker var ett dödligt slag mot syndikalisternas kampmetoder. Strejkerna överfördes från slagfältet till skiljedomsnämndernas kraftlösa kanaler, innan arbetarna hade en chans att tvinga igenom fördelaktiga uppgörelser. Socialistiska organisatörer gav strejkande CNT-arbetare rådet att de skulle få bättre uppgörelser om de anslöt sig till ”regeringens fackförening”. Den skärpta jordbrukskrisen fick jordägarna att gå till allt häftigare angrepp mot arrendatorernas och lantarbetarnas ”levnadsstandard”; skiljedomar som höjde deras löner ignorerades och arbetarna förbjöds att strejka, medan regeringstjänstemän inledde ändlösa undersökningar och diskussioner med jordägarna.

Oberört av de meningslösa kyrkolagarna reste prästerskapet sig igen, och deras krav fann talesmän högt uppe i regeringen. När kyrkoherden i Sevilla greps i augusti 1931 under ett olagligt försök att ta sig över gränsen med dokument, som avslöjade försäljning och undanhållande av jesuiternas och andra kyrkors egendom, kunde de katolska ministrarna i regeringen, Maura och Zamora, förhindra att dokumenten publicerades. Maura lämnade regeringen när det provisoriska kabinettet upplöstes i december; men Zamora, som ville avgå av det principiella skälet att han var motståndare till de konstitutionella klausulerna och lagarna beträffande kyrkan, övertalades att acceptera upphöjelsen till republikens president med hjälp av socialistiska röster. Från sin upphöjda ställning bistod Zamora från första stund reaktionens klerikala krafter.

Socialisten Indalecio Prieto gick med i kabinettet som finansminister. Vid hans första försök att få kontroll över Banco de España, skakades regeringen som av en jordbävning. Den slutliga ”kompromissen” innebar ett skifte av kabinettsposter, varvid finansministeriet gick till en kapitalist som utnämnde passande styrelseledamöter åt banken.

På den sista dagen av republikens första år bidrog Castilblancos bönder med den första större gruppen av politiska fångar till republikens fångelser. Bondeledarna mötte civilgardets angrepp med beslutsamt motstånd och skickades iväg till långvariga fängelsestraff.

Därefter fortsatte dramat mot sin oundvikliga upplösning i reaktionens tecken. När det blev helt uppenbart att regeringens linje inte bara lämnade reaktionen orörd, utan lät den växa sig allt starkare, fick socialistledarna börja tala mindre om regeringens framgångar och mer om sina egna organisationer. Motspänstiga arbetare ströks medhårs genom att man talade om det växande antalet medlemmar i UGT och om den socialistiska milisen. Revolutionärer påpekade emellertid att UGT inte kunde bli ett bålverk mot reaktionen så länge man stödde regeringen. Kamp mot kapitalismen och stöd åt en borgerlig regering går inte att förena.

Regeringens prestige sammanhänger med dess rykte att ”bevara ordningen”, så arbetsminister Caballero var tvungen att förhindra strejker med hjälp av skiljedomstolsnämnder eller strypa dem om de bröt ut mot hans vilja. Detsamma gällde den socialistiska milisen: bildad med regeringens samtycke och utnyttjad som polisens hjälpredda kunde den inte bli annat än en uppvisningsstyrka för parader; en verklig proletär milis kan inte svära trohet till en borgerlig regering och inte heller begränsas till proletära organisationer som är lojala mot regimen. Den måste vara ett äkta klassvapen som kämpar för demokratiska rättigheter utan att snegla mot den borgerliga legaliteten, och den måste vara lika beredd att ta till offensiven som att kämpa på defensiven.

När trupperna slog ned på CNT, utvidgades repressionen till hela arbetarklassen. Under förövändning av att slå ned ett anarkistiskt kupp försök i januari 1933 tog civilgardet kål på diverse grupper av ”bråkmakare”. En sammanstötning med bönder i Casas Viejas tidigt i januari 1933 blev ett *cause célèbre*, som skakade regeringen i dess grundvalar och öppnade vägen för reaktioner.

Kontrarevolutionen hade gripit till vapen i Sevilla den 10 augusti 1932, när general Sanjurjo ledde sina trupper och civilgardet i ett försök att återinföra monarkin (rörelsen krossades av Sevillas arbetare under revolutionära slagord, som skrämde Azaña mer än Sanjurjos kupp försök). Nu upptäckte kontrarevolutionen att den kunde överglänsa republikanerna och socialisterna i demagogiska appeller till massorna. De monarkistiska och katolska partierna sände en egen undersökningskommission till Casas Viejas; den grävde fram en fruktansvärd historia. Med direkta order från inrikesministern Quiroga att ”inte ta några fångar” hade civilgardet angripit den lilla byn, där bönderna efter två års tålmodig väntan på att Jordreforminstitutet skulle dela upp hertigens angränsande mark tagit saken i egna händer och börjat bruka jorden. Bönderna hade knappast någon möjlighet att göra motstånd mot civilgardet. De jagades genom fälten som djur: tjugo dödades och många andra sårades. Regeringstjänstemän rådde de överlevande att hålla sig lugna, om de inte själv ville gå samma öde till mötes.

Azaña vägrade göra en undersökning och förhalade interpellationen i Cortes. Men till sist måste den republikansk-socialistiska koalitionen stå sitt kast. Monarkistiska och katolska deputerade fällde krokodiltårar för de massakrerade bönderna och skrek sig hesa av avsky för en så grym regering. När Azaña slutligen måste erkänna sanningen om Casas Viejas, försökte han lägga skulden på civilgardisterna, men dessa drog in självaste Quiroga i affären. Hela tiden satt de socialistiska deputeraderna tysta och röstade för Azaña och Quiroga i förtroendeomröstningen. Det var en verklig festdag för reaktionen: förutom Casas Viejas fördömde de regeringen för dess förtryck av arbetarpresen och det stora antalet politiska fångar, mest arbetare (9.000 enligt en kommunistisk uppskattning i juni 1933). Reaktionärerna lämnade till och med in ett lagförslag till Cortes, där man föreslog amnesti åt alla politiska fångar, under entusiastiska leverop från anarkisternas bänkar.

Arbetarna, men även och framför allt bönderna, blev grundligt förvirrade av denna djärva och framgångsrika demagogi. Vilka var deras vänner? Republikanerna och socialisterna hade lovat dem jord men inte gett dem någon. ”Vad gav republiken er att äta?” Republiken hade dödat och fängslat de modiga bönderna i Castilblanco och Casas Viejas. Socialisterna argumenterade och bönföll förgäves – bönderna var inte omedvetna om sin egen misär.

Slutet kom mycket snabbt. I juni 1933 försökte Zamora kasta ut koalitionen men manövrerades ut, medan socialisterna deklarerade att nya försök skulle besvaras med en generalstrejk. Det visade sig vara ett tomt hot. Det är tveksamt om de förvirrade och besvikna arbetarna skulle ha reagerat på en sådan uppmaning; de hade hållits tillbaka alltför länge! Tre månader senare slog Zamora till igen, avskedade kabinettet och upplöste samtidig Cortes. Lerrox utnämndes till premiärminister.

Valen hölls i november. Koalitionen mellan reaktionen och högern vann en övertygande seger. Socialisterna bjöd på en mängd bortförklaringar: de förbittrade anarkisterna hade genomfört en effektiv kampanj för bojkott av valen; kommunisterna hade gått ut med egna listor; kvinnorna påverkades av radikalerna och röstade för första gången; socialisterna, som under trycket från basen gick ut med egna listor på de flesta håll, föll offer för sina egna dumma valbestämmelser; lokala arbetsköpare och jordägare terroriserade byarna och köpte röster; valfusk förekom på många platser osv. Men det var ett dåligt alibi, och dess detaljer var i själva verket ett bevis på att den republikansk-socialistiska koalitionen inte lyckats vinna över -massorna på sin sida och krossa reaktionen under sina två och ett halvt år vid makten. Den nakna sanningen är att av 13 miljoner röstberättigade röstade 8 miljoner. Mer än hälften av dessa röstade på högerkoalitionen, den ”anti-marxistiska fronten”, och ytterligare en miljon röstade på centerpartier. De småborgerliga republikanerna sopades bort och fick bara sju deputerade, av vilka de flesta som t ex Azaña, kunde tacka socialistiska röster för sin plats i Cortes.

För att få vår analys av orsakerna till reaktionens seger bekräftad, skall vi kalla in vittnet Indalecio Prieto. I ett ögonblick av extrem hederlighet och öppenhet, när han flydde till Paris efter oktoberrevolten 1934, sade Prieto följande till *Le Petit Journal* som svar på frågan ”Hur förklarar ni missnöjet i Spanien och Gil Robles’ framgångar i de senaste valen?”:

”Enbart genom vänsterregimens högerpolitik”, sade Prieto. ”Regeringen föddes med republiken och skapades av republiken, men den blev ett värn för krafter som var fiender till republiken. Det är sant att Spaniens vänsterregering genomförde högerens politik innan Lerrox och Samper. I denna den döende kapitalismens period kunde den spanska bourgeoisin inte ens genomföra den borgerligt-demokratiska revolutionen”.

4. Kampen mot fascismen: November 1933 – februari 36

Trots att regeringskriser förändrade kabinettet sex gånger under de båda följande åren höll sig Lerrox’ radikaler åtminstone nominellt kvar vid rodret, med antingen Lerrox själv eller hans vapendragare – Samper, Martínez Barrios – som premiärminister. Radikalerna lovade vänstern att någon Gil Robles-anhängare inte skulle släppas in i regeringen. I själva verket låg Gil Robles själv bakom detta arrangemang. Han hade studerat Hitlers och Mussolinis metoder och vågade inte ta makten öppet, förrän hans fasciströrelse hade fått en massbas.

Det var verkligen passande att denna degenererade och reaktionära regim skulle ledas av radikalerna, vars illaluktande historia vi redan har gett exempel på. Ett så groteskt pajasparti (”Varje nunnan en moder!” löd en Lerrox-paroll) kunde bara existera så länge som de kapitalistiska och proletära styrkorna inte hade inlett sin strid på liv och död. Det upplöses snart, och slutet föranleddes passande nog av en rad skandalösa avslöjanden av förskingringar, där hela partiledningen var inblandad. Men dess cyniska satyrer tjänstgjorde som de allvarliga klerikalernas ministrar och premiärministrar under de ”två svarta åren”.

Den juridiska struktur som den republikansk-socialistiska koalitionen lämnade efter sig visade sig vara ytterst användbar för Lerrox och Gil Robles. Mer än hundra upplagor av *El Socialista* beslagtogs inom loppet av ett år. Socialistiska Internationalen uppskattade i september 1934 det totala antalet fängslade arbetare till 12 000. Den socialistiska milisen förbjöds och dess vapen konfiskerades. Arbetarnas mötessalar stängdes och fackförningarnas räkenskaper genomsöktes för att man skulle se om medel använts för revolutionära, ändamål. Socialister och andra arbetare som valts till kommunalråden avlägsnades. Alla de lagar socialisterna hade tänkt använda mot ”bråkmakare” vändes nu mot dem själva.

Gil Robles’ största huvudvärk var att skaffa sig en massbas. En svår uppgift, eftersom Spanien har en oerhört liten medelklass. Förutom bland de små grupperna av välbärgade själv-

ägande bönder i norr – Baskien och Navarra – där man organiserade en styrka av samma typ som den klerikala fascistiska milisen i Österrike, hade Gil Robles mycket stora svårigheter att rekrytera stöd från de lägre klasserna. Det fanns emellertid en och en halv miljon arbetslösa i städerna och på landet. För att vinna dem stiftade Gil Robles en lag om arbetslöshetsförsäkring och försökte utnyttja det faktum att den republikansk-socialistiska regeringen hade struntat i arbetslösheten. Klerikalerna satte upp ett program för statlig skogsplantering, där arbetslägren blev skolor för fascismen. De bildade en ungdomsrörelse, en ”kristen fackföreningsrörelse” och en ”kristen bonderörelse”. Gil Robles skrämde till och med sina allierade, jordägarna i det Agrara Partiet, med sitt tal om att dela upp storgodsens. Även för ovänligt sinnade iakttagare verkade det som om Gil Robles höll på att skaffa sig en massbas. Men när klerikal-fascisterna efter flera månaders tålmodigt arbete och väldiga utgifter försökte visa upp resultatet genom att anordna stora massmöten, slogs de sönder och samman av det socialistiska proletariatet.

Varför? Det är sant att den klerikala fascismen ofta var impotent. Men bristen på en övertygande demagogi hade inte hindrat den från att krossa proletariatet i Österrike. Den klerikala fascismen i Spanien misslyckades, eftersom det spanska proletariatet kämpade, till skillnad från det tyska, och eftersom det, till skillnad från österrikarna, kämpade innan det var för sent.

Ty det spanska proletariatet gav prov på verklig beslutsamhet att inte låta sig besegras av fascismen. Den internationella socialdemokratins vänstersväng efter nederlagen i Tyskland och Österrike kom mycket snabbare i Spanien än på andra håll. Caballero anslöt sig till vänsterflygeln, vars huvudstyrka utgjordes av den Socialistiska Ungdomen, som var mycket kritisk mot både den andra och den tredje internationalen. Vänsterflygeln förklarade sig sträva efter att förbereda den proletära revolution, som skulle segra genom ett väpnat uppror. Partiets centerflygel, ledd av Prieto och Gonzáles Peña lovade öppet i Cortes, att varje försök att införa en fascistisk regim skulle besvaras med en väpnad revolution. Endast den lilla högerflygeln under Besteiros vågade dra några lärdomar av Österrike och Tyskland. I UGT skapade Caballero en kamplysten regim, och de motspänstiga högersocialisterna tvingades avgå från ledningen. Just eftersom de hade varit så ideologiskt beroende av Kautsky och Bauer, gjorde lärarnas fall det möjligt för de spanska socialisterna att göra en ovanligt skarp brytning med sitt förflutna. Bourgeoisin, som försökte förstå proletär politik med hjälp av borgerliga analogier, trodde allt detta var bluff – tills upptäckten av stora vapenförråd i socialisternas hem och partilokaler övertygade dem.

Att socialistpartiet var berett att kämpa, underlättade kampen mot fascismen enormt. Man kan faktiskt mycket väl säga, att det var just socialistpartiets vänstersväng som möjliggjorde segern över fascismen under rådande villkor. Att mobilisera massorna *trots* socialisterna, skulle ha krävt ett revolutionärt parti av sådan kaliber och med sådan massbas att det helt enkelt inte existerade i Spanien.

Det visade sig emellertid vara omöjligt att ingjuta den marxistiska synen på upproret i socialistpartiet. Även de bästa vänstersocialistiska ledarna var ytterst trångsynta. I pseudo-vänsteristiska ordvändningar i stil med anarkisternas och stalinisternas under ”tredje perioden”, förklarade socialisterna att de inte längre var intresserade av den borgerliga eller republikanska politikens utvecklingar – som om revolutionen inte kan dra fördel av, inte kan påverka den borgerliga politikens utveckling! Ett exempel: Högern hade vunnit Katalonien i novembervalen, men massuppsvinget var så starkt att vänsterblocket bara två månader senare vann överlägset i de katalanska kommunvalen. Novembernederlaget ledde till en kris inom CNT, där en del av ledningen krävde ett slut på den ständiga bojkotten av alla val. En socialistisk kampanj för upplösning av Cortes och nyval kunde alltså ha hjälpt socialisterna att vinna över massorna på sin sida, splittrat bort syndikalisterna från anarkisterna och drivit in en

kil mellan Gil Robles och många Lerroux-anhängare. Men tydligen fruktade socialisterna att det inte skulle bli tillräckligt mycket kvar åt dem.

Den Kommunistiska Vänstern (trotskisterna) klargjorde det proletära upprorets breda karaktär. De satsade sina krafter på att bygga upprorets outhärliga instrument: arbetarråd bestående av delegater för alla arbetarpartier och fackföreningar, fabriker och bostadsområden; råd som måste skapas överallt och förenas nationellt; en verklig massledning som i sin verksamhet skulle kunna dra till sig och få alla partilösa, fackligt oorganiserade och anarkistiska arbetare att med verklig beslutsamhet kämpa mot kapitalismen. Tyvärr förstod socialisterna inte det grundläggande behovet av sådana arbetarallianser. De byråkratiska, traditionerna kunde i övervinnas så enkelt. Caballero kunde lika lite som Prieto förstå att revolutionens massledning måste vara bredare än partiledningen; de socialistiska ledarna trodde att arbetarallianserna bara innebar att de skulle dela ledarskapet med den Kommunistiska Vänstern och andra olikänkade kommunistgrupper. Så även om den Kommunistiska Vänstern lyckades få till stånd arbetarallianser i Asturien och Valencia och formellt också i Madrid och på andra håll, så var det i själva verket oftast inget annat än ”toppkommittéer”, utan valda delegater från basen, dvs knappast mer än samordningskommittéer mellan de berörda organisationernas ledningar. Och inte ens dessa sammanslöt i en nationell kommitté.

Hur otroligt det än kan låta blev den fascistiske pennfäktaren Curzio Malapartes ”*Statskuppens teknik*” mycket populär bland socialistledarna. De trodde faktiskt att Malapartes förvrängda dialoger mellan Lenin och Trotskij, där han utvecklade en rent putschistisk (eller ”kuppmissig”) syn på maktövertagandet skulle ske av små grupper av beväpnade män, var ordagranna avskrifter! Socialisterna föreföll vara helt okunniga om massornas roll i oktoberrevolutionen 1917. De talade inte om för massorna vad den kommande revolutionen skulle betyda för dem. Trots att de i juni 1934 ledde en generalstrejk med nästan en halv miljon bönder, försökte socialisterna inte sammansvetsa bandet mellan stad och landsbygd genom att mobilisera arbetarna i städerna till böndernas hjälp med strejkvakter och pengar; inte heller utnyttjades strejken till systematisk propaganda kring paroller om jordockupation, trots att böndernas jordockupationer kulminerade just under de här månaderna. När den bittra strejken slutade i nederlag blev resultatet att lantarbetarnas klassmedvetande, som alltid varit så mycket lägre än industriproletariatets, fick en sådan knäck att de inte spelade någon som helst roll i oktoberupproret. Inte heller var stadsproletariatet berett att ockupera fabriker och offentliga institutioner eller genomsyrat av övertygelsen att det var deras uppgift att störta kapitalismen och börja bygga den nya ordningen. I stället antydde socialisterna dunkelt att de var helt beredda att genomföra revolutionen på egen hand.

I de enskilda striderna mot det fascistiska hotet skötte socialisterna sig emellertid strålande. Gil Robles satsade det mesta av sin kraft på tre noggrant förberedda aktioner: den i Escorial, nära Madrid, den 22 april 1934; de katalanska jordägarnas aktion i Madrid den 8 september mot den katalanska regeringens liberala arrendelagar samt den som ägde rum den 9 september i Covadonga, Asturien. Inte en enda blev framgångsrik. Arbetarna gick ut i generalstrejk på samtliga platser; spårvägsrälsen revs upp; tågen stoppades; det blev omöjligt att få tag på mat och inkvartering; barrikader blockerade vägarna, och med knytnävar och vapen drevs reaktionärerna tillbaka och skingrades. De små grupper av unga män av förnäm börd och deras tjänare, präster och jordägare som med arméns och civilgardets hjälp lyckades ta sig igenom, utgjorde en så löjlig kontrast till motståndarnas styrkor att detta gav dödsstöten åt de klerikala fascisternas anspråk på att representera hela Spanien.

Arbetarnas opposition förstärktes av kampen för nationell frigörelse. Försöken att begränsa dess halvt självständiga ställning satte den katalanska nationen i rörelse; Companys, som fortfarande hade makten, tvingades ge sitt stöd åt flera stora demonstrationer mot Gil Robles.

Till sist lämnade de nationalistiska deputerandena Cortes helt och hållet. Den reaktionära centraliseringen stötte till och med på motstånd från de konservativa baskerna: deras kommunalråd sammanträdde i augusti 1934, och beslöt att vägra samarbeta med regeringen. Lerroux' svar – att arrestera alla baskiska borgmästare – skärpte bara krisen.

Klerikalfascisterna vågade inte vänta längre. De hade inte lyckats bygga sin massbas. Oppositionen blev tvärt om starkare för varje dag. Splittringen inom arbetarleden höll sakta men säkert på att försvinna. Trots Lerroux' skickliga försök att behandla CNT vänligt, för att stärka de antipolitiska elementen som ansåg att alla regeringar var lika dåliga och att Lerroux' regering inte var sämre än den förra, började socialisterna vinna gensvar för sina förslag. I flera strejker samarbetade CNT med UGT och på många andra håll, särskilt i Asturien hade anarkisterna gått med i arbetarallianserna.

Till och med stalinisterna tvingades med. Sedan november 1933 hade de bemött varje socialistiskt steg åt vänster med en ström av vidriga invektiv. Kuusinen, den officiella rapportören på Kominterns exekutivkommittés 13:e plenum i december 1933, anklagade de spanska socialisterna för att ta del ”i förberedelserna för att upprätta en fascistisk diktatur”. ”Det existerar inga meningsmotsättningar mellan fascisterna och socialfascisterna vad gäller behovet av en ytterligare fascistisering av den borgerliga diktaturen”, sade EKKI. ”Socialdemokraterna är för en fascistisering förutsatt att den parlamentariska formen bevaras... Vad som bekymrar dem är att fascisterna i sin brinnande nit kan komma att påskynda kapitalismens undergång. Socialdemokraternas fascistisering fortsätter i allt snabbare takt.” (*Inprecorr*, vol. 14, s. 109.) När det spanska kommunistpartiets sekreterare Balbontín avgick i april 1934, därför att Komintern vägrade tillåta en enhetsfront, fick han svaret: ”Socialfascisterna måste hålla kvar de arbetande massorna i illusionen att de är ’fiender’ till fascismen och att det pågår en häftig kamp mellan socialism och fascism, som vissa småborgerliga kontrarevolutionärer (Balbontín) vill få arbetarna att tro.” (Ibid., s. 545) När socialisten Juanita Rica dödas av fascisterna i Madrid i juni 1934, måste kommunistpartiet acceptera socialisternas inbjudan att delta i begravningsdemonstrationen. Men den 12 juli förkastade man socialisternas inbjudan till aktionsenhet och vägrade gå med i arbetarallianserna. Man förklarade att ”vår korrekta enhetsfronttaktik gjorde det möjligt för oss att stoppa arbetaralliansens kontrarevolutionära planer”. Men den 12 september hade trycket från den egna basen blivit oemotståndligt, och kommunistpartiets delegater intog sina platser i allianserna den 23 september – bara några dagar innan den väpnade kampen började. Om de viktigaste förespråkarna för teorin om socialfascismen väl hade anslutit sig till den proletära enhetsfronten, så skulle de anarkistledda arbetarna i CNT snart gå samma väg. Gil Robles vågade inte vänta längre; han slog till.

Zamora utsåg Lerroux till ny regeringsbildare; tre av Gil Robles' kandidater kom med. Socialisterna hade förklarat att de skulle besvara ett sådant försök med väpnad kamp. Om de drog sig undan nu, skulle Gil Robles få initiativet. Massorna skulle demoraliseras. Socialisterna antog utmaningen efter sex timmar. Midnatten den 4 oktober utlöste arbetarallianserna och UGT en landsomfattande generalstrejk.

De följande femton dagarnas händelser är tillräckligt välkända och behöver inte upprepas här. Trots frånvaron av verkliga sovjeter, trots den bristande förståelsen av kampens mål, trots att bönderna inte uppmanades att ockupera jorden och arbetarna inte att ockupera fabriker, kastade sig arbetarna hjältemodigt in i kampen. Kampens ryggrad bröts emellertid när järnvägsarbetarna i CNT vägrade att strejka, något som gav regeringen möjlighet att transportera trupper och krigsmateriel. De få timmar som förflöt mellan uppmaningen till generalstrejk och arbetarmilisersnas mobilisering räckte för att ge regeringen möjlighet att arrestera de soldater, vars uppgift var att splittra armén; misstaget att inte beväpna arbetarna i förväg kunde inte gottgöras på några få timmar, eftersom regeringstrupper och polis genomsökte varje misstänkt byggnad. Många vapenförråd förråddes helt enkelt. Nyckelmän flydde när

slaget tycktes förlorat. I Katalonien, som skulle ha varit resningens bålverk, visade sig beroendet av Companys småborgerliga regering bli ödesdigert. Companys var räddare för att beväpna arbetarna än för att kapitulera för Gil Robles och sände ut lugnande radiomeddelanden, tills han fejt kapitulerade, omringad av Madridtrupper.

Och trots allt detta presterade arbetarna en fantastisk kamp. I Madrid, Bilbao och andra städer gick de väpnade sammanstötningarna knappast längre än till gerillastrider från arbetarnas sida. Men generalstrejkerna blev långvariga, uppburna av proletariats exemplariska entusiasm och disciplin. De lamslog Spaniens industriella och kommersiella liv på ett sätt som ingen tidigare kamp någonsin hade gjort. Den hårdaste kampen stod i Asturien. Här var arbetarallianserna som mest lika sovjeter, och de hade fungerat ett helt år under socialisternas och den Kommunistiska Vänsterns ledning. Gruvarbetarna kompenserade bristen på vapen med dynamit, och Peña och Manuel Grossi ledde dem i ett segerrikt uppror. Asturiens ”arbetar- och bonderepublik” gav bönderna jord, konfiskerade fabriker, dömde sina fiender i revolutionsdomstolar och höll stånd mot främlingslegionen och de moriska trupperna i femton historiska dagar. Det finns ett talesätt i Spanien som säger att om det funnits tre Asturien, så hade revolutionen segrat. Endast revoltens misslyckande på andra håll gav regeringen möjlighet att koncentrera all sin kraft mot Asturien.

Händelserna ledde inte heller till någon pessimism bland arbetarna. Tvärtom insåg de flesta att klassen som helhet inte hade besegrats i en avgörande drabbning; massorna hade helt enkelt strejkat och begränsat kampen till att driva bort svartfötterna; leden var fortfarande intakta. Mycket snart skulle de kämpa igen, och de skulle då ha lärt sig att kämpa bättre. De avskyvärda morderna på 3 000 asturiska arbetare, de flesta efter kapitulationen, stålsatte bara massorna ytterligare. Gil Robles’ försök att lägga beslag på arbetarnas högkvarter, stänga fackföreningarna och konfiskera deras tillgångar stötte på ursinnigt motstånd. I stället för den konfiskerade arbetarpresen dök det upp illegala organ, som cirkulerade öppet. Avrättningarna av fångar från oktober besvarades av generalstrejker. En mängd ekonomiska strejker visade på proletariats orubbade moral. Trots regeringens förtvivalade ansträngningar avstannade allt arbete den 1 maj 1935. Allt lamslogs utom de offentliga tjänsterna, som hölls igång av regeringstrupper. Man bedrev amnestikampanjer för uppskov med verkställandet av dödsdomarna och för fångarnas frigivning. Kampanjerna engagerade stora delar av bönderna och småbourgeoisien: ropet ”*Amnistía, amnistía!*” drog in dittills likgiltiga skikt i det politiska livet. Den radikal-klerikala regimen började spricka.

President Zamora själv vågade inte gå längre. Innan striden var slut, omvandlade han de katalanska ledarnas dödsdomar. Radikalpartiet splittrades. Den klarsynte Martínez Barrios – som i egenskap av premiärminister brutalt slog ned ett anarkistiskt kupp försök i december 1933 – ställde sig i spetsen för en antifascistisk strömning och anslöt sig i maj till Azaña och andra republikaner för att kämpa för amnesti. Nu retirerade också Lerroux. Den 29 mars uppsköt han verkställandet av domarna mot Peña och 18 andra socialister. När Gil Robles hämnades genom att kasta ut hans kabinett, utnämndes Lerroux till premiärminister igen av Zamora och han upplöste Cortes under en hel månad, då radikalerna styrde ensamma. Den 4 maj bildade Lerroux än en dång regering med klerikalfascisterna, nu med Gil Robles själv som krigsminister. Men 1 maj hade redan visat vartåt det lutade. Vi vet nu att Gil Robles övertog krigsministeriet i syfte att förbereda armén, vapenförråden och de hemliga trupposteringarna kring Madrid inför den kamp som nu pågår (inbördeskriget). Därför visste han lika väl som alla andra att han snart skulle bli utkastad.

Stora antifascistiska möten ägde rum kring krav på upplösning av Cortes och nyval. Det blev vanligt med möten på hundratusen eller tvåhundra tusen personer. Den dominerande stämningen inom arbetarklassen var viljan till enhet. Anarkisterna, vars vägran att ansluta sig till oktoberrevolutionen låg dem i fatet, försökte urskulda sig genom att hänvisa till att de just

då led svårt under Companys förtryck. De försäkrade att de var redo att ena sig med socialisterna i kampen för frihet. Angel Pestaña ledde en utbrytargrupp och organiserade syndikalistpartiet för att delta i de kommande valen. Till och med CNT:s ledning klargjorde att man skulle låta sina anhängare rösta mot den halvfascistiska regimen. Större delen av den borgerliga pressen kände vindriktningen och vände sig mot Gil Robles. Det enda som återstod var den avslutande finansskandalen med Lerroux-regeringen inblandad. Klerikalfascisterna befann sig i en ohållbar situation. De måste retirera.

Men de kunde inte föreställa sig omfattningen av den stormvåg som skulle komma att svepa över dem. De trodde att februarivalen skulle ge centergrupperna rollen som vågmästare. Det trodde också Azaña, som åtta dagar före valdagen försökte få till stånd ett uppskov, eftersom han fruktade att republikanernas och arbetarnas koalition inte hade fått tillräckligt med tid på sig för sin propaganda. Men bonde- och arbetarmassorna, män och kvinnor, hade också ett ord med i laget. De sopade bort den halvfascistiska regimen. Och inte bara vid valurnorna, När valresultatet tillkännagavs, strömmade massorna ut på gatan. Fyra dagar efter valet stod Azaña ännu en gång i spetsen för regeringen och bönföll om lugn och ordning, och om att arbetarna skulle gå tillbaka till arbetet och avvisa alla tankar på hämnd. Retoriken och politiken var densamma som 1931-1933!

5. Folkfrontsregeringen och dess försvarare: 20 februari – 17 juli 1936

Vilka brottslingar och förrädare bär ansvaret för att reaktionärerna – fem månader efter februaridagarna då arbetarna drev bort fascisterna från regeringen och gatan – kan leda armén och polisen i en så kraftfull kontrarevolution?

Varje ärlig kommunist och socialist vill veta svaret på denna avgörande fråga, ty den har betydelse inte bara för Spanien och Frankrike, där det pågår en liknande utveckling, utan för hela världsproletariatets politik.

Svaret är: brottslingarna och förrädarna är den ”vänster”-republikanska regeringen och de som stödde den, dvs kommunistpartiet och de reformistiska socialisterna.

När februarivalen nalkades, ville vänstersocialisterna inte ställa upp på en gemensam lista med republikanerna, om de inte trodde att republikanerna hade några anhängare att tala om, dels på grund av massornas hat mot dem: Companys’ katalanska Esquerra, hade gjort sig skyldigt till förräderi under oktoberrevolutionen; Martínez Barrios’ ”Republikanska Union” var bara resterna av Lerroux; radikaler, som sjöng en melodi med anledning av den speciella situationen; Azaña och hans vänsterrepublikaner hade tagit avstånd från oktoberrevolten och medgav själv att de bara var en handfull intellektuella. Vänstersocialisterna blev särskilt rasande, när Prieto och kommunistpartiet gick med på att ge republikanerna majoritet på de gemensamma vallistorna: de vinnande listorna gav republikanerna 152 deputerade mot 116 för arbetarorganisationerna!

Men detta var inte det verkliga brottet. Röstblock i rena valsyften är inte en principiell fråga för revolutionärer, även om de ytterst sällan kan motiveras av taktiska hänsyn. Men detta var inte det verkliga brottet. Men sådana röstningsöverenskommelser måste begränsas till att gälla *enbart* utbytet av röster. Före, under och efter valet fortsätter det proletära partiet att tala från sin *egen* plattform, för sitt *eget* program, och förklarar för arbetarna att det *inte* kan sluta någon överenskommelse om ett *program* med sina tillfälliga bundsförvanter i valet. Ty ett så kallat ”gemensamt program” kan bara bli klassfiendens program; vilket det också blev. Detta var det verkliga brottet; att de spanska arbetarorganisationerna skrev under och garanterade ytterligare ett kontrakt med bourgeoisin, oundvikligen identiskt med det från 1931-1933.

Prieto glömde bort att han själv hade sagt: ”I denna den döende kapitalismens period kunde den spanska bourgeoisin inte ens genomföra den borgerligt-demokratiska revolutionen”. Kommunistpartiet, som slaviskt underordnade sig den nya internationella linjen, glömde snabbt bort sin kritik från 1931-1933 angående borgarnas oförmåga att ta itu med revolutionens demokratiska uppgifter, och förklarade att koalitionen med bourgeoisin skulle genomföra dessa uppgifter!²

Folkfrontsprogrammet var ett i grunden reaktionärt dokument:

1. *Den agrara frågan.* Programmet slår fast: ”Republiken accepterar inte principen att nationalisera jorden och dela ut den gratis till bönderna, vilket socialistpartiets delegater begär.” I stället lovar man stimulans till exporten, krediter, besittningsrätt för arrendatorer och statliga markuppköp för utarrendering till bönderna. Med andra ord, samma program som 1931, ett program som redan visat sig vara ett grymt skämt.

2. *Den spanska ekonomins tillväxt.* Man utlovar ett mera effektivt system av skyddstullar, myndigheter till industrins hjälp (handels- och arbetsdepartement, m m). Statskassan och bankerna skall tjäna det ”nationella återuppbygget, utan att bagatellisera det faktum att så subtila ting som krediter inte kan tvingas fram bortom den profitabla ansträngningens säkra gräns. De republikanska partierna accepterar inte arbetarpartiernas förslag till åtgärder för att nationalisera bankerna.” ”Storstilade planer” på offentliga arbeten. ”Republikanerna accepterar inte det av arbetardelegationen begärda arbetslöshetsunderstödet. De anser, att åtgärderna inom jordbruket och de som skall genomföras i industrin samt de offentliga arbetena, kort sagt summan av den nationella återuppbyggnadsplanen, inte bara kommer att uppfylla sina egna, specifika mål, utan också den viktiga uppgiften att suga upp arbetslösheten.” Även detta precis som 1931.

3. *Kyrkan.* Endast utbildningsdelen berör prästerskapet. Republiken ”skall uppmuntra skapandet av grundskolor i samma takt som under republikens första år.... Den privata utbildningen skall övervakas i intresse av en kultur lik de offentliga skolornas.” Vi vet vilken takt det var 1931-1933!

4. *Armén.* Den enda del som berör armén är den som lovar, att polisens maktmissbruk under reaktionen skall undersökas och bestraffas samt att skyldiga befälhavare skall avskedas. Inte ens de tomma löftena om demokratisering av armén som gavs 1931! Officerskåren lämnas orörd. Och under de följande fem månaderna förhalade folkfrontsregeringen alla undersökningar om massakern i Asturien eller andra brott, som begåtts av officerskåren!

5. *Den koloniala och nationella frågan.* Inte ett ord i folkfrontsprogrammet. Marocko stannade kvar i främlingslegionärernas våld, tills de slutligen tog över helt och hållet den 18

² För att få med socialisterna i koalitionen, gick stalinisterna långt åt ”vänster” i ord: ”Kommunistpartiet är inte mindre medvetet om riskerna med Azaña än socialisterna, som samarbetade med honom när han satt vid makten. Vi vet att han är arbetarklassens fiende... Men vi vet också att ett nederlag för CEDA (Gil Robles) automatiskt skulle medföra en viss lättnad i förtrycket, åtminstone för en tid.” (*Inprecorr*, vol 15, s. 762.) Men föreslog stalinisterna då att arbetarna skulle bekämpa Azaña, när han väl satt vid makten? Nej, tvärtom. Denna ”arbetarfiende” skulle genomföra de grundläggande demokratiska uppgifterna: ”jord till bönderna, frihet åt de förtryckta nationaliteterna”. Han skulle ”befria Marocko från imperialistiskt förtryck.” (*Ibid.*, s. 639.) För att rättfärdiga detta öppna stöd till mensjevikernas syn på den borgerliga revolutionen, måste stalinisterna smutskasta sitt eget förflutna: På den sjunde kongressen fördömde García partiledningen från 1931: ”I stället för att föra fram paroller som motsvarade läget tog de avstånd från republiken, som massorna hyste mycket stora illusioner om. De förde fram parollerna ‘Ned med den borgerliga republiken’ och ‘Länge leve sovjeterna och proletarietets diktatur’. I och med utslutningen av dessa renegater (1932) började vårt spanska parti leva och verka på ett kommunistiskt sätt.” (*ibid.*, s. 1310.) Men dessa paroller hade inte bara förts fram av ”renegaterna”, utan av partiet självt, ända till början av 1935, av Ercoli, Pieck och hela Komintern!

juli. Katalonien återfick senare sin halvautonoma ställning men någon ytterligare självständighet gavs inte. Ett mindre liberalt arrangemang för baskerna.

6. *Statsapparatus demokratisering*. Blandade arbetsnämnder, högsta domstol, president, censur, osv – allt återställdes till 1931 års tillstånd. Programmet utlovade omorganisering av arbetsnämnderna, så att ”de berörda parterna kan bli medvetna om beslutens opartiskhet”! Och som ett sista slag i ansiktet: ”De republikanska partierna accepterar inte den av den socialistiska delegationen begärda arbetarkontrollen.”

För denna soppa övergav arbetarnas ledare klasskampen mot den borgerliga republiken.

Tänk bara efter! Själva programmet, för vars skull stalinisterna och socialisterna lovade stödja den borgerliga republikanska regeringen, gjorde reaktionens ursinniga angrepp oundvikligt. Reaktionens ekonomiska grundvalar lämnades kvar orörda överallt, på landsbygden, i industrin, finansvärlden, kyrkan, armén och staten. De lägre domstolarna vimlade av reaktionärer; från februari till juli fylldes arbetarpressen av redogörelser för hur fascister togs på bar gärning och släpptes fria, medan arbetare anhölls på mycket bräckliga anklagelser. När kontrarevolutionen bröt ut var fångelserna i Barcelona och Madrid fyllda med tusentals politiska fångar – arbetare, mest från CNT, men också många från UGT. Förvaltningsbyråkratin var så reaktionärt genomrutten att den föll sönder helt den 18 juli. Med några få undantag gick hela den diplomatiska kåren över till fascisterna.

Den ”opartiska” regeringen införde sträng presscensur, begränsat undantagstillstånd, förbud mot icke-auktoriserade demonstrationer och möten – och tillstånd gavs aldrig i de kritiska ögonblicken. Arbetarklassens högkvarter bomrades igen under de kritiska dagarna efter mordet på kapten Castillo och Calvo Sotelo. Dagen innan fascisternas angrepp kom arbetarpressen ut med stora vita luckor. Regeringscensuren hade lyft ut ledare och delar av artiklar, som varnade för statskuppen!

I desperata försök att hejda strejkrörelsen under de sista tre månaderna innan den 18 juli arresterades hundratals strejkande i klump, lokala generalstrejker förbjöds och socialisternas, kommunisternas och anarkisternas regionala högkvarter stängdes flera veckor i sträck. I Madrid stängdes CNT:s högkvarter och ledningen fängslades tre gånger under juni månad.

De stalinistiska och socialistiska ledarna kunde inte hålla tillbaka sina anhängares avsky inför denna upprepning av 1931-1933. Till och med José Díaz, kommunistpartiets generalsekreterare och regeringens högljudde försvarare, tvingades medge:

”Regeringen, som vi lojalt stöder i samma utsträckning som den fullgör folkfrontspakten, är en regering som börjat förlora arbetarnas förtroende.” Och därefter gör han detta ytterst betydelsefulla medgivande: ”Och jag säger den vänsterrepublikanska regeringen att dess väg är samma felaktiga väg som från april 1931.” (*Mundo Obrero*, 6 juli 1936.)

I samma ögonblick som man enträget bad de asturiska gruvarbetarna att inte bryta med folkfronten, tvingades alltså José Díaz medge att februari-juli 1936 var en upprepning av katastrofen 1931-1933! När kontrarevolutionen bröt ut försäkrade stalinisterna att de hela tiden uppmanat regeringen att slå ned reaktionen. Men vi har redan sett, att folkfrontsprogrammet skyddade reaktionen på varje viktig front.

Uppmaningar kan inte förändra den republikanska bourgeoisin. En sådan koalitionsregering, som bundit sig för att bevara kapitalismen, måste agera precis som Azaña gjorde både 1931 och 1936. Regeringen uppför sig identiskt i båda fallen, eftersom dess program går ut på att bygga upp den spanska ekonomin under kapitalismen. Det betyder: *den kan inte röra reaktionens ekonomiska grundvalar, eftersom den inte vill krossa kapitalismen*. Azaña framställde sitt grundläggande program tydligt nog strax efter sin återkomst till makten: ”Ingen hämnd” och ”Även Gil Robles kommer en vacker dag att bli azañaist”. Detta program

dikteras inte av psykologiska brister, utan av Azañas kapitalistiska utgångspunkter. Hans regering har inte varit svag, den har inte gjort några ”misstag”. Den har gett reaktionärerna fritt spelrum att mobilisera och beväpna sig, eftersom detta är en oundviklig konsekvens av folkfrontsprogrammens kapitalistiska natur.

Trotskij har analyserat och klargjort folkfrontsregeringens förhållande till reaktionen:

”Officerskåren är kapitalets vakthundar. Utan detta skydd skulle bourgeoisin inte kunna hålla sig kvar vid makten en enda dag till. Urvalet av individerna, deras utbildning och träning gör officerarna som grupp till socialismens obevekliga fiender. Så är det i alla borgerliga länder... Att rensa ut fyra- eller femhundra reaktionära agitatorer ur armén, innebär att lämna allt väsentligt orört... Det är nödvändigt att ersätta de trupper som kommenderas av officerskåren med en folk-milis, dvs med de beväpnade arbetarnas och böndernas demokratiska organisation. Det finns ingen annan lösning. Men en sådan armé är oförenlig med de stora och små utsugarnas herravälde. Kan republikanerna gå med på en sådan åtgärd? Absolut inte. Folkfrontsregeringen, dvs arbetarnas koalitionsregering med bourgeoisin, är till sin natur en kapitulationsregering gentemot byråkratin och officerarna. Denna lärdom av händelserna i Spanien betalas nu med tusentals människoliv.”

Precis som det socialistiska stödet till regeringen 1933 gjorde det omöjligt att avvärja hotet från reaktionen, öppnade det kommunistiska och socialistiska stödet 1936 dörren på vid gavel för kontrarevolutionen. Men, frågar kanske arbetarna, kunde man inte mobilisera arbetarna och bönderna mot deras fiender, samtidigt som man gav regeringen sitt stöd? Nej! Två viktiga exempel får räcka:

1. I Albaceteprovinsen, nära Yeste, ockuperade bönderna ett storgods. Den 28 maj 1936 anfölls de av civilgardet, 23 bönder dödades och 30 sårades. Inrikesministern hälsade blodbadet med ett gratulationstelegram till civilgardet. Pressen betecknade helt riktigt händelsen som en upprepning av Casas Viejas-massakern 1933. Man väntade spánt på interpellationerna i Cortes den 5 juni... men de kommunistiska och socialistiska deputerandena fritog regeringen från allt ansvar. ”Vi vet att regeringen inte bär ansvaret för det som hänt, och att den kommer att vidta åtgärder för att förhindra en upprepning. Men dessa åtgärder måste vidtas snabbt i folkfrontens eget intresse”, sade en socialistisk deputerad. ”Komplotten är uppenbar”, sade stalinisterna:

”Jordägarna driver systematiskt bönderna till förtvivlan och när bönderna försöker försvara sig, hittar jordägarna korrumperade civilgardister som är beredda att skjuta ner dem. Civilgardet har åstadkommit ett blodbad och högerpolitikerna gör sitt bästa för att utnyttja händelsen i syfte att krossa folkfronten. Politiskt sett var Yeste-affären inte framgångsrik, men den kan och kommer att upprepas...

Kommunistpartiet gjorde rätt, när det bemötte högerns politiska manövrer genom att ställa affären på dess riktiga grund och kräva att åtgärder skulle vidtas mot de rika jordägarna. Vi påpekade att kampen framför allt måste föras mot fattigdomen och svälten, som förvärras av cacikerna och jordägarna, när dessa saboterar regeringens och republikens order och vägrar ge massorna bröd. *Kommunistpartiet gjorde detta genom att kräva att jordreformerna skulle påskyndas.*” (Inprecarr, nr 32, 11 juli 1936, s. 858.)

Kort sagt: Kampen mot jordägarna skall begränsas till försök att övertala regeringen att genomföra en jordreform. Ty fortsatt självständig kamp från böndernas sida i militanta former, vilket är den enda verkliga formen av kamp, resulterar i händelser som de i Yeste, vilket i sin tur leder till konflikter mellan massorna och regeringen. Och vi måste undvika en splittring av folkfronten. Att inte ”splittra folkfronten” kan bara betyda att man begränsar kampen till vänskapliga övertalningsförsök i parlamentet!

2. De mer än 80 000 man starka byggnadsarbetarna i Madrid gick ut i strejk, med 36-timmarsveckan som sitt viktigaste krav. Regeringen beordrade skiljedom och resultatet blev en 40-timmarsvecka. UGT och kommunisterna accepterade och sade åt sina anhängare att

återgå till arbetet. Men CNT vägrade acceptera regeringens bud och UGT-arbetarna följde anarkisternas exempel. Stalinisterna gav följande ”skäl” för sitt beslut att blåsa av strejken:

”Alla vet att de fascistiska arbetsköparna efter den 16 februari började använda en ny kampform, som gick ut på att först få arbetarna att gå ut i konflikt för att sedan förhålla konfliktens lösning så långt det är nödvändigt och möjligt i syfte att driva massorna till desperation, vilket skulle ta sig uttryck i enskilda handlingar utan mål och effektivitet... Detta skulle ställa arbetarna i motsättning till regeringen, vilket är en av förutsättningarna... för en statskupp... Denna attityd från arbetsköparnas sida... gör att byggnadsarbetarna, trots att de inte är nöjda med uppgörelsen, måste göra slut på en situation, som i sin förlängning innebär en stor fara för alla arbetare... Stunden har kommit att veta hur man avslutar strejken, utan att ge avkall på den möjlighet som beslutet ger, nämligen att fortsätta diskussionerna om löneproblemet i de sammansatta arbetsnämnderna.”
(*Mundo Obrero*, 6 juli.)

Med andra ord: arbetsköparna envisas med att bekämpa er, men detta leder till konflikter mellan er och regeringen – vilket innebär att regeringen har mer gemensamt med arbetsköparna än med er! – och sätter folkfronten i fara. Alltså: sluta strejka! Men varför ska man då börja strejka?

Reformismens logik sträcker sig emellertid inte alltid så långt, ty då skulle arbetarna genomskåda den. Tyvärr insisterar arbetarna på att strejka. Det är då kommunistpartiets plikt att stoppa strejken innan regeringen blir förbannad...

Försöken att begränsa kampen mot reaktionen till den parlamentariska arenan kunde bara leda till ett nederlag för massorna. Ty en av marxismens viktigaste grundsatser är att *massorna endast kan mobiliseras genom militant kamp*. Hade arbetarna följt folkfrontspolitiken, så hade vi idag tvingats sörja det spanska proletariats nederlag.

6. Massorna kämpar mot fascismen trots folkfronten, 16 februari – 16 juli 1936

Till all lycka för den spanska och internationella arbetarklassens framtid visade massorna inte något tecken på att avbryta kampen efter segern i februari. Lärdomarna från 1931-1933 hade etsats in i deras medvetande. Om de just nu var fria från Gil Robles' herravälde, så hade de vunnit denna frihet med vapen i hand, trots Companys' förräderi och Azañas "neutralitet". Massorna väntade inte på att Azaña skulle uppfylla sina löften. Under de fyra dagarna mellan valet och Azañas brådstörtade inträde i regeringen, genomförde massorna en amnesti på sitt eget effektiva sätt: genom att bryta upp fängelseportarna; faktiskt så effektivt att det permanenta utskottet i det gamla Cortes, inklusive Gil Robles, därefter godkände Azañas amnesti-dekret enhälligt, dels av fruktan för massorna på gatan och dels för att det skulle se ut som om den konstitutionella regeringen fortfarande kontrollerade Spanien. Inte heller väntade arbetarna på regeringsdekretet eller beslutet om det konstitutionella i åtgärderna – ett beslut som författningsdomstolen inte släppte ifrån sig förrän den 6 september! – för att få de som avskedats efter oktoberrevolten återanställda. På varje fabrik och verkstad tog arbetarna med sig de avskedade och ställde arbetsköparna inför ett "antingen – eller!". Det ansvar som överhuvudtaget utkrävdes för övergreppen i oktober, utkrävdes av de uppvaknade arbetarna och bönderna på deras eget sätt. De stalinistiska och högersocialistiska deputerandena bönföll arbetarna att överlämna allt detta till folkfrontsregeringen. Men arbetarna visste bättre! Det hatade prästerskapet, de "två svarta årens" härskare, behandlades Också på förtryckta bönders gamla hederliga sätt. Särskilt sedan det stod klart att regeringen inte tänkte röra prästerna, tog massorna själva hand om saken. De brände inte bara ned kyrkor, utan befallde också prästerna att under dödshot lämna byarna om de skulle få för sig att återvända.

Stalinisternas fega lojalitet mot regeringen fick dem att smutskasta kampen mot prästerskapet: ”Kom ihåg att reaktionen får vatten på sin kvarn, när kyrkor och kloster bränns ned!” (*Inprecorr*, 1 aug., s. 928.) Man lyssnade inte mer på dem än på Azaña. I Valenciaprovinsen, där arbetarna nu har krossat kontrarevolutionen på ett så avgörande sätt, fanns det knappast någon fungerade kyrka i juni.

Massornas aktioner nådde emellertid inte sin fulla kraft förrän efter en rad händelser, som avslöjade att det höll på att ske ett närmande mellan republikanerna och reaktionärerna. Nästan hela högern röstade på Barrios som talman i Cortes. I mars förlängde Azaña presscensuren och undantagstillståndet, som hade införts av det tidigare reaktionära kabinettet. Den 4 april, bara åtta dagar innan de första kommunalvalen sedan 1931 skulle hållas, gav Azaña på reaktionärernas begäran order om att valen skulle uppskjutas på obestämd tid. Dagen innan höll Azaña ett tal, där han lovade att han inte skulle gå utanför de gränser som fastslogs i folkfrontens program, och att han skulle sätta stopp för strejkerna och jordockupationerna. Talet hälsades med översvallande glädje av den reaktionära pressen. Monarkisten Calvo Sotelo förklarade: ”Det var en sann konservativ som talade. Hans löfte att respektera lagen och konstitutionen bör göra ett gott intryck på den allmänna opinionen.” Talesmannen för Gil Robles' organisation förklarade: ”Jag stödjer nittio procent av talet.”

Den 15 april, då det pågick en mängd ekonomiska strejker, krävde högern ett slut på ”tillståndet av anarki”. ”Bråkmakarna och anstiftarna skall krossas”, lovade minister Salvador å regeringens vägnar. Samma dag gick Azaña till häftigt angrepp mot proletariatet: ”Regeringen kommer att revidera hela försvarssystemet, för att få slut på våldets herravälde”, sade han. ”Kommunismen skulle innebära Spaniens död!” De katalanska godsägarnas talesman, Ventosa, hyllade honom: ”Azaña är den ende som är kapabel att ge landet säkerhet och försvara alla lagliga rättigheter.” Samma dag gick de uppmuntrade fascisterna och civilgardisterna bärsärkagång på en arbetargata i Madrid.

Sådan var atmosfären inom regeringen, när CNT den 17 april proklamerade generalstrejk i Madrid i protest mot fascisternas attack. UGT hade inte blivit ombett att ansluta sig till strejken och fördömde den först, vilket också stalinisterna gjorde. Men arbetarna gick ut i strejk på alla fabriker, verkstäder och offentliga institutioner, inte för att de hade ändrat partitillhörighet, utan för att de ville slåss, och det var bara anarkisterna som uppmanade dem. När hela affärslivet i Madrid böljade lamslås, förklarade stalinisterna fortfarande att ”de kanske skulle delta senare. Deras nuvarande beslut var att stödja Azaña-regeringen i den mån den vidtar effektiva åtgärder mot reaktionärerna.” (*Daily Worker*, 18 april.) Samma kväll, när strejken trots UGT och stalinisterna hade visat sig bli en stor framgång, anslöt de sig till den i sista stund innan den blåstes av.

Bourgeoisin insåg att generalstrejken den 17 april och den därpå följande vågen av ekonomiska strejker skulle utvecklas till en proletär offensiv mot kapitalismen och dess ombud, regeringen. Hur skulle man hejda denna offensiv? Armén föreslog att den skulle krossas med vapenmakt. Men även reaktionärerna hyste allvarliga tvivel om huruvida detta var möjligt just då. Azaña hade en mycket bättre lösning: låt arbetarledarna stoppa strejkerna. Azaña, som installerats som Spaniens nye president i maj till tonerna av Internationalen sjungen med knutna nävar och av stalinistiska och socialistiska deputerandena som valt honom (reaktionärerna förde inte fram någon motkandidat), bad därför Prieto bilda en koalitionsregering.

Prieto ville mer än gärna bli premiärminister. Men enbart ryktet åstadkom en sådan oppositionsstorm i socialistpartiet, att han inte vågade acceptera. Caballero varnade Prieto för att gå med i regeringen utan partiets medgivande; och bakom Caballero, och avgjort till vänster om honom, stod större delen av partiet och UGT.

Den starkaste partiorganisationen, den i Madrid, hade antagit ett nytt program i april och tänkte försöka få det antaget av den nationella konferensen i juni. Programmet förklarade att bourgeoisin inte kunde genomföra revolutionens demokratiska uppgifter, att den framför allt inte förmådde lösa den agrara frågan och att den proletära revolutionen därför stod på dagordningen. Det försvagades av många allvarliga fel, särskilt den fortsatta bristen på förståelse av sovjeternas roll. Men det innebar en grundläggande brytning med reformismen.

Logiskt sett borde detta program, som accepterades av Caballero, ha åtföljts av en definitiv brytning med folkfrontspolitiken. Men centrister följer sällan logikens regler. Caballero förklarade ”regeringen ännu inte hade uttömt alla sina möjligheter” och att den fackliga enheten och de marxistiska partiernas sammangående måste föregå revolutionen. Därför fortsatte han att låta de socialistiska deputerandena fördöma regeringen då och då, samtidigt som han stödde den i varje avgörande fråga. Men trots hans återkommande retoriska kärleksförklaringar till stalinisterna förblev *Claridad*, det vänstersocialistiska organet under Caballeros kontroll, en daglig kontrast till kommunistpartiets och högersocialisternas organ. *Claridad* avslöjade effektivt jordbruksprogrammets bedrägliga karaktär, visade hur Prietos älsklingsprojekt för bevattningsarbeten berikade jordägarna medan bönderna förblev lika fattiga, och tidningen innehöll till och med artiklar som uppmanade bönderna att ockupera storgodsen. Samtidigt lovprisade stalinisterna och högersocialisterna regelbundet Quiroga-regeringens jordreform! Även om Caballero till sist fick gå med på att stödja Azañas presidentkandidatur, så tryckte *Claridad* Javier Beunos artiklar som fördömde Azaña som högers kandidaten. De revolutionära elementen bland vänstersocialisterna var så starka att de fick ett ord med i laget trots Caballero.

Caballero vågade inte bryta med sina revolutionära anhängare på frågan om Prietos inträde i regeringen. Men Prieto vågade inte heller överlämna frågan till den nationella konferensens beslut. Resultatet blev en oerhört stark påtryckningskampanj för att förmå partiet att låta Prieto bli premiärminister. Nästan alla utanför socialistpartiet ville ha in Prieto i regeringen. Den republikanska pressen vädjade om ett slut på partikonflikten – genom Prietos inträde i regeringen. Barrios’ parti, ”Republikanska Unionen”, som nu representerade stora delar av industribourgeoisin sedan Lerroux’ radikaler försvunnit, förklarade att man ville se en socialist som premiärminister, och att denne skulle vara Prieto. Miguel Maura, som representerade industrimännen och jordägarna på yttersta högerkanten, krävde en auktoritär regim genomförd av ”alla republikaner och de socialister som inte var smittade av revolutionär galenskap” samt upplösning av Cortes. Den katalanska regeringen och dess anhängare, inklusive stalinisterna, uppmanade socialisterna att gå med i regeringen.

Stalinisterna försökte få sitt stöd åt det reaktionära kravet att låta mycket radikalt. ”Om regeringen fortsätter på denna väg (den falska vägen från 1931). då kommer vi att arbeta, inte för att splittra folkfronten, utan för att stärka den och driva den mot den lösning som består av en regering av den folkligt revolutionära typen, en regering som kan göra allt det som denna regering inte har förstått eller försökt förstå.” (*Mundo Obrero*, 6 juli.) Men allt som krävdes för att göra denna regering helt identisk med den från 1931 var att placera några proletära gisslan i den!

Till och med POUM, ”Arbetarpartiet för marxistisk enhet”, anslöt sig till kören. Partiet bildades genom ett sammangående mellan de så kallade trotskisterna och ”Arbetar- och bondeblocket” en halvnationalistisk katalansk grupp. Det undertecknade folkfrontspakten, proklamerade sitt ”oberoende” av pakten och angrep folkfrontsteorin, bara för att återigen stödja en folkfront i kommunalvalen och ännu en gång proklamera sitt oberoende, när Azaña uppsköt valen. I syfte att rättfärdiga sin vägran att gå in i socialistpartiet, något som Trotskij föreslog, för att därigenom satsa all sin styrka – som bara uppgick till några tusen enligt egna uppgifter – på vänsterflygelns sida, vägrade man inse den stora betydelsen av vänsterflygelns

utveckling. I *La Batalla* av den 22 maj förnekade man faktiskt att det fanns någon verklig skillnad mellan vänster- och högerflyglarna. Denna felaktiga syn ledde till en bedrövlig taktik: samtidigt, som vänstersocialisterna kämpade mot högerflygeln på just denna fråga, krävde POUM "en äkta folkfrontsregering, med direkt deltagande av socialist- och kommunistpartierna på ministerposter" såsom ett sätt att "fullborda massornas demokratiska erfarenheter" och påskynda revolutionen.

Detta så gott som totala tryck försvagade inte vänstersocialisternas beslutsamhet. Prieto blev desperat. Den av honom kontrollerade nationella exekutivkommittén flyttade fram konferensen från juni till oktober; förbjöd *Claridad* och avbröt allt partistöd till den; gav distriktskommittéerna order att reorganisera motsträviga sektioner, samt genomförde ett farsartat val för att fylla vakanser i de verkställande organen, där rösterna från vänsterflygeln inte räknades. Vänsterflygeln fördömde dessa aktioner och förklarade att Prieto-ledningen nu förverkat partiets förtroende.

Trots Prietos manövrerande var det uppenbart att det var vänsterflygeln som hade massorna bakom sig. Caballero hade återvalts som UGT:s sekreterare med överväldigande majoritet. Och bakom Caballero stod mycket mer beslutsamma element. Javier Bueno, en av ledarna för den asturiska revolten, talade på massmöten och krävde ett slut inte bara på Prietos politik, utan också på Caballeros. Viktiga sektioner av partiet hade vägrat stödja folkfrontslistan i presidentvalet och gått fram med rent socialistiska listor. Medan Caballeros nationella politik för UGT inte var mycket bättre än stalinisternas, gick andra ledare – på lokal eller fabriksnivå – samman med CNT i kraftfulla och framgångsrika strejker. Permanenta kommittéer förenade de båda fackföreningarna i hamnarna, på fartygen och järnvägarna. På så sätt vann hamnarbetarna och sjömännen landsomfattande strejker, och järnvägsarbetarna hade just röstat för en nationell strejk när revolten bröt ut. De "efterblivna" bondeelementen i partiet var tillräckligt skolade för att veta vad de ville. Två dagar efter att Vidarte, Prietoleadningens sekreterare, inför *United Press* indignerat förnekat ryktet att de socialistiska bönderna i *Badajoz* ockuperade jorden, lade 25 000 socialistledda bondefamiljer beslag på storgodsen. Liknande händelser inträffade på andra håll. Prietos försök att dölja ockupationens revolutionära innebörd, genom att få jordreforminstitutet att skicka dit sina tjänstemän och legalisera ockupationen, uppmuntrade bara vänstersocialisterna att upprepa processen. Asturiens kompromisslösa gruvarbetare, en gång i tiden Prietogruppens bålverk, satte nu igång politiska strejker mot regeringen. 30 000 av dem strejkade den 13 juni och krävde att arbets- och jordbruksministern (den senare, Funes, var stalinisternas kelgris!) skulle avskedas, och den 19 juni gick alla de 90 000 gruvarbetarna ut i strejk. Regeringen lyckades få dem att återgå den 23 juni, men den 6 juli hotade de och Oviedos arbetare med generalstrejk mot regeringens avskedande av Asturiens guvernör, Bosques (reaktionens ledare Calvo Sotelo hade mottagit ett förolämpande telegram avsked). Den 15 juli upprepade gruvarbetarna sitt krav, och hade inte revolten brutit ut så hade strejken varit ett faktum. Med tanke på alla dessa otvetydiga tecken på det socialistiska proletariats revolutionära sinnelag, vågade Prieto inte ta risken att gå in i regeringen.

Under tiden växte strejkvågen till en revolutionär kris. Vi kan här bara göra en ungefärlig bedömning av dess omfattning. Varje något så när betydande stad upplevde åtminstone en generalstrejk under dessa fem månader. Nästan en miljon strejkade den 10 juni, en halv miljon den 20 juni, en miljon den 24 juni, mer än en miljon de första dagarna i juli. Strejkerna berörde både städerna och lantarbetarna. De senare sprängde kampens traditionella by-ram, t ex genom en fem veckor lång strejk som täckte hela Malagaprovinsen och omfattade 125 000 bondefamiljer.

El Socialista fördömde stormfloden: ”Systemet är rent anarkistiskt och förorsakar irritation hos högern.” *Mundo Obrero* försökte beveka arbetarna och sade att kampen förde dem mot en konfrontation med folkfrontsregeringen.

Regeringen och dess provinsguvernörer satte in civilgardet mot – de strejkande i desperata försök att hejda offensiven. Särskilt desperata åtgärder vidtogs mot CNT. Companys fyllde Barcelonas fängelser med anarkister. I Madrid stängdes deras högkvarter och 180 anarkister arresterades i en razzia den 31 maj. Den 4 juni tillkännagav ministern Augusto Barcia att ”om syndikalisterna envisas med att inte underkasta sig arbetsministeriets befallningar, så kommer regeringen att olagligförklara syndikalismen”. Den 19 juni stängde regeringen CNT:s högkvarter igen. Men det hade gått fem år sedan 1931, då Caballero själv ledde angreppet på CNT! Nu solidariserade sig UGT med sina anarkosyndikalistiska kamrater, och regeringen tvingades slå till reträtt.

Strejker för politiska krav på regeringen blev också allt vanligare. Den 8 juni inleddes en generalstrejk i Lérida, för att tvinga regeringen att uppfylla sitt löfte att ge mat åt de arbetslösa. Gruvarbetarna i Murcia gick i strejk den 24 juni i protest mot att regeringen inte uppfyllde sina vallöften om förbättrade levnadsförhållanden. Den 2 juli krävde jordbruksarbetarnas federation i Andalusien statsmedel som kompensation för skördeförluster. Vi har redan nämnt de politiska strejkerna i Asturien. Den 8 juli strejkade studenter i Barcelonas katolska skolor och krävde att prästerna skulle bytas ut mot lekmannalärare. Den 14 juli demonstrerade arbetare i Madrid under uppförstorade fotografier från en högtidlig bal på den brasilianska ambassaden, med texten ”De republikanska ministrarna roar sig medan arbetarna dör”. Detta är bara exempel på alla de politiska frågor som restes av massorna. Vi kan vara förvissade om att de inte leddes av folkfrontens anhängare!

Varken *El Socialistas* antydningar att *Claridad* fick pengar från en reaktionär katolsk bank, eller *Mundo Obreros* snuskiga lögner om att CNT var i förbund med fascistgrupper, eller regeringens förtryck, kunde hejda vänstersocialisternas revolutionära utveckling och den växande enheten mellan CNT och UGT. Strejkvågen växte oavbrutet.

Det utrymme som folkfrontspolitiken gav åt fascisternas organisering och beväpning passerade inte heller utan motstånd från det militanta proletariatet. De överlät åt *El Socialista* och *Mundo Obrero* att bönfälla regeringen om att den skulle stoppa fascisterna. De revolutionära arbetarna mötte fascisterna på gatan. Från februari fram till julirevolten dödades två personer och sårades sex *per dag* i gatustriderna. Detta var i själva verket ett inbördeskrig; och fascisterna led de största förlusterna. De svåra slagen mot fascistgruppernas moral gjorde också tusentals arbetarmilitanter redo att ställa sig i första ledet den 18 juli.

Till sist: Eftersom de förbättringar vad gäller lönerna och arbetstiden som uppnåddes genom strejkerna inte följdes av en produktionsökning på grund av den ekonomiska världskrisen, så ledde de till prisökningar. I början av juli talade Madridpressen om en 20-procentig ökning på en månad. Arbetarna kände att de hade blivit lurade och förberedde nya och mer avgörande strejker för mer avgörande krav. (En likadan process utspelas nu – i mitten av september – i Frankrike!)

Reaktionen – dvs den spanska kapitalismen – hade satt sitt hopp till Azaña för en tid. När han visade sig oförmögen att stoppa arbetarna, flyttades hoppet över till Prieto; men vänstersocialisterna satte stopp för den lösningen. Därför kunde man inte hoppas på en upprepning av 1931-1933 och en fredlig seger för reaktionen. Högersocialisterna och stalinisterna förmådde inte hejda det spanska proletariatets revolutionära utveckling. Reaktionärerna hade beväpnat sig och förberett sig på det värsta. De vågade inte vänta tills den revolutionära flodvågen svepte över dem. Med nittio procent av officerskåren, främlingslegionen, de moriska

trupperna och de flesta av de femtio provinsgarnisonerna i sin hand revolterade den spanska kapitalismen mot den annalkande katastrofen.

7. Kontrarevolution och dubbelmakt

1. Folkfrontsregeringens förräderi

Azaña och folkfrontsregeringen besvarade kontrarevolutionen genom att försöka komma till tals med den. Stalinisterna, som komprometterat sig hopplöst genom sin folkfrontspolitik, har försökt bortförklara detta förräderi genom att hitta på en distinktion mellan ”svaga” republikaner som Barrios och ”starka” republikaner som Azaña. Sanningen är att Azaña ledde försöken att kompromissa med de fascistiska generalerna och att alla republikanska grupper var inblandade i dessa försök.

Här är odiskutabla fakta, hämtade från *El Socialista* och *Claridad*:

På morgonen den 17 juli skickade general Franco ut sitt manifest till garnisonerna per radio efter att ha tagit Marocko. Det mottogs av en lojal radiooperatör på flottbasen nära Madrid och lämnades genast vidare till ministern för flottan. Men regeringen avslöjade inte nyheten förrän kl 9 den 18 juli, och då lämnade den bara ett lugnande meddelande om att regeringen hade fullständig kontroll över Spanien. Regeringen lämnade två andra meddelanden senare på dagen, det sista kl 15.15, då regeringen hade fullständig och säker information om resningens omfattning, inklusive Sevillas fall. Ändå säger man i det senare meddelandet:

”Regeringen talar igen för att bekräfta att absolut lugn råder på hela fastlandet.

Regeringen uttrycker sin tacksamhet för de erbjudanden om stöd som den mottagit (från arbetarorganisationerna) och förklarar, samtidigt som den är tacksam för detta stöd, att den bästa hjälp regeringen kan få är att man garanterar det dagliga livets normala gång och visar föredömligt lugn samt förtroende för statens militära styrka.

Tack vare myndigheternas förutseende åtgärder kan man betrakta en omfattande aggressionsrörelse mot republiken som nedslagen; den har inte funnit något stöd på fastlandet och har bara lyckats vinna anhängare inom en fraktion av den marockanska armén...

Dessa åtgärder, tillsammans med de sedvanliga ordena till de styrkor i Marocko som arbetar för att slå ned resningen, gör att vi kan konstatera att regeringens handlande kommer att vara tillräckligt för att återupprätta den normala ordningen”. (*Claridad*, 18 juli.)

Efter att ha vägrat beväpna arbetarna och motiverat sitt förräderi med detta otroligt lögnaktiga meddelande, inledde Azaña kabinettet en konferens som varade hela natten. Där fick Azaña Quirogas kabinett bestående av Azañas vänsterrepublikaner att avgå. Lerroux’ tidigare vapen- dragare Martínez Barrios, Republikanska Unionspartiets ledare, utnämndes till premiärminister. Barrios och Azaña valde ut en ”respektabel” ministär bestående av Barrios’ män och högerrepublikaner utanför folkfronten. Även denna regering vägrade beväpna arbetarna.

Hellre än att beväpna arbetarna – deras allierade i folkfronten, som hade fört dem till makten! – försökte Azaña och republikanerna sluta fred med fascisterna, på arbetarnas bekostnad. Hade Azaña lyckats genomföra sin plan, skulle fascisterna ha erövrat Spanien.

Men samtidigt som ministrarna kröp ihop i presidentpalatset, höll proletariatet redan på att mobilisera. I Madrid delade Socialistungdomens milis ut sina magra vapenförråd, byggde barrikader på de viktigaste gatorna och runt Montañakaserterna, organiserade patruller som gick från hus till hus och arresterade reaktionärer och hade vid midnatt inlett den första attacken mot kasernerna. I Barcelona, där CNT:s och POUM:s militanter inte hade glömt den katalanske presidenten Companys’ förräderi i oktober 1934, stormades flera av regeringens vapenförråd på eftermiddagen den artonde. När garnisonen revolterade kl 1 följande morgon,

hade de beväpnade arbetarna fångat trupperna i en järnring och beväpnade ivriga rekryter med utrustning som tagits från fascisterna och med vadhelst man kunde konfiskera från varuhuset; senare intog milisen arméns arsenaler. De asturiska gruvarbetarna hade redan innan regeringskrisen var överstånden utrustat en kolonn på sextusen man för en marsch mot Madrid. I Malaga, den strategiska hamnen mitt emot Marocko, hade de obehäpnade men uppfinningsrika arbetarna omgivit den reaktionära garnisonen med en mur av barrikader och hus som fylldes med bensin och stuckits i brand. I Valencia, som vägrats vapen av Madridguvernören, gjorde arbetarna sig redo att möta trupperna med barrikader, gatstenar och köksknivar – tills deras kamrater inne i garnisonen sköt officerarna och gav arbetarna vapen. Kort sagt: utan att ens fråga regeringen om tillstånd, hade proletariatet redan inlett ett krig på liv och död mot fascisterna. Companys och Azaña stod öga mot öga med de första regementena av det spanska proletariatets Röda Armé.

Azañas och Barrios' planer på en överenskommelse med fascistgeneralerna bröt samman, eftersom arbetarna hade förhindrat den. Och inte av något annat skäl! Endast tack vare sin extrema misstänksamhet mot regeringen lyckades massorna förhindra dess förräderi. Självständig mobilisering, under deras *eget* ledarskap och deras *egna* fanor – endast detta förhindrade fascismens seger.

Sida vid sida med den formella makt som regeringen fortfarande hade, uppkom på så sätt det väpnade proletariatets "inofficiella", men desto mer reella makt – "dubbelmakten", som Lenin kallade den. Den ena makten, Azañas och Companys', var redan för svag för att kunna ifrågasätta den andras existens; den andra makten, det väpnade proletariatets, var ännu inte tillräckligt stark, inte tillräckligt medveten om nödvändigheten att göra sig av med den andra. "Dubbelmaktens" fenomen har åtföljt alla proletära revolutioner. Den innebär att klasskampen närmar sig den punkt, där antingen den ena eller den andra måste gå under. Alternativen balanserar på rakknivens egg; en lång period av jämvikt är otänkbar, en av dem måste ta överhanden!

Skapandet av en arbetar- och bonderegering blir oerhört mycket troligare, om kontrarevolutionen krossas. Bourgeoisin är därför inte betjänt av en seger över fascistgeneralerna: den spanska kapitalismens verkliga intresse är en seger för kontrarevolutionen eller, vilket är samma sak, en kompromiss med den. Därför uppträdde folkfrontsregeringen så förrädiskt under kontrarevolutionens första dagar. Och därför uppträdde folkfrontsregeringen lika förrädiskt i fortsättningen. Omgivna av beväpnade arbetare vågade republikanerna inte öppet gå över till fienden; men deras politik, på fronten och bakom den, gav kontrarevolutionen ideliga framgångar. Detta var den verkliga orsaken bakom regeringsbytet efter Irúns fall. Det framgick tydligt nog av det uttalande till pressen, som gjordes av en talesman för Caballero-regeringen. Talesmannen

"uppehöll sig länge vid den förbättring av milisens moral som Largo Caballeros tillträde som premiärminister i förra veckan ledde till.

De vet nu att de leds på ett intelligent sätt... De vet att om de dör, så är det inte på grund av den ryckiga och svaga krigföring som kännetecknade den förra administrationen.

Vi skall nu gå till offensiven och angripa rebellerna där de är svaga, där vi vill angripa dem, i stället för att, som tidigare, angripa dem där de är starka och kan slå tillbaka". (*New York Times*, 7 september.)

Om de som fortfarande är skyldiga proletariatet en förklaring till varför de lät en sådan regering leda kampen under de första sju veckorna kan fälla en så förintande dom över Azaña-Giral-regeringen, då måste hela sanningen vara oändligt mycket värre.

Folkfronten påstods vara berättigad, eftersom den säkrade stöd från republikanerna mot den kontrarevolutionära fascismen. Men folkfronten fick rakt motsatt funktion: den hindrade proletariatet från att slita loss småbourgeoisin från de republikanska partierna. I alla segerrika revolutioner går småbourgeoisin samman med proletariatet, när den ser att proletariatet beslutsamt kämpar för ett nytt och rikare liv under en ny social ordning. Folkfronten underordnade både småbourgeoisin och de proletära massorna under de borgerliga politikernas förrädiska ledarskap. Endast den proletära dubbelmakten har hittills förhindrat reaktionens seger.

2. Dubbelmakten i Katalonien

Just i Katalonien, där folkfronten var svagast, utvecklades dubbelmakten längst. Den gjorde de fyra katalanska provinserna till inbördeskrigets ointagliga fästning.

CNT och FAI (Iberiska Anarkistfederationen), som ledde större delen av det katalanska proletariatet och en stor del av bönderna, deltog aldrig i folkfronten. Efter mycken tvekan bröt POUM till sist med folkfronten, gjorde en skarp vänstersväng och växte mycket snabbt till ett massparti i Katalonien under inbördeskrigets två första månader. I Katalonien finns det alltså inte några andra proletära deltagare i folkfronten än UGT – som var mycket svagare här än CNT – och en stalinistisk organisation, det så kallade ”Förenade Socialistiska Partiet”. Långtifrån att försvaga deras kampförmåga, som folkfrontens försvarare påstod, var det just detta relativa oberoende av bourgeoisin som gjorde det möjligt för de katalanska massorna att besegra kontrarevolutionen och komma till det övriga Spaniens undsättning. Här ligger en viktig lärdom för de som fortfarande tror på folkfronten!

Det katalanska proletariatet förstår att inbördeskriget måste utkämpas med *revolutionära metoder* och inte under den borgerliga demokratins slagord. Det förstår att inbördeskriget inte kan utkämpas enbart med militära metoder, utan att *politiska metoder*, som mobiliserar de breda massorna till handling, till och med kan beröva de reaktionära officerarna deras egen armé. Proletariatet leder kampen på fronten och bakom den genom organ kontrollerade av de proletära organisationerna och inte genom regeringens ombud.

”Centralkommittén för Kataloniens Antifascistiska Milis” står i spetsen för kampen. Anarkisterna har tre representanter från CNT och två från FAI. UGT fick trots sin litenhet tre platser, för att uppmuntra liknande organisationsformer på andra håll. POUM har en plats, bondeorganisationen en och stalinisterna en. De vänsterborgerliga partierna har fyra, vilket gör en summa på femton. I realiteten domineras Centralkommittén av CNT, FAI och POUM.

Ty dessa har ett program som är så helt skilt från Madrids, att UGT och stalinisterna släpas med bara för att de är rädda för att kastas åt sidan, medan vänsterbourgeoisin släpas med för att den är i det beväpnade proletariatets våld. Programmet är identiskt med det som bolsjevikerna förde fram i augusti 1917 för kampen mot Kornilovs kontrarevolution:

Arbetarkontroll över produktionen, vilket ökar proletariatets initiativkraft och entusiasm mer än något annat. Mobilisering av de beväpnade massorna, oberoende av regeringens kontroll. Vaksamhet mot regeringens förräderi och inte ett ögonblicks uppehåll i kritiken av den. Samt mobilisering av bönderna genom den enda paroll som kan ge liv åt den svältande och efterblivna landsbygden: JORDEN AT DEN SOM BRUKAR DEN!

Så snart kontrarevolutionen inleddes tog CNT över hela kommunikationsväsendet, den offentliga servicen och de stora industrierna. Den demokratiska kontrollen garanteras genom val av fabrikskommittéer på grundval av proportionell representation. Sådana kommittéer har också bildats för att kontrollera produktionen i de verkstäder och fabriker, som fortfarande är privatägda.

Den katalanska ekonomin leds nu av det "ekonomiska rådet", som åtminstone tvingas prata om socialistiska åtgärder, även om det har kvar sina band till den gamla ordningen. Det har fem medlemmar från anarkosyndikalisterna, en från POUM, en från UGT och en från den katalanska regeringen. Den 19 augusti offentliggjorde rådet sitt program, vilket innefattar: kollektivisering av storgodsens vilka skall skötas av lantarbetarnas fackföreningar; kollektivisering av den offentliga servicen, transportväsendet och större industrier; kollektivisering av företag som övergivits av ägarna; arbetarkontroll över bankerna tills de nationaliseras; arbetarkontroll över alla företag som fortsätter verksamheten med privata ägare; sysselsättning för de arbetslösa i det kollektiviserade jordbruket och industrin; elektrifiering av Katalonien; monopol på utrikeshandeln för att skydda den nya ekonomiska ordningen.

Mitt under inbördeskriget demonstrerar fabrikskommittéerna de proletära produktionsmetodernas överlägsenhet. CNT-UGT-kommitté som sköter järnvägen och tunnelbanan rapporterar att man genom att avskaffa höga direktörlöner, onödiga arbetsuppgifter och annat slöseri sparat tiotusentals pesetas, höjt de flesta arbetarnas löner i syfte att utjämna dem, att man planerar en utökning av trafiknätet, att taxorna kommer att sänkas, att tågen kommer att gå i tid samt att sextimmarsdagen snart kommer att införas!

Metallindustrierna har förvandlats till vapenfabriker, bilindustrin producerar pansarbilar och flygplan. De senaste nyheterna visar att Madrid-regeringen i stor utsträckning är beroende av Katalonien för denna ytterst viktiga krigsmateriel. En mycket stor del av styrkorna på Madridfronten skickades dit av den katalanska milisen.

Inte många förstår betydelsen av det framgångsrika fälttåg, som den katalanska milisen utkämpade på Zaragoza-Huesca-fronten. I fascistgeneralernas planer var Zaragoza, sätet för krigshögskolan och en av de största armégarnisonerna, tänkt att spela samma roll för östra Spanien som Burgos spelade för västra. Men den snabbhet med vilken det katalanska proletariatet krossade garnisonerna i Katalonien och marscherade västerut in i Aragonien omintetgjorde fascisternas planer.

Den katalanska milisen marscherade in i Aragonien som en social befrielsearmé. Den har lyckats lamslå den reaktionära armén, genom att mobilisera bönderna på ett sätt som Madridstyrkorna inte förmått. När miliskommittéerna kommer till en by, ordnar de med val till en antifascistisk bykommitté, som får ta hand om storgodsägarnas och reaktionärernas mark, skördar, förråd, boskap, redskap, traktorer, m m. Bykommittén organiserar produktionen på dess nya grundval och bildar en bymilis för att genomföra socialiseringen och bekämpa reaktionen. Tillfångatagna reaktionärer ställs inför rätta och döms av allmänna bymöten. Alla äganderättshandlingar, in-teckningshandlingar och lånedokument i de officiella registren bränns. Efter en så genomgripande omvandling av byns hela liv kan de katalanska kolonnerna marschera vidare, förvissade om att varje by som behandlats på det sättet är ett bålverk för revolutionen!

Den katalanska regeringen existerar fortfarande. Den utfärdar dekret som godkänner proletariatets åtgärder och låtsas leda kampen. Madrid-regeringen uppmuntrar dessa pretentioner genom att rådgöra med Companys, men när det gäller affärer måste den förhandla med milisen och fabrikskommittéerna. I slutet av juli gjorde Companys ett slugt försök att återta makten, genom att omorganisera den katalanska regeringen och släppa in tre medlemmar från stalinisternas "Förenade Socialistiska Parti" i den. Men manövern misslyckades inom loppet av några få dagar. Anarkosyndikalisterna påpekade för stalinisterna att de betraktade deras inträde i regeringen som ett försök att splittra det proletära blocket, och stalinisterna tvingades lämna regeringen. Det lilla inflytande regeringen fortfarande har, på grund av representationen i det ekonomiska rådet och i den antifascistiska milisens centralkommitté, kommer

säkerligen att försvinna gradvis, när dessa organ i enlighet med POUM:s förslag breddas till att bli valda organ med delegater från milisen och fabrikena.

Det katalanska proletariats revolutionära linje och dess framgångar i produktionen och på fronten är en förkrossande dom över den folkfrontspolitik, som fortfarande bedrivs i Madrid. Det katalanska proletariats väg är den enda vägen, som kan leda de spanska massorna till en seger över kontrarevolutionen.

3. Madridregimen

Medan de katalanska arbetarna säkrade den makt som hade glidit ur regeringens händer åt sig själva, var högersocialisterna och stalinisterna fullt sysselsatta med att återlämna makten till Madridregeringen. Resultatet blev att förhållandet mellan regeringen och de proletära organisationerna i Madrid är nästan rakt motsatt det som råder i Katalonien.

Vi har redan sett hur förrädisk Azaña-Giral-regeringens politik var. Ändå var det åt denna regering som högersocialisterna och stalinisterna avstod all makt!

Det finns inte den minsta skillnad mellan bourgeoisins och dessa "arbetarledares" uppfattningar. Arbetarmilisen måste begränsa sin kamp till att gälla republikens försvar, dvs kapitalismens bevarande. Den skall stödja den borgerliga regeringen och inte drömma om socialismen. Stalinisterna publicerade ett manifest den 18 augusti, som av lättförståeliga skäl högljutt prisades av den borgerliga pressen: det innehåller *inte ett enda socialt krav!* Inte ett ord om jordockupationer, frihet åt Marocko, arbetarkontroll över produktionen – ingenting utom feg lojalitet mot bourgeoisin! Men det är inte allt. Stalinisterna vill inte ha någon arbetarstat ens efter de att kontrarevolutionen slagits ned: "Det är helt felaktigt att den nuvarande arbetarrörelsen har som mål att upprätta en proletär diktatur när revolutionen har fullbordats, förklarar den stalinistiske ledaren Hernández den 10 augusti. Man kan inte påstå att vi har ett socialt motiv för vårt deltagande i kriget. Vi kommunister är de första att tillbakavisa detta antagande. Vi motiveras uteslutande av vår önskan att försvara den demokratiska republiken. Varje övertagande av egendom är en rent tillfällig försvarsåtgärd, säger de spanska stalinisterna". (*Daily Worker*, 18 september). För att inse hur främmande för leninismen detta fega nonsens är, behöver man bara gå tillbaka till Lenins uppmaningar mitt under kampen mot Kornilov att inte ge regeringen något politiskt stöd, och till hans program att bekämpa kontrarevolutionen genom jordockupationer och arbetarkontroll av produktionen. Det stalinistiska partiet, som rekryterat sina flesta anhängare på folkfrontsparoller efter februari, kan utnyttja dem till det mest skamlösa knäfall inför en borgerlig regim som ett proletärt parti någonsin gjort sig skyldigt till.

Vänstersocialisterna tog avstånd från stalinisternas ståndpunkter i en ledare med rubriken "Krigets och revolutionens dialektik".

"Somliga säger: 'Låt oss först krossa fascismen och avsluta kriget framgångsrikt. Sedan har vi tid att tala om revolution, och genomföra den om nödvändigt'. De som säger så har inte noga tänkt över den väldiga dialektiska process som drar oss alla med sig. Kriget och revolutionen är en och samma sak. De utesluter eller hindrar inte varandra, utan kompletterar och stödjer varandra. Kriget behöver revolutionen för segerns skull, liksom revolutionen behövde kriget... Det är revolutionen bakom fronten som kommer att inspirera och säkra segern på slagfältet" (*Claridad*, 22-augusti)

Denna riktiga syn, som vänstersocialisterna lärt sig av det katalanska proletariats exempel, undergår emellertid en typiskt centristisk förvrängning hos *Claridad*s redaktörer. Dessa tillskriver helt enkelt den katalanska regeringen de framgångar som i själva verket uppnåts av arbetarna själva. Ledaren slutar:

"Den klara historiska insikt som exemplifieras av Kataloniens Generalidad förtjänar endast lovord. Regeringen har vidtagit åtgärder som avspeglar det oupplösliga sambandet mellan kriget och

revolutionen. Att expropriera och kollektivera rebelliskt kapital är det bästa sättet att arbeta för segern, att vinna största möjliga sociala framgångar genom kriget, samt att förintä fiendens ekonomiska makt... Här, liksom i fråga om organiseringen av partierna och fackföreningarna kring regeringen för att genomföra kriget och revolutionen samtidigt, är Katalonien en strålande förebild för Kastilien och resten av Spanien.”

Det stalinistiska programmets antiproletära karaktär har aldrig avslöjats så tydligt som när Azaña-Giral-regeringen försökte skapa en ny armé. Bourgeoisin insåg att arbetarmilisens interna struktur, dess organisering i skilda kolonner som anslöt sig till olika proletära partier och fackföreningar och leddes av valda arbetare, omöjliggjorde varje försök att garantera en verklig borgerlig kontroll över den, trots att den underordnats generalstabens militärkommando. Regeringen inkallade därför tiotusen reservister, som skulle bilda en separat styrka under direkt regeringskontroll. Stalinisterna stödde detta kontrarevolutionära förslag i sitt manifest den 18 augusti, helt i enlighet med den syn på milisen som *Mundo Obrero* gjort sig till tolk för den 11 augusti:

”Nej. Inte någon milis styrd av partier och organisationer. Men inte heller någon parti- eller fackföreningsmilis. Det är en milis som står på folkfrontens grund och är trogen folkfrontens politik.”

Vissa kamrater har velat se skapandet av den nya frivilliga armén som ett hot mot milisens roll”, sade *Mundo Obrero* den 21 augusti. Stalinisterna förnekade denna möjlighet:

”Vad det gäller är att komplettera och förstärka milisen, för att göra den effektivare och få slut på kriget fortare”.

Och de avslutade sitt försvar av regeringens förslag med:

”Vår paroll har därför inte ändrats och ändras inte nu heller. Allt för folkfronten och allt genom folkfronten.”

Claridad klädde av det alltigenom reaktionära ställningstagandet. Den vänstersocialistiska tidningen undersökte skälen som angivits för skapandet av den nya armén. Den visade att påståendet att det skulle öka slagkraften var felaktigt, eftersom ”det antal som nu är med i milisen eller vill ansluta sig till den kan betraktas som praktiskt taget obegränsat”. Påståendet att reservisterna skulle bidra med den av milisen saknade militära erfarenheten tillbakavisades, eftersom de reservister ”som inte velat ansluta sig till de väpnade styrkorna förrän nu inte skulle besjålas av samma politiska kampvilja som fick milismännen att ansluta sig”. Efter att ha avfärdat förevändningarna för upprättandet av den nya armén drog vänstersocialisterna den klara slutsatsen:

”Att tänka sig att en annan slags armé skall ersätta den som verkligen kämpar och i vissa avseenden kontrollerar sitt eget revolutionära handlande, det är att tänka i kontrarevolutionära termer. Så här sade Lenin (i *Staten och revolutionen*): ‘Varje revolution som krossat statsapparaten visar oss hur den härskande klassen försöker återupprätta särskilda förband av väpnade män i sin tjänst, och hur den förtryckta klassen försöker skapa en ny organisering av en typ som kan tjäna de utsugna och inte utsugna’.

Vi är övertygade om att regeringen inte har tänkt denna kontrarevolutionära tanke, som skulle vara lika impotent som den är dåraktig. Men arbetarklassen och småbourgeoisin som offerar sina liv för att rädda republiken får inte glömma bort Lenins viktiga ord. De måste se till att massorna och ledningen för de väpnade styrkorna, som bör utgöras av det beväpnade folket, inte glider oss ur händerna.” (*Claridad*, 20 augusti).

Det är inte de som stulit den ryska revolutionens prestige bara för att förråda dess principer i bourgeoisins tjänst, inte stalinisterna, utan vänstersocialisternas avantgarde som lär det spanska proletariatet den leninistiska synen på arméns klassnatur!

De olika uppfattningarna om den pågående kampens natur råkar i konflikt också beträffande andra frågor. Anarkosyndikalisterna, POUM och den Socialistiska Ungdomen, som alla i olika hög grad inser bourgeoisins förrädiska roll, kräver att tvivelaktiga element ska rensas ut från alla institutioner och insisterar på att man skall behålla vapen bakom fronten, för att hindra borgarna från att förråda kampen. Stalinisterna har å sin sida samma ”breda” definition av ”antifascister” som republikanerna och för fram parollen ”Inte ett sysslolöst gevär bakom fronten!” Deras definition av antifascister är faktiskt så bred att *Claridad* den 19 och 20 augusti försäkrade att den stalinistkontrollerade ”alliansen av antifascistiska författare” härbärgerade kontrarevolutionärer. Bourgeoisins och stalinisternas kampanj för hemmafrontens avvärjning fick ett bra svar från CNT-ledaren García Oliver i *Solidaridad Obrera*, som vände udden mot dem: ”Vi vill att våra kamrater, med hänsyn till situationen, gör en inventering av det krigsmateriel som de kontrollerar och därefter undersöker vad som är outhärligt för att säkra det nödvändiga skyddet av den revolutionära ordningen bakom fronten, för att sedan skicka vidare sådant de inte behöver.”

Azaña-Giral-regimens karaktär kan bedömas utifrån ett enda avgörande faktum: *den fortsatte att censurera arbetarorganisationernas press när medlemmarna redan dog vid fronten*. Till och med den fega *Mundo Obrero* fick erfara vad en folkfrontsregering är: dess utgåva av den 20 augusti konfiskerades för att den publicerat ett misshagligt fotografi! Detta faktum rapporteras av *Claridad*, som dagligen bär censurens stigma. Utanför Spanien döljer stalinisterna naturligtvis detta outhärdliga och skamliga tillstånd.

4. Caballeroregeringen

Vi betvivlar inte att Caballeros inträde i regeringen hälsades med glädje av stora delar av proletariatet. Han hade stått långt till vänster om stalinisterna och Prieto, och särskilt milisen måste ha trott att Caballero skulle rädda dem ur de förrädiska republikanernas våld.

Just nu kan vi inte veta hur mycket av denna glädje som förflyktigades för några dagar sedan, då San Sebastians republikanska ”försvarare” överlämnade den orörda staden till fienden efter att ha drivit ut anarkosyndikalisterna; och då samma republikaner under reträtten till det starkt befästa Bilbao använde 40 000 milismän så ”effektivt” att större delen av fiendearmén under general Mola kunde skickas till Madrid- och Zaragozafronten. Den norra fronten har förrått, och detta hände efter Caballeros övertagande av regeringsmakten.

Vilket är Caballeros program? Själv har han inte sagt ett ord. Är hans program ett ”minimiprogram”, dvs ett borgerligt program som tillfredsställer de fem borgerliga medlemmarna i hans regering? Eller är det Prietos och stalinisternas program, det borgerliga programmet? Vilken är den grundläggande skillnaden mellan Caballeros regering och den förra? Att Caballero är ärligare? Men, som Lenin sagt en gång för alla, ännu har ingen uppfunnit en ärlighetsmätare. Det som är grundläggande är programmet. Om Caballeros program inte skiljer sig från hans föregångares, så kommer inte heller hans sätt att föra kampen att vara annorlunda.

Det spanska proletariatet måste slå in på samma väg som det katalanska proletariatet. Det finns inte någon annan väg till segern!

Vilka är de meniga soldaterna i Francos arméer, och varför är det så få som deserterar från dem? De är mest bondesöner, som gör sin tvååriga militärtjänstgöring. De kan vinnas över, förmås att desertera, att skjuta sina officerare, om man vinner över deras familjer till arbetarnas sida. Hur? Genom att hjälpa dem att lägga beslag på jorden. Den parollen skulle ha förts fram efter segern den 16 februari; att detta inte gjordes är förklaringen till det faktum att de södra provinserna, inklusive stalinisternas bastion Sevilla, nu befinner sig i fascisternas våld. ”Vad gav republiken er att äta?” Resultatet är en utbredd passivitet bland bönderna. I de

områden som arbetarna håller måste de hjälpa bönderna att ta över och fördela storgods. På tusentals olika vägar kommer detta faktum – som revolutionerar böndernas värld – att nå in i de av fascisterna ockuperade provinserna... Antifascistiska bönder kommer att välla fram ur intet och Francos arméer smälter bort.

Tusentals arbetare har dött för att deras organisationer inte kämpade för att ge bönderna jord. Tusentals fler dör för att deras organisationer inte förde fram kravet på självständighet åt de spanska kolonierna. Ändå skulle detta krav och en djärv propagandakampanj i Marocko fortfarande effektivare än kulor kunna upplösa Francos moriska legioner.

Katalonien har visat vilka oerhörda produktionsansträngningar proletariatet kan göra, när det väl kontrollerar fabrikena. Arbetarkommittéerna i Madrid, som till att börja med tog över den offentliga servicen och många stora fabriker, underordnades trots det regeringens byråkratiska administration. Denna tvångströja blir inte bättre av att regeringen nu innehåller representanter för socialisterna. Fabrikena kommer inte att bli bålverk för revolutionen, förrän arbetarna är herrar i dem.

Framför allt kan man inte tolerera att arbetarna skall göra grovjobbet och dö utan att ha något att säga till om i ledningen för kampen. Caballero har meddelat att Cortes skall öppnas igen den 1 oktober. Ett grymt skämt! Denna Cortes speglar inte längre folkets strävan, lika lite som det tjugonde århundrandet är en avbild av det nittonde. I politiskt avseende när det gått evigheter sedan arbetarrösterna gav den republikanska bourgeoisin majoritet den 16 februari. Folkets enda sanna röst skulle idag vara en nationell kongress av valda delegater för milisen som kämpar, arbetarna som producerar och transporterar samt bönderna som levererar maten. Endast en sådan sovjet, framsprungen ur fabriks-, milis- och bykommittéerna, kan tala för dagens Spanien.

Inte ett enda av dessa revolutionens grundläggande behov kan tillfredsställas annat än mot den republikanska bourgeoisins vilja. Det innebär att man måste lämna folkfronten långt bakom sig. Men en sådan ”splittring” skulle vara en ”förlust” bara för de förrädiska republikanska politikerna och de större kapitalisterna; större delen av småbourgeoisin kommer att förena sitt öde med den nya sociala ordningen, liksom de gjorde i den ryska revolutionen.

Caballeros kompanjoner i regeringen, stalinisterna, har klargjort sitt absoluta motstånd mot det revolutionära programmet: ”Parollen idag är all makt och auktoritet åt folkfrontsregeringen.” (*Daily Worker*, 11 september.) Den parollen skall tolkas ordagrant! Lenins paroll ”All makt åt sovjeterna” betydde *ingen* makt åt koalitionsregeringen. Den stalinistiska parollen betyder *ingen* makt åt de gryende sovjeterna, fabriks-, milis- och bykommittéerna. Liksom stalinismen offrade den tyska revolutionen för att bevara *status quo* i Europa, så försöker man nu offra den spanska revolutionen för att bevara den fransk-sovjetiska alliansen. Stalinismen kommer inte att föra fram kravet på frihet åt Marocko, eftersom det skulle kunna bli besvärande för den franska kolonialpolitiken. Stalinismen kommer inte att överge folkfronten till förmån för den spanska revolutionen, eftersom detta omedelbart skulle ställa revolutionen på dagordningen i Frankrike. Och eftersom stalinisterna liksom alla andra byråkrater genomsyras av en cynisk brist på förtroende för massorna, så föredrar de en stark borgerlig allierad i Frankrike framför möjligheten av ett Sovjetfrankrike. Den stalinistiska politikens kärna är: ”Socialismen i ett land – och inte i något annat”. Stalinisterna har blivit direkta fiender till den proletära revolutionen. Till alla lycka för världsproletariatet kan stalinismen i Spanien inte hålla tillbaka massorna på samma sätt som den kunde i Tyskland – och detta just eftersom lärdomarna av Tyskland trängt in i det spanska proletariatets medvetande.

Många krafter kämpar för proletariatets seger. De kommer att smältas samman till ett enda revolutionärt parti i inbördeskrigets smältdegel. Motsättningen mellan anarkosyndikalismens traditionella antipolitiska teori och dess nuvarande politiskt-revolutionära praktik kommer

med nödvändighet att spränga sönder dess fackliga organisationsform. Redan nu har tusentals och åter tusentals CNT-anhängare anslutit sig till POUM. Denna organisation, som bland sina kadrer räknar landets mest erfarna revolutionärer, har gjort en tydlig sväng bort från sin centristiska kurs.³ men dess siktigaste styrkor är fortfarande begränsade till Katalonien och Valencia. Vi kan vara förvissade om att de viktigaste kadreerna i resten av Spanien, revolutionärerna bland vänstersocialisterna som länge hånat Caballeros vacklan, också kommer att sugas upp i den revolutionära strömmen. Till och med den stalinistiska organisationens erfarna kadrer kommer att bidra med sina bästa element till det nya revolutionära partiet. Revolutionen kommer som alltid att ha ett bredare ledarskap än ett enstaka partis. Men de gigantiska uppgifter den ställer är det slutliga målet för enandet av alla partiernas revolutionära strömningar.

5. Spanien och Europa

Claridad har varje dag publicerat en liten ruta på några få rader under rubriken ”profetiska texter”, med olika citat ur Trotskij's *Den ryska revolutionens historia*. Valet av Trotskij är ingen tillfällighet. Det återspeglar ett problem som i stor utsträckning sysselsätter de spanska revolutionärerna: den europeiska revolutionens problem. Teknologiskt utvecklade och ställda inför Hitlers och Mussolinis hot om militär intervention, har de spanska revolutionärerna varit klart medvetna om det oupplösliga bandet mellan deras revolution och Europas, i synnerhet Frankrikes. Därför vänder de sig till Trotskij, den revolutionära internationalismens auktoritative talesman.

Den 30 juli, bara några få dagar efter att kampen inletts, tog Trotskij upp detta problem, och de spanska händelsernas innebörd för Frankrike. Hans avslutande ord är mer skarpsynta än några jag själv kunde ha valt:

”Den spanska proletariatet, liksom det franska, vill förvisso inte stå obehäpnat inför Mussolini och Hitler. Men för att kunna försvara sig mot dessa fiender är det nödvändigt att först krossa fienden i sitt eget land. Det är omöjligt att stöta bourgeoisin utan att krossa officerskåren. Det är omöjligt att krossa officerskåren utan att stöta bourgeoisin. I varje segerrik kontrarevolution har officerarna spelat den avgörande rollen. Varje segerrik revolution av djupgående social natur förstörde den gamla officerskåren. Det var fallet med den stora franska revolutionen på slutet av 1700-talet, och det var också fallet med oktoberrevolutionen 1917. För att bestämma sig för en sådan åtgärd måste man sluta krypa på knäna för den radikala bourgeoisin. En verklig allians av arbetare och bönder måste skapas mot bourgeoisin, inklusive radikalerna. Man måste lita på proletariatets styrka, initiativkraft och mod. Då kommer proletariatet att kunna vinna över soldaterna på sin sida. Detta kommer att vara en verklig och inte en låtsad allians av arbetare, bönder och soldater. Just en sådan allians skapas och härdas i detta ögonblick i inbördeskrigets flammor i Spanien. Folkets seger innebär slutet för folkfronten och början för Sovjetspanien. Den segerrika sociala revolutionen i Spanien kommer oundvikligen att sprida sig över resten av Europa. För Italiens och Tysklands fascistiska bödlar kommer den att vara oerhört mycket farligare än alla diplomatiska pakter och militära allianser.”

³ Hur skarp svängen var, kan man göra sig en uppfattning om genom att jämföra dess politik med den politik som bedrivs av dess ”internationella organisation”, den ”Internationella Kommittén för Revolutionär Socialistisk Enhet” (det tyska SAP, det engelska ILP). Denna kommittés manifest till Spaniens proletariat innehåller inte ett enda ord av kritik mot folkfronten! Och detta första ”försiktiga” uttalande från de som gör anspråk på titeln revolutionär center är daterat den 17 augusti!

Andra boken

REVOLUTION OCH KONTRAREVOLUTION I SPANIEN

1. Varför fascisterna revolterade

I gryningen den 17 juli 1936 tog general Franco befäl över morerna och legionärerna i Spanska Marocko, och riktade en appell till armén och nationen att ansluta sig till honom för att upprätta en auktoritär stat i Spanien. Under de följande tre dagarna tog nästan alla de femtio garnisonerna i Spanien ställning för fascismen. De viktigaste delarna av kapitalist- och jordägarklassen, som deltagit i Francos konspiration från början, lämnade Spanien eller flydde till fascistokuperade områden strax före eller efter resningen. Från första stund var det uppenbart att denna resning inte hade något gemensamt med de *pronunciamento*-rörelser med vilka den spanska armén så ofta stött en borgerlig fraktion mot en annan. Det var inte en ”handfull generaler” utan hela den härskande klassen, som ledde sina väpnade skaror i ett angrepp mot framför allt arbetarklassens ekonomiska, politiska och kulturella organisationer.

Francos program är i sina grundläggande drag identiskt med Mussolinis och Hitlers. Fascismen är en särskild form av reaktion, en produkt av kapitalismens nedgångsperiod. För att inse det behöver man bara jämföra Francos regim med monarkin. Den siste Alfonso's meritlista är en blodig sammanställning av massakrer på arbetare och bönder, av terrorism och mord på proletariatets ledare. Men parallellt med den systematiska repressionen tolererade monarkin dock i begränsad omfattning arbetarklassens ekonomiska och politiska organisationer och den parlamentariska demokratin regionala och nationella organ. Även under Primo de Riveras diktatur (1923-1930) fick socialistpartiet och UGT arbeta legalt. Largo Caballero, UGT:s ledare, var till och med statsråd under Rivera. Även den reaktionära monarkin försökte alltså finna ett visst stöd i det organiserade proletariatet via reformistiska ledare som Prieto och Caballero. På samma sätt fanns det legala fackföreningar och socialdemokratiska partier i Kaiser Wilhelms och Franz Joséphs kejsardömen. T o m under tsar Nikolaj fanns det ett visst legalt utrymme för fackföreningar, kooperativ och arbetarpressen, där bolsjevikerna kunde arbeta trots att de själva var illegala: *Pravda* hade en upplaga på 60 000 exemplar 1912-1914.

I motsats till dessa reaktionära regimer ligger fascismens speciella karaktär i att den fullständigt utrotar arbetarklassens självständiga organisationer. Den döende kapitalismen kan inte göra ens de mest elementära eftergifter till massorna. Det ena efter det andra kapitalistiska landet hamnar i en återvändsgränd och slår in på den fascistiska vägen.

Italien, en av ”segrarna” i världskriget, men med en svagt utvecklad industri, kunde inte konkurrera med mer utvecklade länder i den imperialistiska kapplöpningen om marknader. Den italienska kapitalistklassen höll på att kvävas i sina ekonomiska motsättningar och kunde bara finna en utväg över arbetarorganisationernas döda kroppar. Den ”rasande småbourgeoisins horder”, tränade som ligister och organiserade och uniformerade av Mussolini, släpptes slutligen lösa med uppgiften att krossa arbetarorganisationerna.

Det är inget lätt steg bourgeoisin tar, när den går över till fascismen. Den tyska naziströrelsen hade knappast något borgerligt stöd alls vid kuppförsoket 1923. Fram till 1932 fick den ekonomiskt stöd bara från ett litet antal enskilda kapitalister. Den tyska bourgeoisin tvekade länge innan den accepterade Hitlers metoder; i femton år föredrog den att stödja sig på de socialdemokratiska ledarna. Men när den ekonomiska världskrisen nådde sin höjdpunkt kunde Tyskland – som var tekniskt avancerat, men vars konkurrenskraft gentemot England, Frankrike och USA försvagades av Versaillesfördraget – inte ens nå en tillfällig ”lösning” av

sin kris, på kapitalisternas villkor, annat än genom att krossa de nästan sjuttiofem år gamla arbetarorganisationerna.

Fascismen är den speciella form av kapitalistisk dominans som bourgeoisin tar sin tillflykt till, när kapitalismens fortsatta existens är oförenlig med existensen av en organiserad arbetarrörelse. Bourgeoisin tar sin tillflykt till fascismen, när de av fackföreningarna och de politiska arbetarpartierna framtvingade eftergifterna blir en outhärdlig börda för de kapitalistiska härskarna, dvs oförenliga med kapitalismens fortsatta existens. Samtidigt ställs arbetarna oundvikligen inför ett val som måste avgöras omedelbart: antingen fascism eller socialism.

Hit hade den spanska kapitalismen nått, när Franco revolterade. Även om hans rörelse också omfattar resterna av Spaniens feodala aristokrati, så är den inte mer ”feodal” till sin grundläggande sociala karaktär än vad Hitlers eller Mussolinis var.

Spaniens viktigaste näring, jordbruket, som står för mer än halva nationalinkomsten, nästan två tredjedelar av exporten och det mesta av regeringens interna inkomster, var i en desperat situation. Sjuttio procent av befolkningen levde på landsbygden, och jordfördelningen var den värsta i Europa: en tredjedel tillhörde storgodsägare, i vissa fall i egendomar som täckte halva provinser; en annan tredjedel tillhörde ett talrikare skikt av jordägare, men även häri form av stora egendomar; bönderna ägde bara en tredjedel, oftast i form av primitivt utrustade jordbruk på fem hektar eller mindre av ovanligt torr och dålig jord, som inte räckte till för familjens försörjning. För att hanka sig fram nödortfött var bönderna tvungna att arbeta som daglönare på storgodsens. De flesta av de fem miljoner bondefamiljerna var alltså beroende av arrenden eller arbete på storgodsens.

Det spanska jordbruket bedrevs med primitiva metoder. Avkastningen per hektar var den lägsta i Europa. Ökad produktivitet krävde kapitalinvesteringar i maskiner och konstgödsel, anställning av tekniker och ”omskolning” av bönderna. Ur godsägarnas synvinkel var det billigare att fortsätta med de primitiva metoderna på böndernas bekostnad. Den enda period av höga jordbrukspriser på senare tid, dvs krigsåren 1914-1918, då det spanska jordbruket för en tid fick tillfälle att profitera på världsmarknaden, utnyttjades inte till att förbättra jordbruket, utan kapitaliserades till kontanter av godsägarna via in-teckningar. Efter kriget drevs det spanska jordbruket bort från världsmarknaden och kollapsade. Den allmänna jordbrukskrisen, som först föregick den ekonomiska världskrisen och sedan blev en del av den, förvärrades av Englands och Frankrikes tullmurar mot spanska jordbruksprodukter, vilket ledde till utbredd arbetslöshet och svält.

Just när krisen var som djupast, 1931, gav republikens födelse ny fart åt organiseringen av fackföreningar för lantarbetarna. De löneökningar som blev resultatet verkar inte speciellt imponerande. Sex pesetas om dagen var en bra lön. Men till och med dessa blygsamma löneökningar var ett dödligt hot mot de spanska jordägarnas profiler i det europeiska jordbrukets nedgångsepok. Sydamerikas och Australiens stora slätter producerade vete och kött åt Europa till priser som drabbade det europeiska jordbruket oerhört mycket hårdare än vad importen av nordamerikanska produkter hade gjort under kapitalismens expansionsepok. *Existensen av lantarbetarfackföreningar och bondeorganisationer var alltså oförenlig med jordägarkapitalismens fortsatta existens i Spanien.*

Jordägarna kunde andas lite lugnare under *bienio negro*, de ”två svarta åren” från september 1933 till januari 1936, då Lerroux’ och Gil Robles’ reaktionära regeringar terroriserade massorna och slog ned oktoberrevolten 1934. Dagslönerna i jordbruket föll till två eller tre pesetas. Men massorna samlade sig snabbt. Gil Robles’ försök att bygga upp en fascistisk massrörelse misslyckades, både på grund av hans egen oförmåga och arbetarnas motstånd. Även om den asturiska kommunen i oktober 1934 krossades av morer och legionärer, så blev den en inspirationskälla för massorna. Lerroux-Gil Robles lämnade hellre plats för folkfronten

i februari 1936 än att vänta på en mer avgörande attack från proletariatet. Lantarbetarna och bönderna byggde ännu mäktigare fackföreningar mellan februari och juli 1936, och det kritiska tillståndet för profiterna inom jordbruket fick jordägarna och deras allierade, den katolska hierarkin och bankerna, att snabbt ta till vapen för att krossa arbetarorganisationerna.

Kapitalisterna inom industrin och transportväsendet hade också hamnat i en återvändsgränd.

Den spanska industrins expansionsfas hade varit kort: 1898-1918. Själva utvecklingen av industrin under krigsåren blev en källa till ytterligare svårigheter. Krigsslutet innebar att Spaniens industri, som var outvecklad och inte backades upp av någon stormakt, snart halkade efter i den imperialistiska kapploppningen efter marknader. Inte ens hemmamarknaden kunde bevaras för den egna industrin. Primo de Riveras försök att rädda den genom enorma tullmurar ledde till fransk och engelsk vedergällning mot det spanska jordbruket. Den resulterande jordbrukskrisen ledde i sin tur till den inhemska industrimarknadens kollaps. Av en befolkning på tjugofyra miljoner var nästan en miljon arbetare och bönder – familjeförsörjare – arbetslösa 1931; innan 1933 var slut hade antalet stigit till en och en halv miljon.

När de ”två svarta åren” tog slut, antog arbetarnas ekonomiska kamp enorma proportioner. Massorna var medvetna om att de hade befriats från Gil Robles’ herravälde genom sina egna ansträngningar och väntade inte på att Azaña skulle infria sina löften. Under de fyra dagarna mellan valet i februari 1936 och Azañas brädstörtade utnämning till premiärminister genomförde massorna effektivt amnestin genom att bryta upp fängelseportarna. Inte heller väntade arbetarna på regeringens dekret eller på beslutet angående dess giltighet enligt konstitutionen – som författningsdomstolen inte lämnade ifrån sig förrän den 6 september, nästan två månader efter Francos revolt! – för att få tillbaka jobben åt de som avskedats efter oktoberrevolten 1934. Arbetarna tog helt enkelt med sig de avskedade till fabrikerna och satte dem i arbete igen. I och med generalstrejken i Madrid den 17 april 1936 inleddes sedan en omfattande massrörelse, som ofta omfattade politiska krav, även om den i huvudsak gällde bättre löner och arbetsförhållanden.

Vi kan här bara ge en ungefärlig beskrivning av den stora strejkvågans omfattning. Strejkerna täckte både städerna och landsbygden. Varje något sa när betydande stad och provins upplevde åtminstone en generalstrejk under perioden februari-juli 1936. Nästan en miljon strejkade den 10 juni, en halv miljon den 20 juni, en miljon den 24 juni och mer än en miljon de första dagarna i juli.

Den spanska kapitalismen kunde inte gärna hoppas på att lösa sina problem genom att utvidga marknaden för industrivaror. Den vägen blockerades av de imperialistiska stormakterna vad gäller exporten. Och den enda möjligheten att utvidga hemmamarknaden var att skapa en välmående, jordäggande bondeklass, men det innebar att jorden måste omfördelas. Stadskapitalisten och godsägaren var ofta en och samma person, eller sammanlänkade med familjeband. Den spanska kapitalismens verkliga topp, bankerna, var hur som helst oupplösligt förbundna med jordägarnas intressen, eftersom de satt på inteckningarna. Den spanska kapitalismen kunde inte finna någon verklig väg framåt. Men den kunde lösa sina problem tillfälligt på ett sätt: genom att krossa fackföreningarna som hotade profiterna.

Borgerlig demokrati är en speciell kapitalistisk statsform, där staten vilar på arbetarnas stöd, via arbetarklassens reformistiska ledare. Spaniens kapitalister drog slutsatsen att demokratin var omöjlig att utvärda, vilket betydde att den borgerliga demokratin och reformismen hade gjort sitt i Spanien.

Mussolini förklarade att han hade räddat Italien från bolsjevismen. Tyvärr är sanningen den att arbetaruppsvinget efter kriget redan gått tillbaka, vilket underlättade Mussolinis maktövertagande. Hitler sade detsamma, vid en tidpunkt då arbetarna var hopplöst splittrade

och förvirrade. Franco behövde samma myt. för att rättfärdiga våldet. Det som *var* sant, i Italien, Tyskland och nu i Spanien, är att demokratin inte längre kunde existera. Just det faktum att fascismen måste ta makten, trots att det inte var någon omedelbar risk för en proletär revolution, är det mest avgörande beviset på att demokratin gjort sitt.

Efter Francos revolt fanns det bara två alternativ: antingen skulle fascismen segra, eller så skulle arbetarklassen lyckas vinna över bönderna till sin sida genom att ge dem jord och krossa fascismen och dess rötter: kapitalismen.

Stalinisterna och socialdemokraterna, som söker ett teoretiskt alibi för samarbetet med den liberala bourgeoisin, förklarar att den spanska fascismens rötter är feodala. För stalinisterna är detta en helt ny teori, ett provisoriskt hopkok. Den spanska fascismen är inte mer feodal än den italienska. De båda ländernas industriella efterblivenhet kan inte övervinnas inom kapitalismens ram, eftersom de inte kan konkurrera med de utvecklade industriländerna på de krympande världsmarknaderna. Deras enda möjlighet att uppnå en tillfällig stabilisering är att sänka lönekostnaderna under den europeiska nivån, och för att göra det måste de krossa varje form av arbetarorganisation. Spaniens jordbruk är efterblivet och ”feodalt” vad gäller skötseln. Men jorden har, liksom varje annan vara, köpts, sålts och intecknats i två hundra år. Jordfrågan är alltså en kapitalistisk fråga.

Stalinisterna tar till ”feodalismen” för att förklara det spanska inbördeskriget, och alla som vågar ha någon annan åsikt fördöms som fascistagenter. Men stalinistiska journalister som inte skriver i partipressen är mindre lyckligt lottade. De måste ta itu med vissa uppenbara fenomen. Om kampen står mot feodalismen, varför står då industribourgeoisin på Francos sida?

Den stalinistiske journalisten Louis Fischer skriver:

”Konstigt nog stödde Spaniens lilla industrimannaklass jordägarnas reaktionära ställningstagande. Industrimännen borde ha välkomnat en jordreform, som skulle ha skapat en hemmamarknad för deras produkter. Men de trodde att det inte bara handlade om ekonomin. De fruktade att bönderna skulle beröva de besuttna klasserna den politiska makten, om de fick jord. Industrimännen, vilka borde ha uppmuntrat republikens försök att genomföra en fredlig revolution som skulle ha gjort landet rikare, lärer sig därför i stället med de bakåtsträvande jordägarna för att förhindra varje förbättring eller reform.” (*”The Civil War in Spain”*, publicerad av *The Nation*.)

Fischer frågar sig inte ens om jordägaren och kapitalisten inte ofta är en och samma person, eller medlemmar av samma familj, eller om den av bankerna beroende industrimannen inte är rädd om bankernas fastighetsinteckningar. Men även om man formulerar frågan som Fischer, så är svaret uppenbart. Industrimannen fruktar en försvagning av de besuttna klassernas politiska makt. Varför? Därför att en försvagning av gendarmernas makt gör det möjligt för arbetarna i hans fabrik att organisera sig och angripa hans profiter. Fischers egen krystade förklaring bevisar just det som han inte ville bevisa. Den spanska fascismen är inte ”feodalismens” utan kapitalismens vapen. Den kan bekämpas framgångsrikt av arbetarklassen och bönderna, och endast av dem.

2. De borgerliga ”bundsförvanterna” i folkfronten

Arbetspartiernas och fackföreningarnas insats i kampen mot fascismen var uppenbar: det var deras existens som stod på spel. Liksom Hitler och Mussolini skulle Franco fysiskt krossa organisationernas ledning och aktiva kader. Arbetarna skulle splittras med våld, var och en atom i det enade kapitalets våld.

Kampen mot fascismen var därför en fråga om liv eller död inte bara för arbetarmassorna, utan också för deras reformistiska ledare. Men det betyder inte att dessa ledare visste hur

fascismen skulle bekämpas. Deras mest avgörande misstag var att de trodde, att deras borgerliga bundsförvanter i folkfronten var lika angelägna att bekämpa fascismen. Azañas Republikanska Vänster, Martínez Barrios' Republikanska Union och Companys' Katalanska Vänster bildade ett block tillsammans med socialist- och kommunistpartierna samt UGT i valet den 16 februari 1936 – med anarkisternas tysta medgivande, vars anhängare röstade på de gemensamma listorna. Även de baskiska nationalisterna anslöt sig. Dessa fyra borgerliga grupper stod alltså inte på samma sida om barrikaderna som storbourgeoisin den 17 juli. Kunde man lita på att de skulle samarbeta lojalt i kampen mot fascismen?

Nej, sade vi, eftersom fascisterna inte hotade några av den liberala bourgeoisins vitala intressen. Arbetarna riskerade att förlora sina fackföreningar, utan vilka de skulle svälta. Vilken jämförbar förlust hotade den liberala bourgeoisin? De professionella politikerna skulle visserligen få leta efter andra sysselsättningar i en totalitär stat, och den liberala borgerliga pressen skulle gå under (om vi förutsätter att de borgerliga politikerna och journalisterna inte skulle gå över till Franco i klump). Både Italien och Tyskland visar att fascismen vägrar tolerera enskilda demokratiska politiker; somliga fångslas, andra tvingas emigrera. Men den liberala bourgeoisins viktigaste skikt fortsätter precis som före fascistens maktövertagande. Även om de inte blir delaktiga av de speciella förmåner som den fascistiska staten ger sådana kapitalister som anslöt sig till fascisterna före segern, så drar även de nytta av de låga lönerna och sänkta sociala utgifterna. De drabbas inte hårdare än andra kapitalister av fascisternas utpressning, genom partiet eller regeringen, vilket är det pris kapitalismen betalar för fascistens tjänster. Spaniens liberala bourgeoisin behövde bara titta på Tyskland och Italien för att känna sig trygg. Medan fackföreningstjänstemännen utrotats, har den liberala bourgeoisin fått utrymme nog för att assimileras. Vi har här ett *klasskriterium* i arbete: fascismen är i första hand arbetarklassens fiende. *Därför är det absolut felaktigt och ödesdigert att tro att det är av avgörande vikt för folkfrontens borgerliga element att föra en konsekvent kamp mot fascismen.*

För det andra baserades vårt påstående, att Azaña, Barrio, Companys och deras gelikar inte kan vara arbetarklassens lojala allierade, inte bara på en deduktiv analys, utan också på konkret erfarenhet – dessa gentlemäns tidigare meritlista. Eftersom socialisterna och stalinisterna i folkfronten döljer sanningen om sina allierade, så måste vi offra en del utrymme åt den här frågan.

Från 1931 till 4 kallade Komintern Azaña för fascist, vilket naturligtvis var fel, även om det helt riktigt pekade på hans systematiska förtryck av massorna. Så sent som i januari 1936 sade Komintern:

”Kommunistpartiet är inte mindre medvetet om riskerna med Azaña än socialisterna, som samarbetade med honom, när han satt vid makten. Vi vet att han är arbetarklassens fiende... Men vi vet också att ett nederlag för CEDA (Gil Robles) automatiskt skulle medföra en viss lättnad i förtrycket, åtminstone för en tid.” (*Inprecorr*, vol 15, s. 762.)

I den sista frasen erkänner man att repressionen kommer att komma från Azaña själv. Och den kom också, som José Díaz, kommunistpartiets generalsekreterare, tvingades erkänna just innan inbördeskriget bröt ut:

”Regeringen, som vi lojalt stödjer i samma utsträckning som den fullgör folkfrontspakten, är en regering som börjat förlora arbetarnas förtroende. Och jag säger den vänsterrepublikanska regeringen att dess väg är den felaktiga vägen från april 1931.” (*Mundo Obrero*, 6 juli 1936.)

Man måste komma ihåg vad den ”felaktiga vägen från april 1931” var för något för att inse vilken bekännelse stalinisterna gjorde, efter alla sina försök att skilja mellan koalitionsregeringen 1931 och folkfrontsregeringen 1936. 1931 års koalition lovade bönderna jord men gav dem inte någon, eftersom jorden inte kunde delas upp utan att kapitalismen under-

minerades. 1931 års koalition vägrade arbetarna arbetslöshetsersättning. Som krigsminister rörde Azaña inte arméns reaktionära officerskast. Han genomdrev den beryktade lag, enligt vilken all civil kritik av armén betraktades som smädelse av staten. Som premiärminister lämnade Azaña den kyrkliga hierarkins enorma rikedom och makt orörd. Han gav främlingslegionen och de moriska legoknektarna fritt spelrum i Marocko. Endast mot arbetarna och bönderna var han hänsynslös. Berättelsen om 1931-1933 är berättelsen om Azaña regeringens förtryck av arbetarna och bönderna. Detta förtryck har jag beskrivit utförligt på annan plats.¹

Som *Mundo Obrero* själv medgav, visade sig Azaña inte vara bättre som ledare för folkfrontsregeringen mellan februari och juli 1936. Hans regim avvisade ännu en gång tanken på omfördelning av jorden, och slog ned bönderna när dessa själva försökte lägga beslag på den. Ännu en gång fick kyrkan behålla hela kontrollen över sin förmögenhet och makt. Marocko förblev i främlingslegionens våld, tills den slutligen tog över helt den 17 juli. Strejker förbjöds, modifierat belägringstillstånd infördes, arbetardemonstrationer och -möten upplöstes. Under de kritiska dagarna efter mordet på den fascistiske ledaren Calvo Sotelo, stängdes arbetarklassens lokaler. *Dagen innan fascisternas revolt kom arbetarpressen ut med stora vita luckor, där regeringscensuren lyft ut ledare och delar av artiklar, som varnade för statskuppen!*

I ett desperat försök att hejda strejkrörelsen under de sista tre månaderna före den 17 juli arresterades hundratals strejkande i klump, lokala generalstrejker förbjöds och UGT:s och CNT:s regionala högkvarter stängdes flera veckor i sträck.

Den mest förödande insikten i Azañas politik får man om man ser på hans inställning till armén. Officerskasten var alltigenom illojal mot republiken. Monarkins övergödda kelgrisar hade alltsedan 1931 utnyttjat varje tillfälle att utkräva sin blodiga hämnd av de arbetare och bönder, på vilka republiken vilade.

De grymheter som de gjorde sig skyldiga till när oktoberrevolten 1934 slogs ned, var så avskyvärda att ett av Azañas vallöften var att de ansvariga skulle bestraffas. Men under de följande månaderna drog han inte en enda officerare inför rätta. Mola, Madrids säkerhetschef under Berenguers diktatur – Mola som flydde i hämlarna på Alfonso när ropen ”Abajo Mola” skallade på gatorna – denne Mola återfick sin generalsgrad i armén av Azaña. Trots hans nära förbindelser med Gil Robles under de ”två svarta åren” var han militärkommendör i Navarra vid den fascistiska revoltens utbrott, och han blev den främste strategen i Francos arméer. Franco, Goded, Queipo de Llano – alla hade samma stinkande meritlistor fulla av illojalitet mot republiken, och ändå lämnade Azaña armén i deras händer. Och inte nog med det, han krävde att massorna skulle underkasta sig dem.

Överste Julio Mangada, som nu kämpar i de antifascistiska styrkorna och som ställts inför krigsrätt och kastats ut ur armén av dessa generaler på grund av sin republikanism, kan bekräfta att han upprepade gånger informerade Azaña, Martínez Barrio och andra republikanska ledare om generalernas planer. I april 1936 publicerade Mangada en omsorgsfullt dokumenterad pamflett, som inte bara avslöjade den fascistiska komplotten, utan också definitivt bevisade att President Azaña hade fullständig den 18 mars 1936 på information om komplotten, när hans regering, på generalstabens begäran rentvådde armén alla misstankar. Med hänvisning till ”envisa rykten angående sinnesstämningen bland arméns officerare och underofficerare, har republikens regering med sorg och indignation underrättats om de orättvisa angreppen på arméns officerare.” Azañas regering nöjde sig inte med att dementera dessa rykten och beskriva de militära konspiratörerna såsom varande ”fjärran från all politisk kamp, den konstitutionella maktens trogna tjänare och folkviljans garant”. Man förklarade också

¹ Se *Inbördeskriget i Spanien*.

att ”endast en brottslig och pervers strävan att underminera den (armén) kan förklarade förolämpningar och muntliga och skriftliga angrepp som riktats mot den”. Och slutligen: ”Republikens kommer också i fortsättningen att tillämpa lagen mot alla som framhårdar i denna opatriotiska inställning.”

Det är inte underligt att de reaktionära ledarna lovprisade Azaña. Den 3 april 1936 höll Azaña ett tal, där han lovade reaktionärerna att han skulle sätta stopp för strejkerna och jordockupationerna. Calvo Sotelo lovprisade honom: ”Det var en sann konservativ som talade. Hans löfte att respektera lagen och konstitutionen bör göra ett gott intryck på den allmänna opinionen.” ”Jag stödjer nittio procent av talet”, förklarade talesmannen för Gil Robles’ organisation. ”Azaña är den ende som är kapabel att ge landet säkerhet och försvara alla lagliga rättigheter”, förklarade Ventosa, de katalanska godsägarnas talesman. De hyllade Azaña, eftersom han öppnade dörrarna för dem.

Även om armén var redo att revoltera i maj 1936, tvivlade många reaktionärer på att det var möjligt redan då. Azaña tvingade på dem sin egen lösning: låt de reformistiska ledarna stoppa strejkerna. Hans erbjudande accepterades. Miguel Maura, som representerade industrimännen och jordägarna på den yttersta högerkanten, krävde en stark regim genomförd av ”alla republikaner och de socialister som inte var smittade av revolutionär galenskap”. Efter att ha utnämnts till president erbjöd Azaña alltså högersocialisten Prieto posten som premiärminister. Stalinisterna, den katalanska vänstern och Barrios republikanska union stödde Azañas kandidat, liksom den reaktionära bourgeoisiein.

Men vänstersocialisterna hindrade Prieto från att acceptera anbudet. För den reaktionära bourgeoisiein skulle Prieto på premiärministerposten på sin höjd vara en andhämtningspaus för ytterligare förberedelser. När detta inte lyckades, kastade de sig ut i inbördeskriget.

Sådant var Azañas och den republikanska vänsterns förflutna. De övriga liberala borgerliga partiernas förflutna var om möjligt ännu värre. Companys’ katalanska vänster (Esquerra) hade styrt Katalonien sedan 1931. Den katalanska nationalismen utnyttjades till att hålla tillbaka de mer efterblivna bondeskikten, medan Companys använde väpnat våld mot CNT. Strax före oktoberrevolten 1934 hade han drivit CNT till hälften under jorden och arresterat hundratals ledare. Det var denna situation som fått CNT att fatta sitt så okloka beslut att vägra ansluta sig till revolten mot Lerroux-Gil Robles, under en hänvisning till att Companys var en lika stor tyrann; medan Companys, som stod inför valet att antingen beväpna arbetarna eller kröka ryggen för Gil Robles, valde det senare.²

Vad gäller Martínez Barrios Republikanska Union var den inget annat än de hopskrapade resterna av Gil Robles’ gamla allierade, Lerroux’ Radikaler. Barrio själv hade varit Lerroux’ främste vapendragare. Han hade tjänstgjort som en av premiärministrarna under de ”två svarta åren” och brutalt krossat en anarkistisk resning i december 1933. Med stor klarsynthet lämnade han radikalernas sjunkande skepp, när det stod klart att krossandet av oktoberrevolten 1934 inte lyckats bromsa massrörelsen. Sin debut som ”antifascist” gjorde han 1935 genom att underteckna en petition om amnesti åt politiska fångar. När Lerroux föll i samband med en finansskandal gick hans anhängare över till Barrio.

Det fjärde av de borgerliga partierna, de baskiska nationalisterna, hade samarbetat intimt med den extrema reaktionen i resten av Spanien ända tills Lerroux slog till mot gamla provinsiella privilegier. I sin egenskap av katoliker, ledda av de stora jordägarna och kapitalisterna i de fyra baskiska provinserna, stödde nationalisterna Gil Robles, när han krossade den asturiska

² Estat Catalá, en utbrytargrupp från Katalanska vänstern som kombinerade extrem separatism med arbetarfientliga ligistmetoder, hade genomfört strejkbryteri med sina kakiuniformerade medlemmar och avväpnat arbetare under oktoberrevolten 1934. Också denna organisation dök upp i det ”antifascistiska” lägret efter den 19 juli!

kommunen i oktober 1934. De kände sig från allra första början illa till mods i sin allians med arbetarorganisationerna. Att de inte gick över till andra sidan av barrikaderna omedelbart, har sin förklaring i att Biscaya-området av tradition var den engelska och franska imperialismens inflytelsesfär och de tvekade därför att gå i förbund med Hitler och Mussolini.

Detta var alltså de stalinistiska och reformistiska ledarnas ”lojala”, ”pålitliga” och ”hedervärda” bundsförvanter i kampen mot fascismen. Om den liberala bourgeoisin vägrat röra jorden, kyrkan och armén i fredstid, eftersom den inte ville underminera privategendomens grundvalar, var det då troligt att den nu med vapen i hand lojalt skulle stödja ett krig på liv och död mot reaktionen? Om Francos armé krossades, hur skulle det då gå för den liberala bourgeoisin, som när allt kommer omkring lyckats bevara sina privilegier endast tack vare armén? Just därför satte sig Francos styrkor i rörelse utan att tveka, eftersom de tog för givet att Azaña och Companys skulle ge sig. Just därför försökte Azaña och den liberala bourgeoisin *nå en överenskommelse med Franco*.

De av folkfrontspolitiken komprometterade stalinisterna och reformisterna har tillsammans med den liberala bourgeoisin undanhållit all information, som för resten av världen skulle avslöja det förräderi som Azaña och hans förbundna gjorde sig skyldiga till under revoltens första dagar. Men följande är fakta, som inte kan bestridas:

Efter att ha ockuperat Marocko sände general Franco på morgonen den 17 juli 1936 ut sitt manifest till de spanska garnisonerna via radio. Manifestet instruerade dem att ockupera städerna. Francos meddelanden mottogs på flottbasen nära Madrid av en lojal radiooperatör och vidarebefordrades genast till flottministern Giral. Men regeringen avslöjade inte nyheten på något sätt förrän på morgonen den artonde och då i form av en lugnande kommuniké:

”Regeringen förklarar att rörelsen är begränsad uteslutande till vissa städer i protektoratet (Marocko) och att ingen, absolut ingen på iberiska halvön (Spanien) har gett sitt stöd åt detta så absurda företag.”

Senare samma dag, klockan tre på eftermiddagen, när regeringen hade full information om resningens omfattning, inklusive Sevillas, Navarras och Zaragozas fall, utfärdades en ny kommuniké:

”Regeringen talar igen för att bekräfta att absolut lugn råder på hela fastlandet.

Regeringen uttrycker sin erkänsla för de erbjudanden om stöd som den mottagit (från arbetarorganisationerna) och förklarar, samtidigt som den är tacksam för dem, att den bästa hjälp regeringen kan få är att man garanterar det dagliga livets normala gång och visar föredömligt lugn samt förtroende för statens militära styrka.

Tack vare, myndigheternas förutseende åtgärder kan man betrakta en omfattande aggressionsrörelse mot republiken som nedslagen; den har inte funnit någon hjälp på fastlandet och har bara lyckats vinna anhängare inom en fraktion av den marockanska armén....

Dessa åtgärder, tillsammans med de sedvanliga ordena till de styrkor i Marocko som arbetar med att slå ned resningen, gör att vi kan konstatera att regeringens handlande kommer att vara tillräckligt för att återupprätta den normala ordningen.” (*Claridad*, 18 juli 1936.)

Denna otroligt lögnaktiga kommuniké utfärdades i syfte att rättfärdiga regeringens vägran att beväpna arbetarna, något som fackföreningarna krävt. Men inte ens detta är allt. Två gånger till, tjugo över fem och tjugo över sju på eftermiddagen, utfärdade regeringen liknande kommunikéer. Den sista förklarade att ”delar av militären i Sevilla revolterat, men slagits ned av regeringstrogna styrkor”. Sevilla hade varit i Queipo de Llanos våld nästan hela dagen. Efter att ha ljugit för arbetarna om det verkliga läget, inledde kabinettet en konferens som varade hela natten. Azaña fick premiärministern Casares Quiroga, en medlem av hans eget parti, att avgå och ersatte honom med den mer ”respektabla” Barrio. Natten tillbringades med

att jaga upp borgerliga ledare utan anknytning till folkfronten, som kunde övertalas att gå in i kabinettet. Med denna högerkombination gjorde Azaña förtvivlade försök att kontakta de militära ledarna och få till stånd en överenskommelse med dem. Men de fascistiska ledarna tog närmandena som ett säkert tecken på seger, och vägrade ge Azaña möjlighet att rädda ansiktet genom någon slags kompromiss. De krävde att republikanerna skulle stiga åt sidan för en öppen militärdiktatur. Inte ens när detta blev känt för Azaña och kabinettsministrarna vidtog de några åtgärder för att organisera motståndet. Den ena garnisonen efter den andra, som fick kännedom om regeringens förlamning, repade under tiden mod och anslöt sig till revolten.

Under två viktiga dagar marscherade rebellerna alltså framåt, medan regeringen bönföll dem att låta den rädda ansiktet. Den gjorde inga försök att upplösa revolterande regementen eller att lösa soldaterna från lydnessplikten gentemot officerarna. Arbetarna, som kom ihåg de ”två svarta åren” och det italienska och tyska proletariats öde, krävde vapen. Till och med de reformistiska ledarna knackade på presidentpalatsets portar och bad Azaña och Giral beväpna arbetarna. I området, kring förläggningarna hade fackföreningarna utlyst generalstrejk, för att paralysera revolten. Men armén kunde inte mötas med korslagda armar. Montaña-kasernerna i Madrid omgavs av beslutsam tystnad. I enlighet med revoltörernas plan väntade officerare där på att garnisonerna kring Madrid skulle nå fram till staden, innan de anslöt sig till rebellerna. Azaña, Giral och deras förbundna väntade hjälplöst på nådastöten.

Och kunde det verkligen vara annorlunda? Krafterna kring Franco sade: Vi, kapitalets verkliga herrar, det borgerliga samhällets verkliga talesmän, säger er att demokratin måste krossas, om kapitalismen skall leva. Välj, Azaña, mellan demokrati och kapitalism. Vilket satt djupast hos Azaña och den liberala bourgeoisin? Deras ”demokrati” eller deras kapitalism? De svarade själva genom att falla på knä inför fascismens framryckande styrkor.

På eftermiddagen den 18 juli utfärdade bourgeoisins viktigaste allierade inom arbetarklassen, socialist- och kommunistpartiernas nationella kommittéer, en gemensam kommuniké:

”Läget är svårt, men absolut inte desperat. Regeringen är säker på att dess resurser räcker till för att slå ned det brottliga försöket... För den händelse att regeringens resurser inte skulle räcka till har republiken det högtidliga löftet från folkfronten, som under sig samlar hela det spanska proletariats, lidelsefritt och lugnt beslutet att ingripa i kampen så snart det begärs... Regeringen befaller och folkfronten lyder.”

Men regeringen gav aldrig tecken!

Lyckligtvis väntade arbetarna inte på det.

3. Revolutionen den 19 juli

Barcelonas proletariat hindrade republiken från att kapitulera för fascisterna. Den 19 juli stormade arbetarna framgångsrikt de första kasernerna, nästan helt utan vapen. Vid tvåtiden på eftermiddagen nästa dag var proletariatet Barcelonas härskare.

Det var alltså ingen tillfällighet att Barcelonas proletariat kan ta åt sig äran av att ha inlett den väpnade kampen mot fascismen. Barcelona, som är Spaniens viktigaste hamn- och industristad och tillsammans med de omgivande industristäderna i Katalonien står för nästan halva industriproletariatet, har alltid stått i revolutionens främsta led. Det socialistledda UGT:s parlamentariska reformism fick aldrig fotfäste där. De förenade socialistiska och stalinistiska partierna (PSUC) hade färre medlemmar än POUM den 19 juli. Nästan alla arbetare var organiserade i CNT. Monarkins och republikens förföljelse och förtryck av denna organisation hade inskräp en militant antikapitalistisk tradition hos massorna i den, även om dess anarkistiska filosofi inte gav militansen någon systematisk ledning. Men innan denna

filosofi avslöjade sin tragiska otillräcklighet, skulle CNT nå historiska höjder i sin framgångsrika kamp mot general Godeds styrkor.

Liksom i Madrid vägrade den katalanska regeringen beväpna arbetarna. Representanter för CNT och POUM som krävde vapen informerades leende om att de kunde plocka upp de som tappats av sårade stormgardister.

Men på eftermiddagen den 18 juli gjorde arbetarna i CNT och POUM räder mot sportaffärer på jakt efter gevär, mot byggarbetsplatser för att få tag på dynamit och mot fascisternas hem för att lägga beslag på deras undagömda vapen. Med hjälp av några vänligt sinnade stormgardister hade de kommit över ett antal regeringsgevär. (De revolutionära arbetarna hade med stor möda samlat ihop ett litet antal gevär och pistoler sedan 1934.) Detta – och alla bilar de kunde hitta – var allt arbetarna hade, när de fascistiska officerarna kl 5 på morgonen den nittonde började skicka ut patruller från kasernerna.

Isolerade sammanstötningar kring barrikader av gatsten ledde fram till en allmän konfrontation på eftermiddagen. Fascisternas överlägsna beväpning neutraliserades och mer därtill av politiska vapen. Heroiska arbetare gick fram ur leden och frågade ropande soldaterna varför de sköt ned sina egna arbetskamrater. De stupade under gevärs- och maskingevärseld, men andra tog deras platser. Här och där började en soldat skjuta i luften. Modigare soldater vände sig snart mot sina egna officerare. En okänd militärbegåvning – kanske dog han då – tog tillfället i akt och arbetarmassorna reste sig och stormade framåt. De första kasernerna intogs. General Goded togs tillfånga samma eftermiddag. Med vapen från arméförråden rensade arbetarna upp Barcelona. Inom några få dagar behärskade de hela Katalonien.

Samtidigt mobiliserade Madrids proletariat. Vänstersocialisterna delade ut sina små förråd av vapen, som räddats från oktober 1934. Barrikader restes på de viktigaste gatorna och runt Montañakasernerna. Grupper av arbetare gick på jakt efter reaktionära ledare. I gryningen den 19 avlöstes de av de första milispatrullerna. Vid midnatt utbröt den första skottväxlingen vid kasernerna. Men kasernerna stormades inte förrän nästa dag, när den stora nyheten kom från Barcelona.

Också Valencia räddades från fascisterna. Arbetarna, som vägrats vapen av den av Azaña tillsatte guvernören, förberedde sig att möta trupperna med barrikader, kullersten och köksknivar – tills deras kamrater inne i förläggningen sköt officerarna och gav dem vapen. Asturiens gruvarbetare, kämparna i oktoberkommunen 1934, utrustade en kolonn på femtusen dynamitarder för en marsch mot Madrid. Den kom fram den tjugonde, just när kasernerna intagits, och gjorde i stället vakttjänst på gatorna.

I Malaga, den strategiska hamnstaden mittemot Marocko, omgav de till att börja med obeväpnade, men uppfinningsrika arbetarna den reaktionära garnisonen med en mur av brinnande hus och barrikader, vilka antänts med hjälp av bensin.

Utan att ens be regeringen om lov hade proletariatet alltså inlett ett krig på liv och död mot fascisterna. Den republikanska bourgeoisin hade förlorat initiativet.

Större delen av armén stod på fascisternas sida. Kampen mot den måste tas upp av en ny armé. Alla arbetarorganisationer började organisera militära avdelningar, utrusta dem och skicka dem till fronten. Regeringen hade ingen direkt kontakt med arbetarmilisen. Organisationerna lämnade sina rekvisitioner och avlöningslistor till regeringen, vilken lämnade ut förråd och pengar som organisationerna distribuerade till milisen. De officerare som stannade kvar i lojalistlägret tilldelades milisen såsom ”tekniska experter”. Deras militära förslag vidarebefordrades till milismännen av arbetarofficerarna. De civil- och stormgardister som förblev regeringen trogna försvann snart från gatorna. I den rådande stämningen var

regeringen tvungen at skicka dem till fronten. Deras polisiära uppgifter övertogs av arbetarpolis och milismän.

Flottisterna, som ofta är radikalare än soldaterna, räddade en stor del av flottan genom att skjuta sina officerare. Flottisternas valda kommittéer tog över kontrollen över den lojala delen av flottan och upprättade kontakt med arbetarkommittéerna på fastlandet.

Beväpnade arbetarkommittéer ersatte tulltjänstemännen vid gränserna. En fackföreningsbok eller ett rött partikort var bättre än ett pass, om man ville ta sig in i landet. Det var inte många reaktionärer som lyckades ta sig igenom arbetarnas vaktkedja.

De revolutionära militära åtgärderna åtföljdes av revolutionära ekonomiska åtgärder mot fascismen. Om det världshistoriska schemat bara krävde ”försvar av republiken”, så måste stalinisterna och demokraterna förklara varför allt detta ändå hände.

Det gäller särskilt Katalonien. Inom loppet av en vecka var transportväsendet och industrin nästan helt och hållet i händerna på CNT:s arbetarkommittéer eller, där arbetarna tillhörde bägge de fackliga organisationerna, gemensamma CNT- och UGT-kommittéer. Fackföreningskommittéerna tog över systematiskt, återupprättade ordningen och intensifierade produktionen för krigsändamål. Från landsomfattande industrier baserade i Barcelona spreds samma process till Madrid, Valencia, Alicante, Almeria och Malaga, även om den aldrig blev lika allomfattande som i Katalonien. I de baskiska provinserna däremot, där storbourgeoisin tagit ställning för den demokratiska republiken, behöll den också kontrollen över fabriker. En UGT-CNT-kommitté tog hand om hela transportväsendet i Spanien. Snart började fabriksdelegationer åka utomlands för att ta hand om exporten och importen.

Bönderna behövde inte uppmanas att ta över jorden. De hade försökt göra det ända sedan 1931; men Casas Viejas, Castilblanco och Yestes är ärorika namn på byar, där Azañas trupper massakrerade bönder som ockuperat jorden. Nu kunde Azaña inte hejda dem. När nyheterna kom från städerna, strömmade bönderna ut över jorden. Med sina liar och yxor tog de hand om de regeringstjänstemän och republikanska jordägare som var omdömeslösa nog att ställa sig i vägen för dem. På många håll organiserade bönderna omedelbart kollektivjordbruk, påverkade av anarkisternas och vänstersocialisternas läror. Bondekommittéer tog hand om milisens och städernas livsmedelsförsörjning, genom att ge eller sälja direkt till provianteringskommittéerna, miliskolonerna och fackföreningarna.

Överallt visade sig de existerande styrelseformerna och arbetarorganisationerna vara odugliga för att organisera kriget och revolutionen. Varje distrikt, stad eller by skapade sina egna miliskommittéer för att beväpna och träna massorna. CNT:s och UGT:s gemensamma fabrikskommittéer ledde alla arbetare, inklusive de som aldrig tidigare varit organiserade, och utvecklade en mycket bredare verksamhet än de existerande fackliga organisationerna. Den gamla kommunalförvaltningen försvann och ersattes i regel av gemensamma kommittéer, där alla antifascistiska partier och fackföreningar representerades. Men politikerna från den katalanska och republikanska vänstern dök sällan upp där. De ersattes av arbetare och bönder som följde de mera avancerade arbetarna i kommittéerna, även om de själva fortfarande anslöt sig till de republikanska partierna.

Det viktigaste av dessa nya maktorgan var ”Centralkommittén för den antifascistiska milisen i Katalonien”, som bildades den 21 juli. Av dess femton medlemmar var fem anarkister från CNT och FAI, och dessa fem dominerade centralkommittén. UGT fick tre medlemmar, trots sin numeriska svaghet i Katalonien, men anarkisterna hoppades därigenom kunna uppmuntra skapandet av liknande kommittéer på andra håll. POUM hade en, Bondeunionen (Rabassaires) en, och stalinisterna (PSUC) en. De borgerliga partierna hade fyra.

Till skillnad från en koalitionsregering som i verkligheten vilar på den gamla statsapparaten, vilade den av anarkisterna dominerade centralkommittén på arbetarorganisationerna och milisen. Den katalanska ”vänstern” och de som stod den närmast – stalinisterna och UGT – släpades helt enkelt med för ögonblicket. Centralkommitténs dekret var lag i Katalonien. Companys underkastade sig blint dess rekvisitioner och befallningar i finansiella frågor. Efter att ha börjat som centrum för milisens organisering, måste den oundvikligen överta allt fler regeringsfunktioner. Inom kort organiserades en avdelning för arbetarpolis; därpå en avdelning för krigsförråd, vars ord var lag i fabrikena och hamnen.

Under de månader centralkommittén existerade, var dess militära kampanjer oupplösligt förbundna med revolutionära bedrifter. Detta framgår tydligt av fälttåget i Aragonien, som den katalanska milisen inledde inom fem dagar efter den 19 juli. De erövrade Aragonien som en social befrielsearmé. De bildade antifascistiska bykommittéer, som fick ta över godsägarnas och reaktionärernas mark, skördar, förråd, boskap, redskap, mm. Därefter organiserade bykommittén produktionen på dess nya grundval, vanligen i form av kollektiv, och skapade en bymilis för att genomföra socialiseringen och bekämpa reaktionen. Tillfångatagna reaktionärer rannsakades och dömdes av allmänna bymöten. Alla äganderättsbevis, inteckningar och skuldebrev bland de offentliga handlingarna blev lågornas rov. Efter att ha omvandlat byns liv på detta sätt kunde de katalanska kolonnerna marschera vidare, förvissade om att varje by som undergått en sådan behandling var ett bålverk för revolutionen!

Stalinisterna har spridit mängder av illvillig propaganda om anarkisternas så kallade militära svaghet. Skapandet av milisen och krigsindustrins organisering låg i helt oerfarna händer, något som oundvikligen ledde till vissa brister. Men under dessa första månader kompenenserade anarkisterna, med POUM:s bistånd, mycket av sin militära oerfarenhet med sin djärva sociala politik. I ett inbördeskrig är *politiken* det avgörande vapnet. Genom att ta initiativet, lägga beslag på fabrikena och uppmuntra bönderna att ockupera jorden krossade CNT:s massor de katalanska garnisonerna. Genom att marschera in i Aragonien som sociala befriare, satte de bönderna i rörelse och lamslog de fascistiska styrkornas rörlighet. I generalernas planer var Zaragoza, sätet för krigshögskolan och kanske den största armégarnisonen, tänkt att spela samma roll för östra Spanien som Burgos spelade för västra. I stället lamslogs Zaragoza från början.

Kring milisens centralkommitté samlades en mängd kommittéer för fabriker, byar, förråd, livsmedel, polis, mm. Dessa var formellt gemensamma kommittéer för de olika antifascistiska organisationerna, men åtnjöt i verkligheten mycket större auktoritet än de som bildat dem. Efter revolutionens första stormflod uppenbarades naturligtvis kommittéernas grundläggande svaghet: de vilade på ömsesidigt samförstånd mellan de organisationer från vilka deras medlemmar kom, och efter några veckor fattade den katalanska vänstern (Esquerra), uppbackad av stalinisterna, nytt mod och började hävda sitt eget program. CNT-ledarna började göra eftergifter, som skadade revolutionen. Från och med nu kunde kommittéerna bara ha fungerat progressivt, om de övergivit systemet med ömsesidigt samförstånd och gått över till ett system med majoritetsbeslut av demokratiskt valda delegater från milisen och fabrikena.

I Valencia- och Madridregionerna utvecklades också ett nätverk av antifascistiska förenade kommittéer, arbetarpatruller, fabrikskommittéer och distriktskommittéer för att krossa reaktionen i städerna och skicka milisen till fronten. Sida vid sida med Madrids och Kataloniens officiella regeringar uppkom alltså huvudsakligen arbetarkontrollerade organ, genom vilka massorna organiserade kampen mot fascismen. Den militära, ekonomiska och politiska kampen fördes i huvudsak oberoende av, och i själva verket trots regeringen.

Hur skall vi karaktärisera ett sådant tillstånd? I allt väsentligt var det identiskt med tillståndet i Ryssland mellan februari och november 1917 – ett tillstånd av *dubbelmakt*. Den ena makten,

Azañas och Companys', utan armé, polis eller någon annan egen väpnad styrka, var redan för svag för att kunna ifrågasätta den andras existens. Den andra makten, det beväpnade proletariats, var ännu inte tillräckligt medveten om nödvändigheten att göra sig av med Azañas och Companys' makt. Denna dubbelmakt har åtföljt alla proletära revolutioner. Den innebär att klasskampen håller på att nå den punkt där antingen den ena eller den andra måste segra. Alternativen balanserar på rakknivens egg. En lång period av jämvikt är utesluten, den ena eller den andra makten måste segra! Revolutionen den 19 juli var ofullständig, men att den skapade ett tillstånd av dubbelmakt bevisar att det verkligen var en revolution.

4. Mot en koalition med borgarklassen

I alla andra perioder av dubbelmakt – Ryssland från februari till november' 1917 och Tyskland 1918-19 är de viktigaste – fortsatte den borgerliga regeringen att existera endast tack vare att representanter för de reformistiska arbetarorganisationerna gick med i den, och att de på så sätt blev bourgeoisins viktigaste stöttepelare. Mensjevikerna och socialrevolutionärerna försvarade inte bara den provisoriska regeringen i sovjeterna. De satt också med i regeringen tillsammans med de borgerliga ministrarna. Ebert och Scheidemann hade majoritet i arbetar- och soldatråden, men satt samtidigt i regeringen. Under sju kritiska veckor i Spanien gick emellertid ingen arbetarrepresentant med i kabinettet.

Inte för att bourgeoisin inte ville ha dem där, och inte heller för att arbetarnas ledare var otillgängliga eller ovilliga! På kvällen den 19 juli, när Azaña fick definitivt besked om arbetarnas erövring av Barcelona, gav han äntligen upp försöket att bilda ett "fredskabinett" under Barrio. Giral blev premiärminister. Azaña och Giral bad Prieto och Caballero att gå med i kabinettet. Prieto ville mer än gärna. Men Caballero avvisade Girals erbjudande, och utan honom vågade inte heller Prieto gå med.

I Katalonien plockade Companys in tre stalinistiska ledare i sin regering i slutet av juli. Men efter tre dagar tvingades de ut igen av anarkisterna, som fördömde deras inträde såsom ett splittringsförsök riktat mot milisens centralkommitté och den ledande roll den spelade.

I sju veckor förblev alltså de borgerliga regeringarna isolerade från massorna, utan skydd av reformistiska ministrar. Deras prestige ökades inte heller av republikanernas uppförande. De fegare funktionärerna flydde till Paris. CNT:s *Solidaridad Obrera* publicerade varje dag ett "porträttgalleri av berömda män", dvs republikaner som flytt. Regeringen hade en av de största guldreserverna, bortsett från de stora imperialistmakternas – mer än sexhundra miljoner dollar – och ändå gjorde den inga försök att köpa vapen utomlands under de första två månaderna. Den lovprisade Frankrikes försök att organisera en "noninterventions"-pakt. Den protesterade högljutt mot att arbetarna ockuperade fabrikerna och organiserade krigsproduktionen. Den fördömde distriktskommittéerna och arbetarpatrullerna, som rensade hemmafronten från reaktionärer.

Den borgerliga regimen i Katalonien, som leddes av den skarpsinnige Companys (han hade en gång i tiden varit CNT-advokat och hade ingående kännedom om arbetarrörelsen), red på ett mycket intensivare revolutionärt uppsving än det i Madrid och agerade mycket skickligare än Azaña-Giral. Under de första röda veckorna godkände den utan tvekan alla åtgärder som arbetarna vidtog. Men Barcelonaregeringen var ännu mer isolerad än Madridregeringen.

Madrid- och Barcelonaregeringarna saknade överhöghetens outhärliga instrument: väpnad makt. Den reguljära armén hade gått över till Franco. Den reguljära polisen förde inte längre någon verkligt självständig tillvaro, sedan den uppslukats av floden av beväpnade arbetare. Även om den berövats sin polis, av vilka de flesta antingen frivilligt eller under arbetarnas tryck sänts till fronten, såg Madrids bourgeoisin med misstro på hur den katalanska regeringen

gav milisens arbetarledning officiell status. Esquerraledaren Jaime Miravittles försiktiga förklaring talar sitt tydliga språk:

”Milisens centralkommitté föddes två eller tre dagar efter (den subversiva) rörelsen, i frånvaro av en reguljär allmän styrka och när det inte fanns någon armé i Barcelona. Dessutom fanns det inte längre några civil- eller stormgardister. Ty de hade alla kämpat så hårt att de förenat sig med folkets styrkor och nu var en del av samma massa och förblev sammanblandad med den. Under dessa förhållanden gick vecka efter vecka utan att det blev möjligt att återföreina och omgruppera storm- och civilgardets skingrade styrkor.” (*Heraldo de Madrid*, 4 september 1936.)

Ändå är det ett faktum – trots dubbelmaktens uppkomst, trots omfattningen av proletariats makt i milisen och dess kontroll av det ekonomiska livet – att arbetarstaten förblev outvecklad, atomiserad och uppsplittrad i olika milis- och fabrikskommittéer och lokala anti-fascistiska försvarskommittéer, gemensamt bildade av de olika organisationerna. Den centraliserades aldrig i landsomfattande soldat- och arbetarråd, som fallet var i Ryssland 1917 och i Tyskland 1918-19. Först när dubbelmakten antar sådana organisatoriska former står valet mellan den rådande regimen och en ny revolutionär ordning uppbyggd på rådets statsform på dagordningen. Den spanska revolutionen utvecklades aldrig så långt, trots det faktum att proletariats verkliga makt var mycket större än arbetarnas makt under den tyska revolutionen. Ja, den var till och med större än de ryska arbetarnas makt före november. *Lokalt* och i varje miliskolonn härskade arbetarna; men högst upp fanns bara regeringen! Denna paradox har en enkel förklaring: det fanns inte något revolutionärt parti i Spanien, som var redo att djärvt och tveklöst kämpa för organiseringen av sovjeterna.

Men är det inte ett långt steg från att inte skapa organen för bourgeoisins störtande till att acceptera klassarbetet med bourgeoisin? Inte alls. I en revolutionär period balanserar alternativen på rakknivens egg: antingen det ena eller det andra. Varje dag motsvarar ett årtionde i fredstid. Dagens ”realism” blir morgondagens väg till klassarbete med bourgeoisin. Inbördeskriget rasar. Den liberala bourgeoisin erbjuder sig att samarbeta i kampen mot fascisterna. Det är uppenbart, att arbetarna bör acceptera deras hjälp. Men vilka gränser finns det för denna samverkan? De ”sekteistiska” bolsjevikerna drog upp oerhört snäva gränser i kampen mot Kornilov. De koncentrerade framför allt makten i sovjeternas händer.

Mitt uppe i kampen mot Kornilovs kontrarevolution i september 1917, när Kerenskij och de andra borgerliga ministrarna i koalitionsregeringen skrek att Kornilov måste krossas lika högt som Azaña och Companys nu skriker mot Franco, varnade bolsjevikerna arbetarna för den provisoriska regeringens svaghet och sade att endast sovjeterna kunde besegra Kornilov. I ett särskilt brev till bolsjevikernas centralkommitté brännmärkte Lenin de som ”pratade om landets försvar, om att understödja den provisoriska regeringen”. ”Vi kommer att kämpa, vi kämpar mot Kornilov, *liksom* Kerenskij *trupper*, men vi stöder inte Kerenskij”, sade Lenin. ”Tvärtom avslöjar vi hans svaghet. Det är skillnad. Det är en tämligen fin, men ytterst väsentlig skillnad och den får inte glömmas.” Och man hade inte minsta tanke att vänta på att erövra statsmakten tills kampen mot Kornilov var slutförd. Tvärtom, förklarade Lenin, ”redan i morgon kan händelsernas gång ställa oss vid makten, och då kommer vi inte att släppa den ur händerna”. (*Works*, vol XXI, Book I, s. 137) Lenin var redo att samarbeta med Kerenskij själv i en militärteknisk allians. Men på ett, redan existerande villkor: att massorna var organiserade i demokratiskt valda klassorgan, där bolsjevikerna kunde kämpa om majoriteten.

I frånvaron av utvecklade sovjeterna – arbetarråd – var det oundvikligt, att t o m anarkisterna och POUM gav sin in på regeringssamarbete med i bourgeoisin. För vad innebär i praktiken en vägran att bygga upp sovjeterna mitt uppe i inbördeskriget? Det innebär att man erkänner den liberala bourgeoisins rätt att *leda* kampen, dvs att diktera kampens sociala och politiska gränser.

Därför lade sig alla arbetarorganisationer, utan undantag, allt närmare den liberala bourgeoisin. Under tiden återvann Azaña och Companys fattningen, när de såg att arbetarnas delvisa framgångar inte skulle krönas av statsmaktens fall. Azaña skrapade ihop varenda officerare, som fångats bakom linjerna och som uttalat sig för republiken. Till att börja med kunde officerarna bara få befattning i milisen genom miliskommittéerna. Men bolsjevikernas metod att använda officerarnas tekniska kunskaper utan att ge dem makt över soldaterna, kan bara användas när dubbelmakten står som närmast att förvandlas till en arbetarstat, eller av en sovjetregim. Bit för bit trängde nu i stället officerarna fram till de direkta befälsposterna.

Regeringens kontroll över statskassan och bankerna – ty arbetarna, inklusive anarkisterna, hade gjort halt framför bankerna och bara inrättat en form av arbetarkontroll, som i stort sett bara förhindrade utbetalningar till fascister och uppmuntrade kapitallån till kollektiverade fabriker – gav den ett mäktigt instrument, som den använde till att stödja de många utlandsägda företagen (som inte konfiskerats), att placera regeringsrepresentanter i fabriker, att ingripa i utrikeshandeln samt att gynna en snabb tillväxt av de små fabriker, verkstäder och köpmän som kollektiviseringen skonat. Madrid kontrollerade guldreserven och utnyttjade den som ett oemotståndligt argument i Katalonien, när Companys visade sig maktlös. I dagens kapitalism dominerar finanskapitalet tillverknings- och transportindustrin. Denna ekonomiska lag upphävdes inte för att arbetarna lade beslag på fabriker och järnvägarna. Genom att överta dessa företag hade arbetarna bara förvandlat dem till *producentkooperativ*, som fortfarande var underkastade kapitalismens ekonomiska lagar. För att kunna frigöras från dessa lagar, måste all industri och jord, *tillsammans med* bankkapitalet och guld- och silverreserverna, bli arbetarstatens egendom. Men detta förutsätter att den borgerliga staten störtas. Finanskapitalets manipulationer för att dämna upp arbetarrörelsen är en fas av kampen i Spanien som förtjänar en ytterst ingående och detaljerad studie. En sådan skulle utan tvekan öka vår förståelse av den borgerliga statens natur. Detta vapen sattes in öppet och med full kraft mycket senare, men även under de första sju veckorna utnyttjades det försiktigt av regimen, som därigenom kunde återvinna mycket av den förlorade terrängen.

Under de allra första veckorna kände regeringen sig för och återupplivade ett av statsmaktens mest hatade instrument, presscensuren. Den var särskilt hatad, eftersom regeringen använt den dagarna just före fascistrevolten, när socialisternas och anarkisternas varningar för det förestående inbördeskriget ströks av censuren. Azaña skyndade sig att försäkra pressen om att censuren skulle begränsas till militära nyheter, men det var bara förspelet till en allmän censur. Folkfrontens okritiska försvarare, stalinisterna och Prietos socialister, accepterade censuren utan minsta protest. En misshaglig artikel i den stalinistiska *Mundo Obrero* av den 20 augusti ledde till att upplagan konfiskerades. *Caballeros Claridad* böjde sig muttrande. Anarkisterna och POUM följde efter. Bara den Anarkistiska Ungdomens organ i Madrid vägrade censorn tillträde. Men censuren var inget separat problem: den blev oundvikligen statsmaktens privilegium.

I augusti gick CNT med i den baskiska ”försvarsjuntan”. Denna var inte alls en militär organisation utan en regional regering, där den baskiska storbourgeoisins parti satt på finans- och industriposterna. Det var första gången i historien som anarkister deltog i en borgerlig regering, men den anarkistiska pressen rapporterade om det utan ett ord till förklaring. POUM fick ett fantastiskt tillfälle att vinna över CNT-arbetare till kampen för en arbetarstat, men POUM gjorde ingen den baskiska regeringen – ty POUM handlade på precis samma sätt i Valencia.

Den ”Folkliga Exekutiven”, med borgerligt deltagande, bildades som en regional regering i Valencia. Och här anslöt sig också POUM. På den tiden krävde POUM:s huvudorgan, *La Batalla*, att en arbetarregering skulle bildas i Madrid och Barcelona. Motsättningen mellan denna paroll och agerandet i Valencia förbigicks med tystnad.

Den katalanska milisens centralkommitté, som bildats under revoltens två första dagar såsom ett militärt centrum, gav sig också in på ett samarbete med bourgeoisin i ekonomiska frågor. Om centralkommittén omvandlats till ett organ bestående av valda delegater från fabrikena och miliskolonnerna skulle den ha fått ökad makt och auktoritet. Samtidigt skulle bourgeoisins inflytande ha reducerats, så att det motsvarade dess verkliga styrka i milisen och fabrikena. Detta var den enda utvägen ur dilemmat. Men CNT såg inte problemet och POUM teg.

Den 11 augusti bildades slutligen det ekonomiska rådet på Companys' initiativ för att centralisera den ekonomiska verksamheten. Trots ett radikalt ekonomiskt program som lockbete, var det här frågan om öppet socialt och ekonomiskt samarbete under bourgeoisins hegemoni. Men CNT och POUM gick med i rådet. Överallt trängde sig bourgeoisin tillbaka. Steg för steg drevs arbetarna mot en regeringskoalition med bourgeoisin.

För att förstå denna process, måste vi nu skärskåda de olika arbetarorganisationernas politiska uppfattningar.

5. Den spanska arbetarklassens politik

Högersocialisterna

Prieto, Negrín och Besteiro hängde konsekvent fast vid teorin att Spanien stod inför en lång period av kapitalistisk utveckling. Besteiro och vissa andra hade gjort bort sig genom att fördöma arbetarnas bruk av vapen i oktober 1934. Men Prieto, Negrín och deras viktigaste följeslagare hade skött sig minst lika bra som Caballero i striderna i Asturien och i generalstrejken, men utan att förändra sitt politiska perspektiv. Trots opposition från vänster, ledde de in partiet i valkoalitionen i februari 1936. Vänstersocialisterna förhindrade emellertid Prietos inträde i regeringen. Prieto hade klart visat att han var beredd att gå samman med Azañas Republikanska Vänster, om vänsterflygeln lyckades få kontroll över partiet. Månaderna före inbördeskriget hade han gått så långt att han tillsammans med Azaña fördömde strejkvågen. Vad gäller den politiska synen var högersocialisterna faktiskt inget annat än småborgerliga republikaner, som förstått att lite socialistisk färgsättning var det enda som kunde ge dem masstöd i kampen mot monarkin. Deras första prov på den republikanska arenan, som invigdes 1931, avslöjade att de var Azañas tvillingar.

Prieto själv var en förmögen baskisk industriman, och hans tidning i Bilbao, *El Liberal*, var en av de mest inflytelserika tidningarna bland bourgeoisin. Årtionden av klassamarbete hade skänkt honom den baskiska bourgeoisins oreserverade förtroende. Mer än någon annan utgjorde Prieto den länk som förenade Baskiens katolska och trångsynta kapitalister, Azañas kosmopolitiska och cyniska intellektuella och stalinisterna. Han var hård, hänsynslös, duglig och saknade helt den rädsla som fanns hos Skandinavien och Englands socialdemokratiska partiledare. Han insåg till fullo betydelsen av den politik Stalin slog in på när inbördeskriget började och hälsade därefter stalinisternas talesmän som sina ideologiska bröder.

Stalinisterna

Stalinisternas politiska program från 1936 påminde till det yttre inte alls om deras ultravänsteristiska fördömanden av Azaña, Prieto, Caballero och anarkisterna som "fascister" eller "socialfascister" 1931. Men den grundläggande politiken var densamma. Stalinisterna ville inte ha någon proletär revolution i Spanien 1936, lika lite som 1931.

Walter Duranty, Kremls inofficielle apologet, beskrev inställningen på följande sätt 1931:

"Den första sovjetiska kommentaren till händelserna i Spanien återfinns i ledaren i dagens *Pravda*, men det ryska kommunistpartiets organ verkar inte glädja sig speciellt åt utsikten till revolutionär kamp, som man uppenbarligen väntar sig kommer att följa på Alfonsos fall....

Den oväntade pessimistiska tonen i *Pravda*... kan kanske förklaras av Sovjetunionens oro för att händelserna i Spanien skall störa freden i Europa i den nuvarande kritiska perioden för femårsplanen. Med rätt eller orätt anser man här att freden i Europa bokstavligt talat hänger på en tråd, att rustningarna och hatet nationerna emellan är mycket större än före kriget och att detta gör den nuvarande situationen minst lika farlig som våren 1914, och att det spanska fyrverkeriet mycket lätt kan framkalla en storbrand.” (*New York Times*, 17 maj 1931.)

”Paradoxalt nog verkar det som om Moskva inte är överdrivet roat av denna omständighet – man skulle faktiskt kunna säga att Moskva skulle bli mer besvärat än belåtet, om den spanska revolutionen nu ‘går åt vänster’, vilket man i Moskva väntar sig att den skall göra....

Ty för det första är Sovjetunionen oerhört och kanske orimligt ängslig för krigsfaran och ‘ser med oro’ varje händelse som skulle kunna rubba status quo i Europa. ...För det andra bygger Kremles politik idag mycket mer på framgångarna för det socialistiska uppbygget i Ryssland än på världsrevolutionen...” (*New York Times*, 18 maj 1931.)

1931 lyckades Kreml nå sitt mål med en politik, som gick ut på att vägra samarbeta med de andra proletära partierna. Kommunisterna isolerades från massrörelsen genom att de splittrade fackföreningarna, vägrade gå i enhetsfront med andra organisationer och angrep andra arbetarmöten. 1931 ville Kreml inget hellre än att bevara status quo i Europa. 1934 slog Komintern emellertid in på en ny linje, som fick sin slutgiltiga utformning på den sjunde kongressen (augusti 1935 / MF anm). Den nya linjen gick ut på att bevara status quo så länge som möjligt, och inte bara genom att förhindra revolutioner, utan också genom aktivt klassarbete med bourgeoisin i de ”demokratiska länderna”. Detta samarbete syftade till att ge Ryssland England och Frankrike som allierade i händelse av ett krigsutbrott. Ryssland erbjöd sig att betala en allians med den engelska och franska imperialismen genom att låta proletariatet underordna sig bourgeoisin. ”Socialismen i ett land” visade sitt rätta ansikte ”ingen socialism någon annanstans”.

Lenin och bolsjevikerna var realistiska nog att låta sovjetstaten utnyttja konflikter mellan olika kapitalistiska stater och till och med använda den mot den andra i händelse av krig. Men en ännu mer grundläggande princip i deras revolutionära politik var att proletariatet i varje enskilt land, oavsett Sovjetunionens militära allianser, måste göra motstånd mot sin ”egen” bourgeoisin, stöta den under krigets gång och ersätta den med en revolutionär arbetarregering, vilken är den enda tänkbara verkliga bundsförvanten till Sovjetunionen.

Denna för marxismen så grundläggande princip förkastades av Kominterns sjunde kongress. Det franska kommunistpartiet förklarade sig redan vara villigt att stödja sin bourgeoisin i det kommande kriget. Trots det ledde Englands kyliga attityd till att den fransk-sovjetiska pakten i stort sett blev resultatlös. Inte ens under Blums regering resulterade den i några konferenser mellan de båda generalstaberna. Det spanska inbördeskriget gav Kreml tillfälle att en gång för alla visa de franska och engelska imperialisterna att man inte bara avstod från att uppmuntra revolutioner, utan att man också ställde sig i första ledet för att krossa en revolution som icke desto mindre brutit ut.

Under inbördeskrigets första dagar insåg tydligen inte ens alla utländska stalinistiska korrespondenter att Komintern hade tagit på sig uppgiften att göra slut på denna så gott som fullbordade revolution. Den 22 juli hade Londontidningen *Daily Worker* en ledare: ”I Spanien kämpade socialister och kommunister sida vid sida i den väpnade kampen för att försvara sina fackföreningar och politiska organisationer, för att bevara den spanska republiken och försvara de demokratiska friheterna, för att kunna gå *framåt mot en spansk sovjetrepublik*.” Och samma dag telegraferade dess representant i Barcelona, Frank Pitcairn: ”Röd milis krossar fascister, triumf i Barcelona.” ”Arbetarklassens förenade styrkor har redan tagit överhanden. Gatorna här patrulleras av bilar fyllda med beväpnade arbetare som upprätthåller ordningen och disciplinen. Förberedelserna för organiseringen av en *permanent* arbetarmilis fortskrider.”

De spanska stalinisterna anslöt sig emellertid till Prietos och Azañas vädjanden till arbetarna om att inte lägga beslag på egendom. Stalinisterna var först med att ge censuren tillträde till sin press. De var först med att begära att arbetarmilisen skulle upplösas, och först med att lämna över sin milis till Azañas officerare. Inbördeskriget var inte två månader gammalt, när de inledde en blodtörstig hetskampanj mot POUM och den anarkistiska ungdomen – något som regeringen inte vågade göra förrän nästan ett år senare. Stalinisterna krävde underkastelse under bourgeoisin, inte bara så länge inbördeskriget höll på, utan också efteråt. ”Det är helt felaktigt”, förklarade Jesús Hernández, *Mundo Obreros* redaktör (6 augusti 1936), ”att den nuvarande arbetarrörelsen har som mål att upprätta en proletär diktatur när kriget har förts till sitt slut. Man kan inte påstå att vi har ett socialt motiv för vårt deltagande i kriget. Vi kommunister är de första att tillbakavisa detta antagande. Vi motiveras uteslutande av vår önskan att försvara den demokratiska republiken.”

I början av augusti publicerade *L'Humanité*, det franska kommunistpartiets organ, följande uttalande:

”Det spanska kommunistpartiets centralkommitté ber oss att som svar på de fantastiska och tendensiösa rapporter som publicerats i vissa tidningar, informera allmänheten om att det spanska folket inte kämpar för att upprätta proletariatets diktatur, utan att det bara har ett enda syfte: försvar av den republikanska ordningen och respekt för egendom.”

Efter hand som månaderna gick hårdnade stalinisternas inställning till allt utom det kapitalistiska systemet. José Díaz, det spanska partiets ”älskade ledare”, förklarade på ett plenarmöte med centralkommittén den 5 mars 1937:

”I början kunde kanske de alltför tidiga försöken till ‘socialiseringar’ och ‘kollektiveringar’, som var resultatet av en ofullständig förståelse av den nuvarande kampens karaktär, rättfärdigas av det faktum att de stora jordägarna och industrimännen övergivit sina egendomar och fabriker och att det var nödvändigt att hålla produktionen igång till varje pris. Nu kan de däremot inte rättfärdigas på något sätt. I dag, när det finns en folkfrontsregering, där alla krafter som kämpar mot fascismen är representerade, är sådant inte bara icke önskvärt, utan absolut otillbörligt.” (*Communist International*, maj 1937.)

Stalinisterna koncentrerade enorma resurser i Barcelona, eftersom de insåg att risken för en proletär revolution var allra störst i Katalonien. Då de praktiskt taget inte hade någon egen organisation där, tog de hjälp av de konservativa arbetarledarna och småborgerliga politikerna genom en sammanslagning av Kataloniens kommunistparti, socialistpartiets katalanska sektion, ”socialistiska unionen” (en nationalistisk organisation som bara existerade i Katalonien) och ”Catalá Proletari”, en utbrytargrupp från den borgerliga Esquerran. Resultatet av sammanslagningen ”Kataloniens Förenade Socialistiska Parti” (PSUC), anslöt sig till Komintern. I början av inbördeskriget hade man bara några tusen medlemmar, men obegränsade ekonomiska resurser och mängder av Kominternfunktionärer. Man tog över UGT:s förtvinade katalanska sektion, och när Generalidad gjorde facklig organisering obligatorisk för alla anställda, rekryterade man de mest efterblivna arbetarna och tjänstemännen, som föredrog denna respektabla institution framför det radikala CNT. Men stalinisternas viktigaste massbas i Katalonien var en sammanslutning av köpmän, små affärsmän och företagare, ”Federaciones de Gremios y Entidades de Pequeños Comerciantes e Industriales” (GEPCI), som i juli upphöjdes till fackförening och anslöts till det katalanska UGT. Den så kallade katalanska sektionen fungerade helt oberoende av UGT:s Nationella Exekutiv, som kontrollerades av Caballero. Därefter rekryterade PSUC massivt från den katalanska Esquerran, då såsom bourgeoisins viktigaste och ivrigaste försvarare.

Stalinisterna följde en liknande linje i resten av Spanien. CNT:s jordbruksunion och UGT:s bonde- och lantarbetarfederation – som båda stödde kollektiveringen av jordbruket – anklagade från första stund stalinisterna för att organisera separata ”fackföreningar” för rikare

bönder, som motsatte sig kollektiven. Stalinistpartiet växte snabbare än någon annan organisation, ty det öppnade dörrarna på vid gavel. Tvivelaktiga borgerliga element strömmade till för att få skydd. Redan den 19 och 20 augusti 1936 anklagade Caballeros organ, *Claridad*, den stalinistiska ”alliansen av antifascistiska författare” för att härbärgera reaktionärer.³

När den tre månader långa bojkotten slutligen upphörde och de första sovjetiska planen och kanonerna anlände i slutet av oktober, fick kommunistpartiet ett fruktansvärt uppsving. Dittills hade det varit på defensiven, oförmöget att bemöta POUM:s skarpa kritik av Stalins vägran att skicka vapen. Från och med nu kopplades kommunistpartiets förslag ständigt samman med hotet att Stalin kunde sluta skicka flygplan och vapen. Ambassadören i Madrid och Valencia, Rosenberg, och generalkonsuln i Barcelona, Antonov-Ovsejenko, höll politiska tal, där de inte gjorde sig besvär att dölja vem de höll på. När den ryska revolutionens årsdag firades i Barcelona i november (med en parad där samtliga borgerliga partier deltog!), avslutade Ovsejenko sitt tal med ”Länge leve det katalanska folket och dess hjälte, president Companys”. Arbetarna lämnades inte i tvivel om vilken klass Kreml gav sitt stöd.⁴ Vi har nu beskrivit den stalinistiska politiken tillräckligt för att kunna sätta in den i sitt sammanhang. Vi skall senare se hur den blir alltmer öppet och hänsynslöst kontrarevolutionär under det följande året.

Caballero: Vänstersocialisterna och UGT

Largo Caballero tillhörde samma generation som Prieto. Båda var medelålders innan monarkin föll, och den tyska socialdemokratins högerflygel var deras förebild. Som UGT:s ledare accepterade Caballero utan protester Primo de Riveras förtryck av det anarkistleda CNT. Han sanktionerade det till och med genom att ta emot en post som statsråd av diktatorn. Han anslöt sig till koalitionsregeringen 1931-33 som arbetsminister och stod bakom en lag som var en fortsättning på Riveras blandade skiljedomsnämnder, vilkas uppgift det var att få slut på strejker. ”Vi skall införa obligatorisk skiljedom. De arbetarorganisationer som inte underkastar sig kommer att olagligförklaras”, förklarade han den 23 juli 1931. Under hans tid som minister var det olagligt att strejka för politiska krav eller utan att ge arbetsgivaren skriftlig förvarning tio dagar i förväg. Fackföreningsmöten eller andra arbetarmöten kunde

³ H. N. Brailsford, brittisk socialist och folkfrontsanhängare, säger: Kommunistpartiet ”är inte längre huvudsakligen ett parti för industriarbetare eller ens ett marxistiskt parti” och ”denna utveckling måste bli kontinuerlig. Min förutsägelse baserar jag på kommunistpartiets sociala sammansättning både i Katalonien och i Spanien.” (*New Republic*, 9 juni 1937.)

⁴ Ett märkligt exempel förtjänar att nämnas. Den 27 november 1936 kunde *La Batalla* visa att CNT, UGT, socialistpartiet, republikanska vänstern – alla var för att POUM skulle representeras i Madrids försvarsjunta; ändå var POUM inte representerat. Hur var det möjligt att stalinisternas opposition ensam kunde hindra POUM, som hade miliskolonner på fronterna, från att representeras? Kunde stalinisterna ha vetorätt? Förklaringen var att sovjetambassaden hade ingripit. ”Vi kan inte tolerera att de på grund av den hjälp de ger oss skall försöka påtvinga oss bestämda politiska normer, bestämda veton och lägga sig i och till och med leda vår politik”, klagade *La Batalla*. Affären med Madrids försvarsråd, Ovsejenkos novembertal och Rosenbergs tal var offentliga händelser som upprörde POUM; genom sin kabinetspost i Generalidad kände de till ännu allvarligare incidenter, som de inte kunde avslöja så länge de satt med i regeringen.

Generalkonsuln Ovsejenkos pressmeddelande, där han bemöter POUM, är troligen unikt i diplomatins historia. Det låter som en ledare ur *Mundo Obrero*. Han fördömer POUM:s ”fascistiska manövrer” och kallar dem ”fiender till Sovjetunionen”. Men redan samma år gick Ovsejenko ännu längre. Den 7 december [??? – se **Anm** nedan] begärde POUM att Generalidad skulle erbjuda Leo Trotskij asyl. Innan Generalidad hann svara, förklarade Sovjetunionens generalkonsul för pressen (*La Prensa* rapporterade om det här) att om Trotskij fick tillstånd att komma in i Katalonien, skulle sovjetregeringen avbryta all hjälp till Spanien. Den byråkratiska despotismen kan verkligen inte gå längre!

Anm (av MF): Detta datum (månaden *december*) kan inte stämma. Erbjudandet om asyl publicerades i POUM:s tidning *La Batalla* 3 **september**, så förmodligen har Morrow misstagit sig om månaden.

inte hållas utan närvaro av polisvittnen. Tillsammans med Prieto försvarade Caballero förtrycket av de jordhungeriga bönderna och de tusentals politiska arresteringarna.

Efter koalitionen sammanbrott, utvecklades en stark vänsterströmning, till att börja med inom den Socialistiska Ungdomen, som krävde att partiet skulle slå in på en ny kurs. 1934 tog Caballero oväntat ställning för denna vänsterströmning. Han hade börjat läsa Marx och Lenin för första gången när han kastats ut ur regeringen, sade hans vänner. Trots det gjorde Caballeros grupp inga seriösa förberedelser inför oktoberresningen 1934. I Madrid, dess starkaste fäste, gick resningen aldrig längre än till en generalstrejk. Caballero ställdes inför rätta, anklagades för att ha anstiftat upproret, förnekade anklagelsen och frikändes.

På papperet var Caballero mot koalitioner och för proletära revolutioner. Icke desto mindre anslöt han sig till valkoalitionen i februari 1936 och stödde i Cortes Azañas regering i alla avgörande frågor. Caballeros inställning var faktiskt att han inte skulle upprepa sin roll som arbetsminister i koalitionen 1931-1933, utan att han i stället skulle stödja Azaña utanför regeringen, för att därigenom vara fri att kritisera. Detta kan knappast kallas revolutionär oförsonlighet. Det var helt enkelt en form av kritisk lojalitet, som inte utgjorde det minsta hot för den borgerliga regimen. Under strejkvågen mellan februari och juli 1936 utsattes Caballero för häftig kritik, från både CNT och sina egna led, för att han motarbetade strejkerna. Han var ivrig förespråkare för sammanslagningen av socialist- och kommunistpartierna och bar huvudansvaret för sammanslagningen av de socialistiska och stalinistiska ungdomsförbunden. Genom att ställa sig i spetsen för kampen mot Prietos inträde i regeringen som premiärminister, förbättrade han emellertid sitt anseende hos partiets vänsterflygel. I den följande kampen förbjöd Prietos exekutiv *Claridad* (Caballeros tidning), reorganiserade de Caballerovänliga partidistrikten och uppsköt partikonferensen på obestämd tid. En splittring var på väg, men inbördeskriget kom emellan, och för att kunna visa upp ett enat ansikte utåt avstod Caballero partiets nationella ledning till Prieto.

När arbetarrörelsen var som mest utvecklad under de första veckorna av inbördeskriget, råkade Caballero i häftig konflikt med blocket mellan Azaña, Prieto och stalinisterna. Så länge arbetarorganisationerna stod för disciplinen i kasernerna, maten, inkvarteringen och betalningen, så länge milisen efter eget behag organiserade diskussioner om politiska frågor, kunde den borgerliga militärkassen inte göra sig några förhoppningar om att återfå sin ledarställning. Som en första trevare uppmanade regeringen därför tiotusen reservister att ta värvning, för att kunna använda dem som en separat styrka under direkt regeringskontroll. Stalinisterna försvarade åtgärden. ”Vissa kamrater har velat se skapandet av den nya frivilliga armén som ett hot mot milisens roll”, sade *Mundo Obrero* den 21 augusti. Stalinisterna förnekade denna möjlighet och avslutade: ”Vår paroll har därför inte ändrats och ändras inte nu heller. Allt för folkfronten och allt genom folkfronten.”

Denna alltigenom reaktionära attityd avslöjades obarmhärtigt av UGT:s organ, *Claridad*:

”Att tänka sig att en annan slags armé skall ersätta de som verkligen kämpar och i vissa avseenden kontrollerar sitt eget revolutionära handlande, det är att tänka i kontrarevolutionära termer. Så här sade Lenin (i *Staten och revolutionen*): ‘Varje revolution som krossat statsapparaten visar oss hur den härskande klassen försöker återupprätta särskilda förband av väpnade män i ”sin tjänst”, och hur den förtryckta klassen försöker skapa en ny organisering av en typ som kan tjäna de utsugna och inte utsugarna.’

Vi ... måste se till att massorna och ledningen för de väpnade styrkorna, som fr a bör utgöras av det beväpnade folket, inte glider oss ur händerna.” (*Claridad*, 20 augusti 1936.)

Icke desto mindre gled Caballero och resten av den vänstersocialistiska ledningen allt närmare Azaña, Prieto och stalinisterna under dessa kritiska veckor i början av inbördeskriget. Dubbelmakten visade sig vara ett ohanterligt och otillräckligt sätt att organisera kampen mot

fascisterna. Valet mellan de enda möjliga alternativen ryckte obevekligen allt närmare: antingen gå med i en koalitionsregering eller helt ersätta den borgerliga makten med en arbetarregim.

Här fick emellertid de programmatiska misstagen sina fruktansvärda praktiska konsekvenser. I april 1936 hade vänstersocialisternas ledande grupp, Madridorganisationen, antagit ett nytt program, där man tog ställning för proletariats diktatur. Vilken organisatorisk form skulle denna diktatur ha? Luis Araquistáin, Caballeros teoretiker, ansåg att Spanien inte behövde några sovjeter. Aprilprogrammet höll sig konsekvent till uppfattningen att "socialistpartiet kommer att vara den proletära diktaturens organ". Men Prietos uppskjutande av kongressen hade hindrat vänstersocialisterna från att ta den formella kontrollen över partiet, och de hade avstått från fortsatt kamp när inbördeskriget bröt ut. Enligt sitt eget program skulle de dessutom bli tvungna att vänta tills partiet omfattade en majoritet av proletariats. Denna programmatiska oförmåga att inse vikten av enhetsaktioner genom arbetarråd (sovjeter), i vilka socialister, kommunister, anarkister, poumister, o s v, skulle samlats tillsammans med massornas bredaste skikt, denna förvridna syn på lärdomarna av den ryska revolutionen, var ett ödesdigert misstag av vänstersocialisterna. Och särskilt i Spanien med dess anarkistiska traditioner. De sade just det som de anarkistiska ledarna hela tiden anklagat både kommunister och revolutionära socialister för att mena med proletariats diktatur.

Vägen till den proletära diktaturen låg öppen framför proletariats. Allt som krävdes var att ge fabrikskommittéerna, miliskommittéerna och bondekommittéerna en demokratisk karaktär, genom att låta dem väljas av samtliga arbetare i respektive enhet; att samla dessa valda delegater i byråd, stadsråd och regionala råd, för att sedan låta dessa sända valda delegater till en nationell kongress. Visserligen skulle sovjetformen i sig själv inte lösa hela problemet. En reformistisk majoritet i exekutivkommittén skulle inte vilja ta över statsmakten. Men arbetarna skulle ändå i sovjeterna kunna finna sina naturliga kamporgan, tills de verkligen revolutionära elementen i de olika partierna slöt sig samman, för att få en revolutionär majoritet på kongressen och upprätta en arbetarstat.

Vägen låg öppen framför proletariats, men det var ingen slump att den inte fanns med i vänstersocialisternas program. Caballero kritiserade, morrade och förbannade, men han erbjöd inget alternativ till koalitionen med bourgeoisin. Till sist blev han dess ledare.

CNT-FAI: Nationella arbetarkonfederationen och Iberiska anarkistfederationen

Bakunins anhängare hade djupare rötter i Spanien än marxisterna. CNT:s ledning var av tradition anarkistisk. Oktoberrevolutionens stormflod överrumplade CNT, men bara för en kort tid. Men skickade en delegat till Kominterns kongress 1921. Anarkisterna övergick sedan till organiserat fraktionsarbete och återerövrade organisationen. Allt sedan dess hade den spanska anarkismen en mycket centraliserad partiapparat i FAI, genom vilken man bevarade kontrollen över CNT, även om man inte övergav sina traditionella slagord mot politiska partier.

CNT utsattes för ursinniga förföljelser av Alfonso och Primo de Rivera, som gick så långt att organisationen faktiskt upplöstes för en tid. Men från och med 1931 stod den i spetsen för den överväldigande majoriteten i Kataloniens industristäder och för starka rörelser på andra håll. Efter inbördeskrigets utbrott var den utan tvekan större än UGT (som hade en del av sina största sektioner i fascistokuperade områden).

Aldrig tidigare i arbetarklassens historia hade anarkismen testats i stor skala. Nu stod den i spetsen för massorna och skulle utsättas för ett avgörande prov.

Anarkismen har konsekvent vägrat erkänna skillnaden mellan en borgerlig stat och en arbetarstat. Även på Lenins och Trotskijs tid fördömde den Sovjetunionen såsom en utsugarregim.

Redan under 1931 års revolutions smekmånad fick just denna oförmåga att skilja mellan en borgerlig och en proletär stat CNT att begå samma opportunistiska misstag som reformister alltid begår – de reformister som också de, på sitt sätt, vägrar göra någon skillnad mellan borgerliga stater och arbetarstater. CNT överrumplades av ”revolutionens flammor” och välkomnade den borgerliga republiken: ”Under frihetens regim är den oblodiga revolutionen mycket möjligare, mycket lättare än under monarkin.” (*Solidaridad Obrera*, 23 april 1931.) I oktober 1934 svängde man över till den andra lika felaktiga ytterligheten och vägrade delta i republikanernas och socialisternas väpnade kamp mot Gil Robles (med CNT:s regionala organisation i Asturien som det enda hedrande undantaget).

Nu, i ”19 juli-revolutionens” mycket mäktigare flammor, när den vanliga skiljelinjen mellan bourgeoisin och proletariatet suddades ut för ett ögonblick, leddes anarkisterna sakta men säkert in i den borgerliga statens ministär, just på grund av sin traditionella vägran att skilja mellan en borgerlig stat och en arbetarstat.

Man skulle kanske tycka, att anarkisternas falska läror om statens natur logiskt sett skulle ha fått dem att vägra sätta sig i regeringen i vilket fall som helst. Men anarkisterna skötte redan den katalanska industrin och milisen. Det vore en ohållbar inställning att motsätta sig den nödvändiga administrativa samordningen och centraliseringen av ett arbete som de redan inlett. De måste göra sig av med sin statsfientlighet ”som sådan”. Det som återstod och ledde till den slutgiltiga katastrofen, var deras oförmåga att skilja mellan en arbetarstat och en borgerlig stat.

Faktum är att klassarbetet ligger dolt i hjärtat av den anarkistiska filosofin. I perioder av reaktion göms det under anarkisternas avsky för det kapitalistiska förtrycket. Men i en revolutionär dubbelmaktperiod måste det komma upp till ytan. Ty då erbjuder sig kapitalisten leende att delta i uppbygget av den nya världen. Och anarkisten, som är mot ”alla diktaturer”, inklusive proletariatets, kräver bara att kapitalisten gör sig av med sitt kapitalistiska sätt att se på saker och ting. Vilket denne naturligtvis går med på, för att senare kunna krossa arbetarna desto effektivare.

Det finns en andra grundläggande sats i anarkisternas läror som leder i samma riktning. Sedan Bakunins tid har anarkisterna anklagat marxisterna för att överskatta statsmaktens betydelse, och betecknat denna överskattning som en ren återspeglning av den småborgerliga intelligensians intresse för lönande administrativa poster. Anarkismen uppmanar arbetarna att vända ryggen åt staten och ta kontroll över fabrikerna såsom den enda verkliga källan till makt. När man väl tryggtat den yttersta källan till all makt (egendomsförhållandena), kommer statsmakten att falla sönder och aldrig återuppstå. De spanska anarkisterna förstod alltså inte att det var just statsmaktens sönderfall, arméns avhopp till Franco, som gjorde det möjligt för dem att lägga beslag på fabrikerna. Om de lät Companys och hans bundsförvanter få tillfälle att reorganisera den borgerliga staten, skulle dessa snart nog ta tillbaka fabrikerna från arbetarna. Anarkisterna berusades av det faktum att de kontrollerade fabrikerna och milisen, och de trodde att kapitalismen *redan* hade försvunnit i Katalonien. De talade om den ”nya, sociala ekonomin”, och Companys var bara alltför villig att hålla med dem, ty det var de som bländades och inte han.

POUM

Detta var ett unikt tillfälle till och med för ett litet revolutionärt parti. Sovjeter kan inte byggas hur som helst. De kan bara organiseras i en period av dubbelmakt, av revolutionära omvälvningar. Men när de behövs kan ett revolutionärt parti påskynda deras uppkomst, trots opposition från de mäktigaste reformistiska partier. I Ryssland försökte mensjevikerna och socialrevolutionärerna, framför allt efter juli, kanalisera in sovjeternas styrka i regeringen, mot-

arbete deras verksamhet och förhindra att det skapades fler. Dessa reformister misslyckades, trots att de fortfarande var i majoritet i sovjeterna. I Tyskland försökte den socialdemokratiska ledningen förhindra uppkomsten av arbetar- och soldatråd ännu mer beslutsamt, eftersom de hade lärdomarna från Ryssland i färskt minne. I Spanien skulle stalinisternas och Prietos direkta fiendlighet och Caballeros och anarkisternas ”teoretiska” opposition inte tjänat något till, ty sovjeternas grundläggande enheter fanns redan där, i fabriks-, milis- och bonde-kommittéerna. De måste bara demokratiseras och föras samman på de olika orterna. Om man t ex i POUM-kontrollerade industristäder som Lérida och Gerona hade sammanfört valda delegater från alla fabriker, tillsammans med delegater från arbetarpatrullerna och milisen och skapat ett arbetarparlament som fungerat som områdets styrande organ, då skulle detta ha elektrifierat Katalonien och satt igång likartade processer på alla andra håll.

POUM var den enda organisationen som föreföll lämpad att ta på sig uppgiften att skapa sovjeterna. Dess ledare hade grundat den kommunistiska rörelsen i Spanien. Men den hade vissa avgörande svagheter. Majoriteten kom från Mauríns Arbetar- och bondeblock, vars kader hade samarbetat med Stalin under perioden 1924-1928, då han skickade in Kinas kommunistparti i det borgerliga Koumintangs ”block av fyra klasser”; då han skapade ”bonde- och arbetarpartier”, partier ”av två klasser” (ett fint namn för ett block med reformister och den liberala bourgeoisin) – kort sagt, hela denna katastrofala tid hade de följt Stalins opportunistiska linje. Maurín och hans anhängare bröt inte med Komintern på dessa grundläggande frågor utan på helt andra frågor (som t ex den nationella frågan i Katalonien); när Komintern 1929 övergick till att bygga separata fackföreningar och föra fram teorin om ”socialfascismen”, m m. Dessutom var sammanslutningen mellan Maurínisterna och den tidigare Kommunistiska Vänstern (trotskisterna), som leddes av Andrés Nin och Juan Andrade – vars tidigare visade oförmåga att särskilja sig från den maurinistiska ideologin varit föremål för långa kontroverser i den Internationella Vänsteroppositionen – en principiös sammanslagning, där vänsterkommunisterna anslöt sig till ett ”gemensamt” program, som helt enkelt var ett hopkok på Mauríns gamla teorier. Om dessa hade Trotskij redan i juni 1931 sagt:

”Allt som jag har skrivit i mitt senaste arbete, *Den spanska revolutionen i fara*, mot Kominterns officiella politik i den spanska frågan, gäller också den Katalanska Federationen (Arbetar- och bondeblocket) ... Den representerar en ren Koumintangideologi som överförts till spansk jord. De idéer och metoder som oppositionen bekämpade så oförsonligt, när det gällde Koumintangs politik i Kina, har fått sitt mest katastrofala uttryck i Mauríns program. ... I en revolution förvandlar händelseutvecklingen oundvikligen en falsk utgångspunkt till ett nederlag.” (*The Militant*, 1 augusti 1931.)

Sammanslagningens första frukter var knappast lugnande. Efter en flera månader lång kampanj mot koalitionen med bourgeoisin, gick POUM plötsligt med i koalitionen inför februarivalet 1936. Man tog avstånd från koalitionen efter valet, men dagen före inbördeskrigets utbrott (*La Batalla*, 17 juli) krävde man ”en autentisk folkfrontsregering med direkt deltagande av socialist- och kommunistpartierna (på ministerposter)” som ett sätt att ”fullborda massornas demokratiska erfarenheter” och påskynda revolutionen – en absolut felaktig paroll, som inte har något gemensamt med bolsjevikernas metod att visa på nödvändigheten av en arbetarstat och det omöjliga i att reformera den borgerliga staten, genom att tvinga reformisterna att ta ansvar för regeringen *utan* de borgerliga ministrarna.

Inte desto mindre hoppades många att POUM skulle ställa sig i spetsen för uppbygget av sovjeterna. Nin var nu partiets ledare. Han hade varit i Ryssland under den ryska revolutionens första år och var dessutom en av ledarna för den Röda Fackföreningsinternationalen. Skulle han inte kunna motstå den maurinistiska kaderns provinsialism? Arbetarna i POUM, som stod på en högre politisk nivå i förhållande till sitt antal under de första revolutionära veckornas jord- och fabriksokupationer. Från att vid inbördeskrigets utbrott ha varit ett parti

på ca 8 000 medlemmar, växte POUM snabbt, även om det i huvudsak förblev en katalansk organisation. De första månaderna fyrdubblade man sitt medlemsantal. Dess inflytande växte ännu snabbare, vilket framgår av att man samlade mer än tiotusen milismän under sina fanor.

POUM drunknade emellertid i klassarbetets flodvåg. De teoretiska förutsättningarna fanns redan, i den maurinistiska ideologin, som Nin undertecknat vid sammanslagningen. POUM-ledningen klamrade sig fast vid CNT. I stället för att djärvt kämpa med anarkoreformisterna om ledningen över massorna, sökte Nin illusorisk styrka genom att identifiera sig med dem. POUM skickade in sina militanter i det mindre och heterogena katalanska UGT, i stället för att kämpa om ledningen över de miljontals CNT-medlemmarna. Man organiserade egna miliskolonner, vilket begränsade POUM:s inflytande – detta i stället för att skicka in sina styrkor i de enorma CNT-kolonnerna, där de avgörande delarna av i proletariatet redan fanns. *La Batalla* noterade CNT-fackföreningarnas tendens att behandla kollektiverad egendom som sin egen, men angrep aldrig de anarkosyndikalistiska teorier som gav upphov till denna tendens. Hela det följande året angrep man inte en enda gång den anarkoreformistiska ledningen på ett principiellt sätt, inte ens när anarkisterna gav sitt samtycke till POUM:s utslutning ur Generalidad. Långt ifrån att leda till enhetsaktioner med CNT, gjorde den falska linjen det möjligt för CNT-FAI-ledningen att helt ostraffat vända POUM ryggen.

Mer än en gång – på Marx' och Engels' tid och under Kominterns första revolutionära år – har en svag nationell ledning korrigerats av dess internationella broderpartier. Men POUM:s internationella bundsförvanter stod till höger om det spanska partiet. Den ”Internationella Kommittén för Revolutionär Socialistisk Enhet” – huvudsakligen bestående av det engelska ILP och det tyska SAP – publicerade den 17 augusti 1936 ett manifest till det spanska proletariatet, som inte innehåller ett enda kritiskt ord om folkfronten! SAP gick inom kort själv över till folkfrontsideologin, medan ILP omfamnade kommunistpartiet i en ”enhetskampanj”. Detta var de ideologiska bröder för vars skull Nin och Andrade övergav ”trotskismen”, rörelsen för den Fjärde Internationalen. Visserligen var ”fjärde internationalisterna” små organisationer jämfört med Europas reformistiska partier. Men de erbjöd POUM den mest sällsynta och värdefulla formen av hjälp: en konsekvent marxistisk analys av händelserna i Spanien och ett revolutionärt program för att besegra fascismen. Men Nin var mera ”praktisk”, och avstod från möjligheten att leda den spanska revolutionen.

6. Caballeros koalitionsregering och dess program

Skall det efter allt detta vara nödvändigt att förklara att kabinettet med tre Caballero-anhängare, tre Prietoanhängare, två stalinister och fem borgerliga ministrar, som bildades den 4 september 1936, var en borgerlig regering, en typisk klassarbetsregering?

Tydligt är det fortfarande nödvändigt, för så sent som den 9 maj 1937 karaktäriserade det amerikanska socialistpartiets nationella exekutivkommitté i en resolution denna regering som en ”provisorisk revolutionär regering”.

När Giral lämnade premiärministerposten, sade han: ”Jag kvarstår som kabinetsminister för att demonstrera att den nya regeringen är en utvidgning av den gamla från den stund då den avgående regeringens president fortsätter att delta i den nya.”

Inför Cortes sammanfattade Caballero sin regerings program kort och koncist:

”Innan den här regeringen bildades, avsåg sig alla deltagande parter försvaret av sina principer och speciella tendenser, för att ena sig kring en enda önskan: att försvara Spanien i kamp mot fascismen.” (*Claridad*, 1 oktober 1936.)

Visserligen övergav Caballero sina principer, men bourgeoisin och stalinisterna gjorde det inte. Ty den gemensamma grunden för Caballeros regeringsbildning var helt enkelt att den gamla borgerliga ordningen skulle fortleva.

Det nya kabinettets programförklaring innehöll inte något som den förra regeringen inte kunde ha skrivit under på. Punkt II innehåller det väsentliga:

”Ministerprogrammet uttrycker i huvudsak en fast beslutsamhet att säkra segern över rebellerna, att samordna folkets krafter genom den nödvändiga enheten i handlandet. Alla andra politiska intressen underordnas denna uppgift. De ideologiska skiljelinjerna skjuts åt sidan, eftersom det nu inte kan finnas någon annan uppgift än att garantera segern över upproret.” (*Claridad*, 5 september 1936.)

Inte ett ord om jorden! Inte ett ord om fabrikskommittéerna! Och dessa ”demokrater”, ”folkets representanter”, sammankallade det gamla Cortes, som valts den 16 februari genom en valöverenskommelse som gav bourgeoisin majoritet på den gemensamma listan!

Några veckor innan han blev premiärminister hade Caballero (via *Claridad*) häftigt motsatt sig att revolutionen skiljdes från kriget. Han hade protesterat mot försöken att tränga undan milisen. Nu ställde han sig i spetsen för den borgerliga statens återuppbyggnad. Vad hände?

Vi behöver inte spekulera om vad som försiggick i hans hjärna. Den märkbara skillnaden, som återspeglades i *Claridad*, var att Caballero, i stället för att förlita sig på Spaniens arbetarklass och den internationella arbetarklassens solidaritet, nu satte sitt hopp till hjälpen från de ”stora demokratierna”, den engelska och franska imperialismen.

I en intervju med *Havas* den 2 september sade Prieto, att han var ”glad att den franska regeringen tagit initiativet till förslagen om nonintervention”, även om ”de inte hade den betydelse som Frankrike ville ge dem”. ”För varje dag som går blir det allt nödvändigare för Frankrike att arbeta energiskt, för att undvika faror som hotar alla.”

”Varför agerar CNT som om vi stod inför en fullbordad revolution?” klagade *El Socialista*:

”Vi lyder på inga villkor under samma geografiska lag som det väldiga Ryssland. Och vi måste ta hänsyn till inställningen hos de stater som omger oss, för att kunna slå fast vår egen inställning. Vi kan inte förlita oss på andlig kraft eller på förnuftet, utan måste veta hur man avstår från fyra för att vinna hundra. Vi hoppas fortfarande att vissa demokratiers syn på händelserna i Spanien skall förändras, och det vore tragiskt om vi avhände oss denna möjlighet genom att påskynda revolutionen, vilket för närvarande inte för oss till en positiv lösning.” (*El Socialista*, 5 oktober 1936.)

Prietoskolans klassiska socialdemokrater kunde alltså helt öppet säga vad den ”spanske Lenin”, Caballero, och ex-leninisterna i Stalintern måste skyla över: de fjäskade för den engelska och franska imperialismen genom att strypa revolutionen. Så sent som den 24 augusti hade Caballero hoppats att Hitlers omedgörlighet skulle stoppa bildandet av noninterventionskommitté. Men i och med Hitlers ”embargo” på vapensändningar samma dag och Sovjetunionens anslutning till ”embargot”, stod det klart att blockaden av Spanien skulle bli långvarig. Frågan var klart formulerad: antingen måste man bekämpa noninterventionsblockaden och fördöma Blums och Sovjetunionens uppbackning av den, eller också måste man acceptera stalinisternas perspektiv att så småningom få England och Frankrike att upphäva blockaden, genom att demonstrera den spanska regeringens borgerliga respektabilitet och stabilitet. Med andra ord: antingen acceptera den proletära revolutionens perspektiv och nödvändigheten att få det internationella proletariatet att hjälpa Spanien och sprida revolutionen till Frankrike, eller acceptera klassamarbete i Spanien och utomlands. När det inte gick att undvika alternativet, valde Caballero det senare. Efter några dagar hade hans partikamrat, Álvarez del Vayo, gett sig iväg för att kräla i stoftet för imperialisterna i Nationernas förbund.

Caballero förstod mycket väl att det var nödvändigt att erbjuda de spanska massorna ett program för social förnyelse, om han ville få dem att göra sitt yttersta. I ett cirkulär från Caballeros krigsministerium till de politiska kommissarierna vid fronten betonar man:

”Det är nödvändigt att övertyga kämparna som försvarar den republikanska regimen med sina liv om att statens organisering kommer att genomgå djupgående förändringar efter krigets avslutning. Från den nuvarande skall vi gå vidare till en ny social, ekonomisk och juridisk struktur, allt till de arbetande massornas förmån. Vi bör försöka inympa denna uppfattning hos trupperna med hjälp av enkla och lättfattliga exempel.” (*Gaceta de la República*, 17 oktober 1936.)

Men Caballero hoppades tydligen att massorna kunde inspireras med ord, medan Englands och Frankrikes hårdhudade imperialister krävde handling.

Att väcka bönderna till kamp, att få ut deras bästa söner i kriget, inte som likgiltiga och demoraliserade tvångsuttagna rekryter, utan som hjältemodiga soldater, att skaffa fram den mat och ull som krävs för att föda och klä armén och hemmafronten – allt detta kunde bara åstadkommas genom att ge jorden till bönderna, jorden till dem som brukar den. Jorden måste nationaliseras och delas ut till de arbetande bönderna med nyttjanderätt. Propaganda för frihet m m är löjligt otillräckligt. Det rör sig inte om amerikanska eller franska bönder, som redan har en del jord, som de kan leva på utan att svälta:

”Nöden är fortfarande fruktansvärd i Estremadura, Albacete, Andalusien, Cáceres och Ciudad Real. Bönder bokstavligen dör av hunger. De finns byar i Hurdes och La Mancha, där böndernas situation är så hopplös att de inte längre gör uppror. De lever på rötter och frukter. Händelserna Yestes (jordockupationer) beror på hungern. I Navas de Estena, omkring fyra mil från Madrid, är föremål som gafflar och sängar okända. Bybornas huvudsakliga diet består av en soppa gjord på bröd, vatten, olja och vinäger.”

Det är inte en trotskistisk agitator som talar här. Det är en stalinistisk funktionärs ofrivilliga vittnesbörd (*Inprecorr*, 1 augusti 1936). Hur kan man på allvar hoppas att sätta dessa djupa skikt i rörelse, annat än genom den enda handling som kan övertyga dem om att en ny era inletts: genom att ge dem jorden? Kan man vänta sig att de skall ”försvara republiken” – Azañas republik – samma republik som sköt ned dem som hundar, när de lade beslag på jord eller magasinerad säd?

Bönderna hade redan ockuperat jord – visserligen inte överallt – men de hade fortfarande inte fått någon försäkran från regeringen om att den inte bara tillät det som en provisorisk åtgärd under kriget, en åtgärd som den skulle försöka upphäva i efterhand. Vad bönderna ville ha var ett dekret som nationaliserade jorden i hela Spanien och gav den med nyttjanderätt till dem som brukade den, så att ockrarna inte skulle kunna stjåla tillbaka den. De som brukade jorden ville också att statsmakten skulle garantera deras jordinnehav, och det kunde bara en regering av deras kött och blod – en arbetar- och bonderegering.

Behöver man vara särskilt klarsynt för att inse vilken effekt ett sådant jorddekret skulle få på de fascistiska styrkorna? Inte bara på de jordhungriga bönderna i de fascistockuperade områdena, utan också, och framför allt på de bondesöner som utgör huvudstyrkan i fascist-armén, bondesönerna som bedragits av sina officerare vad gäller orsaken till konflikten. Några få plan med flygblad om jorddekretet över de fascistiska fronterna, skulle vara värda lika mycket som en miljonarmé. Ingen annan åtgärd från lojalisternas sida skulle kunna så mer demoralisering och upplösning i fascisternas led.

Men trettio år som ”ansvarsfull ledare” hade lämnat alltför djupa spår. Massornas inre kraft hade alltför länge varit föremål för Caballeros oro och fruktan, en kraft som han måste dämpa och leda in i säkra banor. Jorddekretet av den 7 oktober 1936 tillät bara uppdelning av egendomar som tillhörde kända fascister; andra rika jordägare, storbönder, m m, satt kvar i orubbat bo. Böndernas förhoppningar krossades.

UGT-arbetarna i fabrikena, verkstäderna och på järnvägarna satte upp fabrikskommittéer och tog över fabrikena. Vad skulle Caballero ha att säga dem? I Valencia och Madrid ingrep regeringen snabbt. Regeringsdirektörer tog över och begränsade fabrikskommittéernas verksamhet till rena rutinärenden. Inte förrän den 23 februari 1937 godkände regeringen ett omfattande dekret om industrin (publicerat i den anarkistiska industriministern Juan Peirós namn). Dekretet gav inte arbetarna några som helst garantier angående industrins framtida skötsel och införde strikt regeringskontroll. Dess "arbetarkontroll" visade sig inte vara mycket mer än en "kollektiv förbindelse", i stil med den som gäller exempelvis i fabriker som har att göra med Förenade Textilarbetarförbundet i USA – dvs ingen verklig arbetarkontroll alls.

Caballero hade fördömt Girals regering för att den byggde upp en armé utanför milisen och återupprättade det gamla civilgardet. (Den berömda "Caballero"-kolonnen på Madridfronten uppmanade till öppet motstånd mot Girals förslag i sin ocensurerade tidning). Nu stödde Caballero Girals planer med sin prestige. Värnpliktsdekretet följde de traditionella formerna och lämnade inte plats för soldatkommittéer. Det innebar att den borgerliga armén återupplivades och den avgörande makten lades i militärkastens händer.

Frihet åt Marocko? Delegationer från araberna och morerna kom till regeringen och bad om ett dekret. Regeringen kunde inte ge efter. Den fruktade Abd-el-Krim, som skickats i exil av Frankrike, vädjade till Caballero att kontakta Blum, så att han kunde få återvända till Marocko för att ställa sig i spetsen för ett uppror mot Franco. Caballero ville inte fråga, och Blum ville inte ge med sig. Att sätta Spanska Marocko i rörelse skulle kunna hota den imperialistiska dominansen i hela Afrika.

Caballero och hans stalinistiska bundsförvanter vägrade alltså hårdnackat att acceptera revolutionära metoder i kampen mot fascismen. I sinom tid, mot slutet av oktober, kom deras belöning: en minimal vapensändning från Stalin. De följande månaderna anlände mer utrustning, särskilt efter stora nederlag: efter inringningen av Madrid, efter Malagas fall, efter Bilbaos fall, tillräckligt mycket för att rädda lojalisterna för ögonblicket, men aldrig tillräckligt mycket för att låta dem genomföra en verkligt sammanhängande offensiv som kunde ha lett till Francos totala kollaps.

Vilken politisk logik ligger bakom detta noggranna öppnande och stängande av den kran ur vilken vapensändningarna kom? Om det gällde Sovjetrysslands begränsade resurser, så förklarar det t ex inte varför alla plan som var ämnade åt Spanien inte kunde ha koncentrerats till en enda period för en avgörande kamp. Kranen har ingen teknisk, men väl en politisk förklaring. Sovjet gav tillräckligt mycket för att förhindra ett snabbt nederlag för lojalisterna och det därpå följande sammanbrottet för Sovjetunionens prestige hos den internationella arbetarklassen. Och i grund och botten passade detta den engelska och franska politiken, som inte eftersträvade en omedelbar seger för Franco. Men Stalin gav inte tillräckligt för att underlätta ett framgångsrikt slut på kriget, vilket skulle kunna utmynna i ett Sovjetspanien – så snart hotet från Franco var borta.

Detta var programmet för Caballeros "provisoriska revolutionära regering". Det blev varken bättre eller sämre av CNT-ministrarnas tillträde den 4 november 1936. Vid det laget hade de "stora demokratierna" haft möjlighet att övertyga sig om dessa anarkisters "ansvarskänsla", genom att iakttä CNT:s agerande i den katalanska regeringen som bildats den 26 september.

Men det fanns en störande punkt: Aragoniens anarkistkontrollerade försvarsråd, som behärskade det område som den katalanska milisen erövrade från fascisterna på Aragonfronten, hade ett fruktat rykte såsom ett ärkerevolutionärt organ. Priset för CNT:s fyra kabinetsstolar var ett lugnande besked om Aragonien. Den 31 oktober sammanträffade alltså Aragonienrådet med Caballero. "Syftet med vårt besök", förklarade rådets president, Joaquim Ascaso, "var att betyga regeringschefen vår aktning och försäkra honom om vår solidaritet med folkets

regering. Vi är beredda att acceptera alla dess lagar och ber i vår tur ministern om all den hjälp vi behöver. Aragonienrådet är uppbyggt av folkfrontens beståndsdelar, och alla de krafter som stödjer regeringen är representerade i det.” Ett uttalande från Generalidad den 4 november tillade: ”Samtal med president Azaña, president Companys och Largo Caballero har gjort slut på alla misstankar som eventuellt kan ha funnits omsatt den regering som bildats i Aragonien är av extremistisk karaktär olik republikens övriga regeringsorgan och motståndare till Kataloniens, regering.” Samma dag intog anarkisterna sina platser i Caballeros kabinett.

7. Den katalanska koalitionsregeringens program

I ett tal den 7 september 1936, där han kritiserade Madrids koalition med bourgeoisin, hade Nin fört fram parollen ”Ned med de borgerliga ministrarna” och folkmassan hade blivit utom sig av entusiasm. Men den 18 september publicerade *La Batalla* en resolution från POUM:s centralkommitté, som accepterade koalitionstänkandet:

”Centralkommittén anser nu, som alltid, att denna regering måste sättas samman uteslutande av representanter för arbetarpartierna och de fackliga organisationerna. Men om detta synsätt inte delas av de andra arbetarorganisationerna, är vi beredda att lämna frågan öppen, särskilt som den (katalanska) vänsterrepublikanska rörelsen är av djupgående folklig natur – vilket radikalt skiljer den från den spanska vänsterrepublikanska rörelsen – och bondemassorna och delarna av arbetarklassen som den vilar på definitivt rör sig i revolutionär riktning, påverkade av de proletära partierna och organisationerna. Det viktiga är programmet och proletariatets hegemoni, som måste garanteras. På en punkt finns det inte plats för tvivel: den nya regeringen måste göra ett oeffertivt principuttalande och slå fast sin avsikt att vrida in massornas kraft i den revolutionära legalitetens banor, och leda den i riktning mot den socialistiska revolutionen. Vad gäller proletariatets hegemoni, så kommer arbetarmassornas absoluta majoritet att garantera denna.”

Över en natt förvandlade POUM alltså Esquerra-ledningen, hårdhudade borgerliga politiker med erfarenhet av 20 till 30 års kamp mot proletariatet, till en rörelse ”av djupgående folklig natur”. Och detta taskspeleri blev inte bättre av att POUM utökade det med den hittills okända strategiska Principen, att vägen till de arbetare och bönder i Esquerran, som utvecklades i revolutionär riktning, gick via regeringssamarbete med deras borgerliga ledare!

”Arbetarklassen kan inte bara ta över den färdiga statsapparaten och utnyttja den för sina egna syften”, förklarade Marx. Detta var den stora lärdomen av Pariskommunen: ”inte, som tidigare, överföra den byråkratiska och militära apparaten från ena handen till den andra, utan krossa den; och detta är den nödvändiga förutsättningen för alla verkligt folkliga revolutioner på kontinenten. Och det var vad våra heroiska partikamrater i Paris försökte göra.” Med vad skall den krossade statsapparaten ersättas? Här, på revolutionens avgörande fråga, vidareutvecklades kommunens magra erfarenheter av Lenin och Trotskij. Parlamentarismen måste krossas. I stället skall det bildas arbetarkommittéer i fabriker, bondekommittéer på landsbygden och soldatkommittéer i armén, centraliserade i lokala, regionala och slutligen nationella sovjeter. Den nya staten, arbetarstaten, skall alltså baseras på yrkesrepresentation, vilket automatiskt berövar bourgeoisin rösträtt, utom när borgarna individuellt, efter arbetarmaktens konsolidering, börjar syssla med produktivt arbete och tillåts delta i valen till sovjeterna. Mellan den gamla borgerliga staten och den nya arbetarstaten ligger en avgrund, som bourgeoisin inte kan ta sig över utan att störta arbetarstaten.

Denna grundläggande princip, det viktigaste innehållet i den samlade erfarenheten av ett århundrade av revolutionär kamp, bröt POUM mot genom att sätta sig i Generalidad.⁵ De

⁵ De som försvarade detta brott – Lovestoneiterna, Norman Thomas socialister, ILP, m fl – visar därmed hur de själva kommer att uppträda i en revolutionär kris.

mottog sina ministerposter ur president Companys' händer. Det nya kabinettet fortsatte helt enkelt det gamlas arbete, och liksom det gamla kunde det avskedas och ersättas av ett mer reaktionärt. I skydd av POUM-CNT-PSUC-Esquerra-kabinettet skulle bourgeoisin överleva den revolutionära offensiven, samla ihop sina splittrade styrkor och med reformisternas hjälp återta hela makten när tiden var mogen. För att lyckas var det inte ens nödvändigt för bourgeoisin att delta i regeringen. Det hade funnits rena "arbetarregeringar" i Tyskland, Österrike och England, som gjort det möjligt för bourgeoisin att rida ut kritiska situationer och sedan sparka ut arbetarministrarna.

Arbetsstaten, proletariats diktatur, kan inte existera förrän den gamla borgerliga staten krossats. Den kan komma till stånd endast genom massornas direkta, *politiska* ingripande, genom fabriks- och byråden (sovjeterna), när majoriteten i sovjeterna innehåller av det eller de arbetarpartier som är fast beslutna att stöta den borgerliga staten. Detta var Lenins viktigaste teoretiska bidrag. Men just denna uppfattning lämpade POUM överbord. I samma tal, där han krävde de borgerliga ministrarnas avgång, utvecklade Nin en syn som bara kunde leda till att den borgerliga staten bevarades:

"Proletariats diktatur. Ytterligare en uppfattning som är föremål för meningsskiljaktigheter med anarkisterna. Den proletära diktaturen betyder arbetarklassens auktoritet. I Katalonien kan vi slå fast att proletariats diktatur redan existerar. (*Applåder*) ... För några dagar sedan lanserade FAI ett manifest, där man säger att man kommer att motsätta sig alla diktaturer, vilket parti de än må utövas av. Vi håller med dem. Proletariats diktatur kan inte utövas av en enskild del av proletariats, utan bara av hela, absolut hela proletariats. Inget arbetarparti och ingen facklig central har rätt att utöva diktatur. De som lyssnar här skall veta att om CNT eller kommunistpartiet eller socialistpartiet skulle vilja utöva partidiktatur, så skulle man stöta på motstånd från oss. Proletariats diktatur måste utövas av alla." (*La Batalla*, 8 september 1936.)

I stället för proletariats diktatur som en statsform baserad på ett brett nätverk av arbetar-, bonde- och soldatråd i fabriker, på landsbygden och på fronterna, förde Nin här fram en helt annan syn: en överenskommelse mellan arbetarorganisationernas högsta ledningar om att gemensamt ta på sig regeringsansvaret. En fullständigt falsk syn, utan något som helst gemensamt med den marxistiska synen på proletariats diktatur! Hur skulle den proletära diktaturen kunna utövas tillsammans med stalinist-demokraterna och socialdemokraterna, som stod för borgerlig demokrati? Hur skulle partiöverenskommelser kunna ersätta det nödvändiga breda nätverket av arbetarråd?

Den leninistiska förutsägelsen att varje verklig revolution ger upphov till dubbelmaktens organ bekräftades den 19 juli: miliskommittéer, livsmedelskommittéer, arbetarpatruller, m m. En leninistisk strategi pekade på nödvändigheten av dubbelmaktens organens centralisering i nationell skala, och statsmaktens erövring genom detta centrum. Upplösningen av dubbelmaktens organ, som i Tyskland 1919, kallade Lenin "revolutionens likvidering". Obehagliga minnen av detta fick POUM-ledarna att avsluta tillkännagivandet av sitt inträde i Generalidad med följande ord:

"Vi befinner oss i en övergångssituation, där utvecklingens tryck tvingat oss att samarbeta direkt i Generalidadsrådet, tillsammans med andra arbetarorganisationer.... Den nya proletära maktens direkta representation kommer att växa fram ur arbetar-, bonde- och soldatkommittéerna, vars uppkomst vi försöker påskynda."

Men detta var dubbelmaktens kommittéernas sista suck. Ty ett av det nya Generalidadskabinetets första steg var att *upplösa alla revolutionära kommittéer som hade dykt upp den 19 juli*.

Milisens centralkommitté upplöstes och dess befogenheter övergick till ministerierna för försvar och inre säkerhet. De lokala milis- och antifascistiska kommittéerna, som hade styrt städerna och byarna och nästan utan undantag var proletära till sin sammansättning, upplöstes

och ersattes av kommunalförvaltningar med samma proportionella sammansättning som kabinettet (tre platser för Esquerran, tre för CNT, två för PSUC och vardera en för Bondeunionen, POUM och Accio Catalá, en borgerlig organisation på högerkanten). För att förvissa sig om att man inte förbisett något revolutionärt organ, antog man sedan ytterligare ett dekret, som förtjänar att citeras i sin helhet:

”Artikel 1. Härmed upplöses i Katalonien alla lokala kommittéer. Vilket namn eller vilken titel de än må ha, liksom alla de lokala organ som uppkommit för att slå ned den subversiva rörelsen, med kulturella, ekonomiska eller andra målsättningar.

Artikel 2. Motstånd mot upplösningen av dem betraktas som en fascistisk handling och anstiftarna överlämnas till domstolarna för folklig rättvisa.” (Dekret den 9 oktober 1936.)

Upplösningen av kommittéerna var kontrarevolutionens första stora framgång. Hotet från den gryende sovjetmakten avlägsnades, och den borgerliga staten kunde gradvis börja återta makten på alla de områden, där den tappat greppet den 19 juli. POUM var helt förvirrat och gjorde inga försök att få sitt tidigare krav på bildandet av kommittéer att gå ihop med sitt godkännande av deras upplösning två veckor senare. Å andra sidan hade bourgeoisin kvar sitt traditionella maktinstrument, parlamentet. POUM fick inte ens ett dekret om parlamentets upplösning i utbyte mot inträdet i regeringen. Tvärtom innehöll det nya kabinettets finansiella förordningar fortfarande den vanliga klausulen, som krävde att redovisning skulle ske inför det katalanska parlamentet. Parlamentet är dött, försäkrade POUM för arbetarna, men den regering man själv satt i höll inte med om detta. I motsats till Caballero vågade Companys visserligen inte sammankalla parlamentet på flera månader, men det borgerliga herraväldets legala instrument förblev intakt. Parlamentsgruppens sammanträde under regeringskrisen den 9 april 1937 skrämde CNT tillbaka till regeringen. Och efter majdagarna, när Companys kuvat arbetarna, sammankallade han parlamentet, vars död POUM gått ed på!

Ett annat viktigt steg för konsolideringen av den borgerliga statens makt togs den 27 oktober 1936: ett dekret som avväpnade arbetarna:

”Artikel 1. Alla långskjutande vapen (t ex gevär, maskingevär) i medborgares ägo skall överlämnas till kommunalförvaltningarna eller återtagas av dem, och detta inom åtta dagar efter detta dekrets kungörande. Sådana vapen skall förvaras i Artillerihögkvarteret och hos Försvarsministeriet i Barcelona, för att fylla frontens behov.

Artikel 2. De som behåller sådan utrustning efter den ovannämnda tidens utgång kommer att betraktas som fascister och dömas med den stränghet deras uppträdande förtjänar.” (*La Batalla*, 28 oktober 1936.)

POUM och CNT publicerade detta dekret utan minsta förklaring till sina anhängare!

Så räddades alltså den borgerliga staten. POUM utnyttjades under de kritiska månaderna, för att sedan sparkas ut ur regeringen vid en regeringsombildning den 12 december 1936. CNT med sina många anhängare utnyttjades längre, särskilt söm organisationen i allt större utsträckning anpassade sig till bourgeoisins herravälde, och sparkades därför inte ut förrän i juli året därefter. Men den makt POUM och CNT gjort det möjligt för regeringen att tillvälla sig stannade kvar i regeringens händer.

Koalitionens ekonomiska program

Förutom med ”arbetarmajoriteten” rättfärdigade POUM sitt inträde i regeringen med det ekonomiska programmets ”socialistiska inriktning”. Detta kriterium var helt felaktigt, ty den revolutionära marxismen har alltid hävdade att den nödvändiga förutsättningen för en socialistisk ekonomi är proletarietets diktatur.

1917 var bolsjevikerna till och med beredda att, på arbetarstatens grundval, för en tid tillåta att den privata industrin, modifierad genom arbetarkontrollen över produktionen, fanns kvar på vissa områden. Men just på de områden av det ekonomiska livet där bolsjevikerna ingrep först, gjorde den katalanska koalitionen ingenting: nationaliseringen av bankerna och jorden.

Till och med i det efterblivna Spanien dominerar finanskapitalet alla andra kapitalformer. Likväl gick koalitionen i punkt 8 av sitt ekonomiska program inte med på annat än: "Arbetarkontroll av bankerna tills man uppnår nationalisering". "Arbetarkontroll" betydde i praktiken bara att man hindrade utbetalning av medel till fascistisypatisörer och obehöriga. "Tills" sköt upp nationaliseringen av bankerna på obestämd tid – man gjorde aldrig något åt det. Detta innebar, vilket också framgick under de följande månaderna, att de kollektiverade industrierna var utlämnade på nåd och onåd åt de som hade makt att hålla inne krediterna. Just detta redskap gjorde det möjligt för den borgerliga staten att gradvis, månad för månad, reducera arbetarklassens ekonomiska makt.

Bolsjevikerna hade nationaliserat *jorden* och gett de lokala sovjeterna kontroll över den: detta innebar *slutet för det privata ägandet av jord*. Bonden behövde inte gå in i kollektiven; men han kunde inte längre köpa och sälja jord, och fordringsägarna kunde inte ta den.⁶

Det "radikala" katalanska programmet, "kollektivisering av stora jordegendomar och respekt för den lilla jordegendomen", dolde ett reaktionärt perspektiv: jord kunde fortfarande köpas och säljas. Och ännu viktigare: enligt den katalanska självständighetsförordningen hade centralregeringen sista ordet i ekonomiska frågor som rörde hela Spanien, och den hade bara godkänt beslag av *fascistägda egendomar*. Koalitionen "ignorerade" motsägelsen mellan de båda dekreten. POUM hade inte vett nog att påpeka motsägelsen och tvinga centralregeringen att formellt godkänna det katalanska dekretet, eller att få Generalidad att förklara sig helt självständigt i ekonomiska frågor. Det innebar att Madrids jorddekret skulle bli det allena-rådande, så snart bourgeoisin återhämtat sig.

Den 24 oktober utfärdades ett långt och invecklat dekret, där regeringens syn på "kollektiviseringen av de stora industrierna, den offentliga servicen och transportväsendet" konkretiserades. Innan POUM gick med i regeringen, hade man kritiserat "kollektiviseringen" av industrin och påpekat att fackföreningarna, och till och med arbetarna i enskilda fabriker, behandlade dem som sin egen egendom. Den "syndikalistiska kapitalismen" gjorde bara fabrikerna till ett slags producentkooperativ, där arbetarna delade på profiten. Men industrin kunde skötas effektivt bara som en nationell helhet, med tillgång till bankerna och monopol på utrikeshandeln. Nu accepterade POUM en "kollektivisering", som inte var något annat än producentkooperativ, trots att verklig planering var omöjlig utan bank- och handelsmonopol. Den utlovade "kontrollen av utrikeshandeln" förverkligades aldrig. POUM:s förslag att ta med en "katalansk industri- och kreditbank som skall ägna sig åt den kollektiverade industrins behov och krav" i dekretet förkastades. Härmed skapades förutsättningarna för att krossa de fabriker som ockuperats av arbetarna.

Ett annat dödligt slag mot de "kollektiverade" fabrikerna var överenskommelsen om kompensation till de tidigare ägarna. I motsats till den gängse tron utesluter revolutionära marxister inte på förhand möjligheten till kompensation för konfiskerad egendom. Lenin erbjöd bourgeoisin partiell kompensation, om den avhöll sig från att göra motstånd. POUM drog den riktiga slutsatsen att den spanska bourgeoisin antingen redan hade gått över till Franco eller – något som gällde i det lojalistkontrollerade området – inte hade någon annan

⁶ När Louis Fischer, som inte bara är okunnig utan också oförsämd, vänder sig mot de spanska kollektiven, kommer han med argumentet att kollektiviseringen i Ryssland kom flera år efter revolutionen. Han glömmer bort den lilla "detaljen" att Lenins första dekret gällde nationaliseringen av jorden och avskaffandet av privat äganderätt till jord.

möjlighet än ”att arbeta, eller om de inte kunde arbeta, leva på socialförsäkringar på samma villkor som andra arbetare”. (Frågan om kompensation till utländska kapitalister var inte omstridd, eftersom alla helt riktigt erkänt att de måste få kompensation; men under denna abstrakta formels täckmantel skulle regeringen snart ”kompensera” utlänningarna – genom att återlämna fabriker till dem!) Resten av koalitionen, inklusive anarkisterna, förkastade POUM:s förslag. De fastställde inte heller några bestämda normer för kompensationen. Inte heller blev regeringen ansvarig för kompensationen – som den var när det gällde utländskt kapital. I stället skulle ”de inventerade tillgångarna i företagens bokslut tillskrivas innehavaren (den tidigare ägaren) som en social kompensation” och ”kompensationen av spanska ägare skall uppskjutas i väntan på senare beslut”. På vanlig svenska innebär detta, att kompensationen skulle vara en uppgift för det kollektiverade företaget, dvs för de berörda arbetarna, och att summan skulle bestämmas senare. Efterhand som den borgerliga makten återupprättades, skulle bourgeoisin pressa arbetarnas företag på pengar till de förra ägarna enligt ett enda kriterium, nämligen hur stora bördor bourgeoisin vågade lägga på arbetarna i form av påtvingade räntebetalningar på kapitalskulder. Om regeringen blev tillräckligt stark, skulle de tidigare ägarna kunna fortsätta klippa sina kuponger och kvittera ut sin utdelning, precis som tidigare. POUM betecknade helt riktigt denna fråga som ”grundläggande”, men stannade inte desto mindre kvar i koalitionsregeringen.

Kollektiveringsdecretet innehöll en bestämmelse som gjorde det möjligt för en regeringsagent att ingripa i varje fabrik såsom medlem av fabriksrådet. I alla företag med mer än 500 anställda måste direktören godkännas av regeringen. När arbetarna i en fabrik väl valt ett fabriksråd, satt det kvar i två år, såvida det inte öppet försummade sina plikter, vilket ”låste” rådets politiska sammansättning och gjorde det omöjligt för ett revolutionärt parti att vinna kontroll över fabriker. Generalförsamlingarna, som omfattade en hel industrigren, var ännu mindre flexibla: åtta av tolv medlemmar utnämndes av UGT:s och CNT:s ledare, och regeringens representant satt som ordförande. Dessa åtgärder, som skulle förhindra en ”revolt underifrån”, godkändes av alla, inklusive POUM.

Är det inte uppenbart att Generalidads ekonomiska program bara accepterade några av de framsteg arbetarna redan nått, och kombinerade dem med en rad politiska och ekonomiska åtgärder, som till sist skulle omintetgöra dessa framgångar? Men för detta, och en plats i kabinettet, avstod POUM från möjligheten att leda den spanska revolutionen. Genom CNT:s öppna bifall till regeringsprogrammet avslöjades det totala sammanbrottet för anarkismen såsom en väg till den sociala revolutionen.⁷

Koalitionens internationella politik

Liksom sina motsvarigheter i Madrid, hoppades Esquerran och PSUC på hjälp från Nationernas Förbund och de ”stora demokratierna”. Inte heller CNT var mycket bättre. Efter Caballeroregeringens fall förklarade Juan Peiró naivt, att CNT hade försäkrats att det moderata regeringsprogrammet bara var ämnat för utländsk konsumtion.⁸

⁷ Efter majdagarna erkände Generalidad inte decretet om industrins kollektivisering som lagligt.

⁸ ”...den internationella bourgeoisin vägrade förse oss med dessa förnödenheter (vapen). Det var ett tragiskt ögonblick: men vi måste ge ett intryck av att det inte var de revolutionära kommittéerna utan snarare den lagliga regeringen som härskade; om vi inte lyckades, skulle vi inte ha fått något alls.... Vi måste med nödvändighet anpassa oss till de obehagliga omständigheterna, det vill säga, acceptera ett regeringssamarbete...” (García Oliver, f d justitieminister, tal i Paris. Texten publicerad i den anarkistiska *Spain and the World*, 2 juli 1937.)

”Spanien erbjuder alla liberala och demokratiska nationer i världen tillfälle att inleda en kraftig offensiv mot fascismens krafter. Om detta innebär krig, måste de acceptera det innan det är för sent. De kan inte vänta tills fascismen har fulländat sin krigsmaskin.” (Officiell engelsk upplaga, nr 107, 8 december 1936, Generalidads kommissariat för propaganda.) Federica Montseny (framstående CNT-ledare): ”Jag tror att ett så intelligent folk (England) inser att upprättandet av en fascistisk stat söder om Frankrike ... skulle stå i klar motsättning till dess

Detta förklarar onekligen varför CNT inte skickade några organiserade delegationer till utlandet för att bedriva propaganda bland arbetarna.

Även POUM föll offer för den opportunistiska politiken. Trots sin abstrakt sett riktiga förståelse av sovjetbyråkratins reaktionära internationella roll, och trots sin kritik av Stalins vägran att sälja vapen till Spanien under de första tre avgörande månaderna, förstod POUM inte att Sovjets not av den 7 oktober 1936 – ”om kränkningarna inte upphör omedelbart, kommer Sovjetunionen att betrakta sig som löst från varje förpliktelse som är ett resultat av överenskommelsen” – inte innebar att landet tänkte lämna noninterventionskommittén och inte på något sätt garanterade tillräckligt stora vapenleveranser för att vända krigslyckan. ”Det är inget tvivel om att sovjetregeringens senaste åtgärd för att bryta noninterventionspakten kommer att få utomordentligt viktiga politiska konsekvenser. Det är antagligen den viktigaste politiska händelsen sedan inbördeskrigets utbrott”, sade *La Batalla*. Som om inte detta var nog, väntade POUM sig att den franska imperialismen skulle skicka vapen:

”Hur kommer den franska regeringen att reagera på den nya situationen? Kommer den att stå fast vid sin neutrala inställning? Det skulle göra den oerhört impopulär och bringa den i vanrykte. Blum skulle förlora makten under allmänt ogillande. ... Vi tror inte att Leon Blum skulle göra ett så enormt misstag. Det enda hindret för en förändring av hans politik var sovjetregeringens inställning, och förändringen av den senare borde leda till en fullständig förändring också av Slums politik.” (*La Batalla*, 11 oktober 1936.)

Här, liksom överallt annars, hade POUM förlorat kontakten med verkligheten. Det är ingen tillfällighet att man under sina månader i regeringen inte skickade några delegationer till utlandet för att bedriva propaganda bland avancerade arbetare.

8. Återupplivandet av den borgerliga staten, september 1936 – april 1937

Den ekonomiska kontrarevolutionen

De åtta månader som förflöt efter arbetarrepresentanternas inträde i Madrid- och Barcelona-regeringarna blev vittne till hur proletariatets erövringar på det ekonomiska området gradvis omintetgjordes. Regeringen, som kontrollerade statskassan och bankerna, kunde påtvinga arbetarna sin vilja genom att hota att dra in krediterna.

I Katalonien, det viktigaste industricentret, gick processen långsammare men i samma riktning. Under januari månad utfärdade Generalidad femtioåtta finansdekret, som i hög grad begränsade de kollektiverade fabrikernas verksamhetsfält. Den 3 februari vågade Generalidad för första gången olagligförklara kollektiviseringen av en hel industri – mejerierna. Under regeringskrisen i april upphävde Generalidad arbetarkontrollen över tullen, genom att vägra bekräfta arbetarnas rätt till varor som exporterats och fastnat i utländska domstolar på grund av stämningar från tidigare ägare. Hädanefter var de varuexporterande fabrikerna och jordbrukskollektiven i regeringens våld.

PSUC:s ledare, Comorera, hade tagit över provianteringsministeriet den 15 december, när POUM kastades ut ur kabinettet. Den 7 januari upplöste han i ett dekret arbetarnas provianteringskommittéer som hade köpt mat direkt från bönderna. Tomrummet fylldes snabbt av spekulanter och köpmän från GEPCI (Federaciones de Gremios y Entidades de Pequeños Comerciantes e Industriales) – med medlemskort i UGT – och den härav resulterande hamstringen och prishöjningarna på mat ledde till utbredd undernäring. Varje familj fick ransoneringskort, men förråden fördelades inte efter det antal personer som varje

intressen. Världens öde liksom det här krigets utgång är beroende av England...” (Ibid., nr 108, 10 december 1936.)

depå hade att betjäna. I Barcelonas arbetarförstäder stod folk i långa köer hela dagen, förråden tog ofta slut före kön, medan det fanns gott om mat i de borgerliga distrikten.

De privatägda restaurangerna hade massor av mat för dem som kunde betala. Mjölks var omöjlig att få tag på för arbetarbarn men gick att köpa på restaurangerna. Trots att bröd (till fast pris) ofta inte gick att få tag på, så kunde man alltid köpa kakor (med fri prissättning). På republikens sexårsdag (den 14 april) ställdes Esquerrans och stalinisternas demonstrationer i skuggan av kvinnodemonstrationer mot matpriserna. Men stalinisterna utnyttjade till och med sina brott politiskt. De lät massorna förstå att medlemskap i PSUC och UGT skulle ge dem bättre rationer. Anonyma klisterlappar skyllde prisstegringarna på de kollektiverade jordbruken och transportererna.

Vincente Uribe, den stalinistiske jordbruksministern, spelade samma roll här som en annan stalinistisk jordbruksminister under Wang Ching-wei styre i Wuhan 1927 för att bekämpa bönderna. Urbes departement upplöste kollektiv, organiserade tidigare jordägare som fick tillbaka sin jord för att förvalta den ”gemensamt” med staten och hindrade kollektiven från att sälja sina produkter utan mellanhänder.

En nationell kampanj för ”statskontroll” och ”kommunalisering” skapade förutsättningarna för att beröva fabrikskommittéerna all kontroll.

Den ekonomiska kontrarevolutionen försiggick emellertid ganska långsamt. Ty det borgerligt-stalinistiska blocket förstod, till skillnad från anarkisterna, att den nödvändiga förutsättningen för att tillintetgöra arbetarnas ekonomiska erövringar var att arbetarmilisen och -polisen krossades och att arbetarna bakom fronten avväpnades. Men detta mål kunde inte nås enbart med våld. Våldet måste kombineras med propaganda.

Censuren

För att underlätta framgången för sin egen propaganda stympade det borgerligt-reformistiska blocket, via regeringen, systematiskt CNT:s, FAI:s och POUM:s press och radio.

POUM blev det huvudsakliga offret. Medan POUM fortfarande satt med i Generalidad började den katalanska *Hoja Oficial* bojkotta varje omnämnande av dess möten och radiosändningar. Den 26 februari förbjöd Generalidad ett av POUM:s och CNT:S massmöten i Tarragona. Den 5 mars fick *La Batalla* 5 000 pesetas i böter för olydnad mot den militäre censorn och dess besvär avvisades. Den 14 mars fick Batalla fyra dagars utgivningsförbud, den här gången öppet för en politisk ledare. Samtidigt vägrade Generalidad låta POUM använda den officiella radiostationen för sina radioutsändningar. POUM:s dagstidningar i Lérida, Gerona osv trakasserades oavbrutet.

De hårdaste slagen mot POUM kom emellertid utanför Katalonien. Madrids stalinistkontrollerade försvarsjunta gav i januari veckotidningen *POUM* permanent utgivningsförbud. Samma myndighet förbjöd den 10 februari POUM-milisens dagstidning *El Combatiente Rojo* och konfiskerade tryckpressarna. Kort därefter gav man POUM:s radiostation sändningsförbud, för att slutgiltigt stänga den i april. Juntan vägrade också POUM:s ungdomsorganisation (Juventud Comunista Ibérica) tillstånd att publicera *La Antorcha*. Det officiella förbudet konstaterade cyniskt att ”JCI inte behöver någon press”. *Juventud Roja*, JCI:s organ i Valencia, utsattes för sträng politisk censur i mars. Det enda POUM-organ som lämnades i fred var veckotidningen *El Comunista* i Valencia, språkröret för den ursinnigt anti-trotskyistiska, halvstalinistiska högerflygeln.

POUM utestängdes från ett annat viktigt område för massarbetet, när POUM:s Röda Hjälppå PSUC:S begäran uteslöts ur den permanenta kommittén för hjälp till Madrid. I enighetens

namn gav CNT sitt samtycke till denna kriminella handling, som fick nationell omfattning när POUM:s Röda Hjälps i april uteslöts från deltagande i Madridveckan.

Denna kortfattade sammanfattning av regeringens försök att ställa POUM:s verksamhet utanför lagen redan innan maj vederlägger slutgiltigt stalinisternas påstående att POUM förföljdes för sitt deltagande i majhändelserna.

Censuren av POUM genomfördes av en regering som innehöll CNT-ministrar. De enda som protesterade var anarkisternas ungdomsorganisation, Juventud Libertaria. Men även CNT-pressen trakasserades systematiskt. Finns det något annat exempel i historien på ministrar som tillåter att deras egen press undertrycks?

FAI:s dagstidning i Valencia, *Nosotros*, fick utgivningsförbud på obestämd tid den 27 februari för en artikel som angrep Caballeros krigspolitik. Den 26 mars gav den baskiska regeringen *CNT del Norte* utgivningsförbud, arresterade redaktionspersonalen och den regionala CNT-kommittén – och gav tryckpressarna till det baskiska kommunistpartiet. Flera upplagor av *CNT* och *Castilla Libre*, båda i Madrid, förbjöds den 11-18 april. *Nosotros* fick förnyat utgivningsförbud den 16 april.

Censur och utgivningsförbud var formella åtgärder. Minst lika effektiva var de ”informella” åtgärder, som ledde till att CNT:s, FAI:s och POUM:s tidningsbuntar aldrig ”kom fram” till fronten eller kom dit flera veckor försenade. Samtidigt distribuerades enorma upplagor av stalinisternas och borgarnas press gratis till CNT-, UGT- och POUM-milisen – orörd av censorn och alltid punktligt. Regeringens radiostationer stod alltid till Nelkens och Pasionarias förfogande. Nästan alla så kallade politiska kommissarier vid fronten var stalinister och borgare. På så sätt kompletterades naket våld med bedrägeri.

Polisen

De första månaderna efter den 19 juli sköttes polisens uppgifter nästan uteslutande av arbetarpatrullerna i Katalonien och av ”hemmafrontens milis” i Madrid och Valencia. Men man missade tillfället att permanent upplösa den borgerliga polisen.

Under Caballero döptes civilgardet om till nationella republikanska gardet. Resterna av detta och stormgardet drogs gradvis tillbaka från fronten. Man inte bara ersatte de som hade gått över till Franco med nya män utan utökade också det totala antalet gardister.

Det viktigaste steget för återupprättandet av den borgerliga polisen var den explosionsartade tillväxten av den dittills oansenliga tullstyrkan, karabinjärerna, under finansminister Negrín. Den utvecklades till ett tungt beväpnade pretoriangarde på 40 000 man.⁹

Den 28 februari blev karabinjärerna förbjudna att tillhöra politiska partier eller fackföreningar och att delta på dessas massmöten. Samma dekret utvidgades därefter till att även gälla civil- och stormgardet. Det innebar att polisen sattes i karantän mot arbetarklassen. De hopplöst förvirrade anarkistiska ministrarna röstade för detta beslut med motiveringen att det skulle hindra stalinisterna från att värva proselyter!

Strax före april trängdes milisen slutligen ut från all polisiär verksamhet i Madrid och Valencia.

⁹ ”Man håller sakta men säkert på att bygga upp en pålitlig polisstyrka. Valencia-regeringen upptäckte ett idealiskt instrument för detta ändamål i karabinjärerna. Dessa var tidigare tulltjänstemän och vakter, och de hade alltid betraktats som lojala. Säkra källor uppger att 40 000 män har rekryterats till denna styrka, och att 20 000 redan är beväpnade och utrustade... Anarkisterna har redan noterat och klagat över förstärkningen av denna styrka vid en tidpunkt då vi alla vet att det inte är mycket trafik över gränserna, vare sig till lands eller till sjöss. De inser, att den kommer att användas mot dem.” (James Minifie, *New York Herald Tribune*, 28 april 1937.)

I Katalonien, det proletära bålverket, stötte denna process på hårt motstånd från CNT-massorna. Det inträffade också en ”oturlig incident”, som försenade bourgeoisiens planer. Den första polischefen för hela Katalonien, som utsågs av kabinettet – André Reberter – visade sig vara en av anstiftarna av en komplott, som gick ut på att mörda en av CNT:s ledare, utropa ett självständigt Katalonien och sluta separاتفred med Franco.¹⁰ Avslöjandet stärkte de huvudsakligen CNT-bemannade arbetarpatrullernas ställning.

Men då angreps patrullerna inifrån. PSUC beordrade sina medlemmar att lämna dem (de flesta gjorde det inte och uteslöts ur PSUC). Esquerran drog sig också ur patrullerna. Därefter använde stalinisterna sina vanliga förtalsmetoder mot patrullerna, ljudligast när dessa arresterade köpmän från PSUC och GEPCI för hamstring och svartabörsaffärer med mat.

Den 1 mars förenades hela polisstyrkan genom ett dekret från Generalidad till en enhetlig, statskontrollerad kår, vars medlemmar förbjöds att ansluta sig till fackföreningar och partier och valdes ut efter tjänsteålder. Detta innebar att arbetarpatrullerna avskaffades och att deras medlemmar utestängdes från den enhetliga polisen. Så vitt man vet röstade CNT-ministrarna för dekretet. Men de katalanska massornas protester fick CNT att ansluta sig till POUM och förklara att de skulle vägra underkasta sig det. Den 15 mars gjorde ministern för den allmänna ordningen, Jaime Ayguadé, inte desto mindre ett misslyckat försök att med våld upplösa arbetarpatrullerna i Barcelonas utkanter. Detta var en av de frågor som ledde till den katalanska regeringens upplösning den 27 mars. Men ingenting hade förändrats när det nya kabinettet, även det med CNT-ministrar, samlades den 16 april. Ayguadé fortsatte sina försök att avvärja patrullerna, medan CNT-ministrarna satt i kabinettet och deras tidningar nöjde sig med att varna arbetarna för provokationer.

Milisens likvidering

Återupprättandet av en stabil borgerlig regim var naturligtvis otänkbart, så länge organisationen av och det administrativa ansvaret för de väpnade styrkorna låg i fackföreningarnas och arbetarpartiernas händer. Dessa överlämnade lönelistor, rekvisitioner, osv, till regeringarna i Madrid och Katalonien och lät inte regeringen få direkt kontakt med milisen.

Stalinisterna försökte tidigt föregå med ”gott exempel” genom att ge regeringen kontroll över sin milis, hjälpa till att återinföra hälsningsplikt, officerarnas suveränitet bakom linjerna, osv.

Det ”goda exemplet” var bortkastat på CNT-massorna. Minst en tredjedel av de väpnade styrkorna bestod av CNT-medlemmar, som var misstänksamma mot de av regeringen utskickade officerarna, förvisade dem till rollen som ”tekniker” och hindrade dem från att blanda sig i milisens sociala och politiska liv. POUM hade 10 000 milismän som agerade på samma sätt. Trotskijs ursprungliga handbok för röda armén, som sörjde för demokratin i arméns inre regim och politiska liv, trycktes upp och distribuerades i milisen av POUM. Stalinisternas kampanj för att krossa milisens inre demokratiska liv, under parollen ”för ett enhetligt kommando”, bemöttes med en enkel fråga som stalinisterna inte kunde svara på: varför kräver ett enhetligt kommando att den gamla kadaverdisciplinen och den borgerliga officerskastens suveränitet återinförs?

¹⁰ CNT:s underrättelsetjänst upptäckte komplotten och *Solidaridad Obrera* publicerade uppgifterna den 27 och 28 november. Först avfärdade stalinisterna och Esquerran dem med ett hänskratt; men de tvingades sätta igång en undersökning. Resultatet blev att man upptäckte att den viktigaste kraften bakom komplotten var *Estat Catalá*, en kakiuniformerad organisation som brutit sig ut ur Esquerran. Dess generalsekreterare och över hundra ledande medlemmar arresterades. Polischefen Reberter, som var medlem av *Estat Catalá*, överbevisades och avrättades. Casanovas, det katalanska parlamentets talman, ”spelade först med i komplotten, men avvisade den sedan”, hette det i en officiell förklaring. Casanovas fick resa till Frankrike – och återvända till Barcelona och politiken efter majdagarna!

Men regeringen fick som den ville till slut. Militariserings- och mobiliseringsdekretet, som utfärdades i september och oktober med CNT:s och POUM:s goda minne, föreskrev tvångsinskrivning av reguljära regementen, som skulle ledas enligt de gamla militära reglerna. Systematiskt urval av aspiranter till officersskolorna gav övervikt åt bourgeoisin och stalinisterna, som bemannade de nya regementena.

När den nya arméns första rekryter var klara och skickades till fronten, satte regeringen upp dem mot milisen och krävde att denna skulle reorganiseras efter samma mall. I början av mars hade regeringen i stort sett nått sitt syfte på den stalinistkontrollerade Madridfronten. På Aragon- och Levantefronterna, som huvudsakligen bemannades av CNT-FAI- och POUM-milis, förberedde regeringen milisens likvidering genom att hänsynslöst och systematiskt vägra dem vapen. Milisen informerades om att den först efter reorganiseringen skulle få tillräckligt med vapen för en offensiv på dessa fronter. CNT-milisens blotta storlek gjorde emellertid att regeringen inte kunde nå sitt mål förrän efter majdagarna, då Azañas f.d. krigsminister, general Pozas, tog över Aragonfronten.

Men i sista hand berodde regeringens slutliga framgång inte så mycket på dess egna ansträngningar som på den politiskt felaktiga karaktären på CNT:s och POUM:s krav på "ett enhetligt kommando under arbetarorganisationernas kontroll".

Stalinisterna och deras "partilösa" publicister av Louis Fischers och Ralph Bates' typ har avsiktligt förvrängt fakta i kontroversen angående arméns reorganisering mellan POUM och CNT å ena sidan och regeringen å andra sidan. Stalinisterna låter påskina att POUM och CNT ville bevara den löst organiserade milisen i stället för att bygga upp en effektiv centraliserad armé. Detta är ren och skär lögn, vilket bevisas av tusentals artiklar i POUM:s och CNT:s press på den tiden, där man för fram krav på en disciplinerad armé under enhetligt kommando. Den verkliga stridsfrågan var: vem skall kontrollera armén? Bourgeoisin eller arbetarklassen? Dessutom var det inte bara POUM och CNT som reste den här frågan. UGT:s organ, *Claridad*, hade motsatt sig Girals ursprungliga planer på en särskild armé och förklarat: "Vi måste se till att massorna och ledningen för de väpnade styrkorna, som bör utgöras av det beväpnade folket, inte glider oss ur händerna." (20 augusti 1936.)

Detta var den verkliga stridsfrågan. Bourgeoisin gick segrande ur striden, eftersom UGT, POUM och CNT-FAI gjorde det hopplösa misstaget att kräva en av proletariatet kontrollerad armé i en borgerlig stat. Så till den grad var de för centralisering och enhetligt kommando att de röstade för alla de regeringsdekret som under loppet av de följande månaderna sopade bort all arbetarkontroll inom armén. Att UGT, POUM och CNT accepterade dessa dekret var inte det minst allvarliga av deras brott mot arbetarklassen.

Deras paroll om ett enhetligt kommando under arbetarorganisationernas kontroll var felaktig, eftersom den inte anvisade någon väg att nå detta mål. I stället borde man från krigets första dag ha krävt att milisen och de få existerande regementena smältes samman till en enda styrka, med demokratiska val av soldatkommittéer i varje enhet, centraliserade till ett nationellt råd av valda soldatdelegater. Efterhand som nya regementen rekryterades skulle deras soldatkommittéer ingå i de lokala och nationella råden. Därmed skulle bourgeoisies kontroll av de väpnade styrkorna effektivt omöjliggöras, genom att de beväpnade massorna drogs in i det dagliga politiska livet.

POUM hade ett underbart tillfälle att demonstrera denna metods effektivitet. På Aragonfronten hade man i åtta månader direkt organisatorisk kontroll över ungefär 9 000 milismän. Man hade ett enastående tillfälle att skola dem politiskt, att välja soldatkommittéer bland dem som förebild för resten av milisen och sedan kräva en sammanslagning, där deras egna skolade styrkor kunde ha spelat rollen av en mäktig katalysator. *Ingenting* gjordes. POUM-pressen innehöll rapporter om hur representanter från Aragonfronten samlades till kongresser.

Dessa möten var inget annat än sammandragningar av personer utsedda av den nationella byrån. Faktum är att POUM *förbjöd* val av soldatkommittéer. Varför? Bland annat eftersom det i milisen förekom utbredd opposition mot POUM:s opportunistiska politik, och byråkratin fruktade att skapandet av kommittéer skulle ge Vänsteroppositionen den plattform, som var nödvändig för att den skulle kunna segra.

Det enkla, konkreta kravet på valda soldatkommittéer var det enda sättet att säkra proletär kontroll över armén. Detta skulle för övrigt bara vara en *övergångsåtgärd*. Ty en arbetarkontrollerad armé skulle inte kunna existera sida vid sida med den borgerliga staten hur länge som helst. Om den borgerliga staten levde vidare skulle den oundvikligen göra slut på arbetarnas kontroll över armén.

POUM:s, CNT:s och UGT:s anhängare av arbetarkontroll förde varken fram detta konkreta krav eller ett eget program för den borgerliga statens krossande. Deras grundläggande inriktning ledde därför till att deras opposition mot den borgerliga dominansen inom armén redan från början var dömd till maktlöshet.

Avväpningen av arbetarna bakom fronten

De revolutionära dagarna direkt efter den 19 juli hade Madrid- och Barcelonaregeringarna tvingats godkänna arbetarklassens beväpning, eftersom den redan beväpnat sig själv. Arbetarorganisationerna fick tillstånd att ge sina medlemmar vapenlicens. För arbetarna gällde det inte bara att försvara regeringen mot kontrarevolutionens angrepp, utan också det ständiga behovet att försvara bondekommittéerna mot reaktionärerna, fabrikerna, järnvägarna, broarna m m mot fascisternas band, att skydda kusterna från angrepp och att avslöja fascistiska sammansvärjningar.

I oktober kom det första avväpningsdekretet som krävde att alla gevär och maskingevär skulle lämnas in till regeringen. I praktiken tolkades dekretet som att det fortfarande skulle vara tillåtet för arbetarorganisationerna att utfärda tillstånd för tyngre vapen åt industrivakter och bondekommittéer. Men det blev ett ödesdigert prejudikat.

Den 15 februari gav centralregeringen order om insamling av alla tyngre vapen och alla handeldvapen utan licens. Den 12 mars beordrade kabinettet arbetarorganisationerna att samla in både stora och små vapen från sina medlemmar och överlämna dem inom fyrtioåtta timmar. Ordern utvidgades till att gälla Katalonien den 17 april. Nationella republikanska gardet började avväpna arbetare ute på Barcelonas gator. På det sättet avväpnade polisen trehundra arbetare – CNT-medlemmar med organisationstillstånd – under den sista veckan i april.

Förevändningen att vapnen behövdes vid fronten var ren lögn, vilket varje arbetare kunde se med egna ögon. För medan arbetarna fråntogs sina gevär och revolverar, av vilka somliga varit i CNT:s händer sedan monarkins dagar, fylldes städerna av de återuppbyggda polisstyrkorna, beväpnade till tänderna med nya ryska gevär, maskingevär, artilleri och pansarvagnar.

Det utomlagliga repressionen: det spanska GPU

Den 17 december 1936 förklarade *Pravda*, Stalins personliga organ:

”I Katalonien har utrensningen av trotskisterna och anarkosyndikalisterna inletts; den kommer att genomföras lika energiskt som i Sovjetunionen.”

De ”legala metoderna” var emellertid för långsamma. De kompletterades med organiserade terroristband, utrustade med privata fångelser och tortyrkammare, så kallade ”preventorier”. De hedersmän som rekryterades för detta arbete trotsar all beskrivning: f d medlemmar av det

fascistiska CEDA, kubanska gangsters, hallickar, passförfalskare, sadister.¹¹ Avlade av kommunistpartiets småborgerliga sammansättning och närda av dess kontrarevolutionära program, uppvisade dessa det spanska GPU:s organiserade band samma ursinne mot arbetarna som Hitlers blodshundar, ty liksom de, var de tränade att utrota revolutionärer.

Rodríguez, CNT-medlem och generalkommissarie för fängelserna, anklagade i april formellt José Cazorla, stalinistisk centralkommittémedlem och polischef under Madridjuntan, och Santiago Carrillo, en annan centralkommittémedlem, för att olagligen gripa arbetare som arresterats av Cazorla men frikännts av folkdomstolarna, och för att ”föra nämnda frikända personer till hemliga fängelser eller sända dem till kommunistiska milisbataljoner för att användas som ‘befästningar’.” CNT begärde förgäves en formell undersökning av anklagelserna. Först när det blev känt att Cazorlas gäng hade som extraknäck att arbeta tillsammans med organiserade gangsters som befriade viktiga fascister ur fängelserna utan officiellt tillstånd, avlägsnades Cazorla. Han ersattes helt enkelt av Carrillo, en annan stalinist, och det utomlagliga GPU och dess privata fängelser fortsatte som tidigare.

”Det framstår allt klarare att de tjekistiska¹² organisationer som nyligen upptäckts i Madrid... är direkt knutna till liknande centra, som opererar under en enhetlig ledning och enligt en på förhand bestämd plan i nationell skala”, skrev *Solidaridad Obrera* den 25 april 1937. Den 8 april lyckades CNT till sist framtvunga arresteringen av ett gäng stalinister i Murcia och avlägsna den civile guvernören, som drivit privata fängelser och tortyrkammare. Den 15 mars hade 16 CNT-medlemmar mördats av stalinister i Villanueva de Alcardete i Toledoprovinsen. *Mundo Obrero* bemötte CNT:s krav på bestraffning av de skyldiga med att beteckna mördarna som revolutionära antifascister. Den följande rättsliga undersökningen fastslog att ett uteslutande stalinistiskt gäng, som omfattade kommunistpartiets borgmästare i Villanueva och Villamayor och opererade som en ”försvarskommitté, hade mördat politiska fiender, plundrat, bedrivit utpressning och våldtagit de försvarslösa kvinnorna i området. Fem av stalinisterna dömdes till döden, åtta andra dömdes till fängelse. Det spanska GPU:s organiserade gangstervälde har klarlagts av den spanska regeringens egna domstolar. Här begränsar vi oss till juridiskt bekräftade händelser. Men CNT-pressen är full av hundratals exempel på hur den ”legala” kontrarevolutionen kompletterades av GPU i Spanien.

9. Kontrarevolutionen och massorna

Det vore en skymf mot de socialist- och anarkistleda massorna att tro att de inte oroades av kontrarevolutionens framsteg. Men det räcker inte med missnöje. Det är också nödvändigt att veta vad man skall göra. Utan en fast, välutvecklad strategi för att slå tillbaka kontrarevolu-

¹¹ *Culture Proletaria*, en antifascistisk tidning i New York, publicerade en rapport från Kuba:

”Kommunistpartiet ... skickade 27 f d officerare ur den gamla armén, vilka inte har något som helst gemensamt med arbetare, utan är legoknektar som tidigare tjänat Machado ... På sin senaste resa medförde ‘Mexique’ en grupp sådana falska milismän (med några undantag), bland vilka fanns de tre Alvarezbröderna, som tidigare var revolvermän i Machados tjänst och deltog i krossandet av Bahiastrejken. Den 29 denna månad... reser också ‘Sargento del Toro’ såsom kommunistisk milisman. Han är en fullfjädrad mördare från Machados dagar, då han var livvakt åt talmannen i senaten. Han var en av de som hjälpte till att mörda arbetare på en demonstration här den 27 augusti.” CEDA:s f d sekreterare i Valencia är nu med i kommunistpartiet. Till och med Louis Fischer medger att ”borgerliga generaler och politiker och många bönder, som gillar kommunistpartiets politik att skydda småägare, har gått med... deras nya politiska hemvist avspeglar i huvudsak misströstan om det gamla samhällssystemets förmåga att överleva samt en förhoppning om att kunna rädda en eller ett par smulor av det.” En passande beskrivning av de sociala skikt som strömmade in i Hitlers led, som Anita Branner påpekar. För ytterligare detaljer om det spanska GPU och repressionen, se Anita Brenners utmärkta artikel och ”dossier om kontrarevolutionen” i *Modern Monthly*, september 1937.

¹² Anarkisterna syftar på GPU. I allmänhet blundar de för den stora skillnaden mellan ”tjekan”, som hänsynslöst slog ned vitgardisterna och deras allierade åren närmast efter oktoberrevolutionen, och stalinisternas GPU som hänsynslöst bekämpar och mördar proletära revolutionärer.

tionen och leda massorna till statsmakten, hopas missnöjet och leder bara till enstaka, desperata utbrott som är dömda till nederlag. Med andra ord: massorna behöver ett revolutionärt ledarskap.

Särskilt bland CNT:s och FAI:s basmedlemmar var missnöjet enormt. Det sipprade ut i form av hundratals artiklar och brev i den anarkistiska pressen. Även om anarkisternas ministrar i Valenciaregeringen och Generalidad röstade för regeringsdekretet eller underkastade sig dem utan offentliga protester, så vågade deras press inte försvara regeringspolitiken direkt. Efterhand som regeringens förtryck tilltog i styrka, blev också trycket från CNT-arbetarna mot deras ledning allt starkare.

Den 27 mars lämnade CNT-ministrarna den katalanska regeringen. Den följande regeringskrisen varade i tre hela veckor. ”Vi kan inte offra revolutionen för enheten”, förklarade CNT-pressen. ”Inga fler eftergifter till reformismen.” ”Enheten har hittills upprätthållits på basis av våra eftergifter.” ”Vi kan inte retirera längre.”

Exakt vad CNT-ledningen ämnade göra förblir emellertid ett mysterium. Companys punkterade prydligt den uppblåsta CNT-ledningen med hjälp av en sammanfattning av ministrarnas linje sedan december. Han visade att CNT-ministrarna hade röstat för allting – arbetarnas avvapning, dekretet om arméns mobilisering och reorganisering, upplösningen av arbetarpatrullerna, osv. Sluta med det där struntpratet och kom tillbaka till arbetet, sade Companys. Och CNT-ministrarna var faktiskt beredda att komma tillbaka mot slutet av den första veckan. Då krävde stalinisterna emellertid kapitulation: de organisationer som bidrog med ministrar skulle underteckna ett gemensamt uttalande, där de lovade genomföra en rad angivna uppgifter. CNT-ministrarna protesterade och sade att det skulle räcka med den vanliga regeringsdeklarationen efter det nya kabinettets tillträde – stalinisternas förslag skulle ha klätt av CNT-ministrarna helt inför massorna. Därför fortsatte regeringskrisen i två veckor till.

Därefter följde ett litet mellanspel, som inte var något annat än en form av arbetsfördelning, varigenom CNT-ledarna knöts fastare än någonsin till Generalidad. Companys försäkrade CNT att han stod på deras sida och inte på stalinisternas. Han erbjöd sig att hjälpa dem ”tvinga” stalinisterna att avstå från sitt krav. Samtidigt försvarade premiärminister Tarradellas, Companys’ vapendragare, förvaltningen av krigsindustrin (som sköttes av CNT) mot en attack i PSUC:s organ, *Treball*, vilken han betecknade som de ”mest godtyckliga lögnare”. I utbyte mot dessa små tjänster gav CNT ödmjukt Companys sitt oreserverade politiska stöd.

”Vi förklarar öppet att CNT står på samma sida som Generalidads president, Luis Companys, vilken vi har gett allt stöd som krävts för att lösa den politiska krisen. Vi står vid presidentens sida och han vet, utan servila lovord – något som är oförenligt med vår revolutionära rörelses moral – att han kan räkna med vår djupaste respekt och vårt mest uppriktiga stöd.” (*Solidaridad Obrera*, 15 april 1937, s. 12.)

Companys lyckades naturligtvis övertala stalinisterna att avstå från sitt krav på en pakt, och den 16 april ”löstes” regeringskrisen. Det nya kabinettet gav, liksom det föregående, bourgeoisin och stalinisterna majoritet, och skiljde sig naturligtvis inte på något sätt från det gamla.

CNT:s massor kunde inte vara lika ”flexibla”. De hade en heroisk tradition av kamp på liv och död mot kapitalismen. Mer än någonsin ägde återupprättandet av den borgerliga staten rum på deras bekostnad. Inflationen och de okontrollerade prismanipulationerna som företogs av köpmännen, vilka skulle utgöra ett mellanled mellan bönderna och massorna i städerna, ledde nu till oerhört branta prisstegringar. Vid den här tiden är prishöjningarna ledmotivet för alla

aktiviteter. Pressen är full av problemet. Massornas levnadsförhållanden blev outhärdligare för varje dag som gick, och CNT-ledarna anvisade inte någon utväg.

Många röster höjdes nu för en återgång till CNT:s traditionella likgiltighet för politik. ”Inga fler regeringar!” Lokala CNT-tidningar bröt disciplinen och tog upp samma refräng. Det var den tanklösa desperationens råd.

Mycket viktigare var bildandet av Durrutis vänner. I den stupade ledarens namn uppkom en rörelse, som insett behovet av politiskt liv, men tog avstånd från samarbetet med bourgeoisin – och reformisterna. Durrutis vänner organiserade sig för att tvinga bort CNT-byråkratin från ledningen. I slutet av april tapetserade de Barcelona med sina paroller – en öppen brytning med CNT:s ledning. Dessa paroller innehöll de väsentligaste punkterna i ett revolutionärt program: all makt till arbetarklassen och demokratiska arbetar-, bonde- och soldatorgan som arbetarmaktens organisatoriska uttryck.

Durrutis vänner var ett uttryck för en djupgående oro i den frihetliga rörelsen. I ett manifest den 1 april hade Kataloniens Frihetliga ungdom (*Ruta*, 1 april 1937) fördömt den ”Förenade socialistiska ungdomen (stalinisterna), som först hjälpte till att bättra på Azañas anseende – vilket hade sjunkit så djupt under revolutionens första dagar då han försökte fly från landet – och som sedan vädjade till den Förenade katolska ungdomen och till och med sådana som öppet sympatiserade med fascismen.” *Ruta* hade också brännmärkt det borgerligt-stalinistiska blockets ”öppna stöd till de engelska och franska regeringarnas försök att isolera den spanska revolutionen” samt avslöjat de kontrarevolutionära angreppen mot POUM:s förlag och radiostation i Madrid. De påpekade att ”Aragonfronten inte får vapen eftersom den är avgjort revolutionär, för att man sedan skall kunna smutskasta de kolonner som kämpar på den”; ”centralregeringen bojkottar Kataloniens ekonomi för att tvinga oss att uppge våra revolutionära erövringar.; ”folkets söner skickas till fronten, men uniformerade styrkor hålls kvar bakom dem för att tjäna kontrarevolutionens intressen”; ”de har kommit närmare en diktatur – men inte en proletär! – utan en borgerlig.”

Manifestet avgränsade tydligt den anarkistiska ungdomsrörelsen från CNT-ministrarna och avslutades: ”Vi är fast beslutna att inte bli ansvariga för de brott och svek som begås mot arbetarklassen... Om det krävs är vi redo att återgå till den underjordiska kampen mot förrädarna, mot folkets tyranner och de miserabla politiska månglarna.” En ledare i samma nummer av *Ruta* förklarade: ”Vissa kamrater skall inte komma till oss med lugnande ord. Vi ger inte upp kampen. Tjänstebilar och byråkratins bekväma liv bländar oss inte.” Detta säger den anarkistiska ungdomens officiella organisation!

En omgruppering sker emellertid inte på en dag eller en månad. CNT hade en lång tradition och CNT-massornas missnöje skulle endast långsamt utvecklas till en organiserad kamp för ett nytt ledarskap och ett nytt program. I synnerhet som det inte fanns något revolutionärt parti som kunde uppmuntra denna utveckling.

POUM:s svar på kontrarevolutionen

En avgrund växte fram mellan CNT-ledarna och massorna i CNT-rörelsen. Skulle POUM utnyttja öppningen och ställa sig i spetsen för de militanta massorna?

Att tendensen att återgå till den traditionella likgiltigheten för politik dominerade i CNT-leden var en förintande kritik mot POUM, som inte hade gjort något för att vinna dessa arbetare till ett revolutionärt-politiskt liv. Helt utan hjälp från POUM-ledningen utvecklades också en verkligt revolutionär strömning i Durrutis vänner och den Frihetliga ungdomen. Om POUM någonsin skulle agera oberoende av CNT:s ledning, så var ögonblicket inne nu!

POUM gjorde inget i den riktningen. Tvärtom avslöjade man under regeringskrisen den 26 mars-16 april att man inte hade lärt sig ett dugg av sitt tidigare deltagande i Generalidad. POUM:s centralkommitté antog en resolution, där den förklarade:

”Vi behöver en regering som kan kanalisera massornas strävanden och ge en radikal och konkret lösning på alla problem, genom att skapa en ny ordning som garanterar revolutionen och segern på fronten. Denna regering kan bara vara en regering *bildad av representanter för arbetarklassens samtliga politiska och fackliga organisationer*, en regering vars omedelbara uppgift skulle vara att förverkliga följande program.” (*La Batalla*, 30 mars.)

Det föreslagna 15-punktsprogrammet är inte dåligt – för en revolutionär regering. Men det absurda i att föreslå ett sådant program för en regering som definitionsmässigt omfattar även stalinisterna och den Esquerrakontrollerade Rabassaireunionen (självständiga bönder) framgår omedelbart av programmets sista punkt: sammankallandet av en kongress av delegater för fackföreningarna, bönderna och soldaterna, som i sin tur skall välja en permanent arbetar- och bonderegering.

I sex månader hade POUM sagt att stalinisterna organiserade kontrarevolutionen. Hur kunde POUM då tänka sig att samarbeta med dem i regeringen och den föreslagna kongressen? Av deras förslag kunde arbetarna bara dra slutsatsen att POUM:s karakteristik av stalinisterna inte varit annat än splittrande prat, och hädanefter skulle de inte ta några av POUM:s anklagelser mot stalinisterna på allvar.

Och Companys och hans Esquerra? Ett nytt kabinett måste få sitt mandat av Companys, och POUM föreslog inte att denna lag skulle bort. Var det tänkbart att Companys skulle acceptera en regering, som tänkte sammankalla en sådan kongress? Också här kunde massorna bara dra slutsatsen, att POUM:s tal om Esquerrans kontrarevolutionära roll inte var allvarligt menat.

Faktum är att arbetarna inte kunde få intrycket att POUM fäste någon särskild vikt vid kongressen. POUM:s inträde i Generalidad verkade mycket viktigare. *La Batalla* publicerade den 30 mars två spalter bredvid varandra under rubriken: ”Bokslut för två regeringsperioder”. Den ena: ”regeringen där POUM deltog”, och den andra: ”regeringen där POUM inte deltog”. Regeringen den 26 september-12 december beskrivs i lyriska ordalag som en period av revolutionärt uppbygge. POUM vägrade alltså fortfarande inse hur den regering där man själv deltog hade tagit de första jättekliven mot ett återupprättande av den borgerliga staten. Av denna uppställning fanns det bara en enda logisk slutsats för arbetarna att dra: allt som krävdes var att POUM släpptes in i regeringen igen.

POUM:s förslag var faktiskt inget annat än ett fördolt sätt att uttala sig för en återgång till regeringen av den 26 september. Detta bekräftas av POUM:s *Adelante* i Lérida (13 april), som mera rakt på sak skriver om en regering, där arbetarorganisationerna sitter i främsta rummet och bourgeoisin i det andra. Alla de åtta månadernas lärdomar hade varit bortkastade på POUM-ledningen!

Låt oss ta en närmare titt på POUM:s föreslagna kongress av delegater för fackföreningarna, bönderna och soldaterna. Det låter ”nästan” som sovjet; och det syftade också just till att vilseleda den rastlösa vänsterflygeln i POUM. Men det hade inget som helst gemensamt med den leninistiska synen på sovjet.

Vi får aldrig glömma något som stalinisterna helt har förträngt, nämligen att sovjeterna *inte börjar* som maktorgan. I Ryssland 1905 och 1917, och i Tyskland och Österrike 1918, växte de snarare fram som mäktiga strejkkommittéer och representanter för massorna, när det gällde omedelbara konkreta problem och kontakter med regeringen. Långt innan de kan gripa statsmakten, fungerar de som organ till försvar av arbetarnas omedelbara intressen. Långt innan arbetarnas, böndernas och soldaternas representanter förenas i en nationell kongress,

måste det bildas stads-, by- och regementssovjetter som sedan kan förenas i ett nationellt organ. Det enda sättet att få en sådan kongress till stånd är att börja med att välja fabriks-, bonde- och soldatkommittéer överallt där arbetarna kan fås att inse att de kan styra genom sina egna kommittéer. Exemplet från några få kommittéer på fabriker och regementen kommer att vinna över massorna till denna form, den mest demokratiska representativa metod mänskligheten känner till. Först då är det möjligt att organisera en nationell kongress i ett frontalangrepp mot statsmakten.

Kongressen kommer dessutom oundvikligen att avspegla massornas politiska nivå, och den gör det riktigare än andra organ. Om stalinistiska, anarkistiska och andra reformistiska organisationer fortfarande är mäktiga, då kommer kongressen att avspegla deras politiska linje. Sovjetformen är med andra ord inte någon trollformel: det är helt enkelt den riktigaste formen för massornas politiska representation, den form som snabbast avspeglar och svarar mot deras politiska utveckling.

Själva sammankallandet av kongressen skulle inte lösa POUM:s viktigaste politiska uppgift: *att beröva stalinisterna och anarkisterna den politiska ledningen över arbetarklassens majoritet*. Kongressen skulle koncentrera massornas politiska tänkande och strävanden på ett sätt som inget annat organ kunde göra. Den skulle ge det revolutionära partiet en plattform utifrån vilken det kunde vinna arbetarklassens stöd – men endast i hård kamp mot alla slags reformisters felaktiga politiska linjer.

Om POUM-ledningen hade tagit den föreslagna kongressen på allvar, skulle den inte ha bett regeringen sammankalla den. I stället skulle den omedelbart ha försökt få till stånd val av kommittéer överallt där det var möjligt. Men POUM valde inte ens sådana kommittéer i de fabriker och milisförband, som man själv kontrollerade. Dess tiotusen milismän kontrollerades byråkratiskt av funktionärer, som utsågs av partiets centralkommitté. Val av soldatkommittéer var uttryckligen förbjudet. Efterhand som de vänsterinriktade arbetarnas krav på en ny kurs skärpte den inre kampen i partiet, blev ledningens kontroll över fabrikena och milisen allt mer byråkratisk. Här bidrog man knappast med ett exempel, som kunde inspirera arbetarna att skapa valda kommittéer på andra håll!

Sovjetformen baseras direkt på fabrikena, genom att varje fabrik på orten är direkt representerad. Detta skapar direkt kontakt med fabrikena, vilket gör att sovjeterna kan förnyas genom återkallande och nyval och att eftersläpningen i förhållande till den politiska utvecklingen kan reduceras till ett minimum. Denna egenskap hos sovjeterna gör det också möjligt för revolutionärerna att få direkt kontakt med fabrikena, utan ingrepp från fackbyråkratins sida. Men just i detta fundamentala avseende skiljer sig den av POUM föreslagna kongressen från sovjetformen: POUM föreslår nämligen representation för *fackföreningarna*. Detta var helt enkelt en ny eftergift för CNT-ledarnas fördomar, vilka ser fackföreningarna, och inte de mycket bredare arbetar-, bonde- och soldatsovjeterna, som de organ som skall styra industrin i ett socialistiskt samhälle och – som vore det en slump! – motsätter sig att revolutionärerna når arbetarna inne på fabrikena.

POUM:s utopiska projekt var alltså hyckleri och bluff, en ren skrivbordskonstruktion – en meningslös eftergift till vänsterflygeln.

Man letar förgäves bland POUM:s dokument efter ett systematiskt försvar av den opportunistiska linjen. Man hittar bara enstaka meningar, som kan förmodas vara fröet till en ny teori. Exempelvis verkar det som om Nin trodde att den enda sanna formen av proletariats diktatur måste vila på mer än ett arbetarpartis ledning:

”Proletariats diktatur är inte detsamma här som i Ryssland, för där är det ett enda partis diktatur. De reformistiska arbetarpartierna i sovjeterna arbetade för väpnad kamp mot bolsjevikerna och

detta skapade de omständigheter som lät bolsjevikpartiet ta makten. I Spanien kan ingen tänka sig en partidiktatur, utan det måste vara en regering med fullständig arbetardemokrati..." (*La Batalla*, 23 mars 1937.)

Nin glömmet här bort sovjetdemokratin de första åren efter oktoberrevolutionen och reaktionens framväxt, som kom sig av revolutionens isolering från Europa, vilket till sist ledde, inte till ett partis diktatur, utan till en byråkratis diktatur i Ryssland. Om hans ord skall tas på allvar, så skulle Spanien inte kunna ha en proletär diktatur hur stort inflytande POUM än fick, såvida andra organisationer (FAI och CNT) inte gick med på att stödja denna diktatur; om de inte gjorde det, skulle Spanien vara dömt att stanna kvar under kapitalismens herravälde! Så rationaliserade Nin sin vägran att släppa CNT-ledarnas rockskört.

Kruxet är att Nin hade övergivit den leninistiska synen på sovjeter. Det sade han uttryckligen:

"I Ryssland fanns det inte någon demokratisk tradition. Proletariatet hade ingen tradition av organisering och kamp. Men det har vi. Vi har fackföreningar, partier och press. Ett system av arbetardemokrati.

Man förstår därför att sovjeterna i Ryssland fick den betydelse som de fick. Sovjeterna var en spontan skapelse som antog en odelat politisk karaktär 1905 och 1917.

Men vårt proletariat har sina fackföreningar, sina partier, sina egna organisationer. Därför har det inte vuxit fram sovjeter hos oss." ("Maktens grundläggande problem", *La Batalla*, 27 april 1937.)

Revolutionärer som en gång slagit in på en felaktig, opportunistisk linje går under politiskt med en fruktansvärd hastighet. Vem skulle för ett par år sedan ha trott att Nin skulle kunna skriva dessa rader? Han "ser inte" den enorma "tradition av organisering och kamp", som det ryska proletariatet fick under 1905 års revolution, en "tradition" som studerades och analyserades av samma kadrer som genomförde oktoberrevolutionen. Vad var särskilt ryskt med sovjetformen? I länder med en mycket rikare proletär tradition än Spanien – som Tyskland och Österrike – bildades sovjeter 1918. Och vad var fabrikskommittéerna, miliskommittéerna, bykommittéerna, arbetarnas provianteringskommittéer, arbetarpatrullerna, undersökningskommittéerna, osv, som dök upp i Spanien i juli 1936? Var det inte de fundamentala byggstenarna för sovjetmakten, vilka bara krävde ökad politisering och samordning, direkt representation för massorna i stället för organisationerna? Nins rationalisering är ynkelig; den håller inte ett ögonblick. I september hade han förenat sig med stalinisterna och bourgeoisin, i det klart uttalade syftet att avskaffa sovjeternas dubbelmakt såsom en "onödig dubbelorganisering" – och nio månader senare kunde han säga, att "det inte vuxit fram sovjeter hos oss".

POUM-ledningen svansade alltså efter CNT. I stället för att tillgodogöra sig leninismens lärdomar, fördömde man dem som – trotskism. Varför kallar stalinisterna oss för trotskister? – detta är POUM-ledningens ständiga klagovisa. Följande citat ur en artikel av Gorkin är typiskt:

"Trotskij har i alla fall inte givit någon anledning till att vi skulle kallas trotskister. 1931 publicerade han två artiklar om det dåtida Arbetar- och bondeblocket och dess ledare, Maurín. För honom (Trotskij) var vår politiska linje en 'blandning av småborgerliga fördomar, okunnighet, provinsial vetenskap och politiskt bedrägeri'...

I och med spanska inbördeskriget har vi ännu en gång fått se Trotskijs sekterism i öppen dager... Två timmar efter sin ankomst och efter ett femton minuter långt samtal med oss, plockade Fjärde Internationalens nuvarande representant i Spanien upp ett i förväg skrivet program ur sin ficka och gav oss råd om vilken taktik vi borde tillämpa. Hövligt rådde vi honom att ta sig en promenad genom Barcelona och studera situationen lite bättre. Denna medborgare... är en perfekt symbol för trotskismen: för en sekteristisk dogmatism, för en enorm själv tillräcklighet, övertygad om att han äger den revolutionäre 'filosofens sten'." (*La Batalla*, 24 april 1937.)

Denna provinsiella självgodhet, arvet från Maurín, hade inte bara kritiserats av Trotskij. I augusti 1931 förklarade Nin själv att den största faran för arbetar- och bondeblocket var Mauríns förakt för den ryska revolutionens lärdomar. När Nin ärvde Mauríns mantel, övertog han emellertid också denna tradition av provinsiell förblindelse.

Alla som varit överens med Nin 1931 följde honom inte i hans avståndstagande från leninismen. POUM:s Madridsektion, som utsattes för det hårdaste förtrycket av bourgeoisin och stalinisterna, antog med överväldigande majoritet ett oppositionellt program baserat på den leninistiska linjen. Partiets största sektion, den i Barcelona, röstade för omedelbar organisering av sovjeter den 15 april 1937. Nin och Gorkin tog sin tillflykt till byråkratiska metoder för att stoppa vänsterflygelns tillväxt. Oppositionella hämtades tillbaka från fronten under bevakning och uteslöts. Organisering av fraktioner förbjöds. Men viktigare än ledningens förtryck var regeringens förtryck, som naturligtvis slog hårdast mot de arbetare som utmärkte sig vid fronten och på fabrikerna. De vänsteroppositionella arbetarna i POUM – de uteslutna organiserar sig som de spanska Bolsjevik-leninisterna (Fjärde Internationalister) – upprättade intima kontakter med de anarkistiska arbetarna, särskilt ”Durrutis vänner”. Men omgrupperingen gick för långsamt. Innan de revolutionära krafterna kunde samlas och vinna massornas förtroende, omvandla deras missnöje till en positiv kamp om makten och ersätta massornas subjektiva desperation med ledarskapets objektiva strategi, hade arbetarnas bitterhet redan sprängt alla barriärer: den 3 maj restes barrikaderna.

10. Majdagarna: barrikader i Barcelona

I ännu högre grad än före inbördeskriget var Katalonien nu Spaniens viktigaste ekonomiska centrum; och denna ekonomiska styrka låg nu i arbetarnas och böndernas händer (trodde de). Där fanns Spaniens hela textilindustri. Arbetarna i den producerade nu kläder och filter för arméerna och civilbefolkningen samt de livsviktiga exportvarorna. Bilbaos järn- och stålindustri var praktiskt taget avskuren från resten av Spanien, och arbetarna i den katalanska metall- och kemiindustrin hade under stora ansträngningar byggt upp en stor krigsindustri för att utrusta de antifascistiska arméerna. Jordbrukskollektiven, som fick fram de största skördarna i Spaniens historia, närde arméerna och städerna och gav dessutom citrusfrukt för export. CNT:s sjömän förde ut exportvarorna som gav Spanien utländska krediter och kom tillbaka med värdefulla laster för kampen mot Franco. Massorna i CNT höll Aragon- och Teruefronterna. De hade skickat Durruti och gräddan av sin milis till Madrid för att rädda staden i elfte timmen. Med andra ord: Kataloniens proletariat var de antifascistiska styrkornas ryggrad, och de var själva medvetna om det.

Deras makt hade dessutom erkänts till och med av Companys efter den 19 juli. I ett tal till CNT-FAI under julidagarna, sade Kataloniens president:

”Ni har alltid förföljts hårt och jag, som en gång var med er, såg mig senare tvungen att – med sorg i hjärtat men tvingad av politiska realiteter – själv bekämpa och förfölja er. I dag är ni herrar över staden och Katalonien, eftersom ni ensamma har besegrat de fascistiska soldaterna. Jag hoppas att ni inte finner det smaklöst, om jag ju påminner er om att ni inte blev utan hjälp från en del eller ganska många män i mitt parti och från gardisterna... Ni har segrat, och hela makten är er. Om ni inte behöver mig eller inte vill ha mig som president, så tala om det nu, och jag skall bli ytterligare en soldat i den antifascistiska kampen. Om ni däremot tror mig, när jag säger att jag hellre skulle dö än överlämna min post till den segrande fascismen, då kan jag kanske tjäna er, tillsammans med mina partikamrater, mitt namn och min prestige.”

De katalanska massornas oro och förbittring över de kontrarevolutionära framstötarna var därför desto större, då de nu var fria män och ännu en gång hotades av slaveri. Kapitulation utan kamp var otänkbart!

Den 17 april – dagen efter CNT-ministrarnas återinträde i Generalidad – anlände en karabinjärstyrka till Puigcerda och krävde att CNT:s arbetarpatruller skulle överlämna tullstationen till dem. Medan CNT:s högsta ledare skyndade sig till Puigcerda för att få fram en fredlig lösning – dvs för att lura arbetarna att ge upp kontrollen över gränsen – skickades storm- och civilgardister till Figueras och andra städer runt om i hela provinsen för att frånta arbetarorganisationerna den polisiära kontrollen. Samtidigt började stormgardister i Barcelona öppet avvärpa arbetare på gatorna. Den sista veckan i april rapporterades att trehundra arbetare avvärpnats på detta sätt. Sammanstötningarna mellan arbetarna och gardisterna ägde rum nattetid. Lastbilar fulla med gardister kom för att avvärpa enskilda arbetare. Arbetarna satte sig till motvärn. De som vägrade underkasta sig sköts ihjäl. Gardisterna sköts ned som vedergällning.

Den 25 april mördades en av PSUC:s fackföreningsledare, Roldán Cortada, i Molins de Llobregat. Mördaren är fortfarande okänd. CNT fördömde mordet och föreslog att man skulle göra en undersökning. POUM påpekade att Cortada anmärkningsvärt nog hade stött Caballero före sammanslagningen och var känd som motståndare till den av stalinisterna frammanade pogromandan. Men PSUC utnyttjade tillfället maximalt och fördömde de ”okontrollerbara”, ”de dolda fascistagenterna”, osv. Den 27 april framträdde representanter för CNT och POUM på Cortadas begravning – och fann att den var en uppvisning av kontrarevolutionens krafter. I tre och en halv timme marscherade ”begravningståget” – soldater och polis från PSUC och regeringen, hopsamlade från hela trakten och bevärnade till tänderna – genom Barcelonas arbetardistrikt. Det var en utmaning och CNT-massorna var inte blinda. Nästa dag skickade regeringen en straffexpedition till Molins de Llobregat, grep de anarkistiska ledarna och förde dem till Barcelona i handbojor. Den och följande natt avvärpnade CNT-grupper och grupper av PSUC-medlemmar och stormgardister varandra på gatorna. De första barrikaderna restes i arbetarförstäderna.

Karabinjäverna som förstärkts och förenats med de lokala PSUC-styrkorna angrep arbetarpatrullerna i Puigcerda. Antonio Martin, den över hela Katalonien populära borgmästaren och CNT-ledaren sköts ihjäl av stalinisterna.

Den äldsta och mest uppskattade proletära högtidsdagen, första maj, närmade sig: regeringen förbjöd alla möten och demonstrationer i hela Spanien.

Nu, i slutet av april, kunde Barcelonas arbetare för första gången läsa i *Solidaridad Obrera* om vad stalinisternas GPU gjort med deras kamrater i Madrid och Murcia.

Telefónica, den stora telefonbyggnaden som dominerar Barcelonas mest trafikerade torg, hade ockuperats av fascistiska trupper den 19 juli 1936, sedan stormgardister som regeringen skickat dit kapitulerat för dem. CNT-arbetarna hade förlorat många kamrater, när de återerövrade den. Desto viktigare för dem var det att hålla den besatt nu. Sedan den 19 juli vajade CNT:s röd-svarta fana från dess torn, synlig för arbetarna i hela staden. Sedan den 19 juli sköttes telefonväxeln av en CNT-UGT-kommitté, med en regeringsdelegation stationerad i byggnaden. Arbetarna var nästan uteslutande CNT-anhängare och bevärnade CNT-vakter försvarade växeln mot fascistiska attentat.

Kontrollen över Telefónica var ett konkret exempel på dubbelmakt. CNT kunde avlyssna regeringssamtal. Det borgerligt-stalinistiska blocket skulle aldrig bli herre över Katalonien, så länge det var möjligt för arbetarna att bryta regeringsstyrkornas telefonförbindelser.

Klockan tre på eftermiddagen måndagen den 3 maj kom tre lastbilar fulla med stormgardister till Telefónica under befäl av chefen för den allmänna ordningen. PSUC-medlemmen Salas.¹³

¹³ Den stalinistiska pressen ”löste” det knepiga problemet att rättfärdiga den väpnade ockupationen av Telefónica genom att ge minst fyra olika förklaringar: 1. ”Salas skickade den väpnade republikanska polisen för att avvärpa

Vakterna på de lägre våningarna överraskades och avväpnades. Men halvvägs uppe satte ett maskingevär stopp för vidare framryckning. Salas skickade efter fler gardister. De anarkistiska ledarna bönföll honom att dra sig tillbaka från byggnaden. Han vägrade. Nyheten spred sig som en löpeld till fabrikena och arbetarförstäderna.

Inom två timmar, vid femtiden, strömmade arbetarna in till CNT-FAI:s och POUM:s lokala högkvarter, beväpnade sig och byggde barrikader. Alltsedan Riveradiktaturen hade CNT-FAI haft lokala försvarskommittéer, med en tradition av lokala initiativ. I den mån det fanns något ledarskap under den kommande veckan, så var det dessa försvarskommittéer som stod för det. Den första natten förekom det knappast någon skottlossning alls, ty arbetarna var oerhört mycket starkare än regeringsstyrkorna. Många regeringspoliser, som inte hade lust att slåss, överlämnade sina vapen utan motstånd i arbetarförstäderna. Luis Orr, ett ögonvittne, skrev:

”Nästa morgon (tisdagen den 4 maj) behärskade de beväpnade arbetarna större delen av Barcelona. Anarkisterna höll hela hamnen och tillsammans med den Montjuichfästningen, som behärskar hamnen och staden med sina kanoner; alla förstäderna var i deras händer. Förutom några få isolerade barrikader var regeringsstyrkorna helt underlägsna och koncentrerade till stadens centrum, de borgerliga kvarteren, där de lätt kunde inneslutas från alla håll, precis som rebellerna den 19 juli.”

Redogörelserna från CNT, POUM och andra bekräftar dessa fakta.

I Lérida överlämnade civilgardisterna sina vapen till arbetarna på måndagskvällen, liksom i Hostafranchs. PSUC:s och Estat Catalás högkvarter i Tarragona och Girona ockuperades av POUM- och CNT-militanter som en ”förebyggande åtgärd”.

Detta var bara en liten del av det som kunde ha gjorts, ty den överväldigande delen av Kataloniens massor följde CNT:s fanor. Ett formellt övertagande av Barcelona och bildandet av en revolutionär regering skulle ha gett arbetarklassen makten över en natt. Att detta skulle ha

de anställda, av vilka de flesta var medlemmar av CNT-fackföreningar. Telefonservicen hade länge skötts på ett synnerligen diskutabelt sätt, och det var absolut nödvändigt för krigföringen att bristerna i servicen åtgärdades.” (*London Daily Worker*, 11 maj.) 2. Polisen ”ockuperade den centrala telefonväxeln. Den hade inte alls för avsikt att ingripa mot arbetarnas rättigheter såsom de garanteras i lagen (vilket de trotskistiska provokatörerna senare påstod). Vad polisen ville var att placera alla telefonförbindelser under regeringens direkta överinseende.” (*Inprecorr*, 22 maj.) Det som ”garanterades i lagen” var emellertid den arbetarkontroll som godkänkts i kollektiviseringsdekretet av den 24 oktober 1936! 3. Veckan därpå kom en ny historia: ”Kamrat Salas gick till Telefónica, som natten innan ockuperats av 50 poumister och andra okontrollerbara element. Vaktstyrkan tog sig in i byggnaden och kastades ut av ockupanterna. Affären var snabbt avklarad. De 50 personerna överraskades av regeringens snabba aktion och lämnade byggnaden. Telefonväxeln var åter (!) i regeringens händer.” (*Inprecorr*, 29 maj.) 4. Den slutliga versionen, som Kominterns katalanska sektion publicerade som Salas egen berättelse: ”För det första förekom det ingen ockupation av Telefónica, och det var heller inte tal om någon ockupation. Jag fick en undertecknad order från Ayguade, ministern för allmän ordning, att en regeringsdelegat skulle installeras och att jag var ansvarig för att se till att han blev installerad. Tillsammans med kapten Menedez och en personlig eskort på fyra man, gick jag alltså in i telefonbyggnaden. Jag förklarade mitt ärende, och sade att jag ville tala med en ansvarig medlem av kommittén. Man sade att det inte fanns någon i byggnaden. Vi väntade emellertid där nere, medan de gick för att leta. Två minuter senare började några enstaka personer skjuta på oss från trapporna. Ingen av oss träffades. Jag ringde omedelbart efter vaktstyrkan, inte för att ockupera byggnaden där vi redan befann oss, utan för att spärra av den och hindra folk från att komma in... Jag och Eroles (anarkistisk polistjänsteman) gick upp till byggnadens tak, där de hade bitit sig fast med ett maskingevär, handgranater och gevär. Vi gick upp tillsammans, utan eskort och utan vapen. Väl uppe förklarade jag syftet med mitt besök. De kom ner. Delegaten installerades enligt order. Det förekom inga förluster eller arresteringar.” CNT:s redogörelse brännmärker denna historia som lögn: Salas började med att avvärpa vakterna och tvinga arbetarna att sträcka upp händerna; vakterna på de övre våningarna drog sig inte tillbaka förrän dagen därpå såsom en del av en allmän överenskommelse att bägge sidor skulle dra sig tillbaka – en överenskommelse som regeringen genast bröt. Stalinisternas fyra olika versioner vittnar om deras svårigheter att dölja den enkla sanningen! De ville få slut på arbetarnas kontroll av Telefónica, och de gjorde också slut på den.

blivit resultatet ifrågasätts inte på allvar vare sig av CNT-ledarna eller av POUM..¹⁴ Därför uppmanade vänstern inom CNT och POUM, delar av den Frihetliga ungdomen, Durrutis vänner och Bolsjevik-leninisterna arbetarna att gripa makten genom skapandet av demokratiska försvarsorgan (sovjeter). Den 4 maj gav bolsjevik-leninisterna ut följande flygblad, som delades ut på barrikaderna:

LEVE DEN REVOLUTIONÄRA OFFENSIVEN

Ingen kompromiss. Avväpning av det nationella republikanska gardet och de reaktionära stormgardisterna. Detta är avgörandets stund. Nästa gång kommer det att vara för sent. Generalstrejk i alla industrier utom de som har samband med krigets fullföljande, tills den reaktionära regeringen avgår. Endast proletariats makt kan säkra den militära segern.

Fullständig beväpning av arbetarklassen.

Leve aktionsenheten mellan CNT-FAI-POUM.

Leve proletariats revolutionära front.

Kommittéer för revolutionärt försvar i alla verkstäder, fabriker och bostadsområden.

Spaniens bolsjevik-leninistiska sektion (för Fjärde Internationalen)

Flygbladen från Durrutis vänner, som krävde ”en revolutionär junta, fullständig avväpning av stormgardisterna och det nationella republikanska gardet” och hyllade POUM för att de förenat sig med arbetarna på barrikaderna, bedömde situationen på precis samma sätt som bolsjevik-leninisterna. POUM-vänstern, CNT-vänstern och den frihetliga ungdomen, som fortfarande följde organisationsdisciplinen och inte gav ut någon självständig propaganda, var överens med bolsjevik-leninisterna vad gällde perspektivet.

De hade onekligen rätt. Ingen av CNT- och POUM-ledarnas apologeter har kommit med några argument mot maktövertagandet som håller för en analys. Ingen av dem vågar förneka att arbetarna lätt kunde ha gripit makten i Katalonien. De försvarar kapitulationen med framför allt tre argument: att revolutionen skulle ha blivit isolerad, begränsad till Katalonien, och besegrats utifrån; att fascisterna skulle kunna dra fördel av situationen för att bryta igenom och segra; att England och Frankrike skulle ha krossat revolutionen genom direkt intervention. Låt oss undersöka dessa argument närmare:

1. *Revolutionens isolering*: Den mest trovärdiga och radikala varianten av detta argument är den som baseras på en analogi med den ”väpnade demonstrationen” i Petrograd i juli 1917. ”Inte ens bolsjevikerna beslöt sig för att gripa makten i juli 1917. De begränsade sig till en defensiv kamp och ledde bort massorna från skottlinjen med så små förluster som möjligt.” POUM, ILP, Pivertisterna och andra apologeter som använder detta argument är ironiskt nog exakt samma personer som oupphörligen påminner de ”sektaristiska trotskisterna” om att ”Spanien inte är Ryssland”, och att bolsjevikernas politik därför inte är tillämplig.

Den trotskistiska, dvs bolsjevikiska analysen av den spanska revolutionen har emellertid alltid baserats på de konkreta förhållandena i Spanien. 1931 varnade vi för att den ryska utvecklingens snabba takt från 1917 inte skulle upprepas i Spanien. Tvärtom använde vi oss då av analogin med den stora franska revolutionen, som började 1789 och passerade en rad stadier innan den kulminerade 1793. Just eftersom vi trotskister inte gör scheman av historiska händelser, kan vi inte ta analogin med juli 1917 på allvar.¹⁵

Den väpnade demonstrationen i Petrograd kom bara fyra månader efter februarirevolutionen, och bara tre månader efter det att Lenins aprilteser styrts in i bolsjevikpartiet på den revolutio-

¹⁴ Till och med ILP:s ledare, Fenner Brockway, som alltid stått till höger om POUM, erkänner att ”arbetarna i två dagar stod på toppen. Djärv och enad handling från CNT-ledningens sida kunde ha störtat regeringen.”

¹⁵ Leon Trotsky, *The Revolution in Spain*, april 1931; *The Spanish Revolution in Danger*, 1931 – Pioneer Publishers.

nära vägen. ”Den överväldigande massan av det jättelika landets befolkning hade just börjat frigöra sig från februari-illusionerna. Vid fronten fanns det en armé på tolv miljoner män som först nu började nås av de första ryktena om bolsjevikerna. Under dessa förhållanden skulle ett isolerat uppror från Petrogradproletariatets sida oundvikligen ha lett till att det krossades. Det var nödvändigt att vinna tid. Och det var dessa omständigheter som bestämde bolsjevikernas taktik.”

Men i Spanien kom maj 1937 efter sex hela år av revolution, under vilka massorna i hela landet hade samlat på sig en oerhörd erfarenhet. De demokratiska illusionerna från 1931 hade slocknat. Vi kan citera vittnesbörd från CNT:s, POUM:s och socialistpartiets ledare om att folkfrontens framplöckade och uppputsade demokratiska illusioner aldrig fick fäste hos massorna – i februari 1936 röstade de inte för folkfronten utan mot Gil Robles och för de politiska fångarnas frigivande. Gång på gång hade massorna visat att de var beredda att ta steget fullt ut: anarkisternas otaliga väpnade strider, jordockupationerna under sex år, oktober-revolten 1934, den asturiska kommunen, fabriks- och jordockupationerna efter den 19 juli! Analogin med Petrograd i juli 1917 är barnslig.

Tolv miljoner ryska soldater som knappt nåtts av bolsjevikernas propaganda fanns tillgängliga för att användas mot Petersburg 1917. Men i Spanien hade mer än en tredjedel av de väpnade styrkorna medlemskort i CNT; knappt en tredjedel hade medlemskort i UGT, och de flesta var vänstersocialister eller påverkade av dessa. Låt oss till och med anta att revolutionen inte omedelbart skulle ha spridits till Madrid och Valencia. Men detta är inte alls detsamma som att påstå att Valenciaregeringen kunde skrapat ihop tillräckligt med trupper för att kunna krossa Kataloniens Arbetarrepublik! Omedelbart efter majhändelserna visade UGT-massorna sitt bestämda motstånd mot repressiva åtgärder riktade mot det katalanska proletariatet. Det var en av anledningarna till att Caballero måste lämna regeringen. Desto större anledning att tro att de inte kunde ha satts in mot en segerrik arbetarrepublik. Inte ens stalinisternas bas skulle ha bidragit med en massarmé för detta ändamål: det är en sak att få omedvetna arbetare och bönder att begränsa sin kamp till kampen för en demokratisk republik; det är något helt annat att få dem att krossa en arbetarrepublik. Varje försök från det borgerligt-stalinistiska blockets sida att samla ihop en proletär slagstyrka skulle helt enkelt ha påskyndat arbetarstatens utvidgning till hela det lojalistiska Spanien.

Vi vågar med bestämdhet påstå ännu mer: nämligen att Kataloniens exempel omedelbart skulle ha följts på andra håll. Beviset? Trots att det borgerligt-stalinistiska blocket strävade efter att konsolidera den borgerliga republiken, tvingades man av den revolutionära atmosfären att föra fram parollen ”Låt oss göra slut på Franco först och göra revolution sedan”. Det var en slug paroll, väl lämpad att hålla massorna lugna. Men själva det faktum att konrevolutionen behövde den här parollen visar att dess hopp om seger över revolutionen *inte* vilade på massornas samtycke utan på deras *förbittrade tolerans*. Massorna bet ihop tänderna och sade: ”Vi måste vänta tills vi gör slut på Franco, sedan skall vi göra slut på bourgeoisin och dess lakejer.” Denna stämning var otvivelaktigt mycket utbredd, men den skulle ha försvunnit inför Kataloniens exempel. Exemplet skulle ha gjort slut på känslan – ”vi måste vänta”.

Kataloniens exempel skulle inte heller bara ha påverkat den lojalistiska delen av Spanien. För ett arbetarnas Spanien skulle ha gett sig in på ett revolutionärt krig mot fascismen, som skulle ha upplöst Francos led mer med politiska vapen än med militära. Alla politiska vapen mot fascismen som folkfronten vägrat använda, vapen som bara kunde användas av en arbetarrepublik, skulle nu riktas mot Franco. Några dagar efter den 19 juli skrev Trotskij:

”Som alla vet utkämpas ett inbördeskrig inte bara med militära utan också med politiska vapen. I rent militärt avseende är den spanska revolutionen mycket svagare än sin fiende. Dess styrka ligger

i dess förmåga att stimulera massorna till handling. Den kan till och med beröva de reaktionära officerarna deras (Francos) armé. Det krävs bara att man seriöst och utan fruktan för fram den socialistiska revolutionens program.

Det är nödvändigt att offentligt förklara att jorden, fabrikerna och verkstäderna från och med nu skall övergå från kapitalisterna till folket. Det är nödvändigt att genast ta itu med förverkligandet av detta program i de provinser där arbetarna har makten. Den fascistiska armén skulle inte kunna undgå att påverkas av ett sådant program: soldaterna skulle binda sina officerare till händer och fötter och lämna över dem till arbetarmilisans närmaste högkvarter. Men de borgerliga ministrarna kan inte acceptera ett sådant program. De bromsar den sociala revolutionen och tvingar arbetarna och bönderna att spilla tio gånger så mycket blod i inbördeskriget.”

Trotskijs förutsägelse visade sig vara alltför sann. Folkfrontsregeringen var räddare för revolutionen än för Franco och riktade inte någon propaganda mot bönderna i Francos styrkor och bakom hans linjer. Regeringen vägrade hårdnackat att lova dessa bönder jord, och ett sådant löfte skulle också bli resultatlöst, såvida regeringen inte bestämde att jorden skulle överlämnas till bondekommittéerna i de områden den själv behärskade. Därifrån skulle nyheten på tusen olika vägar ha spridits till resten av bönderna i Spanien. Eftersom den var räddare för revolutionen än för Franco, förkastade regeringen alla förslag (inklusive de från Abd-el-Krim och andra morer) om att uppmuntra en revolution i Marocko genom en självständighetsförklaring. Och eftersom den var räddare för revolutionen än för Franco, vädjade regeringen till det internationella proletariatet att få ”sina” regeringar att hjälpa Spanien – men den vädjade aldrig till det internationella proletariatet att hjälpa Spanien trots och mot sina regeringars vilja.

Vi är inga dogmatiker. Vi proklamerar inte revolution varje dag. Vi dömer utifrån vår konkreta analys av förhållandena i Spanien i maj 1937: Om arbetarrepubliken hade upprättats i Katalonien, så skulle den inte ha isolerats eller krossats. Den skulle snabbt ha spridit sig till resten av Spanien.

2. *Fascisterna skulle ha brutit igenom.* Den andra ursäkten för att inte ta makten i Katalonien sammanfaller delvis med den första, eftersom den – utan att säga det rakt ut – förnekar att maktövertagandet skulle få någon effekt på Francos styrkor.¹⁶

CNT-ledarna medger att en proletär revolution i maj skulle ha utvidgats till hela det lojalistiska Spanien, men: ”Det är uppenbart att försvarsrörelsen, om vi så önskat, kunde ha omvandlats till en rent frihetlig rörelse. Allt detta är ju mycket bra, men...utan tvekan skulle fascisterna dra fördel av dessa omständigheter och bryta alla försvarslinjer.” (García Oliver)¹⁷

Även om detta argument vid första ögonkastet tycks handla om den konkreta situationen i maj i Katalonien, så är det här sättet att argumentera i själva verket mycket mer grundläggande: *det är ett argument mot att arbetarklassen tar makten under inbördeskrigets gång.*

¹⁶ En känd anarkistledare sade till mig: ”Ni trotskister är värre utopister än vi någonsin varit. Marocko är i Francos våld och styrs med järnhand. En självständighetsförklaring av Marocko från vår sida skulle inte få någon effekt.” Jag påminde honom om att Lincolns deklaration om slavarnas frigivning utfärdades medan konfederationen fortfarande höll hela södern. Åtminstone marxister borde komma ihåg att Marx och Engels tillmätte denna politiska handling en enorm betydelse för söderns nederlag. En annan anarkist sade: ”Våra bönder har redan lagt beslag på mycket jord, ändå har det inte fått någon effekt på bönderna under Franco.” På mina frågor medgav han emellertid att bönderna var rädda att regeringen skulle försöka ta tillbaka jorden efter kriget. Också i Ryssland ockuperade bönderna mycket jord i november 1917. Men de odlade den ängsligt och dystert. Sovjetdekreten som nationaliserade jorden förändrade böndernas psykologi och gjorde det stora flertalet av dem till anhängare av sovjetmakten.

¹⁷ Tal i Paris, *Spain and the World* (anarkistisk), 2 juli 1937.

Det var också POUM:s linje. Centralkommittén ansåg att det vore fel att ta makten från regeringen med våld, ifall den vägrade underteckna sin egendödsdom genom att sammankalla en konstituerande församling (kongress av soldat-, bonde- och fackföreningsdelegater).

”Man trodde att arbetarna i tid skulle protestera mot den av regeringen genomförda kontra-revolutionen och att kravet på en sådan konstituerande församling skulle bli så starkt att regeringen tvingades ge efter. Man ansåg att ett uppror innan fascisterna var besegrade skulle vara felaktigt och olämpligt, och det förekom olika åsikter inom partiet om det ens efter segern skulle vara nödvändigt med ett uppror.”¹⁸

Med andra ord: CNT och POUM ville genomföra socialismen genom regeringen. Men om regeringen inte ville ge efter, då måste vi åtminstone vänta tills kriget var slut. I praktiken innebär detta en förtäckt anpassning till den borgerligt-stalinistiska parollen – ”Låt oss göra slut på Franco först och göra revolution sedan”.

POUM:s och CNT:s taktik att vänta tills Franco var besegrad innebar rent konkret revolutionens dödsdom. Ty den borgerligt-stalinistiska parollen om att ”vänta” var, som vi redan sett, ämnad att lugna massorna, tills den borgerliga statens auktoritet återupprättats. Just därför hade det borgerligt-stalinistiska blocket och dess engelska och franska allierade inte för avsikt att göra slut på Franco eller (troligare) sluta vapenstillestånd med, förrän kontra-revolutionen hade konsoliderat sin makt i det lojalistiska Spanien.

Vi har kommenterat folkfrontens och regeringens underlåtenhet att sprida revolutionär propaganda för att splittra Francos styrkor. Men inte heller på det rent militära planet bekämpade regeringen Franco på ett konsekvent sätt. Eller rättare sagt: det finns inte något vattentätt skott mellan politiska och militära uppgifter i ett inbördeskrig. Eftersom den var räddare för revolutionen än för Franco, samlade regeringen stora styrkor av elitsoldater och polis till städerna och höll därmed kvar män och vapen som behövdes vid fronten. Eftersom den var räddare för revolutionen än för Franco, följde regeringen en uppehållande krigsstrategi som inte kunde åstadkomma ett avgörande, medan kontrarevolutionen fullbordades bakom fronten. Eftersom den var räddare för revolutionen än för Franco, underordnade regeringen arbetarna i Asturien och Baskien under den förrädiska baskiska bourgeoisins kommando, vilken snart skulle uppgå den norra fronten. Eftersom den var räddare för revolutionen än för Franco, saboterade regeringen öppet Aragon- och Levantefronterna som hölls av CNT. Eftersom den var räddare för revolutionen än för Franco, gav regeringen fascistiska agenter (Asensio, Villalba, m fl) tillfälle att förråda lojalistiska fästningar till Franco (Badajoz, Irún, Málaga).¹⁹

Kontrarevolutionen slog fruktansvärt hårt mot de antifascistiska truppernas moral. ”Varför skall vi kämpa mot Franco och dö, när regeringen skjuter våra kamrater?” Denna för kampen mot fascismen så farliga stämning var mycket vanlig efter majdagarna och svår att bekämpa.

På en mängd sätt underlättade regeringspolitiken alltså Francos militära angrepp. Upprättandet av en arbetarrepublik skulle ha gjort slut på förräderiet, sabotaget och upplösningen av moralen. Med den statliga planeringens instrument i sin makt skulle arbetarrepubliken kunnat utnyttja det lojalistiska Spaniens materiella och moraliska resurser på ett sätt som ingen kapitalistisk regim förmår.

Långt ifrån att möjliggöra ett genombrott för fascisterna, kunde bara arbetarmakten leda till seger över Franco.

¹⁸ Fenner Brockway, ILP:s sekreterare, *The Truth About Barcelona*, London 1937.

¹⁹ Regeringens militära politik analyseras i detalj i kapitel 15 och 16.

3. *Interventionsrisken*. CNT hänvisade dunkelt till engelska och franska krigsfartyg i hamnen den 3 maj, till planer på att landsätta engelska och franska trupper. ”I händelse av en triumf för den frihetliga kommunismen, skulle den ha krossats lite senare genom kapitalistiska och demokratiska staters intervention.” (García Oliver)

CNT:s hänvisning till specifika krigsfartyg, till en specifik komplott, döljer avsiktligt frågans fundamentala karaktär: *varje social revolution måste vara beredd på risken för kapitalistisk intervention*. Den ryska revolutionen måste överleva både det av kapitalisterna finansierade inbördeskriget och den direkta imperialistiska inblandningen. Den ungerska revolutionen dukade under både på grund av interventionen och sina egna misstag. Men när de tyska och österrikiska socialdemokraterna rättfärdigade stabiliseringen av sina borgerliga republiker med att de allierade skulle ingripa mot socialistiska stater, fördömdes Kautsky och Bauer, med rätta, som förrädare av revolutionära socialister – och anarkister – över hela världen.

Revolutionärerna sade då att det österrikiska och tyska proletariatet måste ta hänsyn till möjligheten av ett nederlag mot den engelska och franska interventionen, eftersom revolutioner alltid står inför det hotet. Att vänta på det hypotetiska ögonblicket då de allierade skulle vara för upptagna för att ingripa, skulle vara detsamma som att gå miste om den gynnsamma revolutionära situationen. Men socialdemokraterna drog det längsta strået... och slutade i Hitlers och Schuschniggs koncentrationsläger.

Varken CNT eller POUM vågar hävda att det förelåg någon specifik konjunkturell situation i maj 1937, som gjorde en kapitalistisk intervention troligare än annars. Apologeterna hänvisar bara till interventionsrisken utan att åberopa någon speciell analys. Vi frågar dem: var risken för intervention större i maj 1937 än t ex vid tiden för aprilrevolutionen 1931? Arbetarna hade alla fördelar på sin sida i maj 1937. 1931 var det europeiska proletariatet oerhört försvagat av världskrisen. Även om de tyska arbetarna ännu inte förråtts till Hitler av sina ledare – utan motstånd – så slumrade det franska proletariatet lika djupt som om det krossats av en diktator. Frankrike, Spaniens grannland, är av avgörande betydelse för Spanien. Och i maj 1937 gick det franska proletariatets uppsving in på sitt andra år, ett uppsving som började med de revolutionära strejkerna i juni 1936. Det är otänkbart att de miljontals socialistiska och kommunistiska arbetare i Frankrike, som redan var upprörda över regeringens neutralitet och hölls i styr av sina ledare med största svårighet, skulle tillåta någon kapitalistisk intervention i Spanien, vare sig från den franska eller någon annan bourgeoisie sida. Om kampen i Spanien omvandlas från att gälla bevarandet av en borgerlig republik till en kamp för den sociala revolutionen, skulle detta stimulera det franska, belgiska och engelska proletariatets kamp ännu mer än den ryska revolutionen – för nu stod revolutionen vid deras egen dörr!

Vad skulle bourgeoisin göra ansikte mot ansikte med ett vaket proletariat? Den franska bourgeoisin skulle öppna gränsen till Spanien, inte för en intervention, utan för handel som skulle göra det möjligt för den nya regimen att få tag på förråd – eller omedelbart stå inför risken för en revolution hemma. Den spanska arbetarrepubliken skulle inte stödja och uppmuntra ”non-intervention” som Caballero och Negrín! England, vars öde är oupplösligt förbundet med Frankrikes, skulle hindras från att internera både av Frankrikes tyngd och av sin egen arbetarklass, för vilken den iberiska revolutionen skulle inleda en ny epok. Portugal skulle omedelbart konfronteras med en revolution hemma. Tyskland och Italien skulle naturligtvis försöka öka sin hjälp till Franco. Men den engelska och franska politiken måste fortsätta som tidigare: varken ett socialistiskt Spanien eller ett Spanien under Hitler och Mussolini. I hopp om att trötta ut bägge sidor så småningom skulle den engelska och franska imperialismen tvingas hålla den tysk-italienska interventionen inom sådana gränser, att den inte lät axeln Rom-Berlin dominera Medelhavet.

Man behöver knappast tala om för oss att alla kapitalistiska stater har det gemensamt att de försöker krossa varje social revolution. Inte desto mindre står det klart att två faktorer som räddade den ryska revolutionen från att krossas av interventionen också skulle varit verk-samma i maj 1937: 1917 satte arbetarklassen i hela världen, som stimulerats av revolutionen, stopp för interventionen, samtidigt som imperialisterna inte kunde dämpa sina menings-skiljaktigheter tillräckligt för att ena sig om en enhetlig plan för krossandet av arbetar-republiken. Med det europeiska proletariatet på väg uppåt igen, skulle imperialismen få försöka kväva den spanska branden på egen risk.

Ja, vi ber framför allt der internationella arbetarklassen om hjälp! Ni stalinister för vilka massorna inte längre är något annat än slaktoffer som ni bär fram på de demokratiska imperialisternas altare för en allians; ni byråkrater vars förakt för massorna, de massor på vars skuldror ni står, får er att glömma att samma massor genomförde oktoberrevolutionen och det segerrika inbördeskriget, som gav er det moraliska och materiella kapital som ni fortfarande lever på, men som nu krymper under er inkompetenta misskötsel! Vi vet att ni inte vill bli påmind om att det var världens arbetarklass som räddade Sovjetunionen från imperialisterna 1919-1922. Proletariatets revolutionära förmåga är en faktor som ni har börjat hata och frukta, ty den hotar era privilegier.

Det är inte vi, utan stalinisterna, som tror att fredlig samexistens är möjlig mellan kapita-listiska stater och arbetarstater. Den europeiska kapitalismen skulle förvisso inte kunna tolerera ett socialistiskt Spanien hur länge som helst. Men i maj 1937 var situationen till-räckligt gynnsam för att ett arbetarnas Spanien skulle ha kunnat bygga upp sin inre regim och *förbereda sig för kampen mot imperialismen genom att sprida revolutionen till Frankrike och Belgien och sedan inleda ett revolutionärt krig mot Tyskland och Italien, under förhållanden som skulle påskynda revolutionen i de fascistiska länderna*. Detta är det enda möjliga per-spektivet för revolutionen i Europa, innan nästa krig bryter ut, vare sig revolutionen börjar i Spanien eller i Frankrike. Den som inte accepterar detta perspektiv, avvisar också den socialistiska revolutionen.

Riskerna? ”Det vore onekligen mycket lätt att göra världshistoria, om man bara kämpade vid ofelbart gynnsamma tillfällen”, skrev Marx medan Pariskommunen fortfarande levde. Klar-synt såg han ”den avgörande olyckliga slumpen... att preussarna var i Frankrike och stod precis utanför Paris. Detta var arbetarna i Paris väl medvetna om. Men även den borgerliga kanalen i Versailles var väl medveten om det. Just därför gav de parisarna alternativet att ta upp kampen eller gå under utan strid. I det senare fallet skulle arbetarklassens demoralisering vara en mycket större olycka än hur många ’ledares’ död som helst. Arbetarklassens kamp mot kapitalistklassen och dess stat har inträtt i en ny fas i och med kampen i Paris. Vilka de omedelbara resultaten än må bli, så har man nått en ny utgångspunkt av världshistorisk betydelse.” (Brev till Kugelmann, 17 april 1871.) Berneri hade haft rätt. Krossad mellan Franco-preussarna och Versaille-Valencia, skulle den katalanska kommunen ha flammats upp och lyst upp hela världen. Och detta under oändligt mycket mer gynnsamma villkor än Pariskommunens!

Vi har så seriöst som möjligt försökt analysera de skäl som det centristiska ledarskapet gav för sin underlåtenhet att inleda en kamp om makten mot kontrarevolutionen. Eftersom de är centrister och inte uttalade reformister, har de försökt rättfärdiga sin kapitulation genom att hänvisa till den ”speciella” och ”specifika” situationen i Spanien i maj månad 1937, men utan att ge oss exakta detaljer. Som vanligt när det gäller sådana här alibin, har undersökningen visat att hänvisningarna till det specifika är felaktiga och döljer en grundläggande reträtt från den revolutionära vägen. Det är inte olika åsikter om fakta, utan skillnader i principer, i världsåskådning och klasständpunkt, som skiljer revolutionärerna från både de reformistiska och de centristiska ledarna.

På tisdagsmorgonen den 4 maj kände de beväpnade arbetarna på barrikaderna över hela Barcelona att de behärskade sin stad igen. Precis som den 19 juli gömde sig de skräckslagna borgarna och småborgarna i sina hem. De PSUC-ledda fackföreningsmedlemmarna förblev passiva. Endast delar av polisen, PSUC:s beväpnade vakter och de beväpnade Estat Catalá-ligisterna bemannade regeringsbarrikaderna. Sådana fanns bara i stadens centrum, kringgrända av beväpnade arbetare. Det verkliga läget framgår av Companys' första radiotal, där han förklarade att Generalidad inte bar ansvaret för provokationen vid Telefónica. Arbetarna hade fast kontroll över alla stadens ytterområden, som styrdes av de lokala försvarskommittéerna med bistånd av POUM, FAI och den Frihetliga ungdomen. Det förekom nästan ingen skottlossning alls på måndagskvällen, så fullständig var arbetarnas kontroll. Allt som krävdes för att arbetarna skulle ta hela den odelade makten var samordning och ett enhetligt agerande, lett från ett centrum... På detta centrum, Casa CNT, förbjöd ledarna alla aktioner och beordrade arbetarna att lämna barrikaderna.²⁰

Det var inte de beväpnade massornas organisering som intresserade CNT:s ledare. Vad som sysselsatte dem var ändlösa förhandlingar med regeringen. Det var ett spel som passade regeringen perfekt: att hålla massorna, som saknade ledare, kvar på barrikaderna genom att inge dem förhoppningar om att man skulle kunna nå en anständig lösning. Mötet i Generalidadspalatset drog ut till klockan sex på morgonen. Regeringen hann befästa regeringsbyggnaderna och ockupera katedralernas torn, precis som fascisterna i juli.

Klockan elva på tisdagsmorgonen samlades funktionärerna, men inte för att organisera försvaret, utan för att välja en ny kommitté till förhandlingarna med regeringen. Nu kom Companys med ett nytt knep. Naturligtvis kan vi göra upp i godo; vi är alla antifascister, osv, sade Companys och premiärminister Tarradellas – men vi kan inte förhandla så länge gatorna inte är rensade från beväpnade män. Varpå CNT:s regionala kommitté tillbringade tisdagen framför mikrofonerna och uppmanade arbetarna att lämna barrikaderna: ”Vi vädjar till er alla att lägga ned vapnen. Tänk på vårt stora, gemensamma mål... Enhet, framför allt! Lägg ned era vapen! Ett enda slagord: vi måste arbeta för att slå ned fascismen!” *Solidaridad Obrera* hade fräckheten att placera artikeln om måndagens attack mot Telefónica på sidan 8 – för att inte oro milismännen vid fronten dit hundratusentals tidningar gick – utan att nämna barrikaderna och utan några andra direktiv än att ”bevara lugnet”. Klockan fem anlände delegationer från UGT:s och CNT:s nationella kommittéer från Valencia och utfärdade en gemensam vädjan till ”folket” att lägga ned vapnen. Vásquez, CNT:s nationelle sekreterare, anslöt sig till Companys' vädjanden i radion. Natten tillbringades med nya förhandlingar – regeringen var hela tiden beredd att acceptera överenskommelser, som innebar att arbetarna skulle lämna barrikaderna! – förhandlingar som resulterade i en överenskommelse om ett provisoriskt fyramannakabinett: en från vardera CNT, PSUC, Bondeunionen och Esquerran. Förhandlingarna avbröts ideligen av att auktoritativa CNT-ledare anropades och fick ge sig iväg till platser där arbetarna var på offensiven, som vid Coll Blanch där de måste övertalas att inte ockupera kasernerna. Samtidigt kom andra samtal – från läderarbetarnas fackförbund, läkarförbundet och den frihetliga ungdomens lokala högkvarter – som bad den regionala kommittén skicka förstärkningar, eftersom polisen angrep...

Onsdag: varken de otaliga appellerna i radion, UGT:s och CNT:s gemensamma vädjan eller bildandet av ett nytt kabinett fick arbetarna att överge barrikaderna. På barrikaderna slet anarkistiska arbetare sönder *Solidaridad Obrera* och höjde hotande. knytnävarna och gevären mot högtalarna när Montseny – sedan Vásquez och García Oliver misslyckats, hade hon fått

²⁰ Kritiska redogörelser för de följande dagarnas händelser har jag fått av två amerikanska kamrater, Lois och Charles Orr (den senare var redaktör för POUM:s engelskspråkiga *Spanish Revolution*) samt ur de spanska bolsjevikleninisternas långa och väldokumenterade rapport, som publicerades i *La Lutte Ouvrière*, 10 juni 1937.

skynda till från Valencia – uppmanade arbetarna på barrikaderna att skingra sig. De lokala försvarskommittéerna rapporterade till Casa CNT: arbetarna lämnar inte barrikaderna villkorslöst. Nåväl, vi ger dem villkor. CNT sände ut sina förslag till regeringen över radion: fientligheterna upphör, varje parti behåller sina positioner, polisen och civila som kämpar vid CNT:s sida (d.v.s. icke-medlemmar) drar sig tillbaka helt, ansvariga kommittéer informeras genast om pakten bryts någonstans, enstaka skott besvaras inte, fackföreningslokalernas försvarare håller sig passiva och avvaktar vidare information. Regeringen meddelade inom kort att den gick med på CNT:s förslag, och varför inte? Dess enda mål var att få slut på massornas kamp, för att desto bättre kunna bryta deras motstånd en gång för alla. Dessutom förpliktigade ”överenskommelsen” inte regeringen till något. Det var ingen slump att kontrollen över Telefónica eller massornas avvärjning inte nämnades. På kvällen följdes överenskommelsen av uppmaningar till arbetarna från det lokala CNT och UGT (det senare var stalinistkontrollerat) att återgå till arbetet. ”De antifascistiska organisationer och partier som sammanträder i Generalidadspalatset har löst konflikten som skapat den onormala situationen”, påstod det gemensamma manifestet. ”Dessa händelser har lärt oss att från och med nu måste vi skapa de hjärtliga och kamratliga förbindelser, som vi alla saknat så djupt de senaste dagarna.” Inte desto mindre var fortfarande på onsdagsnatten barrikaderna fullt bemannade vilket Souchy medger.

Men på torsdagsmorgonen beordrade POUM sina medlemmar att lämna barrikaderna, av vilka många fortfarande låg under beskjutning. På tisdagen hade Durrutis vänner, som tidigare haft en ganska kylig inställning, i sitt manifest hälsat POUM:s uppslutning vid barrikaderna som ett bevis på att det var en ”revolutionär kraft”. Tisdagens *La Batalla* hade hållit sig inom gränserna för teorin att man inte skulle göra uppror och störta regeringen under inbördeskriget, men den hade manat till försvar av barrikaderna och krävt att Salas och Ayguadé skulle avskedas och att dekretet om arbetarpatrullernas upplösning skulle dras tillbaka. Hur begränsat detta program än var, så var det en så stor kontrast till CNT:s regionala kommittés vädjanden om att barrikaderna skulle överges att POUM:s prestige hos massorna nådde oanade höjder. POUM hade ett enastående tillfälle att ställa sig i spetsen för rörelsen.

I stället lade POUM-ledningen ännu en gång sitt öde i CNT-ledningens händer. Man riktade inte inför massorna förslag till CNT om gemensamt agerande, förslag som skulle samla den outvecklade revolten kring specifika krav riktade mot ledarna – på ett helt år hade POUM, på grund av sin krypande undfallenhet inför CNT-ledarna, inte en enda gång föreslagit en enhetsfront av denna specifika karaktär. I stället höll man en hemlig konferens med CNT:s regionala kommitté. Vilka POUM:s förslag än kan ha varit, förkastade CNT dem. Ni går inte med på dem? Då säger vi inget om dem. Och nästa morgon (5 maj) fanns det inte ett ord i *La Batalla* om POUM:s förslag till CNT, om CNT-ledarnas fega uppträdande, deras vägran att organisera försvaret, osv.²¹ I stället skrev man: ”Barcelonaproletariatet har vunnit en delseger över kontrarevolutionen.” Och, ett dygn senare: ”den kontrarevolutionära provokationen har slagits tillbaka, vi måste lämna gatorna. Arbetare, tillbaka till arbetet.” (*La Batalla*, 6 maj)

²¹ POUM:s engelskspråkiga bulletin, *Spanish Revolution* (19 maj 1937), säger: ”CNT som fångats i regeringens tyglar försökte sitta på två stolar genom ett ’förbund’ mellan de motsatta krafterna... CNT:s inställning kunde inte annat än leda till motstånd och protester. Gruppen ’Durrutis vänner’ uttryckte CNT-massornas enhälliga önskan men förmådde inte ta ledningen... Arbetarna som sårades djupt av sin fackföreningsfederations kapitulation söker nu efter en ny ledning på annat håll. Denna borde POUM ge dem.” Dessa radikala ord var bara avsedda för export. Inget liknande förekom i POUM:s vanliga press. I allmänhet har *Spanish Revolution* gett engelska läsare, som inte kunnat följa POUM:s spanska press, en förvrängd bild av POUM:s uppträdande; den har varit en ”vänsterfasad”. Detta säger jag utan avsikt att ifrågasätta redaktörens, kamrat Charles Orr, revolutionära integritet. Han kan knappast hållas ansvarig för skillnaderna mellan den engelska bulletinen och POUM:s omfattande spanska press.

Massorna hade krävt seger över kontrarevolutionen. CNT-byråkraterna hade vägrat kämpa. Centristerna i POUM överbryggade klyftan mellan massorna och byråkraterna – genom att försäkra dem att segern redan vunnits!

Durrutis vänner hade spelat en framträdande roll på onsdagen, uppmanat CNT-arbetarna att strunta i deserteringsbefallningarna från Casa CNT och fortsätta kampen för arbetarmakt. De hade med glädje välkomnat POUM:s samarbete. Massorna stod fortfarande på barrikaderna. POUM, som hade minst trettio tusen arbetare i Katalonien, kunde få vågskålen att väga över åt endera hållet. Dess ledning valde kapitulation.

Ytterligare ett hårt slag riktades mot de kampberedda arbetarna: CNT:s regionala kommitté skickade hela pressen – inklusive den stalinistiska och den borgerliga – ett kraftigt fördömande av Durrutis vänner såsom provokatörer. Det publicerades naturligtvis på framträdande plats överallt på torsdagsmorgonen. POUM:s press försvarade inte vänsteranarkisterna mot detta vidriga förtal.

Torsdagen var fylld med exempel på den ”seger” i vars namn POUM uppmanat arbetarna att lämna barrikaderna.

På morgonen hittades Camillo Berneri's sönderslagna kropp där den kastats bort av de PSUC-vakter som gripit den bräcklige mannen i hans hem natten innan. Berneri, den italienska anarkismens andlige ledare sedan Malatestas död, ledare för revolten i Ancona 1914 och räddad ur Mussolinis klor, hade bekämpat reformisterna (inklusive CNT-ledarna) i sin inflytelserika tidning *Guerra di Classe*. Han beskrev den stalinistiska politiken i tre ord: ”Den luktar Noske.” Med hög röst utmanade han Moskva: ”Pariskommunen krossades mellan preussarna och Versailles, men den tände en eld som lyste upp hela världen. Låt inte generalen Gode i Moskva glömma det” För CNT-massorna förklarade han: ”Frågan ‘krig eller revolution’ är meningslös nu. Den enda frågan gäller: antingen seger över Franco genom det revolutionära kriget, eller nederlag.” Hur fruktansvärt sant var inte hans likhetstecken mellan Noske och stalinisterna! Liksom socialdemokraten Noske lät kidnappa och mörda Rosa Luxemburg och Karl Liebknecht, hade stalinistdemokraterna nu mördat Camillo Berneri.

Låt oss hedra vår kamrat Camillo Berneri. Låt oss komma ihåg honom med samma kärlek som Karl och Rosa. När jag skriver, kamrater, kan jag inte hålla tillbaka tårarna, tårarna för Camillo Berneri. Listan på våra martyrer är lika lång som arbetarklassens existens. Lyckliga de som föll i kamp mot den öppna klassfienden, i kampens hetta och omgivna av sina kamrater. Värst av allt är att dö ensam, ihjälstucken med stiletter av de som kallar sig socialister eller kommunister, som Karl och Rosa dog, som våra kamrater dör i den sibiriska exilens avrättningskammare. Ett speciellt lidande var reserverat för Camillo Berneri. Han mördades av ”marxist-leninist-stalinister”, samtidigt som hans närmaste vänner, Montseny, García Oliver, Peiró, Vásquez, överlämnade Barcelonas proletariat till hans mördare.
Torsdagen den 6 maj 1937. Låt oss minnas den dagen.

Höga regeringsmedlemmar och anarkistledare hade åkt till Lérida på onsdagen för att stoppa en utvald styrka på 500 POUM- och CNT-soldater med lätt artilleri, som snabbt avancerade mot Barcelona från Huesca. Representanter från Valencia och Generalidad hade lovat att regeringen inte skulle försöka föra in fler trupper i Barcelona, om arbetartrupperna inte avancerade längre. Löftet och de anarkistiska ledarnas böner fick dem att göra halt. Men på torsdagen kom telefonsamtal från CNT-militanter i städer längs vägen mellan Valencia och Barcelona: 5 000 stormgardister är på väg mot Barcelona. Skall vi stoppa dem? frågade de anarkistiska arbetarna. CNT-ledarna gav order om att gardisterna skulle släppas igenom, underrättade inte arbetartrupperna som väntade i Lérida och hemlighöll nyheten om de framryckande gardisterna.

Klockan tre på torsdagen beordrade Casa CNT sina vakter att utrymma Telefónica. Regeringen och CNT hade nått en överenskommelse: båda sidor skulle dra tillbaka sina väpnade styrkor. Så snart CNT-vakterna var borta, ockuperade polisen hela byggnaden och släppte in regeringsanhängare för att ta över det tekniska arbetet från CNT-arbetarna. Ni har brutit ert löfte, beklagade sig CNT för regeringen. Generalidad svarade: ett fullbordat faktum som inte kan göras ogjort. ”Hade arbetarna i ytterområden omedelbart informerats om denna utveckling”, medger CNT:s talesman, Souchy, ”så hade de säkert krävt bestämda åtgärder och gått till anfall.” Så – CNT:s ultrademokratiska, anarkistiska ledare släppte helt enkelt inte ut nyheten!

På order av Casa CNT hade telearbetarna kopplat alla samtal under striderna: revolutionära och kontrarevolutionära. När regeringen väl tog över, bröts emellertid förbindelserna mellan FAI:s och CNT:s lokaler och centralen.

På gatorna, där arbetarna måste gå då de enligt CNT-UGT-instruktionerna återvände till arbetet, visiterade poliser och PSUC-vakter förbipasserande, rev itu CNT-kort och arresterade CNT-militanter.

Klockan fyra angrep PSUC och stormgardister med maskingevär och handgranater centralstationen i Barcelona, som behärskats av CNT sedan den 19 juli. CNT:s lilla vaktstyrka försökte ringa efter hjälp... Klockan fyra infann sig general Pozas på Kataloniens försvarsministerium (ett CNT-ministerium) och informerade hövligt ministerkamraterna om att posten som katalansk försvarsminister hade upphört att existera, att de katalanska arméerna nu var den spanska arméns fjärde brigad med Pozas som chef. Valenciaregeringen hade fattat detta beslut i enlighet med de militära dekreten om ett enhetligt kommando, dekret som undertecknats av CNT-ministrarna. CNT överlämnade naturligtvis försvarsministeriet till Pozas.

Fruktansvärda nyheter kom från Tarragona. På onsdagsmorgonen hade en stor polisstyrka kommit dit och lagt beslag på telefonväxeln. Därpå hade CNT begärt den oundvikliga konferensen. Medan förhandlingarna pågick beväpnade republikanerna och stalinisterna sig; nästa dag överföll de den Frihetliga ungdomens högkvarter. Varpå CNT begärde en ny konferens, där de informerades om att Generalidad hade skickat klara instruktioner om att krossa de anarkistiska organisationerna, om de inte överlämnade sina vapen. (Låt oss komma ihåg att dessa instruktioner kom från en regering med anarkistiska ministrar!) CNT-representanterna gick med på att överlämna sina vapen, om regeringen släppte alla arresterade, ersatte polisen och PSUC-vakterna med soldater ur den reguljära armén och garanterade att inte angripa CNT-medlemmar och deras högkvarter.

Regeringens sändebud, kapten Barbeta, accepterade naturligtvis. CNT lade ned vapnen och under natten ockuperade stormgardisterna CNT-byggnaderna och dödade en mängd anarkister, bland dem Pedro Rúa, den uruguayanska författaren, som kommit för att slåss mot fascismen och stigit i graderna till miliskommandant. CNT noterade att detta var ”ett brott mot myndigheternas hedersord från kvällen innan”. Inte ett ord om affären förmedlades till massorna i Barcelona, trots att Casa CNT-FAI kände till händelseutvecklingen timme för timme.²²

Torsdag, klockan sex på eftermiddagen: Casa CNT fick veta att förtruppen från Valencia, 1 500 stormgardister, nått fram till Tortosa på väg mot Barcelona. Casa CNT hade i förväg meddelat att man inte skulle göra motstånd mot dem, att allt var ordnat, osv. Stormgardisterna ockuperade alla lokaler som CNT, FAI och den Frihetliga ungdomen hade i Tortosa, arresterade alla man hittade och tog med sig några i handbojor till Barcelonas fängelser. Massorna visste ingenting om händelserna i Tarragona och Tortosa, om Pozas eller om storm-

²² *Solldaridad Obrera* släppte inte ut historien förrän den 15-16 maj.

gardisterna från Valencia. Men angreppen mot arbetare på gatan, anfallet mot järnvägsstationen och den förnyade skottlossningen vid barrikaderna fick många som hade gått hem att återvända till barrikaderna.

Som svar på torsdagens katastrofala händelser skickade Casa CNT ”en ny delegation till regeringen för att utröna vad den tänkte göra” (Souchy). Utan att vänta på delegationens nya rön utfärdades emellertid ett nytt, lugnande manifest. Medan strider fortfarande rasade kring barrikaderna, förklarade CNT:

”Nu när allt har återgått till det normala, och de ansvariga för utbrottet har avskedats från offentliga tjänster, när alla arbetare har återgått till sina jobb och Barcelona ännu en gång är lugnt... fortsätter CNT och FAI liksom tidigare att lojalt samarbeta med alla politiska och fackliga delar av den antifascistiska fronten. Det bästa beviset är att CNT fortsätter sitt samarbete med centralregeringen, Generalidadsregeringen och alla stadsmyndigheter. CNT:s press vädjade om lugn och uppmanade befolkningen att återgå till arbetet. Nyheterna på radio till fackföreningarna och försvarskommittéerna var inget annat än vädjanden om lugn.

Ett ytterligare bevis på att CNT inte ville bryta och inte heller bröt den antifascistiska fronten är att när den nya Generalidadsregeringen bildades den 5 maj gjorde det katalanska CNT:s representanter allt för att underlätta dess arbete och CNT:s sekreterare deltog i regeringen....

CNT:s medlemmar, som kontrollerade Generalidads försvarsråd (-ministerium) beordrade alla sina styrkor att inte ingripa på någondera sidan i konflikten. Och de såg också till att deras order genomfördes.

CNT:s försvarskommitté gav också order till alla ytterområden i Barcelona att ingen skulle ta sig in till centrum därifrån för att besvara provokationerna. Denna order åttlyddes också, ty faktum är att ingen kom in till centrum för att besvara provokationerna.

Ända fram till slutet gillrades många fällor för CNT. men CNT höll orubbligt fast vid sin ståndpunkt och lät sig inte provoceras...”

Torsdag kväll: PSUC och stormgardisterna fortsatte razzior, arresteringarna och skjutandet. Så... Casa CNT-FAI skickade en ny delegation till regeringen med nya förslag om att avbryta fientligheterna: Alla grupper skulle åta sig att få bort sina beväpnade vakter och patruller från barrikaderna; släppa alla fångar; inga repressalier.

Nyheter kom från Tarragona och Reus, ”där medlemmar av PSUC och Estat Catalá drog fördel(!) av närvaron av en del stormgardister på väg till Barcelona och utnyttjade sitt tillfälliga övertag till att avvärja och döda arbetarna” (Souchy).

”CNT försökte utverka ett löfte från regeringen i Valencia och Barcelona att stormgardisterna inte skulle marschera in i staden omedelbart(!), utan hållas kvar utanför stadsgränsen tills situationen klarnat... De var något skeptiska till regeringens försäkran att de framryckande trupperna skulle vara lojala mot arbetarna.” Men denna skepsis (när uppkom den?) delades inte av CNT:s ministrar i Valencia och Katalonien, *vilka röstade för att centralregeringen skulle ta över kontrollen av den allmänna ordningen i Katalonien*. Kataloniens ministerium för allmän ordning existerade alltså inte sedan den 5 maj.

Natten mellan den 6 och 7 maj: ”Gång på gång erbjöd sig anarkisterna att förhandla, angelägna om att få slut på konflikten.” Regeringen var naturligtvis hela tiden redo att förhandla, medan dess trupper bröt arbetarklassens ryggrad i skydd av Casa CNT:s tystnad. De anarkistiska arbetarna i närheten hade skyndat till Tortosas och Tarragonas försvar. Klockan fyra informerade provinskommittén – CNT:s ledning i Katalonien exklusive Barcelona – Casa CNT-FAI om att de var beredda att hejda gardisterna från Valencia. Nej, det får ni inte göra, sade Casa CNT. Klockan 5.15 nådde regeringen och Casa CNT en ny överenskommelse: vapenstillestånd, alla lämnar barrikaderna, bägge sidor släpper sina fångar, arbetarpatrullerna

återupptar sina gamla funktioner... Nytt radiomeddelande till arbetarna från den regionala kommittén: ”Efter att ha nått en uppgörelse... vill vi underrätta er om att ... fullständigt lugn råder...bevara detta lugn och er sinnessnärvaro...”

Fredag: På order av Casa CNT-FAI började några arbetare riva barrikader. Men stormgardisternas, Estat Catalás och PSUC:s barrikader förblev intakta. Stormgardisterna avväpnade systematiskt arbetare. När arbetarna såg att regeringsstyrkorna fortsatte sin offensiv, återvände de på nytt till barrikaderna, mot både CNT:s och POUM:s vilja. Men arbetarna började förlora sina illusioner och tappa modet: många anarkistiska arbetare hade trott på Casa CNT-FAI in i det sista, andra började förlora förtroendet och vände sig till POUM-arbetarna för att få ledning, tills dessa beordrades bort från barrikaderna. Durrutis vänner och Bolsjevikleninisterna lyckades få tillbaka arbetarna till barrikaderna på torsdags- och fredagskvällen, men de var inte tillräckligt starka, inte tillräckligt rotade i massorna, för att kunna organisera dem för en långvarig kamp.

Fredag kväll marscherade Valenciagardisterna in. De lade omedelbart beslag på Durrutis vänner press och ledare. Grupper av gardister patrullerade på alla gator för att visa arbetarna sin styrka. ”Generalidadesregeringen har slagit ned resningen med sina egna styrkor”, tillkännagav Companys. Titta här, ropade CNT-ledarna, ni vet att det inte var en resning, det sade ni själva. ”Vi måste utrota de okontrollerbara”, svarade Companys.

Löftet att frige fångarna hölls inte; tvärtom inleddes massarresteringar. Inga repressalier var ett annat löfte; men under de följande veckorna genomfördes brutala repressalier mot hela städer och förstäder som vågat göra motstånd. Regeringen behöll förstas kontrollen över Telefónica – det var ju därför den började slåss. Kontrollen över polisen låg nu i Valencia och skulle snart överlämnas till stalinisterna! Kataloniens försvarsministerium och armé hade blivit Valentias egendom – och Valencia skulle inom kort hamna under Prietos kontroll. Arbetarpatrullerna skulle snart upplösas, som en tillämpning av Ayguadés dekret om den allmänna ordningen. Kataloniens självständighet hade upphört att existera, när Valentias väpnade styrkor strömmade in. Ayguadé, som ”avskedats” enligt CNT, skulle om en vecka åka till Valencia för att sätta sig som Generalidades representant i centralregeringen... där CNT fortfarande satt.

Efter stormgardisternas inmarsch i Barcelona, klagade *La Batalla*: ”Detta är en provokation. Genom en styrkedemonstration försöker de förvandla vår seger till ett nederlag.” Och man jämrade sig: ”Det var POUM som föreslog att kampen skulle avbrytas, att gatorna skulle överges, att arbetarna skulle återgå till arbetet. Det var POUM – ingen kan betvivla det – som var en av de som allra mest bidrog till att situationen återgick till det normala.” Men det poumistiska lammets foglighet räddade det inte från vargen. Ynkliga politiker, som inte kan skilja en seger från ett nederlag!

”Vi kände oss inte tillräckligt moraliskt och fysiskt starka för att ställa oss i spetsen för organiseringen av massornas motstånd”, sade en medlem av POUM:s centrala exekutiv till Charles Orr på tisdagen. Så... de rationaliserade sin impotens till en ”seger”, för att rättfärdiga uppgivandet av kampen.

Antag att POUM spelat en mer framträdande roll och trots CNT:s motstånd försökt leda arbetarna till åtminstone ett verkligt vapenstillestånd, dvs ett stillestånd där de beväpnade arbetarna stannade kvar på gatorna och i fabrikerna, beredda att göra motstånd mot varje ny offensiv. Vi kan också anta att detta inte lyckats, att POUM och arbetarna hade slagits ned med ren vapenmakt. ”I värsta fall”, påpekade POUM-oppositionen, ”kunde man ha organiserat en central försvarskommitté baserad på representation från barrikaderna. Då hade det varit tillräckligt att först hålla ett möte med delegater från alla POUM-barrikader och andra från CNT-barrikader, för att utse en provisorisk centralkommitté På tisdag eftermiddag

arbetade den lokala POUM-kommittén efter dessa linjer. Men försöken mottogs inte entusiastiskt av den centrala ledningen.” Det minsta man kan säga är att ett sådant centralt organ, direkt rotat i massorna, skulle kunnat organisera motståndet mot de senare razziorna, arresteringarna, angreppen mot pressen och förföljelserna av Durrutis vänner och POUM.

Helt säkert skulle ett försök att organisera motståndet inte ha resulterat i fler offer än vad kapitulationen gjorde: 500 döda och 1 500 sårade, nästan alla efter det att CNT inledde reträtten på tisdag eftermiddag; hundratals fler döda och sårade under de följande veckornas upprepningsaktioner. POUM- och anarkisttrupperna ”rensades”, genom att de skickades ut i kulregnet utan skydd av flyg och artilleri. Nin, Mena och andra POUM-ledare mördades, tusentals och tiotusentals andra fängslades. Kapitulationen medförde minst lika många offer som en kamp och ett nederlag skulle ha gjort.

POUM-oppositionen – och det är ingen trotskistisk opposition – hade mer än rätt när de i sin bulletin den 29 maj skrev:

”Denna reträtt utan villkor, utan att få kontroll över den allmänna ordningen, utan några garantier för arbetarpatrullerna, utan funktionsdugliga organ för arbetarnas front och utan en tillfredsställande förklaring för arbetarklassen, en reträtt som placerade alla kämpande partier – revolutionära och kontrarevolutionära – i samma båt, det är en oerhörd kapitulation och ett förräderi mot arbetarrörelsen.”

Politikens järnhårda logik är obeveklig. En felaktig linje för snabbt sina anhängare till oanade avgrunder. Fast beslutna att fortsätta samarbeta med den borgerliga staten offrade anarkistledarna – det tycks som om det bara var i går dessa män utmanade monarkin på liv och död – sina anhängares liv och framtid på det fegaste sätt. POUM-ledarna klängde i CNT:s rockskört och jagade bort arbetarna från barrikader som fortfarande låg under eld. För ett år sedan skulle de själva aldrig ha trott att de kunde sjunka så djupt... Ledare som har förrått arbetarna så som dessa har gjort är för alltid förlorade för den revolutionära rörelsen; de kan inte vända tillbaka och erkänna sin fruktansvärda skuld... Men de är också beklagansvärda, ty efter deras förräderi kommer den stärkta bourgeoisin att göra sig av med dem också.

Låt oss påminna POUM:s apologeter om en annan aspekt, där deras analogi med Petersburg i juli 1917 inte håller. Nederlaget för den ”väpnade demonstrationen” följdes av en häxjakt på bolsjevikerna: Trotskij fängslades, Lenin och Zinovjev gick under jorden och bolsjevikernas tidningar förbjöds. Bolsjevikerna är tyska agenter, skrek man. Men fyra månader senare hade bolsjevikerna genomfört oktoberrevolutionen. Jag skriver detta sex månader efter majdagarna, och POUM är fortfarande krossat, dött. Analogin håller inte här, eftersom det finns en skillnad: Bolsjevikerna ställde sig djävt i spetsen för julirörelsen och blev därför ett med massornas kött och blod, medan POUM vände ryggen åt massorna, varför dessa i sin tur inte kände sig kallade att rädda POUM.

11. Largo Caballeros fall

Det katalanska proletariats nederlag markerade ett nytt steg i kontrarevolutionens fram-marsch. Hittills hade reaktionen avancerat i skydd av samarbetet med CNT- och UGT-ledarna, och från september till december hade den till och med samarbetat med POUM-ledarna i Generalidad. Klyftan mellan det borgerligt-stalinistiska blockets öppet borgerliga program och massornas revolutionära strävanden hade alltså fördunklats av centristerna.²³ Nu var ögonblicket inne för det borgerligt-stalinistiska blocket att göra sig av med centristerna.

²³ Detta är en marxistisk term som används för att beskriva ett stort antal politiska strömningar, som inte är revolutionära men inte heller öppet förkunnar den klassiska reformismens klassamarbetsdoktriner.

Processen är välbekant i vårt århundrades historia. När slagen mot vänstern stärkt högern tillräckligt, kan den vända sig mot centrismen, vars tjänster fram till dess varit oundgängliga för att krossa vänstern. Kuvandet av de revolutionära arbetarna resulterar i en regering, som står långt till höger om den regim som kuvade dem. Sådant blev resultatet av Noskes och Scheidemanns blodiga undertryckande av spartakisterna 1919. Sådana blev följderna av Renners och Baures ”stabilisering” av Österrike. Nu var det de spanska centrismernas tur att betala priset för att ha medverkat till kuvandet av Kataloniens proletariat.

Första posten på den räkning som stalinisterna förelade Valencia-kabinettet var att POUM skulle krossas fullständigt. Varför just POUM? Liksom alla andra renegater förstår stalinisterna den revolutionära rörelsens dynamik bättre än sina allierade, som alltid varit reformister. Trots sin vacklande politik, innehöll POUM många revolutionära kämpar. Trots sin tvekan inför revolutionen skulle till och med POUM-ledarna tvingas göra motstånd mot den ohöljda kontrarevolutionen. Stalin har förstått att till och med kapitulanter som Zinovjev och Kamenev blir ett hot den dag massorna gör uppror. Stalins recept är: förinta varje tänkbar samlingspunkt, varje kapabel person, som massorna kan samlas kring. Detta blodiga recept, som redan kommit till användning i augusti- och januarirättegångarna i Moskva tillämpades nu på Spanien och POUM.

Vänstersocialisterna ryggade tillbaka. En av deras tidningar, *Adelante* (i Valencia), skrev i sin ledare den 11 maj:

”Om Caballeroregeringen skulle använda sig av de repressiva åtgärder som Kominterns spanska sektion försöker genomdriva, skulle den likna en Gil Robles- eller Lerrouxregering; den skulle krossa arbetarklassens enhet och utsätta oss för risken att förlora kriget och ödelägga revolutionen... En regering vars majoritet består av folk från arbetarrörelsen kan inte använda metoder, som är förbehållna reaktionära och fascistliknande regeringar.”

Regeringen sammanträdde den 15 maj, och den stalinistiske utrikesministern Uribe frågade Caballero rakt på sak: Var han beredd att acceptera att POUM förbjöds, att dess radiosändare, tryckpressar, lokaler, tillgångar, m m konfiskerades samt att centralkommittén och de lokala kommittéer som stött Barcelonaupproret sattes i fängelse? Federica Montseny var för tillfället klarsynt nog att framlägga en bunt handlingar som bevisade att en plan hade gjorts upp, både i Spanien och utomlands, vilken syftade till att strypa kriget och revolutionen. Hon anklagade Lluhí y Vallescá och Gassol (Esquerran), Comorera (PSUC) och en baskisk representant för att ha deltagit på ett möte i Bryssel, där man hade kommit överens om att krossa de revolutionära organisationerna (POUM och CNT-FAI), för att kunna få slut på inbördeskriget genom en intervention av ”vänligt sinnade stater” (Frankrike och England).

Caballero förklarade att han inte kunde stå i spetsen för ett undertryckande av andra arbetarorganisationer, och att det var nödvändigt att göra upp med den felaktiga teorin att det i Katalonien hade rört sig om en rörelse mot regeringen, eller rent av om en kontrarevolutionär rörelse.²⁴

När stalinisterna fortsatte att driva sina krav, lät Montseny hämta ett paket som innehöll hundratals halsdukar prydda med monarkins vapensköld. Tusentals sådana hade hittats hos PSUC-provokatörer och Estat Catalá-medlemmar, som skulle placeras ut dem i POUM- och

²⁴ Den 4 maj löste *Adelante* i Valencia (som uppenbarligen talade för Caballero) frågan om vilken sida av barrikaderna man skulle stödja, genom att förneka kampens verkliga innebörd: ”Vi förstår att detta inte är en rörelse mot den legitima makten. ...Och även om det vore en revolt mot den legitima auktoriteten, vilket vi inte erkänner, och inte helt enkelt en oläglig och dåligt förberedd sammanstötning mellan organisationer med olika inriktning och motsatta politiska och fackliga intressen inom den allmänna antifascistiska front, där de proletära grupperna i Katalonien finns, så måste ansvaret för konsekvenserna naturligtvis läggas på dem som provocerade fram sammanstötningarna.”

CNT-lokaler. Stalinisternas båda ministrar reste sig upp och lämnade hastigt sammanträdet. Regeringskrisen var ett faktum.

Caballero såg på de andra. Han ville att de skulle redogöra för sina ståndpunkter. Bourgeoisins och Prietos ministrar solidariserade sig med stalinisterna och gick ut. Så såg Caballeroregeringens sista sammanträde ut.

Olagligförklarandet av POUM var kontrarevolutionens första krav, men stalinisterna följde upp det med andra grundläggande krav som Caballero och vänstersocialisterna inte kunde ta ansvar för.

Motsättningarna mellan stalinisterna och vänstersocialisterna hade faktiskt vuxit månaderna innan. Den stalinistiska pressen hade fört en lömsk kampanj mot Caballero alltsedan mars, då strömmen av servila hyllningstelegram till det ”spanska folkets ledare” från ”Magnitogorsks arbetare”, plötsligt upphört som om någon stängt av en kran. Stalinist-kampanjen blev föremål för kommentarer i CNT:s och POUM:s tidningar, och för harmsen polemik i vänstersocialisternas press. De anarkistiska virrhjärnorna tolkade stalinisternas kampanj som ett uttryck för politikens arvssynd: det var så här politiska partier bar sig åt mot varandra. POUM försökte slå mynt av affären bland socialistiska arbetare genom att anklaga stalinisterna för att försöka sluka socialisterna. Juan Andrade, POUM:s kommentator, var mer klarsynt och insåg att Caballero motsatte sig de yttersta konsekvenserna av engelsmännens och fransmännens direktiv. Men POUM:s huvudlinje var att ropa om stalinisternas ”uppslukande” av socialisterna och därmed gick man miste om möjligheten att utnyttja de verkliga konflikterna mellan Caballero och det borgerligt-stalinistiska blocket. För det fanns verkliga konflikter. Naturligtvis inte lika grundläggande som konflikten mellan reform och revolution; men tillräckligt viktiga för att en djärv revolutionär politik skulle ha kunnat driva in en kil mellan stalinisterna och Caballeros massbas och varnat UGT-arbetarna för innebörden av den väg Caballero hade följt sedan åtta månader.

Att stalinisterna plockade medlemmar ur Caballeros led var ett faktum. Det är ett ganska välkänt fenomen i arbetarrörelsen att om två organisationer följer samma politik, då börjar den med den starkaste apparaten att suga upp den andra. Genom att Caballero hade samma syn som stalinisterna på folkfronten, på att vinna kriget innan man gör revolution, blicka den utländska opinionen, bygga upp en reguljär armé, m m, fanns det inte längre någon skillnad mellan honom och stalinisterna i massornas ögon. I och med att den inhemska stalinist-apparaten förstärktes mycket kraftigt av Kominterns funktionärer och pengar – de internationella brigaderna hade hundratals sådana funktionärer med sig – var stalinisterna i stånd att rekrytera på Caballeros bekostnad.

Detta gällde i synnerhet ungdomen. Den socialistiska ungdomsrörelsen hade varit Caballeros starkaste stöd, men efter sammanslagningen med den stalinistiska ungdomsorganisationen stod han som förlorare, trots att den senare inte haft en tiondel av socialistungdomens medlemsantal. De vanliga stalinistiska korrupsionsmetoderna – resor till Moskva, servilt insmickrande relationer med de ryska och franska ungtkommunisterna, poster i partiets centralkommitté m m – var effektiva. Strax efter sammanslagningen gick den socialistiska ungdomsrörelsens ledning med i kommunistpartiet och den ”förenade” ungdomsorganisationen kom under direkt stalinistisk kontroll. Oliktänkande avdelningar ”reorganiserades” och vänsteranhängare uteslöts såsom trotskister. Caballero kunde knappast protestera mot resultatet, eftersom han själv sett genom fingrarna med den byråkratiska sammanslagningsmetoden och den socialistiska ungdomen inte haft någon kongress för att diskutera beslutet. Under parollen att ”ena hela ungdomen” stärkte den stalinistiska ledningen sina ställningar genom att urskillningslöst rekrytera alla som kunde övertalas att ta emot ett medlemskort. På ett möte med kommunistpartiets centralkommitté rekommenderade Santiago Carrillo utan att rodna att man

skulle rekrytera ”fascistiska sympatisörer” bland ungdomen. Genom att stödja sig på efterblivna element, däribland många katoliker, lyckades stalinisterna för tillfället tysta de tusentals vänsteranhängare som fortfarande fanns kvar i ungdomsorganisationen.

Ändå fick Caballeros förluster till stalinisterna honom inte att bryta med dem. Deras rekrytering av hans anhängare fick honom bara att känna sig svagare och göra fler eftergifter.

Först när Caballero upptäckte att stalinisternas intrång var mindre allvarliga än han trott, och att det var troligare att han skulle förlora sina anhängare till vänstern än till stalinismen, kom han i allvarlig konflikt med stalinisterna. De två största sektionerna av den socialistiska ungdomsrörelsen, de i Asturien och Valencia, fördömde stalinisternas högsta ledning och vägrade acceptera poster i den ”förenade” nationella kommittén. På ett möte med delegater från UGT i Madrid vann Caballerolistan alla åtta platserna i kommunalrådet till UGT i opposition mot en stalinistisk lista. På UGT:s asturiska kongress fick Caballerogruppen 87 000 röster mot stalinisternas 12 000. Detta hände strax före regeringskrisen. Det visade att Caballero skulle kunna få en dominerande ställning inom UGT samt att han skulle få lugna ned sina egna anhängare och inte stalinisterna den närmaste tiden.

Det var framför allt en åtgärd, som Caballero inte kunde ta på sig ansvaret för: de sista stegen för att krossa arbetarkontrollen i fabriker. Vad som än hände annars, var UGT-massorna fast övertygade om en sak: de skulle aldrig ge upp fabriker. UGT:s tidning i Madrid förklarade upprepade gånger: ”Slutet på kriget måste också innebära slutet på kapitalismen”.

”För att exploatörerna av allt liv skulle upphöra att härska över produktionsmedlen, räckte det med att folket tog till vapen i kamp för nationellt oberoende. Från de största finansinrättningarna till de minsta verkstäderna är de alla i arbetarklassens händer och under dess ledning... Vilka spår finns kvar av det gamla ekonomiska systemet? Revolutionen har gjort slut på bourgeoisins och aristokratins alla privilegier.” (*Claridad*, 12 maj 1937.)

*Claridad*²⁵ var faktiskt ständigt översållad med Lenincitat. Att dessa citat nog så ofta var förintande kommentarer till Caballeros politiska uppfattningar behöver knappast dokumenteras. Citat ur *Staten och revolutionen* publicerades, medan Caballero stärkte och byggde upp den borgerliga statsapparaten, som oundvikligen skulle försöka ta tillbaka fabriker från arbetarna. Men Caballero kunde inte själv delta i dessa försök, såvida han inte var beredd att förlora stödet från UGT-massorna. Caballero var tillräckligt mycket av en arbetarpolitiker, för att inse att den stat han själv gett nytt liv var främmande för arbetarna och att den borgerligt-stalinistiska parollen ”statlig kontroll över fabriker” innebar att fabrikskommittéernas makt skulle krossas.

Vi kan sammanfatta de grundläggande skillnaderna mellan Caballero – dvs UGT-byråkratin – och det borgerligt-stalinistiska blocket så här: Caballero ville ha en borgerlig demokratisk republik (med någon slags arbetarkontroll över produktionen bredvid privategendomen) och seger över Franco. Det borgerligt-stalinistiska blocket var redo att acceptera vad helst den engelska och franska imperialismen föreslog, vilket vid tidpunkten för Caballeros fall var en stabiliserad borgerlig regim baserad på de kapitalist- och jordägarkrafter som stod bakom Franco, parlamentarism till formen, men i verkligheten bonapartism, eftersom den omöjliga kunde accepteras av massorna.

Caballeros perspektiv skilde sig inte så fundamentalt från det borgerligt-stalinistiska blockets att de inte kunde göra sällskap en bra bit på vägen. De hade gått sida vid sida i nästan åtta månader. Var den 15 maj rätt ögonblick för högern att bryta med Caballero? Borde inte det borgerligt-stalinistiska blocket ha väntat ett par månader till, medan armén och polisen

²⁵ I och med Negrínregeringens tillträde fick stalinisterna kontroll över *Claridad*. De fortsatte kalla den ”organ för UGT”, trots att nationella exekutivkommittén tog avstånd från den två gånger.

stärktes ytterligare såsom borgerliga institutioner? Skulle de inte ha dragit med sig CNT-ministrarna ännu längre ut i träsket? Riskerade de inte en omgruppering genom att tvinga ut de båda mäktiga arbetarorganisationerna ur regeringen? Avslöjade stalinisterna inte alltför tydligt sin reaktionära roll genom att bli den enda arbetarorganisationen i regeringen, förutom den sedan länge hatade Prietogruppen?

Stalinisterna överskattade troligen sin förmåga att åstadkomma stöduttalanden för den nya regeringen från tillräckligt många UGT-fackföreningar, för att kunna dölja det faktum att fackföreningarna som helhet var mot den nya regeringen. Inte ens i det byråkratiskt kontrollerade katalanska UGT lyckades stalinisterna hindra många av de viktigaste fackföreningarna från att uttrycka sitt stöd för Caballero. På andra platser lyckades stalinisterna bara få en handfull fackföreningar att ge sitt stöd åt Caballeros avskedande.

Men även om stalinisterna missräknade sig på sin förmåga att förse Negrín med en ”arbetarfront”, så hade de utan tvekan rätt i andra kalkyler. Barcelonahändelserna hade fått dem att inse att CNT-ministrarna inte längre var till någon nytta för att hålla CNT-massorna i schack; striderna den 3-8 maj hade uppenbarat klyftan mellan ledarna och massorna i CNT. CNT:s fortsatta deltagande i regeringen kunde knappast bromsa massornas motstånd. Det skulle tvärtom bara påskynda brytningen mellan ledningen och massorna. Den närmaste tiden var Oliver och Montseny mer användbara som ”lojal opposition” utanför regeringen. I oppositionsställning skulle de kunna behålla kontrollen över sina anhängare, även om deras opposition var av ett slag som inte skulle vara överdrivet besvärande för Negrínregeringen.

Vad gäller Caballeros opposition hade man redan kunnat notera dess styrka och kvalitet: hans ”revolutionära kritik” av folkfrontsregeringen från februari-juli 1936 och hans ännu radikalare uttalanden under det första krigskabinetet den 19 juli-4 september 1936. Vid båda tillfällena kanaliserade Caballero missnöjet – och gick sedan själv med i regeringen. Om oförutsägbara hinder skulle sätta regeringen i fara, så kunde det borgerligt-stalinistiska blocket alltid återvända till samma tillstånd som den 15 maj, för centristerna krävde inte mer. ”Det är omöjligt att regera utan UGT och CNT” var Caballeros och CNT-ledarnas slagord. Samtidigt kunde man utan risk förutsäga att Caballeros opposition inte skulle ta sig uttryck i ett återuppbygge av nätverket av arbetarkommittéer och deras samordning till sovjeter – och det var endast detta det borgerligt-stalinistiska blocket på allvar hade något att frukta av.

Om det nu inte innebar någon större risk att göra sig av med UGT och CNT, så erbjöd det å andra sidan omedelbara och långtgående fördelar för det borgerligt-stalinistiska blocket. Deras omedelbara behov var:

1. Total kontroll över armén. Dekreten om mobiliseringen och arméns reorganisering hade till stor del genomförts av Caballero som krigsminister. De regementen som bildats av tvångs-utskrivna soldater var uppbyggda enligt den gamla borgerliga modellen, och större delen av officerskåren bestod av gamla arméofficerare eller handplockade aspiranter från de regeringskontrollerade befälsskolorna. Varje försök från rekryternas sida att välja officers- och soldatkommittéer hade stoppats. Men arbetarmilisen, som burit den tyngsta bördan av kampen under de sex första månaderna var ännu inte helt ”omorganiserad”; massorna i milisen motsatte sig ursinnigt ett systematiskt utbyte av sina officerare, av vilka de flesta kom från deras egna led. Till och med på Madridfronten behöll CNT- och UGT-milisen, trots en delvis reorganisering, de flesta av sina gamla officerare och fortsatte trycka sina egna politiska tidningar vid fronten. På den katalanska fronten vägrade anarkistmilisen att följa dekretet som undertecknats av CNT-ministrarna. Nog så viktigt var också att Caballero efter förlusten av Malaga blev tillräckligt oroad för att arresteras general Asensio och Málagas kommandant, Villalba, för förräderi, och rensade ut många av Prietos och stalinisternas borgerliga vänner ur staberna. Den försiktighet Caballero hädanefter visade vad gäller arméns

reorganisering var ett allvarligt hinder för Prietos och stalinisternas planer. För en hänsynslös reorganisering av milisen till borgerliga regementen, under befäl av borgerliga officerare tillsatta enligt de gamla militära reglerna, och för en utrensning av de radikala arméledare som julidagarna skapat, var det nödvändigt att helt ta över kontrollen av armén från Caballero.

2. Krigsministeriet var den mest fördelaktiga utgångspunkten för att börja frånta arbetarna kontrollen över fabrikerna. Under täckmantel av krigets krav kunde ministeriet gå in och bryta arbetarnas grepp över de mest strategiska industrierna: järnvägen och övrig transport, gruv-, metall-, textil-, kol- och oljeindustrin. Stalinisterna började förbereda sig för detta redan i april genom en våldsamt kampanj mot krigsindustrin.. Oturligt nog för stalinisterna hade de emellertid organiserat kampanjen vid en tidpunkt då stämningen ännu inte var mogen för en pogrom (en ofta återkommande svaghet i kampanjer som lydigt genomförs på order av Kominternrepresentanter från Moskva). Deras anklagelser tillbakavisades i gemensamma uttalanden från CNT- och UGT-organisationerna i de berörda katalanska fabrikerna. Som vi redan sett, förnekades de till och med av premiärminister Tarradellas, som i sin egenskap av finansminister betalade ut medlen från statskassan i Valencia till fabrikerna. Det var alltså uppenbart att denna kampanj inte kunde drivas till ett framgångsrikt slut utifrån. Det borgerligt-stalinistiska blocket behövde krigsministeriet som stöd för sina angrepp mot arbetarnas kontroll av fabrikerna.

3. I Caballeros kabinett stod en medlem av Caballerogruppen, Ángel Galarza, i spetsen för inrikesministeriet, som kontrollerade de två största polisstyrkorna (stormgardet och det nationella republikanska gardet) och pressen. De revolutionära arbetarna hade goda skäl att fördöma hans politik. Framför allt hade Caballero och Galarza godkänt det dekret, som förbjöd polisen att ansluta sig till politiska och fackliga organisationer; och att sätta polisen i karantän mot arbetarrörelsen kan bara betyda att man sätter upp dem mot arbetarrörelsen. Inte desto mindre insåg Caballerogruppen att undertryckandet av CNT skulle utgöra ett ödesdigert slag mot Caballeros bas. UGT och Caballero behövde CNT som motvikt till det borgerligt-stalinistiska blocket. Galarza skickade femtusent män till Barcelona, men vägrade uppfylla Prietos och stalinisternas krav på en fullständig likvidering av POUM och repressalier mot FAI-CNT. Även här hade Caballerogruppen byggt upp instrumenten för att slå ned arbetarklassen, men ryggade tillbaka inför de yttersta konsekvenserna. När Caballero och Galarza under Barcelonastriderna väl fått Generalidad att överlåta kontrollen av den allmänna ordningen i Katalonien på centralregeringen, var stunden kommen för stalinisterna att kasta ut Galarza och ta över kontrollen av polisen och pressen i Katalonien och på andra håll.

4. Prietos och stalinisternas program för en försoning med den katolska kyrkan – som mellanstation på vägen till en försoning med Franco – stötte på motstånd från Caballero. Kyrkan som varit monarkins ryggrad och det främsta stödet för *bienio negro*. Lerroux'-Gil Robles' två svarta år, hade också varit en fästning för den fascistiska revolten. Att vara medlem av en arbetarorganisation har i Spanien alltid varit detsamma som att vara mot kyrkan, ty den officiella katekesen har alltid hävdats att det är en dödssynd att "rösta liberalt". Massorna hade spontant framvingat stängningen av alla katolska kyrkor i juli. Man kunde knappast föreslå en mer impopulär åtgärd än att låta den kyrkliga apparaten verka fritt igen – och det mitt uppe i inbördeskriget! Dessutom var det direkt farligt för den antifascistiska rörelsen; ty med Vatikanen på Francoregimens sida, skulle den oundvikligen utnyttja kyrkan för att hjälpa Franco. Ändå var det just detta som den baskiska regeringen och dess allierade, Prieto och stalinisterna, föreslog. Caballero hade gjort mycket för att ställa sig in hos de engelska och franska imperialisterna, men att låta kyrkan verka fritt mitt uppe i inbördeskriget, det var väl magstarkt för honom.

Dessa orsaker till konflikten mellan Caballero och det reaktionära blocket framgår klart av de krav som de olika partierna förde fram den 16 maj, under president Azañas sedvanliga besök, för att göra honom bekant med de olika gruppernas inställning till regeringskrisen.²⁶

Manuel Cordero, Prietosocialisternas talesman, förklarade fromt att hans organisation stod för en regering som omfattade alla meningsriktningar – men ”jag har särskilt starkt betonat nödvändigheten av en genomgripande förändring av inrikesministeriets politik”.

I den katalanska Esquerrans namn förklarade Pedro Corominas: ”Vilken lösningen än blir, är det nödvändigt att stärka regeringen och göra sig av med svårigheter av personligt ursprung, genom intimare och tätare kontakter med Republikens Cortes.” Med andra ord: regeringspolitiken skulle dikteras av resterna av ett cortes valt i februari 1936, enligt en valöverenskommelse som gav de borgerliga partierna överväldigande majoritet i Cortes!

Manuel Irujo uttryckte sig ganska tydligt å de baskiska kapitalisternas vägnar:

”Jag har rätt Hans Excellens att bilda en nationell samlingsregering ledd av en socialistisk minister som har republikanernas förtroende. Eftersom Caballero... har förlorat folkfrontsgruppernas politiska förtroende, vore det enligt vår åsikt lämpligt att bilda en regering under Negrín, Prieto eller Besteiro, med medverkan av alla politiska och fackliga organisationer som accepterar den föreslagna grundvalen.

För närvarande känner jag mig nödsakad att föra fram två specifika krav. Det första gäller nödvändigheten att ta itu med återupprättandet av den konstitutionella åsikts- och religionsfriheten, med de garantier och begränsningar som dikteras av krigets och den allmänna ordningens krav.

Det andra kravet gäller Katalonien. De katalanska republikanerna skulle ha föredragit att republikens regering ingripit tidigare OCH effektivare, när den tog över kontrollen av den allmänna ordningen till Generalidads stöd. Dessutom anser jag att det är regeringens ofrånkomliga plikt, nu när den genomför dessa uppgifter, att grundligt undanröja de problem som stör Kataloniens liv och med fast hand göra slut på orsakerna till oordningen och upproret, även om de är av tillfällig eller lokal art...”

Det var denne Irujo som Prieto-stalinist-blocket inom kort anförtrodde ... justitieministeriet.

För vänsterrepublikanernas räkning – Azañas eget parti – krävde Salvador Quemades att nästa regering ”måste ha en beslutsam politik för den allmänna ordningen och återuppbygget av ekonomin, och att befälet över armén, marinen och flyget måste samlas i en enda hand”. Prieto var redan marin- och flygminister. Kravet innebar att han dessutom skulle få kontroll över armén (vilket han också fick).

Stalinisterna krävde:

- a) Rådspresidenten (premiärministern) skall uteslutande syssla med presidentskapets angelägenheter. Krigsministeriet leds separat av en annan minister.
- b) Galarza avlägsnas ur det nya kabinettet på grund av ”sin uppvisade svaghet vad gäller frågor rörande den allmänna ordningen”.
- c) Krigs- och inrikesministrarna ”bör vara personer som åtnjuter stöd av alla partier och organisationer i regeringen”. Vilket innebar att dessa nyckelposter, som var så viktiga för deras vidare planer, skulle övergå till blocket mellan baskerna, Prieto och stalinisterna.

CNT förklarade att man inte skulle stödja en regering som inte leddes av Caballero som premiär- och inrikesminister. UGT gjorde ett liknande uttalande. President Azaña visste att korten redan var lagda och utsåg Caballero att bilda en ny regering med alla grupper representerade. Som sann centrist började Caballero såga av den gren han själv satt på. Han hade redan försvagat sin viktigaste bundsförvant, CNT, genom sitt uppträdande under Barcelona-

²⁶ Partiernas uttalanden finns publicerade i pressen.

händelserna. Nu erbjöd han sig att minska CNT:s representation från fyra till två ministerposter, justitie- och hälsovårdsministerposterna. Prietogruppen erbjöd han två poster, men dessa skulle kombinera de tidigare finans-, jordbruks-, industri- och handelsministerierna. Undervisnings- och arbetsministerposterna skulle stalinisterna ha. Bourgeoisin, som i den tidigare ministären inte haft annat än ministrar utan portfölj, skulle få ta hand om offentliga arbeten och propaganda (vänsterrepublikanerna), kommunikations- och handelssjöfartsministeriet (republikanska unionen) och Esquerran och de baskiska nationalisterna skulle få ministrar utan portfölj. Caballeros förslag till ny regering stod alltså avgjort till höger om den tidigare. Hans försonlighet gentemot högern kunde av massorna bara tolkas som att högerens omedgörlighet var ett tecken på överlägsen styrka, och detta banade väg för högerens riskfria maktövertagande.

Stalinisterna förkastade Caballeros kompromiss och vägrade delta i hans regering annat än på de villkor som de slagit fast tidigare. Prietogruppen förklarade genast att den inte skulle delta, om inte stalinisterna gjorde det. De borgerliga partierna stämde in i kören. Caballero kunde nu antingen bilda en UGT-CNT-regering eller överlämna regeringen till det borgerligt-stalinistiska blocket.

Under regeringskrisen följde Caballero den borgerliga politikens traditionella spelregler, dvs han höll massorna helt ovetande om utvecklingen och gjorde inga försök att mobilisera arbetarna mot högern. Detta gällde också CNT. Senare blev det känt att Caballero, samma dag som kabinettet kollapsade, hade försäkrat CNT att han var beredd att, om nödvändigt, låta UGT och CNT ta makten. Efter några få timmar drog han sig emellertid ur, med anledning av opposition inom UGT. ”Under regeringskrisen spelade UGT ett dubbelspel”, sade ett FAI-manifest senare: ”Det borgerliga och kommunistiska inflytandet är så starkt inom denna organisation att dess revolutionära del, dvs den som är villig att samarbeta med oss, förlamades... Det innebär inte bara en seger för det borgerligt-kommunistiska blocket utan också för Frankrike, England och Ryssland som uppnått vad de strävade efter.” Med andra ord förlitade anarkisterna sig på Caballero, han pekade på oppositionen, och högerregeringen kom till makten under den allmänna förlamning av massorna som framkallats av deras ledare.

Det är i och för sig möjligt att Caballero framkastat tanken på en UGT-CNT-regering under något av sina många sammanträden med Azaña under krisdagarna – och fått nej till svar. För Azaña hade konstitutionell makt att förkasta regeringar som inte passade honom. 1931 års konstitution gav presidenten verkligt bonapartistisk makt. Azaña hade själv fått smaka på denna som premiärminister, när president Zamora 1933 kastade ut hans kabinett, trots att det fortfarande hade majoritet i Cortes, för att ge plats åt Lerroux’ halvfascistiska regering. Denna bonapartistiska makt hade inte sopats bort den 19 juli. Azaña hade stillsamt dragit sig tillbaka till ett lantställe i Katalonien, och hållit sig lugn större delen av Caballeros regeringstid. När medlemmar av Caballerogruppen förebråddes för att de inte tagit tillfället i akt och avskaffat presidentskapet, svarade de högdraget att konstitutionen och presidentskapet inte längre existerade, att det var ren formalism att påstå att det gjorde det, och att det å andra sidan var mycket bra att visa upp en konstitutionell fasad för att få utländsk hjälp... Men nu var Azaña här, en livs levande president, som nedlåtande tog emot de olika partiernas talesmän och rapporter från Caballero om hans framsteg i regeringsbildandet, medan Azañas eget parti, vänsterrepublikanerna, befann sig i det borgerligt-stalinistiska blocket... Hur som helst besparade Caballero sitt block obehaget av en offentlig konflikt angående presidentens rättigheter. Han informerade Azaña om att han inte lyckats bilda regering, och Azaña utsåg genast Negrín att bilda en regering med bourgeoisin, Prietogruppen och stalinisterna.

12. "El gobierno de la victoria"

La Pasionaria döpte det nya kabinettet till "segerregeringen". "Vi har bestämt oss", sade hon, "att vinna kriget snabbt, även om segern kostar oss ett gräl med våra käraste kamrater." Stalinisterna inledde en världsomfattande kampanj för att bevisa att Caballero försenat segern och att den skulle komma nu.

Berättelsen om Negrinregeringen visade sig emellertid inte bli en berättelse om militära segrar och inte ens om allvarliga försök. Den blev i stället en krönika över hänsynslöst förtryck av arbetarna och bönderna. Den reaktionära linjen dikterades för regeringen av Englands och Frankrikes härskare, som den vände sig till för att få hjälp. Quai d'Orsays språkrör, *Le Temps*, pekade på regeringskrisens verkliga betydelse:

"Den republikanska regeringen har nått fram till en punkt där den måste bestämma sig. Den kan inte längre stanna kvar i det tillstånd av ovisshet, som den hittills levt i. Den måste välja mellan demokrati och proletär diktatur, mellan ordning och anarki." (17 maj.)

Dagen därpå bildades Negrinregeringen. *Le Temps* uttalade sitt bifall, men pekade myndigt ut vägen som den nya regimen beslutsamt måste slå in på:

"Det är för tidigt att dra slutsatsen att inriktningen i Valencia nu är mot en moderat regering, som är besluten att till sist frigöra sig från anarkosyndikalisternas kontroll. Men det är ett försök som måste göras förr eller senare, oavsett hur mycket motstånd extremisterna än gör."

I sanning klara direktiv!

En hängiven beundrare av den reaktionära linjen, *New York Times*' korrespondent, Matthews, skrev att regeringen:

"...ämnar upprätthålla den inre ordningen med järnhand... Genom att göra det hoppas regeringen vinna sympati från de båda demokratier som betyder mest för Spanien – Storbritannien och Frankrike – och behålla stödet från den nation som varit till störst hjälp – Ryssland. Regeringens viktigaste problem nu är att pacificera eller krossa den anarkistiska oppositionen." (19 maj 1937.)

"Kort sagt, regeringen släppte loss en total repression utan hänsyn till krigstillståndet eller till behovet av att hålla uppe stridsmoralen", som det formulerades i ett uttalande från FAI av den 6 juli. "Anarkister elimineras, som en aktiv faktor. Om Caballerosocialisterna håller fast vid sin nuvarande taktik, kan de komma att olagligförklaras inom tre månader", skrev stalinisten Louis Fischer. (*The Nation*, 17 juli.)

I Caballeros regering hade García Oliver, den "tvättäkta anarkisten", arbetat hårt för att utforma demokratiska domstolar och juridiska dekret, medan kontrarevolutionen avancerade bakom hans rygg. Generalidad hade använt Nin för samma ändamål under revolutionens första månader. Nu utnämnde regeringen den baskiske kapitalisten och gudfruktige katoliken, Manuel Irujo, till justitieminister. Att man kunde sätta en sådan man på denna post betydde att tiden för låtsaslekar var förbi. 1931 röstade Irujo mot den republikanska konstitutionen på grund av dess radikalism och ateism. Var han då inte rätt man för posten som justitieminister nu?

Irujos första åtgärd var att avskaffa folkdomstolarna, som bildats efter den 19 juli 1936 och bestod av en domare som ordförande och femton ledamöter utsedda av de olika antifascistiska organisationerna. FAI:s medlemmar utestängdes nu från domstolarna – genom ett dekret som fastslog att bara organisationer som var legala den 16 februari 1936 kunde delta. FAI hade naturligtvis olagligförklarats under de två svarta åren! De flesta domare som satt som ordförande i folkdomstolarna var vänsterinriktade advokater. Roca, ministeriets förre undersekreterare, berättade hur justitieministern i september 1936 sammankallade ett möte med de gamla domarna och ämbetsmännen, där han bad om frivilliga till att sätta upp folkdomstolar

ute i provinserna. Inte en enda anmälde sig. De visste att fascisterna måste fällas. Nu rensade man ut vänsteradvokaterna från domstolarna och ersatte dem med de tidigare så motsträviga domarna, för nu skulle de inte längre spåra upp fascister utan förfölja arbetare. Irujos ministerium gav ut dagliga bulletiner med förteckningar över frigivna fascister och reaktionärer.

Klagomålen över detta ignorerades fullständigt i flera månader. Inte förrän hans parti hade förrått Bilbao och Santander anklagade *Frente Roja* (30 augusti) Irujo för att ”skydda fascister”. ”Det är outhärdligt och fantastiskt att man, samtidigt som fascisterna erövrar Santander, i Valencia publicerar de skamliga listorna över fascister och reaktionärer som frikänts och frigivits.” Men detta var bara avsett för protokollet. De stalinistiska ministrarna satt fortfarande kvar i regeringen tillsammans med Irujo.

Den 23 juni utfärdade regeringen ett dekret om specialdomstolar för upprorshandlingar. Som ”upprorshandlingar” räknade man: ”att ge militär, diplomatisk, sanitär, ekonomisk, industriell eller kommersiell information till främmande makt, beväpnad organisation eller enskild person”, samt alla brott som ”tenderar att försämra den allmänna moralen eller den militära disciplinen”. Domarna skulle utnämnas av justitie- och försvarsministerierna. Förhandlingar kunde hållas bakom lyckta dörrar och vilken tredje part som helst kunde uteslutas. Dekretet avslutades:

”Försök till eller misslyckade brott, konspirationer och planer, liksom medhjälp till att skydda personer som faller under detta dekret, kan straffas på samma sätt som om brotten verkligen begåtts. Var och en som gjort sig skyldig till sådana brott och avslöjar dem för myndigheterna skall slippa varje form av straff. Dödsdomar kan utdömas utan kabinettets formella kännedom.”

Bekännelseklausulen, bestraffningen för brott som aldrig begåtts, de hemliga rättegångarna, allt detta var direkt översatt från Stalins lagar. Den suddiga definitionen av upprorshandlingar gjorde varje uttalande, skriven eller bara antydd åsikt, som kunde tolkas som kritik av regeringen till förräderi. Dekretet kunde tillämpas på varje arbetare som agiterade för bättre villkor, på strejkande, på all kritik av regeringen i tidningarna, på nästan varje uttalande, handling eller inställning, som uttryckte något annat än ödmjukt knäfall för regeringen. Det var inte bara unikt för en demokrati, det var till och med skamlösare än Hitlers och Mussolinis juridiska metoder.

Den 29 juli meddelade justitieministeriet att man med stöd av detta dekret förberedde rättegångar mot tio medlemmar av POUM:s exekutivkommitté Dessa män hade arresterats den 16-17 juli – innan det nya dekretet kom till. Det innebar att dekretet, som kronan på verket, var en *ex post facto*-lag, som bestraffade brott som påstods ha begåtts innan lagen antogs! Därmed tog man uttryckligen avstånd från den moderna tidens mest obestridda juridiska princip.

Irujo var också upphovsman till ett annat dekret, som antogs och utfärdades av regeringen den 12 augusti, där det heter:

”Var och en som kritiserar en person eller grupp av personer såsom fascist, förrädare eller antirevolutionär, utan skäl eller utan tillräcklig underbyggnad, eller utan att domstolen har avkunnat dom (över den anklagade)... var och en som kritiserar en medborgare för att han är präst eller utdelar sakramentet... förorsakar en onödig och splittrande störning av den allmänna ordningen om han inte rent av begår ett ohjälpligt brott värt bestraffning.”

Detta dekret olagligförklarade inte bara skarp ideologisk kritik av vem det vara månade i regeringsblocket, utan gjorde också slut på arbetarnas jakt på fascister. Det gjorde också slut på alla former av övervakning av det katolska prästerskapet – just när Vatikanen öppet gett Franco sitt fulla stöd. Fördömanden ”utan att domstolen har avkunnat dom” gällde i praktiken

bara kritik från vänster. Stalinisterna fortsatte naturligtvis att kalla POUM för fascister, trots att frågan inte avgjorts av någon domstol.

Presscensuren fungerade enligt ett system som inte bara undertryckte fri kritik, utan också gjorde det nödvändigt att själva ingreppen doldes för folket. Den 7 augusti fick t ex *Solidaridad Obrera* fem dagars utgivningsförbud för olydnad mot censorn. Det verkliga lydnadsbrottet var – enligt Gomez, huvudombudet för allmän ordning i Barcelona, som utfärdat ordern – ”att de inte skulle publicera vita luckor”. Det vill säga: de strykningar censorn gjorde från de redan satta sidorna måste döljas för massorna genom att annat material sattes in! Som en tyst protest hade CNT-pressen lämnat bortcensurerat utrymme blankt.

Den 14 augusti utfärdade regeringen ett dekret som förbjöd all presskritik av sovjet-regeringen:

”Med upprepningar som låter en urskilja en medveten plan att förolämpa en utomordentligt vänligt sinnad nation, för att därmed skapa svårigheter för regeringen, har vissa tidningar behandlat Sovjetunionen på ett opassande sätt... Detta helt förkastliga lättsinne bör inte tillåtas av censorn-rådet... Tidningar som bryter mot detta kommer att få utgivningsförbud på obestämd tid, även om censorn förbigått brotten; i sådana fall skall den censor som läst korrekturen anhållas inför specialdomstolen för sabotagebrott.”

Censurens dekret behandlade inte längre radion. Ty den 18 juni hade polisavdelningar kommit och stängt alla radiostationer som tillhörde fackföreningarna och de politiska partierna. Hädanefter monopoliserade regeringen radiosändningarna.

Ett av presscensurens märkligaste ingripanden kom när blocket mellan stalinisterna och Prieto splittrade UGT den 1 oktober, genom att låta ett stympat möte med några få fackföreningar förklara den Caballeroleda exekutivkommittén avsatt. Medan den nya ”exekutivkommittén” fritt publicerade en ström av skymfande uttalanden, förvandlades uttalandena från Caballeros exekutivkommitté till oigenkännlighet, liksom rubrikerna i CNT-pressen som beskrev Caballerokommittén som den riktiga exekutivkommittén. Formella protester i CNT-pressen mot regeringens ställningstagande i en inomfacklig konflikt var fruktlösa.

Trots fruktansvärda exempel – från nästan varje stad som erövrades av fascisterna – på hur mängder av storm- och civilgardister gick över till fascisterna under belägringen, inledde inrikesministeriet utrensningar inom polisen, inte av de gamla elementen, utan av arbetare som skickats in av sina organisationer efter den 19 juli. Man fattade beslut om examensprov för alla som inträtt i tjänst under det senaste året. Säkerhetsråden, som bildats av anti-fascisterna inom polisen för att rensa ut fascistiska element, upplöstes. Som kronan på verket beordrade polisens generaldirektör, stalinisten Gabriel Morón, polismännen att inte ange misstänkta fascister inom polisen, med risk för avsked. (CNT, 1 september.)

Den ekonomiska kontrarevolutionen påskyndades nu, sedan den hållits tillbaka i väntan på de politiska förutsättningarnas mognad. Jordbrukets väg hade pekats ut av det allra första dekretet den 7 oktober 1936, vilket bara konfiskerade fascisternas egendomar, utan att röra systemet med privat äganderätt till jord, inklusive rätten att äga stora gods och utnyttja lönearbete.

Trots dekretet blev emellertid det kollektiviserade jordbruket mycket spritt under revolutionens första månader. UGT var till att börja med fientligt sinnat mot kollektiven, och det ändrade inte inställningen förrän rörelsen fått djupa rötter i UGT:s egna led. Flera faktorer förklarar det kollektiviserade jordbrukets snabba utveckling. Till skillnad från den gamla ryska musjiken hade de spanska bönderna och lantarbetarna byggt upp fackföreningar i årtionden och lämnat avsevärda bidrag till CNT-FAI:s, UGT:s, POUM:s och socialistpartiets medlemsantal. Detta politiska fenomen orsakades delvis av det ekonomiska faktum att

jordfördelningen var ännu ojämnare i Spanien än i Ryssland, och nästan hela den spanska bondeklassen var helt eller delvis beroende av lönearbete på storgods. Även hos de som ägde lite jord försvagades därför bondens traditionella känsla för den egna lilla jordplätten. Det kollektiva arbetets styrka härstammade också från det nästan genomgående behovet av gemensamt arbete för att få vatten till den torra jorden. Till dessa faktorer kom den entusiastiska hjälp kollektiven fick från många fabriker som gav dem utrustning och pengar, från arbetarnas provianteringskommittéer och de kooperativa marknaderna som köpte kollektivens produkter till rättvisa priser samt det vänskapliga samarbetet med de kollektiviserade järnvägarna och lastbilarna som förde produkten till städerna. En annan viktig faktor var att bonden insåg att han inte längre stod ensam. ”Om en skörd någonstans går förlorad eller minskar kraftigt på grund av långvarig torka eller något liknande”, skrev ledaren för CNT:s jordbruksfederation i Kastilien, som talade för 230 kollektiv, ”så behöver våra bönder inte bekymra sig. De behöver inte oro sig för svält, för kollektiven på andra orter och i andra regioner betraktar det som sin plikt att hjälpa dem.” Det var alltså många faktorer som samverkade och uppmuntrade kollektivjordbrukets snabba utveckling.

Men när stalinisten Uribe övertog jordbruksministeriet, först i Caballeros regering och sedan i Negríns, sattes regeringens hela kraft in mot kollektiven. ”Våra kollektiv fick inte någon form av officiell hjälp. Om de överhuvudtaget fick något, så var det tvärtom svårigheter och smädelse från jordbruksministern och flertalet institutioner som är beroende av denna minister”, rapporterade CNT:s jordbruksfederation i Kastilien (*Tierra y Libertad*, 17 juli). Ricardo Zabalza, ledaren för UGT:s nationella bonde- och lantarbetarfederation, förklarade:

”Gårdagens reaktionärer, de stora jordägarnas gamla agenter, får allt slags bistånd från regeringen, medan vi inte får minsta lilla smula eller till och med kastas ut från våra små gårdar...

”De vill utnyttja det faktum att våra bästa kamrater just nu kämpar på fronterna. Dessa kamrater kommer att gråta av raseri, när de på permission från fronten upptäcker att deras ansträngningar och offer var förgäves, att de endast ledde till de gamla fiendernas seger, vilka nu prålar med medlemskort i en proletär organisation (kommunistpartiet).”

De stora jordägarnas agenter, de hatade *caciquerna* – uppsyningsmän och byledare – utgjorde tidigare ryggraden i Gil Robles’ och jordägarnas politiska maskineri. Nu återfanns de i kommunistpartiets led. Till och med en så framträdande ledare i Gil Robles’ maskineri som CEDA:s sekreterare i Valencia hade överlevt revolutionen ... och gått med i kommunistpartiet.

Uribe försvarade angreppen mot kollektiven, genom att påstå att motspänstiga bönder tvingades in i dem. Man behöver knappast påpeka ironin i att en stalinist klagar på tvångskollektivisering, efter de fruktansvärda massakrerna och tvångsförflyttningarna under ”likvideringen” av de ryska kulakerna! Uribe skulle otvivelaktigen ha lagt fram bevis på den här punkten, om han kunnat hitta några. Men bevisen kom aldrig. Både stora bonde- och lantarbetarfederationer, som var anslutna till CNT och UGT, motsatte sig tvångskollektivisering, stödde frivilliga kollektiv och fördömde stalinisterna som anhängare av *caciquerna* och reaktionära storbönder. I juni skickade socialisternas *Adelante* ut ett frågeformulär till de olika provinsavdelningarna i UGT:s bondeorganisation: dessa försvarade nästan enhälligt kollektiven, och samtliga rapporterade att den huvudsakliga oppositionen mot kollektiven kom från kommunistpartiet, som för detta ändamål rekryterade *caciquer* och använde sig av regeringsinstitutioner. Alla förklarade att dekretet av den 7 oktober skapade en ny bourgeoisie. I en protestskrivelse till Uribe beskrev Ricardo Zabalza stalinisternas enkla men effektiva system för att angripa kollektiven: gamla *caciquer*, kulaker och jordägare rekryterades och organiserades av stalinisterna. De krävde sedan att det lokala kollektivet skulle upplösas och gjorde anspråk på dess jord, redskap och spannmålsförråd. Alla sådana kontroverser slutade med att Urbes representanter ”medlade”, vilket ofelbart avgjorde frågan till reaktionärernas

fördel och genomdrev ”uppgörelser” varigenom kollektiven gradvis berövades sin utrustning och jord. När regeringsagenterna ombads förklara sitt underliga beteende, fortsätter Zabalza, förklarade de att de handlade på uttrycklig order av sin överordnade: Uribe. Det var då inte förvånande att UGT:s bondefederation i Levanteprovinsen fördömde Uribe som ”folkets fiende nummer ett”. Irujos skyddslingar, de frigivna f d fascisterna fick automatiskt genom själva frigivningen rätt att kräva tillbaka sin jord. När någon av dem återvände som godsägare, gjorde bönderna ursinnigt motstånd – och stormgardisterna släpptes lös på dem.

Också i städerna och industrin började regeringen förstöra alla spår av socialiseringen. ”Det är utan tvekan sant att ekonomin skulle hå förlamats totalt, om arbetarna inte tagit över kontrollen av industrin dagen efter upproret”, skrev stalinisten Joseph Lash, ”men de utvecklade systemen för arbetarkontroll över industrin har inte fungerat särskilt bra.” (*New Masses*, 19 oktober.) Detta är en halvsanning, men hela sanningen pekar inte bakåt mot de gamla ägarna utan framåt mot arbetarstaten. Planering i nationell skala är naturligtvis omöjlig enbart via fabriks- och fackföreningsapparaten. Vad som krävs är en centraliserad apparat, dvs en stat. Hade CNT förstått detta och tagit initiativ till val av milis-, bonde- och fabrikskommittéer, sammanslutna i ett nationellt råd som tillsatt regeringen – då hade vi haft en *arbetarstat*, som gett fritt spelrum åt arbetarkommittéerna och ändå skapat den nödvändiga centraliseringen.

I stället utkämpade de anarkistiska ledarna ett hopplöst slag, när de diskuterade exakt hur stor statens auktoritet skulle vara. T ex Peiró, f d industriminister: ”Jag var beredd att nationalisera den elektriska industrin på det enda sätt mina principer medger – att lämna förvaltningen och ledningen i fackföreningarnas och inte statens händer. Staten har bara rätt att handla som bokförare och inspektör.” Formellt riktigt: Lenin sade att socialismen var enkel bokföring. Men bara en arbetarstat skulle ärligt acceptera funktionen som bokförare och inspektör, medan den existerande spanska staten, en borgerlig stat, *måste* bekämpa socialiseringen. Inte heller här gjorde anarkisterna någon skillnad mellan en arbetarstat och en borgerlig stat. De kapitulerade för borgarstaten i stället för att kämpa för en arbetarstat.

Via försvarsministeriet övertogs fabriker en efter en. Den 28 augusti gav ett dekret regeringen rätt att ingripa i eller överta alla gruvor och metallfabriker. Regeringen slog uttryckligen fast att arbetarkontrollen skulle begränsas till att gälla bevakningen av arbetsförhållandena och stimulansen av produktionen. Fabriker som gjorde motstånd stod plötsligt utan krediter. Andra, som levererat varor till regeringen, blev utan betalning tills regeringens vilja accepterats. I många utlandsägda fabriker hade arbetarna redan frångåtits varje form av bestämmanderätt. Försvarsministeriets inköpsdepartement tillkännagav att det från och med ett givet datum bara skulle ingå köpeavtal med företag, som arbetade ”under sina gamla ägare” eller ”under motsvarande ledning kontrollerad av finans- och ekonomiministeriet”. (*Solidaridad Obrera*, 7 oktober.)

Nästa åtgärd, en åtgärd som stalinisterna propagerat för i flera månader, blev militariseringen av alla industrier som var nödvändiga för kriget – transportväsendet, gruvinindustrin, metall- och ammunitionsfabriker, m m. Denna kasernregim påminner om Gil Robles’ tid, då ammunitionsarbetarna också militariserades – strejker och medlemsskap i fackföreningar förbjöds. Militariseringsdekretet fick en lite snyggare fasad, genom att det kallades ”militariserings- och nationaliseringsdekret”. Men militarisering av fabriker som redan behärskades av arbetarna, sammankopplat med regeringens fullständiga kompensation till de tidigare ägarna, gör helt enkelt slut på arbetarkontrollen och öppnar dörren för fabriker återlämnande till de tidigare ägarna.

Cortes’ sedan länge uppskjutna session öppnades den 1 oktober. Den symboliserade på ett passande sätt denna regering. Negrín höll ett långt och torrt tal, vilket emellertid var

anmärkningsvärt pga ett långt avsnitt som förklarade att ”man måste förbereda freden medan kriget var som hårdast”. (Den förvirrade CNT-pressen fick inte analysera innebörden av detta prat om fred.) Caballero framträdde inte, och som skäl angavs att han var fullt upptagen av krisen inom UGT. Hans anhängare satt tysta medan Gonzáles Peña, på de socialistiska delegaternas vägnar, uttalade sitt reservationslösa stöd till regeringen, vilket naturligtvis också stalinisterna gjorde. Angel Pestaña, f d CNT-ledare, och just återupptagen i organisationen, lovade regeringen villkorslöst stöd från sitt syndikalistparti. Hans anförande avbröts emellertid två gånger av Barrio, som var talman. Första gången när han försökte klaga på de skrämselfmetoder stalinisterna använt sig av för att lägga under sig armén; och andra gången när han kritiserade underlåtenheten att rensa ut fascister och spioner på hemmafronten. Inte en antydning om stämningen bland massorna nådde in i kammaren.

Framför allt symboliserades regeringen av sina nyvunna vänner – reaktionära deputerade – som nu visade sig i Spanien för första gången sedan juli 1936.

Miguel Maura fanns där! Ledaren för den yttersta högerens republikaner, inrikesminister i den första republikanska regeringen, fackföreningarnas oförsonliga fiende, den förste ministern i republiken som återinförde den avskydda rätten att skjuta politiska fångar under ”flyktförsök”. Maura hade flytt från landet i juli. Hans bror, monarkisten Honorio, hade skjutits av arbetarna; resten av hans familj hade gått över till Franco. I exilen hade Maura inte tagit kontakt med de spanska ambassaderna.

Portela Valladares fanns där! Lerroux’ generalguvernör i Katalonien efter avskaffandet av den katalanska självständigheten i oktober 1934, och *bienio negros* sista premiärminister precis före valen i februari 1936. Han hade flytt från Spanien i juli. Vad han gjort under tiden var inte känt. Nu reste han sig upp i cortes: ”Det här parlamentet är republikens *raison d’être*; det ger republiken dess existensberättigande. Min första plikt inför er, inför Spanien och inför världen, är att garantera er makts legitimitet ... i dag känner jag stor och djuptillfredsställelse över att tillsammans med er ha bidragit till att vi nu ser vårt Spanien i inledningen till en viktig och djupgående återuppbyggnadsperiod.” Vid sammanträdets slut omfamnade han och Negrín varandra. Inför pressen lovprisade Valladares ”den stämning som enligt hans iakttagelser rådde i Spanien”. Han reste tillbaka till Paris, medan den stalinistiska pressen statistiskt bevisade att Valladares’ och Mauras närvaro, som visade på centerns stöd till regimen, gav regeringen statistisk majoritet i väljarkåren.²⁷

Den stalinistiska pressens lovord fick ett abrupt slut, när fascisttidningen *Diario Vasco* den 8 oktober 1937 tryckte upp ett brev från Valladares till Franco, daterat den 8 oktober 1936, där han erbjöd den ”nationella rörelsen” sina tjänster.

Stalinisternas välkomnande av Valladares och Maura förbereddes när Pasionaria i Cortes kortfattat omnämnde den icke önskvärda närvaron av en annan reaktionär, en oansenlig figur, medlem av Lerroux’ härskande parti under de två svarta åren. Delegaten, Guerra del Rio, fick ordet för att svara. Innebörden av hans svar var att om regeringen vilade på Cortes, så var hans plats här. La Pasionaria tystnade. CNT:s attacker mot Valladares och Maura ströks av censorn.

Var det för det här massorna hade offrat sina liv?

Men historien om regeringens erövring av Katalonien och Aragonien återstår att berätta.

²⁷ Enligt detta antimarxistiska kriterium kunde också fascisterna hävda att rösterna på höger, plus de centerdelegerade som nu stod på deras sida, utgjorde folkets majoritet. Bägge sidornas anspråk baserades naturligtvis på siffrorna från februarivalen 1936. Det marxistiska kriteriet är att en revolution får sitt berättigande av att det revolutionära avantgardet representerar en majoritet av *arbetarklassen*, stödd på bönderna. Enligt stalinisternas nuvarande kriterium skulle man kunna döma ut den ryska revolutionen!

13. Erövringen av Katalonien

Den 5 maj upphörde Kataloniens självständighet att existera. Centralregeringen tog över ministerierna för allmän ordning och försvar i Katalonien. I ett radiotal hade Caballeros delegat i Barcelona sagt: ”Från och med detta ögonblick står alla styrkor under centralregeringens befäl... Dessa styrkor betraktar inte någon fackförening eller antifascistisk organisation som sin fiende. Det finns ingen annan fiende än fascisterna.” Men en vecka senare överlämnade han ministerierna för försvar och allmän ordning till Negríns och Stalins representanter. Pogromen började på allvar. POUM gick under nästan utan ett knyst. PSUC inledde en vedervärdig kampanj mot POUM, en kampanj vars språk, slagord, m m, var identiska med sovjetbyråkratins häxjakt inför Moskvarättegångarna. ”Trotskisterna i POUM organiserade det senaste upproret på den tyska och italienska hemliga polisens befallning.” POUM:s svar till PSUC blev att stämma de stalinistiska redaktörerna för ärekränkning inför en domstol full av borgerliga och stalinistiska domare och ämbetsmän!

Den 28 maj förbjöds *La Batalla* definitivt och POUM:s radiostation ockuperades. Durrutis vänners högkvarter ockuperades och organisationen olagligförklarades. Samtidigt underkastades anarkisternas officiella press en stenhård politisk censur. Likväl kunde POUM och CNT inte ena sig i en massiv protest. ”Vi formulerar ingen protest. Vi offentliggör bara fakta”, skrev *Solidaridad Obrera* den 29 maj. Organet för POUM:s ungdomsrörelse, *Juventud Comunista* (3 juni), skrev stolt: ”Detta är utbrott av panik och impotens mot ett beslutsamt revolutionärt parti...” och: ”(ärekränkings)-rättegången går vidare. PSUC-tidningen måste framträda inför folkdomstolarna och de skall avslöjas inför den nationella och internationella rörelsen för vad de verkligen, är: vulgära smutskastare.” Rättegången avbröts naturligtvis inom kort på grund av en teknisk detalj.

Natten den 3 juni försökte stormgardisterna avväpna en av de återstående arbetarpatrullerna. Skottväxling uppstod, med döda och sårade på bägge sidor som resultat. Här fick regeringen sitt tillfälle att göra slut på patrullerna. Men det var också ett tillfälle för POUM att tvinga CNT-ledarna att försvara arbetarnas elementära rättigheter genom att kräva en enhetsfront kring enkla, konkreta förslag – försvar av mötesfriheten, pressen, patrullerna, gemensamt försvar av arbetardistriktet mot stalinistiska ligister, frihet för politiska fångar, osv. De anarkistiska ledarna kunde knappast ha förkastat dessa förslag utan att ohjälpligt göra bort sig inför sina medlemmar. Även mot CNT-ledarnas vilja kunde enhetsfrontskommittéer ha skapats i lokal skala för att kämpa för sådana enkla, konkreta krav.

Men för POUM-ledarna innebar att föra fram så enkla krav att säga: ”vi hade fel, när vi såg majdagarna som ett nederlag för kontrarevolutionen; det var ett nederlag för arbetarna och nu måste vi kämpa för de mest elementära demokratiska rättigheter”. För det andra skulle det betyda: ”vi gjorde fel när vi stödde oss på CNT-ledarna, och begränsade oss till ett allmänt, abstrakt förslag om en ‘revolutionär front’ med CNT-FAI-POUM, vilket antyder att CNT är en revolutionär organisation med vilken vi kan stå på en gemensam plattform, som tar upp grundläggande politiska frågor.”²⁸ Vi måste öppet säga, att en enhetsfront kring arbetarnas

²⁸ Juan Andrade använde följande argument för att försvara den absurda ”revolutionära fronten”: ”De desillusionerade arbetarna, som vänder ryggen åt socialisternas och kommunisternas demokratiska tendenser, är benägna att ansluta sig till en mäktig organisation, som CNT-FAI, med radikala åsikter *även om de inte tillämpas i praktiken*, hellre än att ansluta sig till ett minoritetsparti med materiella svårigheter. De arbetare som redan finns i CNT känner inget behov att lämna den, för att gå med i ett revolutionärt-marxistiskt parti. För när de jämför CNT-FAI:s *på ytan* revolutionära åsikter med socialisternas och stalinisternas rent demokratiska krav, tror de att den egna organisationens taktik fortfarande är garantin för revolutionens fortsatta utveckling mot uppbygget av en socialistisk ekonomi. Alla de som har en sektaristisk och schematisk syn på hur en minoritet med en riktig politisk linje snabbt kan bli en avgörande kraft, kan i detta avseende dra värdefull lärdom av händelserna i Spanien.... Hindren som står i vägen för den snabba utvecklingen av ett stort massparti, som skulle kunna ta på

mest elementära rättigheter är det mesta vi kan vänta oss av anarkistledningen, om ens det. *Inte en enda gång* under hela året hade POUM tagit initiativ till enhetsfront med CNT kring kampens konkreta krav! POUM-ledningens hela politik gick i allt väsentligt inte ut på något annat än att ställa sig in hos CNT-ledningen. *Inte en enda gång* nämnde de CNT-ledningens kapitulationspolitik vid dess rätta namn, inte ens när Durrutis vänner uteslöts och utlämnades till stormgardisternas godtycke!

När det såg som mörkast ut för POUM var partiet fullständigt isolerat. Den 16 juni arresterades Nin på sitt kontor. Samma natt greps nästan alla exekutivkommitténs fyrtio medlemmar i omfattande razzior. Ett fåtal som lyckades fly tvingades ge upp, sedan deras fruar gripits som gisslan. Morgonen därpå olagligförklarades POUM.

CNT:s regionala kommitté kom inte till POUM:s försvar. Den 22 juni skrev *La Noche* (CNT) i stora rubriker: ”Om spionaffären som avslöjats de senaste dagarna. De viktigaste inblandade återfanns i POUM:s ledande kretsar. Andrés Nin och andra kända personer arresterade.” Sedan följde några allmänna betraktelser om förtal, med omfattande hänvisningar till Shakespeare, Gorkij, Dostojevski och Freud... Om man skall skylla på censuren, var fanns då CNT:s illegala flygblad? I Madrid kom CNT till POUM:s försvar, och den följdes av milisorganen *Castilla Libre* och *Frente Libertario*. Den 28 juni tillställde CNT:s nationella kommitté-ministrarna och deras organisationer ett brev, i vilket de påminde dem om att Nin, Andrade, David Rey, Gorkin, m fl, ”vunnit sitt inflytande bland massorna genom flera år av uppoffringar”. ”Låt dem lösa sina problem i Sovjetunionen som de kan eller som omständigheterna tvingar dem. Det är inte möjligt att till Spanien överföra samma blodiga och brutala kamp, som internationellt genomförs med hjälp av pressen och här genom att lagen används som ett vapen.” Brevet visade på en total brist på förståelse för förföljelsernas betydelse: ”Framför allt är det angeläget för oss att förklara att CNT med sin intakta och mäktiga styrka, som nu är perfekt organiserad och disciplinerad, inte har någon anledning att frukta att denna förintelse kan drabba oss i morgon. Vi står över denna halvinternas kamp”, osv. Detta pompösa skrävande betydde att ledarna inte tänkte väcka massorna i CNT till medvetande om förföljelsernas kontrarevolutionära innebörd.

I synnerhet hade massorna inte förberetts på det stalinistiska systemet av lögnar och förtal. Anarkistledarna fjäskade för Stalin och hade gjort sig skyldiga till uttalanden i stil med det här från Montsenys: ”Den som verkligen byggde upp Ryssland var inte Lenin, utan snarare Stalin med sin praktiska realism.” Anarkistpressen hade inte sagt ett knäpp om Moskvarättegångarna och utrensningarna, utan bara publicerat de officiella nyhetsrapporterna. CNT-ledarna försvarade inte ens sina anarkistiska kamrater i Tyskland. När anarkisten Erich Mühsam mördades av Hitler och hans fru flydde till Sovjetunionen, bara för att fängslas kort efter sin ankomst, tystade CNT-ledningen proteströrelsen bland sina egna medlemmar. Inte ens när de röda generalerna sköts publicerade CNT-organen annat än de officiella bulletinerna.

I mitten av juli satt POUM:s alla ledare och aktiva kader i fängelse! Över dess byggnader vajade bourgeoisins violett-gul-röda fana. Leninkasernerna ockuperades av den republikanska ”folkarmén”. Dess tryckpressar hade förstörts eller överlämnats till PSUC. I *La Batallas* depeschfönster hängde ett exemplar av *Julio*, PSUC:s ungdomsorgan, med rubriken: ”Trotskism är liktydigt med kontrarevolution”. POUM:s studenthem, f d Hotel Falcón, hade förvandlats till fängelse för POUM-medlemmar och högkvarter för det spanska GPU.

sig den verkliga ledningen av kampen, kan i stort sett övervinnas genom att de båda organisationerna skapar en Revolutionär Front...” Med andra ord: det är omöjligt att bygga revolutionens parti; den revolutionära fronten är ett substitut. Men det *viktigaste* hindrat för uppbygget av ett revolutionärt parti, förutom POUM:s eget felaktiga program, var att CNT:s *yliga* radikalism inte kritiserades systematiskt inför massorna av POUM. POUM satte därmed stopp för sin egen tillväxt – och använde sitt misslyckande för att rättfärdiga fortsatta misslyckanden.

Medlemmarna var skingrade och förvirrade, och de levde i ständig skräck för stormgardisternas nattliga razzior. ”Smågrupper arbetar var för sig”, skrev ett pålitligt ögonvittne tidigt i juli. ”Det påminner mycket starkt om det tyska kommunistpartiets sönderfall i januari 1933. Arbetarklassen förblir passiv och låter vad som helst hända. CNT-pressen trycker bara officiella uttalanden. Inga protester! Inte den minsta protest någonstans! POUM sopades bort som ett dammkorn. ‘Precis som under Hitler’, säger de tyska kamraterna. De ryska bolsjevik-leninisterna skulle tillägga: ‘Nästan som under Stalin’.”

De lokala FAI-kommittéerna började sprida illegal propaganda i juli. Olyckligt nog koncentrerades den inte på att få arbetarna att sluta upp kring den konkreta uppgiften att befria de politiska fångarna. Ett typiskt flygblad påminde om den tyska socialdemokratin propaganda just före Hitlers maktövertagande, då den bad staten om hjälp – *Staat greif zu!* – mot dess egna band. Ett patetiskt flygblad i protest mot stalinisternas angrepp på den anarkistiska ungdomens lokaler: ”Hur länge till? Det är hög tid att regeringsrådet säger ifrån eller, om så inte sker, huvudombudet för allmän ordning och polischefen gör det.”

POUM:s illegala flygblad, som började dyka upp nu, var inte mycket bättre. De som alltid anklagat bolsjevik-leninisterna för att bara se stalinismen som sin fiende, blev nu själv antistalinister och inget annat än antistalinister. Ett typiskt flygblad riktades till exempel till alla på vänsterkanten och på högerkanten, såväl till anarkisterna som till Estat Catalás ”unga separatister”. ”Vänstern kan inte förråda sina postulat. Separatisterna kan inte sälja ut Katalonien genom sin tystnad.” Och den avslutande parollen! ”Förhindra upprättandet av en enpartidiktatur bakom linjerna.” Hur var det med Estat Catalá och Esquerran, Prieto och Azaña, stalinisternas medbrottslingar, som egentligen var de som drog störst nytta av affären?

En felaktig politik underlättade alltså kontrarevolutionens dödsbringande frammarsch. Endast bolsjevik-leninisternas små styrkor, som uteslutits ur POUM såsom ”trotskister” och bildat en egen organisation våren 1937 – endast denna lilla grupp, som arbetade under det trefaldiga trycket från staten, stalinisterna och CNT-POUM-ledningen, pekade klart ut vägen för arbetarna. Inte bara det yttersta målet, arbetarstaten, utan också den omedelbara uppgiften att försvara arbetarnas demokratiska rättigheter. Att CNT-massorna kunde väckas framgick av att de skyddade bolsjevik-leninister som spred illegala flygblad. Under ett möte med träarbetarförbundet kom flera lastbilar med stormgardister, som försökte arrestera flygbladsutdelarna. Mötet förklarade att utdelarna stod under dess beskydd, och att varje försök till intrång skulle slås tillbaka med vapen i hand. Polisen tvingades ge sig iväg igen utan våra kamrater.

Ett flygblad från bolsjevik-leninisterna den 19 juli pekade ut vägen: en enad kampfront mellan CNT-FAI, POUM, bolsjevik-leninisterna och de oliktänkande anarkisterna:

”Arbetare; kräv av er organisation och era ledare en överenskommelse om en enhetsfront, en överenskommelse som måste innehålla:

1. Kamp för arbetarpressens frihet! Ner med politisk censur!
2. Frihet åt alla revolutionära fångar. För frigivning av kamrat Nin, som förts till Valencia!
3. Gemensamt försvar av alla lokaler och företag i våra organisationers besittning.
4. Återuppbygge av förstärkta arbetarpatruller. Slut på avvärningen av arbetarklassen.
5. Lika lön för officerare och soldater. Tillbaka till fronten med alla väpnade styrkor som skickats hit från Valencia. Allmän offensiv på alla fronter.
6. Pris- och distributionskontroll genom kommittéer av arbetande män och kvinnor.
7. Arrestera provokatörerna från 3 maj: Rodríguez, Salas, Ayguadé, m fl.

För att uppnå detta måste alla arbetare sluta sig samman i en enhetsfront! Organisera arbetar-, bonde- och soldatkommittéer i alla företag, kaserner, jordbruksdistrikt och vid fronten!”

Men en ny organisation vinner inte ledningen över massorna på en dag eller ens en månad. Vägen är lång och svår – men det är den enda vägen.

I juli hade enligt officiella CNT-siffror åttahundra medlemmar fängslats enbart i Barcelona, och sextio hade ”försvunnit” – en förskönande omskrivning för lönnmord. Den vänstersocialistiska pressen rapporterade överallt att mängder av ledande militanter hade gripits och satts i fängelse.

En av de mest motbjudande aspekterna av kontrarevolutionen var den skoningslösa förföljelsen av utländska revolutionärer som kommit till Spanien för att kämpa i milisens led. En enda rapport till CNT den 24 juli räknade upp 150 utländska revolutionärer i ett Valencia-fängelse – som arresterats för att ha ”tagit sig in i Spanien illegalt”. Hundratals utvisades och CNT telegraferade till arbetarorganisationerna i Paris för att be dem förhindra att de tyska, italienska och polska flyktingarna utlämnades till sina konsulat.

Men utlänningarna som arresterades och utvisades var inte de som gick det värsta ödet till mötes. Andra valdes ut för att bättra på bilden av POUM:s påstådda samarbete med fascisterna. Maurín var i fascisternas våld och kunde dödas när som helst. Nin, Andrade och Gorkin var alltför välkända för de spanska massorna. Tusentals av POUM:s bästa män var vid fronten. Alltför många av dess ledare hade stupat i kampen mot fascismen: Germinal Vidal, ungdomssekreteraren, vid erövringen av Atarazanaskasernerna den 19 juli; hans efterträdare, Miguel Pedrola, kommandant på Huesca-fronten; Etchebehere, kommandant vid Sigüenza; Cahué och Adriano Nathan, kommandanter på Aragonfronten; Jesús Blanco, kommandant på Pozuelfronten osv. Bland POUM:s militära ledare fanns män som Rovira och José Alcantarilla, som var berömda över hela Spanien. Några okända utlänningar ur POUM:s bataljoner skulle bättra på de fantastiska anklagelsernas trovärdighet.

George Kopp, en f d belgisk officer som tjänstgjorde i POUM:s Lenin-division, hade just återvänt till Barcelona från Valencia, där han blivit utnämnd till major – den högsta grad en utlänning kunde få – när stalinisterna arresterade honom. Sedan satte den stalinistiska propagandaapparaten igång. Robert Minor, amerikansk stalinistledare, meddelade att bristen på vapen på Aragonfronten – det var första gången stalinisterna gick in på denna CNT-anklagelse – nu fått sin förklaring: ”Den trotskistiske generalen Kopp hade forslat över enorma förråd av vapen och ammunition till fascisterna på andra sidan ingenmansland!” (*Daily Worker*, 31 augusti och 5 oktober.)

Valet av Kopp var emellertid en GPU-tabbe av stora mått, jämförbar med historien om Romms möte med Trotskij i Paris eller Pjatakovs flygtur till Norge. För den 45-årige Georges Kopp var en gammal militant i den revolutionära rörelsen i Belgien. När kriget i Spanien bröt ut, var han chefsingenjör vid ett stort belgiskt företag. Det var vanligt att han utförde sina experiment på natten. Han spred ut att han höll på att prova ut en ny maskin, och att han använde den i en verklig tillverkningsprocess för att förbättra den. Vad han tillverkade var emellertid ingredienserna till miljontals patroner. Vänstersocialister organiserade den illegala transporten till Barcelona. När Kopp upptäckte att man började misstänka honom, tog han farväl av sina fyra barn och reste till gränsen. Samma dag han flydde gjorde polisen razzia på hans laboratorium. Kopp dömdes i sin frånvaro till femton års straffarbete av de belgiska domstolarna: fem år för tillverkning av ammunition åt främmande makt, fem för att han som reservofficer i den belgiska armén lämnade landet utan tillstånd och fem för att han anslöt sig till en utländsk armé. Han sårades två gånger på Aragonfronten och steg snabbt i graderna till kommandant.²⁹

²⁹ Den engelska tidningen *New Leader* (13 augusti 1937) publicerade två innehållsrika artiklar om Kopps revolutionära verksamhet.

Kopp kan inte bemöta stalinisternas lögner, eftersom de har mördat honom. Han satt i ett Barcelonafängelse tillsammans med vår amerikanska kamrat, Harry Milton. Mitt i natten släpades Kopp ut. Det var i juli och sista gången han sågs.

Den 17 juli frigavs en grupp POUM-medlemmar från ett Valenciefängelse. Det var ett välkänt faktum att de flesta av dem tillhörde den yttersta högerflygeln, t ex Luis Portela, *El Comunistas* redaktör, Jorge Arquer, m fl. Därför är deras vittnesbörd särskilt övertygande. Efter frigivningen gick de till Zugazagoitia, inrikesministern, som berättade för dem att Nin flyttats från Barcelona till ett av stalinisternas privata fängelser i Madrid. Arquer begärde då fri lejd för att söka efter Nin. Ministern, en av Prietos män, sade: ”Jag garanterar inget; dessutom råder jag er att inte resa till Madrid, för vare sig ni har ett lejdebrev från mig eller inte riskerar ni livet. De där kommunisterna respekterar mig inte och de gör som de vill. Och det skulle inte förvåna någon, om de grep er och sköt er omedelbart.” Men utåt hävdade Zugazagoitia fortfarande att Nin satt i ett regeringsfängelse. Den 19 juli påstod emellertid Montseny, för CNT:s räkning, att Nin hade mördats. Eftersom regeringen besvärades av de talrika frågorna från utlandet angående speciella fångars vistelseort, vilka man inte kunde besvara av det enkla skälet att de flesta framstående fångar fanns i stalinisternas privata ”preventorier”, beslöt man att fångarna skulle överföras från stalinisternas fängelser i Madrid och Valencia och överlämnas i justitieministeriets formella förvar. Nin fanns inte med. Irujo gjorde ett uttalande att Nin ”saknades”. Han hade flytt mot fascisternas linjer, påstod stalinisterna. Men sanningen kom fram till slut. Den 8 augusti rapporterade *New York Times*, att ”en grupp beväpnade män för nästan en månad sedan ’kidnappade’ Nin från ett fängelse i Madrid. Även om man gjort stora ansträngningar att tysta ner affären, så är det nu allmänt känt att han återfanns död – mördad – i utkanterna av Madrid.” Den store italienska författaren Ignazio Silone, som var personlig vän till Nin och Andrade, hade försökt rädda dem. ”Men”, varnade han, ”om inte det revolutionära proletariatet i andra länder är vaksamt, så är stalinisterna kapabla till vilka brott som helst.” Álvarez del Vayo, tidigare utrikesminister i Caballeros regering och Stalins agent i Caballerogruppen, hade fräckheten att försäkra Andrades fru att Nin hade mördats av sina egna kamrater. (Vi kan tillägga att del Vayo senare uteslöts av den Caballeroleda socialistorganisationen i Madrid.) Premiärminister Prieto gjorde avbön för detta och andra brott genom att avskeda den stalinistiske polischefen Ortega... och ersätta honom med stalinisten Morón.

Att dölja förtrycket av revolutionärer med förtal är knappast något nytt påfund. När upproret i Paris i juni 1848 dränktes i blod, försäkrade vänsterdemokraten Flaucon nationalförsamlingen att upprorsmakarna hade mutats av monarkister och utländska regeringar. När spartakisterna sköts ner, påstod Ludendorff att de – och faktiskt också socialdemokraterna som sköt dem! – var engelska agenter. När kontrarevolutionen efter julidagarna fick övertaget i Petrograd, anklagades Lenin och Trotskij för att vara Kaiserns agenter. När Stalin nu förintar 1917 års generation, anklagar han den för att stå i Gestapos sold.

Parallellen sträcker sig längre. Medan Kerenskij skrek att Lenin och Trotskij var tyska agenter, tog Tseretelli och Lieber under utfrågning i sovjeterna avstånd från anklagelsen och nöjde sig med att kräva att bolsjevikerna förbjöds på grund av förberedelser till uppror. Men mensjevikerna drog fördel av Kerenskij's anklagelser och klättrade inte upp på hustaken för att proklamera bolsjevikernas oskuld.

Så också i Spanien. Stalinisterna var inte ens lika framgångsrika som Kerenskij: anklagelsen mot POUM-ledarna talade inte om samarbete med Franco eller Gestapo. Den baserades på majdagarna och liknande subversiva och oppositionella handlingar. Prieto och andra medarbetare till stalinisterna talade om för en delegation från ILP att de inte trodde på stalinisternas sammankoppling av POUM med fascisterna. De kom ”bara” inte till POUM:s försvar. Companys inte bara förkastade anklagelserna, utan gjorde det offentligt. På så sätt genom-

förde man en arbetsfördelning: om ni inte tror på förtalet, då måste ni tro att POUM organiserade ett uppror, dvs, de var antingen kontrarevolutionärer eller revolutionärer, vilket ni föredrar. En mera inskränkt arbetsfördelning var den som fanns mellan den stalinistiska världspressen, som rapade upp lögnerna om "trotskistfascisterna", och Louis Fischers, Ralph Bates', Ernest Hemingways, Herbert Matthews', med fleras propaganda mot POUM och CNT, som "bara" upprepade myterna i stil med den att POUM-milisen spelade fotboll med fascisterna i ingenmansland.

Redan i slutet av juni hade Kataloniens autonomi helt upphört att existera, trots att den garanterades i lag. Myndigheterna litade inte på någon med minsta band till de katalanska massorna, hur tunt det än var. Förutom den mest reaktionära delen förflyttades det gamla civilgardet och hela den katalanska polisstyrkan till andra delar av landet. Till och med brandmännen förflyttades till Madrid. Demonstrationer förbjöds, och fackföreningsmöten kunde bara hållas med tillstånd av ombudet för allmän ordning och efter anmälan tre dagar i förväg – som under monarkin!

Arbetarpatrullerna hade krossats, deras mest aktiva medlemmar fängslats och ledarna "försvunnit".

Efter att ha gjort allt detta i skydd av CNT-ledarna, som fortfarande satt i Generalidad, kunde det borgerligt-stalinistiska blocket nu klara sig utan deras tjänster. En bulletin från FAI publicerade den 7 juni ett stalinistiskt meddelande som fångats upp på vägen där det heter:

"Med regeringens provisoriska sammansättning som grundval kommer vårt parti att kräva presidentskapet. Den nya regeringen kommer att få samma utmärkande drag som den i Valencia; en stark folkfrontsregering, vars viktigaste uppgift blir att lugna ner de upprörda känslorna och kräva bestraffning av anstiftarna till den senaste kontrarevolutionära rörelsen. Anarkisterna kommer att erbjudas poster i regeringen, men på ett sådant sätt att de blir tvungna att vägra samarbeta. På så sätt kommer vi utåt att kunna framställa oss som de enda som är villiga att samarbeta med alla grupper."

Anarkisterna uppmanade PSUC att förneka dokumentets äkthet, men ingen kände sig manad.

I slutet av juni kom regeringskrisen. CNT gick med på alla krav som ställdes, och den nya ministären bildades. När ministerlistan publicerades den 29 juni, upptäckte CNT emellertid att den utan deras kännedom utökats med en minister utan portfölj – en "oberoende" vid namn Dr. Pedro Gimpera, beryktad reaktionär och anarkistätare. Companys ville inte avskeda honom. Till sist drog sig CNT ur spelet och lämnade över regeringen till stalinisterna och bourgeoisin.

Den enda skillnaden mellan den av FAI avslöjade stalinistbulletinen och regeringskrisens verkliga förlopp var att stalinisterna inte hade krävt presidentskapet... Men sex veckor senare kom sammanstötningen mellan stalinisterna och president Companys utan förvarning.

I november 1936, när CNT:s underrättelsetjänst gripit Reberter, polischefen, och fått honom dömd och skjuten för att ha planerat en statskupp, hade undersökningen riktat misstankar mot Casanovas, talmannen i det katalanska parlamentet. Men stalinisterna hade stött Companys, när han övertalade CNT att låta Casanovas lämna landet och Casanovas hade flytt till Paris. Efter majdagarna återvände han ostraffat till Barcelona. De följande tre månaderna tillbringade han med att på ett behagligt sätt på nytt etablera sig i det politiska livet. Under alla de nio månaderna hade han inte utsatts för minsta kritik från stalinisternas sida. (Stalin hade systematiskt utnyttjat samma metod i Ryssland: en byråkrat blir inblandad i ett brott; han får fortsätta som tidigare, ty eftersom han vet att hans brott är avslöjat blir han desto servilare. Men sedan – ibland flera år senare – behöver Stalin en syndabock och stackaren ställs vid skampålen.) Den 18 augusti öppnades det katalanska parlamentet. Utan minsta lilla förvarning

till sina bundsförvanter – problemet kunde uppenbarligen ha klarats av bakom stängda dörrar – angrep PSUC:s fyra deputerade Casanovas som förrädare. Esquerran hade lurats in i en situation där den var tvungen att avböja Casanovas erbjudande att avgå. Med denna utmärkta lilla piska styrde stalinisterna Esquerran efter behag, vilket slutade med tillkännagivandet av Companys' snara avgång från presidentämbetet, sedan stalinisterna bojkottat det katalanska parlamentets sammanträde den 1 oktober.

Varför bröt stalinisterna med Companys? Han hade gått deras smutsiga ärenden så ofta! Varför ville man nu få honom att avgå?³⁰

Han hade haft en oförlätlig sammanstötning med stalinisterna. Companys hade öppet förklarat att han inte känt till planerna på att olagligförklara POUM. Han hade protesterat mot att fångarna förflyttades från Barcelona, och han hade för Nins skull skickat den katalanska pressavdelningens chef, Jaime Miravittles, till Madrid och stalinisternas polischef Ortega. När Ortega visade honom det ”förkrossande beviset” – ett dokument som ”påträffats” i en fascistlokal, där en viss ”N” kopplades samman med ett spionnät – hade Miravittles, enligt sin egen berättelse, brustit ut i gapskratt och förklarat att dokumentet var en så uppenbar förfälskning att ingen skulle komma på tanken att ta den på allvar. Companys hade sedan skrivit till Valenciaregeringen och talat om för den att den allmänna opinionen i Katalonien inte kunde tro på påståendet att Nin var en fascistspion.

Inte för att Companys tänkte kämpa för POUM-fångarna. Efter att ha lugnat sitt samvete – och garderat sig i händelse av en framtida vindkantring! – sjönk Companys tillbaka i tystnad. Att hans tystnad inte räddade honom från angrepp, visar att inte stalinisterna kan förlåta en bundsförvant som avslöjar deras lögn: lögnen är själva grundstommen för dagens stalinism.

Men det fanns ett mera djupgående skäl till brytningen med Esquerran. Incidenten med Nin visade helt enkelt att Companys inte var tillräckligt hänsynslös för stalinisternas framtida behov. Han var, när allt kom omkring, nationalist och eftersträvade en återgång till katalansk autonomi. Och för stalinismen var Spanien och Katalonien bara lekbollar som de var redo att offra, som de var redo att göra vad som helst med för att behaga den engelska och franska imperialismen, i utbyte mot en militär allians för Stalin i det kommande kriget. Det var därför de måste välja och vraka till och med bland Prietos socialister och Azañas republikaner: bara de mest brutaliserade, korrupperade och cyniska kunde rida ut stormarna som stalinisterna piskade upp – och fortsätta samarbeta med dem.

Den ekonomiska kontrarevolutionen i Katalonien närmade sig kollektiven. Till heder för den frihetliga rörelsens lokalavdelningar gjorde de motstånd. Exempelvis förklarade den starka anarkiströrelsen i Bajo Llobregat (centrum för den väpnade kampen mot monarkin och den gamla republiken) den 20 maj i sin veckotidning *Ideas*:

”Arbetare, detta är vad ni måste göra! Ni har chansen att bli fria! För första gången i vårt samhälles historia är vapnen i era händer: tappa dem inte. Arbetare och bönder! När ni hör att regeringen, eller någon annan, talar om för er att vapnen skall vara vid fronten, svara dem då: Visst, de tusentals gevär, maskingevär, granatkastare osv, som används av karabinjärerna, storm- och nationalgardisterna, m fl, skall skickas till fronten. Ty ingen kan försvara era åkrar och fabriker bättre än ni själva.

Glöm aldrig att flygplan, kanoner och stridsvagnar är vad som snabbt behövs vid fronten för att krossa fascismen... att vad politikerna vill är att avvärja arbetarna, att få dem i sitt våld och att ta tillbaka det som kostat så mycket proletärt blod. Låt inte någon tillåta att någon annan avvärjas; låt

³⁰ Fascisternas snabba genombrott på Aragonfronten spräckte stalinisternas planer, och Companys fick stanna kvar.

inte någon by tillåta att någon annan by avväpnas; låt oss avväpna alla som försöker avväpna oss. Detta bör vara, det måste vara revolutionärernas slagord i dag.”

Klyftan mellan de centrala CNT-organens vankelmod och kampanjen i de lokala tidningarna, som stod massorna nära, var lika djup som klyftan mellan fega krukor och revolutionära arbetare.

Men tiotusentals stormgardister, som koncentrerats bakom linjerna slog systematiskt till mot kollektiven. Utan centraliserad ledning knäcktes byarna, en efter en. *Libertad*, en av de oliktankande illegala anarkistiska tidningarna i Barcelona (inom parentes sagt betygade den *Solidaridad Obrera* sitt förakt för dess fördömande av de illegala tidningarna), beskrev situationen på landsbygden i sitt nummer av den 1 augusti:

”Det är meningslöst att censuren, som behärskas av ett enda parti, ser till att inget sägs om de tusentals slag som riktats mot arbetarorganisationerna och bondekollektiven. Förgäves förbjuder de omnämmandet av det fruktansvärda ordet, kontrarevolution. De arbetande massorna vet mycket väl att den finns, att kontrarevolutionen avancerar under regeringens beskydd, och att reaktionens svarta består, de förklädda fascisterna, de gamla *caciquerna*, åter vädrar morgonluft.

Och hur skulle de kunna undvika att veta det, när det inte finns en by i hela Katalonien där stormgardisternas straffexpeditioner inte har varit, angripit CNT-arbetarna, förstört deras lokaler, eller vad värre är, förstört dessa underbara verk av revolutionen, böndernas kollektiv, för att åter: lämna jorden till de gamla ägarna, nästan alltid kända som fascister, f d *caciquer* från Gil Robles’, Lerroux’ eller Primo de Riveras svarta tid?

Bönderna tog herrarnas ägodelar – som rätteligen inte tillhörde dem – för att låta dem tjäna det kollektiva arbetet. De lät de gamla herrarna rentvå sig genom arbete, om de så ville. Bönderna trodde att ett så ädelt verk garanterades av sin egen effektivitet, om inte fascismen segrade, och den kunde inte segra. Knappt anade de att en regering av vänstermän, mitt under kriget mot den fruktansvärda fienden, skulle skicka de offentliga styrkorna (polisen) att krossa det som skapats genom sådana ansträngningar och i sådan glädje. För att detta otroliga skulle kunna hända, måste de som kallas kommunister komma till makten, med sina smutsiga metoder. Och arbetarna, alltid redo att göra de största offer för att besegra fascismen, upphör inte att undra hur det är möjligt att de angrips i ryggen, att de förödmjukas och förråds, när det fortfarande återstår så mycket att göra för att besegra den gemensamma fienden...

Förtryckets teknik är alltid densamma. Lastbilar med stormgardister som kör in i byn som erövrare. Olycksbådande registreringar i CNT:s lokaler. Upplösning av municipalråd där CNT är representerat. Plundringar, husundersökningar, arresteringar. Beslagtagande av kollektivens mat. Återlämnande av jorden till de gamla ägarna.”

Denna rörande enkla beskrivning följdes av en lång lista med namn på byar, datum för överfallet, namn på de arresterade och dödade – och listan blev längre och längre för varje månad som gick.

Den juridiska basen för de kollektiviserade, företagen inom industri och handel vilade på kollektiviseringsdekretets bräckliga grundval från den 24 oktober 1936. Men omedelbart efter majdagarna drog Generalidad tillbaka dekretet! Anledningen var CNT:s försök att befria fabrikerna från tulltjänstemännens strupgrepp. Dessa måste intyga äganderätten till exportvarorna som kom till utlandet, för att de inte skulle beläggas med kvarstad, när de tidigare ägarna gjorde anspråk på dem. Den 15 maj antog det anarkistleda ekonomiska rådet (som sorterade under industriministeriet) ett förslag till dekret, för att registrera de kollektiviserade företagen som officiella ägare i handelsregistret. Men den borgerligt-stalinistiska majoriteten i Generalidad förkastade förslaget under förevändning av att ”Generalidad inte haft behörighet att utfärda” kollektiviseringsdekretet av den 24 oktober, eftersom ”det inte fanns, och fortfarande inte finns, någon (spansk) statlig lagstiftning att tillämpa” och ”artikel 44 i (den spanska) konstitutionen förklarar att expropriering och

socialisering är funktioner som utövas av (den spanska) staten”. Generalidad hade överskridit sina befogenheter enligt den katalanska självständighetsförfattningen! Generalidad skulle nu avvakta Valencias agerande. Men Companys hade undertecknat oktoberdekretet! Det var förstås under revolutionen...

Den ekonomiska kontrarevolutionens viktigaste kraft var GEPCI, den väletablerade köpmannaorganisationen, som kollektivt plockats in i UGT:s katalanska sektion av stalinisterna men avvisats av UGT nationellt. Med fackföreningskort på fickan gjorde dessa män nu ostraffat saker som de aldrig vågat göra mot de organiserade arbetarna före den 19 juli. Många av dem var inte längre småfabrikanter utan storföretagare. Jämfört med fabrikskollektiven behandlades de extra förmånligt när det gällde ekonomiska krediter, råmaterial, exporttjänster, m m. Ett litet exempel är tillräckligt för att krossa den stalinistiska myten om att detta var obetydliga små butiksinnehavare och enmansföretag. I juni 1937 gjorde textilarbetarna i UGT upp ett utkast till en löneskala, som var identiskt med den som gällde i de kollektiviserade textilfabrikerna, och sökte förhandla med de kapitalistägda fabrikerna. Arbetsgivarna avvisade kraven. Men vilka var arbetsgivarna? Medlemmar i GEPCI utan undantag. Det vill säga: precis som de anställda, vars löner de vägrade höja, var de medlemmar av UGT i Katalonien! (*Solidaridad Obrera*, 10 juni.) Skulle den mest reaktionäre fackföreningsbyråkrat, typ Bill Green eller Ernest Bevin, föreslå att arbetarköparna och arbetarna skall vara med i samma ”fackförening”? Nej, detta enorma kliv bakåt kunde bara komma från stalinister som apar efter det fascistiska Italien och det nazistiska Tyskland.

I juni inledde PSUC under slagordet ”kommunalisering” en kampanj för att få slut på arbetarkontrollen inom transportväsendet, den elektriska industrin, gasindustrin och andra viktiga industrier. Den 3 juni föreslog PSUC:s delegater i Barcelonas kommunalråd formellt att de offentliga tjänsterna skulle kommunaliseras. Sedan skulle naturligtvis CNT:s kommunalråd kastas ut, och stalinisterna skulle ha de offentliga tjänsterna i sitt våld, för att därefter kunna återlämna dem till de tidigare ägarna. Men den här gången konfronterades de inte bara med de tveksamma CNT-ledarna – som ansåg att det var ”för tidigt” med kommunalisering här, att man borde börja med bostäderna – utan också med ett massivt svar från de berörda arbetarna. Transportarbetarförbundet översvämmade alla kvarter i staden med jättelika affischer: ”De revolutionära erövringarna tillhör arbetarna. Arbetarkollektiven är en produkt av dessa erövringar. Vi måste försvara dem... Kommunalisera stadens offentliga tjänster? Javisst – men inte förrän staden tillhör arbetarna och inte politikerna.” Affischerna visade att produktionskapaciteten ökat med trettio procent, att avgifterna sänkts, att fler arbetare sysselsattes, att stora gåvor skänkts till jordbrukskollektiven, att man gett subventioner till hamnarbetarna och infört socialförsäkringar för familjer till sårade eller dödade, m m, sedan arbetarna tagit över kontrollen. Stalinisterna fick slå till tillfällig reträtt inom denna sektor,

Men stalinisterna gick vidare mot målet att krossa de arbetarkontrollerade fabrikerna. Kataloniens Generalidad bestämde att de kollektiviserade fabrikernas legalitet skulle avgöras senast den 15 september. Eftersom mycket av kollektiviseringen genomfördes över en natt för att underlätta kampen mot fascisterna, hade mycket få fabriker följt några juridiska regler. Vilken legalitet var egentligen inblandad i exproprieringarna? Vi diskuterade det ursprungliga dekretet av den 24 oktober 1936 i kapitlet om den första Generalidadregeringen. Det utformades just med tanke på att ge möjligheter till framtida motåtgärder. Och nu hade Generalidad dragit tillbaka det! Helt godtyckligt skulle Generalidad nu undersöka den sociala revolutionens legalitet, och utan tvekan skulle de finna den full av legala brister. Vilket befängt företag! Men tragiskt.

Stalinisterna fick först grepp över livsmedelsindustrierna, distributionen, marknaden osv, eftersom de behärskade Generalidads provianteringsministerium sedan december, då de genast upplöste arbetarnas provianterings-kommittéer, som försett städerna med mat till

kontrollerade priser. Trots CNT-pressens försagdhet och censurens dimridåer framgick det av redogörelserna vad som höll på att hända:

”... Kollektiv och socialiserade företag och kooperativ, bestående av både UGT- och CNT-medlemmar, har blivit föremål för angrepp från desertörerna av den 19 juli... Bägge fackföreningarnas mejerier arresterades till höger och vänster. Boskaps- och mjölkfarmerna som organiserats legalt på kooperativ grundval konfiskeras, trots att deras stadgar erkänts officiellt av Generalidad för flera månader sedan. Dessa boskaps- och mejeriföretag överlämnas till de tidigare ägarna... Detsamma händer inom brödindustrin, fast i mindre skala... Trots att våra marknader, den centrala fiskmarknaden osv, kollektiviserats legalt, utsätts också de för den gamla bourgeoisins ondskefulla attacker. Dessa uppmuntras av den giftiga kampanj, som dagligen förs i pressen av det parti som har utropat sig till Förkämpan för Försvaret av GEPCI. Det är inte längre bara en kamp mot CNT-kollektiven. Det är en kamp mot alla UGT:s och CNT:s revolutionära erövringar...

Vi höjer vår knutna näve mot fascisterna och kontrarevolutionärerna, som gömmer sig bakom ett fackföreningskort!” (*Solidaridad Obrera*, 29 juni.)

”Står provianteringsministeriet i folkets tjänst, eller har det förvandlats till en grosshandlare?” frågade CNT-pressen. ”De grundläggande livsmedlen är ris, bönor, socker, mjölk, osv. Varför finns inte dessa med bland de varor som distributionskommitté1 fördelar lika till alla affärer i Barcelona, oberoende av organisationstillhörighet?” Dessa basvaror var tvärtom okontrollerade, utlämnade till GEPCI:s godtycke. *La Noche* (26 juni) speglade massornas bitterhet: ”Dödsstraff åt tjuvarna! Skandalöst maktmissbruk av köpmännen på folket bekostnad.” Efter att med hjälp av officiell statistik ha visat på den branta höjningen av matpriserna mellan juni 1936 och februari 1937, sade *La Noche*: ”Inte heller vore det så illa om priserna hade stannat kvar på den här nivån! Man kan tala med husmödrarna om ökningen av levnadskostnaderna sedan februari. Den når enorma tal ... Vi måste skapa något slags skydd för folkets intressen mot de egoistiska handelsmännen, som går på helt ostraffat.”

Ja, det var livsmedelsförråden som var i stalinisternas våld längst. Och resultatet: svält, verklig svält härjade i Katalonien. Massornas bitterhet skiner igenom i *Solidaridad Obrera* (19 september):

”Proletära mödrar med sina söner vid fronten lider stoiskt av svält tillsammans med sina oskyldiga små barn... Vi säger att uppoffringar bör göras av alla, och att det är ofattbart att det faktiskt finns platser Or man kan få tag på all slags mat, om man betalar priser som är utom räckhåll för alla arbetare. Dessa lyxrestauranger är en verklig provokation och måste försvinna, liksom alla privilegier för en viss grupp bör försvinna. Skriande ojämlikhet och privilegier får i ett sådant här fall en fruktansvärt upplösande verkan på folkets sammanhållning. De måste undanröjas till varje pris... En skyddad ... och motbjudande kast av spekulanter och profithajar har trätt i aktion, en kast som slår mynt av folkets svält...

Vi upprepar att vårt folk inte fruktar uppoffringar, men inte tolererar den enorma bristen på jämlikhet ... Respektera proletariatet som kämpar och lider...”

Nej, massorna fruktar inte uppoffringar. Petrograds arbetare utsattes för de svåraste umbäranden – inte ens rinnande vatten fanns i staden under inbördeskriget. Men det som fanns tillhörde alla i samma mån. Det är inte den nakna svälten som förvrider ansiktet på Barcelonas arbetare och deras kvinnor och barn. Det är för att bourgeoisin äter luxuöst, medan de hungrar – och det mitt uppe i ett inbördeskrig mot fascismen! Men detta är det oundvikliga resultatet av att man inte gjorde slut på den borgerliga ”demokratin”.

Till alla de som imponerats av stalinisternas ”sunda förnuft”, när de blygsamt kämpar för demokrati, säger vi: ”Börjar ni förstå vad det rent konkret innebar för det spanska folket?”

14. Erövringen av Aragonien

Det bördiga Aragonien var den levande inkarnationen av en framgångsrik kamp mot fascismen. Det var den enda provinsen som verkligen invaderats av fascisterna och sedan återerövrats med vapenmakt. Den var i synnerhet de katalanska massornas stolthet, ty det var de som hade räddat Aragonien. Inom tre dagar efter segern i Barcelona var CNT- och POUM-milis på väg till Aragonien. PSUC var då en liten organisation och lämnade ett mycket litet bidrag, om ens något. Odödliga namn på slagfält – Monte Aragon, Estrecho Quinto, osv – var förknippat enbart med CNT:s och POUM:s hjältar som segrat på dem. I den framgångsrika erövringen av Aragonien vann Durruti sitt legendariska rykte som militär ledare, och styrkorna han förde med sig till Madrids försvar i november var utvalda trupper, som svetsats samman genom segrarna i Aragonien.

Att milisen under Durrutis ledning marscherade fram som en social befrielsearmé, var en viktig orsak till framgångarna i Aragonien. Varje by som erövrades från fascisterna förvandlades till en fästning för revolutionen. Milisen organiserade val av bykommittéer, som fick överta alla storgods och deras utrustning. Äganderättsbevis, inteckningar m m brändes. Efter att ha omvandlat byns liv på det här sättet kunde POUM-kolonnerna marschera vidare, förvissade om att varje by de lämnade bakom sig skulle kämpa till sista blodsdroppen för den jord som nu var deras.

Den framgångsrika befrielsen av Aragonien gjorde att anarkisterna inte mötte mycket motstånd från det borgerligt-stalinistiska blocket under de första månaderna. Aragoniens kommunalråd valdes direkt av befolkningen. Aragonienrådet hade till att börja med klar anarkistisk majoritet. När Caballero bildade sin regering, gick anarkisterna med på att låta andra antifascistiska grupper representeras i rådet, men ända in i det sista samlades Aragoniens massor kring de frihetliga organisationerna. Stalinisterna var en liten grupp utan inflytande.

Minst tre fjärdedelar av jorden brukades av kollektiv. Av fyrahundra kollektiv var bara tio anslutna till UGT. Bönder som ville bruka jorden individuellt fick göra det, förutsatt att de inte använde sig av avlönat arbete. Boskap ägdes individuellt för familjens konsumtionsbehov. Skolor subventionerades av samhället. Regionens jordbruksproduktion ökade med mellan trettio och femtio procent på ett år, som ett resultat av det kollektiva arbetet. Enorma överskott lämnades frivilligt över till regeringen, gratis, för att användas vid fronten.

Man försökte tillämpa de frihetliga principerna på penning- och lönesystemet. Löner utbetalades i kuponger, som kunde bytas mot varor i kooperativen. Men detta var bara en plikttrogen eftergift för den anarkistiska traditionen, eftersom kommittéerna som sålde och köpte varor i resten av Spanien var tvungna att använda pengar för alla transaktioner. Kupongerna blev helt enkelt ett internt bokföringssystem baserat på den penningmängd kommittéerna förfogade över. Lönerna baserades på familjeenheten: en ensam producent fick motsvarigheten till 25 pesetas; ett gift par, där bara en arbetade, fick 35 pesetas och ytterligare fyra pesetas i veckan för varje barn. Det fanns en allvarlig brist i detta system, särskilt som resten av Spanien hade ett system med stora löneskillnader mellan kroppsarbetare och utbildade yrkesarbetare: det fick många välutbildade tekniker att lämna Aragonien. För tillfället övervägdes denna brist emellertid av den ideologiska övertygelse, som besjälade de många teknikerna och yrkesarbetarna i de frihetliga organisationerna. Förutsatt att man i och med revolutionens stabilisering infört högre löner för utbildade yrkesarbetare under en övergångsperiod. Men stalinisterna som hade fräckheten att jämföra situationen i Aragonien med de enorma löneskillnaderna i Sovjetunionen, tycktes helt ha glömt bort att familjelönen – som är kontentan av Marx' ord ”åt var och en efter behov” – var ett mål att eftersträva, ett mål som Sovjetunionen står oändligt mycket längre ifrån under Stalin än under Lenin och Trotskij.

Den anarkistiska majoriteten i Aragonienrådet medförde i praktiken att man övergav den anarkistiska teorin om den ekonomiska förvaltningens autonomi. Rådet fungerade som ett centraliserande organ. Oppositionen var en så hopplös minoritet i Aragonien, och massorna var så hängivna den nya ordningen, att det inte finns ett enda skriftligt vittnesbörd om något stalinistiskt massmöte i *Aragonien* i direkt opposition mot rådet. Många gemensamma möten hölls, med stalinistiskt deltagande, däribland ett så sent som den 7 juli 1937. Varken på dessa möten eller någon annanstans i *Aragonien* upprepade stalinisterna förtalet som deras press spred på annat håll, i syfte att bereda väg för en invasion.

Många arbetarledare från utlandet såg Aragonien och imponerades. Bland dem var Carlo Rosselli, den antifascistiska ledaren från Italien, som tjänstgjorde som kommandant på Aragonfronten (på permission i Paris mördades han och hans bror av italienska fascister). Den kände franske socialisten Juin lovordade Aragonien i *Le Peuple, Giustizia e Liberta*, den ledande italienska antifascistiska tidningen, skrev om kollektiven i Aragonien: ”Det nya samhällssystemets uppenbara fördelar stärkte böndernas solidaritet och stimulerade dem till större ansträngningar och ökad aktivitet.”

Den sociala revolutionens uppenbara fördelar vägde emellertid mycket lätt, jämfört med bourgeoisins och stalinisternas ofrånkomliga behov av att stabilisera en borgerlig regim och vinna den engelska och franska imperialismens sympati. Förutsättningen för denna sympati var att varje spår av den sociala revolutionen utplånades. Men Aragoniens massor var eniga. Krossandet måste alltså ske utifrån. När Negrínregeringen väl kommit till makten, öppnade den borgerliga och stalinistiska pressen en fruktansvärd spärrelld av propaganda mot Aragonien. Och efter tre månaders förberedelser inleddes invasionen.

Den 11 augusti bestämde regeringen att Aragonienrådet skulle upplösas. I stället utnämndes en generalguvernör ”med de befogenheter som gällande lagstiftning ger civila guvernörer” – och lagstiftningen var från reaktionens dagar. Generalguvernören, Mantecón, visade sig emellertid bara var en skyltdocka. Det verkliga arbetet gjordes av militära styrkor under ledning av stalinisten Enrique Lister.

Lister var en av stalinisternas ”konstgjorda hjältar” (CNT publicerade hans porträtt tillsammans med texten ”Hjälten från många slag. Det vet vi, eftersom kommunistpartiet har talat om det för oss” – ironin var det enda sättet att ta sig förbi censuren). Han marscherade in med sina trupper i Aragonien. Kommunalråden, som valts direkt av befolkningen, upplöstes med våld. Kollektiven upplöstes och ledarna fängslades. Liksom fallet var med POUM-fångarna i Katalonien visste inte ens generalguvernören var de av Lister arresterade medlemmarna av CNT:s regionala kommitté fanns. Faktum är att de haft fribrev från generalguvernören, men inte ens det räddade dem. Joaquín Ascaso, Aragonienrådets president, sattes i fängelse anklagad för... juvelstöld! Regeringscensuren förbjöd CNT-pressen att publicera nyheten om Ascascos fängslande och vägrade avslöja var han satt. Och från sin vidriga, reaktionära ståndpunkt gjorde de rätt. Ty Ascaso var av massornas kött och blod, liksom den döde Durutti, och de skulle ha rivit fängelset med sina bara händer.

Det bör räcka om vi säger att den officiella CNT-pressen – som inte var alltför ivrig att väcka massorna – jämförde anfallet mot Aragonien med López Ochoas underkuvande av Asturien i oktober 1934.

Den stalinistiska pressen publicerade fantastiska historier för att rättfärdiga våldtäkten på Aragonien. *Frente Rojo* skrev:

”Under det nu avskaffade Aragonienrådets styre kunde varken medborgarna eller deras egendom känna minsta säkerhet... i Aragonien kommer regeringen att hitta jättelika vapenförråd och tusentals bomber, hundratals kulsprutor av modernaste typ, kanoner och stridsvagnar, som man har sparat på, inte för att bekämpa fascismen på slagfältet, utan för att användas av dem som ville göra

Aragonien till en bastion för kampen mot republikens regering... Alla bönder hade tvingats in i kollektiven. De som gjorde motstånd straffades med kroppslig terror och berövades sina få ägodelar. Tusentals bönder har lämnat regionen, eftersom de föredrog att lämna jorden hellre än att utsättas för rådets tusentals tortyrmetoder... Jorden konfiskerades, ringar, medaljonger och till och med matkärnen av lera konfiskerades. Boskap, spannmål och till och med lagad mat och vin för hushållets egen konsumtion konfiskerades... Kommunalråden fylldes med kända fascister och falangistledare. Med fackföreningskort på fickan tjänstgjorde de som borgmästare och rådsmedlemmar, som ombud för den allmänna ordningen i Aragonien. Banditer till sin härkomst uppträdde de som banditer och skapade en banditstyrd regering.”

Väntade man sig verkligen att någon skulle tro på detta nonsens? Stalinisternas polis-mentalitet framgår klart av deras alibi att ett uppror förbereddes. Tyvärr var det inte sant. Vapnen? Regeringen hade fått total kontroll över Aragonfronten den 6 maj, med en medlem av stalinistpartiet, general Pozas, som högste befälhavare. Innan dess hade CNT:s, POUM:s och FAI:s press ända sedan oktober 1936 översvämmats av utförliga och detaljerade klagomål över bristen på vapen vid Aragonfronten. Aragonkollektivens beväpnade försvarare led farlig bäst på vapen – eftersom fronten var oregelbunden och flytande, var de i praktiken en del av frontförsvaret. I åtta månader hade dessa anklagelser slungats ut från pressen, talarstolarna och radion, och tillsammans med dem anklagelsen att den ryska hjälpen åtföljdes av villkoret att stalinisterna skulle kontrollera fördelningen av de levererade vapnen. Stalinisterna hade bemött dessa preciserade anklagelser med tystnad. Nu, i pogromatmosfären i augusti 1937, svarade de att vapnen fanns där! Man väntade sig inte, och kunde inte heller vänta sig att någon skulle tro på detta struntprat, inte ens partimedlemmarna.

Men anklagelserna behöver inte bemötas seriöst. Ty den 18 september frigavs Joaquín Ascaso, mannen som påstått vara den huvudskyldige, som terroriserat, utnämnt fascister till offentliga poster, osv, osv. Om stalinisterna var beredda att bevisa anklagelserna mot Ascaso i sina korrumperade domstolar, varför gjorde de det inte? Svaret är enkelt: anklagelserna var rena smörjan. Något som var fruktansvärt verkligt var emellertid att Aragonienkollektiven krossats.

Efter det borgerligt-stalinistiska blockets erövring av Aragonien började berättelsen om deras invasion sippra ut till den internationella arbetarrörelsen, där stalinisterna inte vågade försöka upprepa sina fantastiska anklagelser. Man anlade en ny infallsvinkel, försökte tona ned dessa anklagelser och hävdade i stålet att upplösningen av rådet var nödvändig för reorganiseringen av Aragonfronten. Ralph Bates skrev t ex:

”... Det har förekommit överdrivna beskyllningar mot Aragonienrådet, men följande tror jag kan bekräftas av detaljerade vittnesmål: den oinskränkta tillämpningen av extrema åtgärder i jordreformen och i den sociala reformen hade förvirrat och rent av stött på motstånd från icke-anarkistiska bönder och arbetare; anarkisternas kontroll av militärkommittéerna i byarna hade utan tvekan hindrat en effektiv ledning av operationerna... Problemet var därför att ställa detta stycke av Aragonien under Valenciaregeringens kontroll, såsom en del av en kampanj för att reorganisera Aragoniens militära styrkor.” (*New Republic*, 27 oktober 1937.)

Detta alibi hade två funktioner: för det första skulle man komma ifrån de befängda anklagelser, som ursprungligen motiverat upplösningen; för det andra skulle det dölja det faktum att regeringens så kallade offensiver blivit fiaskon, trots att regeringen haft total kontroll över Aragonfronten ända sedan maj. Det oerhörda hyckleriet blir uppenbart, när vi nu går över till den militära frågan och analyserar Aragonfronten såsom en del av regeringens militärstrategiska program.

15. Den militära kampen under Giral–Caballero

Militär krigsföring är bara politikens fortsättning med våldsmedel. En proklamation över fiendelinjerna, som uttrycker de jordlösa böndernas önskin, är också krigföring. En lyckad revolt bakom fiendelinjerna kan vara oändligt mycket effektivare än en direkt attack. Lika viktigt som att utrusta trupperna är det att bevara deras stridsmoral. Att vara på sin vakt mot förrädiska officerare är lika viktigt som att utbilda skickliga officerare. Skapandet av en arbetar- och bonderegering för vilken massorna kämpar och dör som hjältar är alltså det bästa hjälpmedlet för den militära kampen mot en fascistisk fiende i ett inbördeskrig. Med hjälp av de här metoderna besegrade Rysslands arbetare och bönder imperialisternas intervention och vitgardisternas arméer på tjugotvå fronter, trots den hårdaste ekonomiska blockad en nation någonsin utsatts för. I organiseringen och ledningen av de röda arméerna under dessa svåra förhållanden tycktes Trotskij uträtta mirakel, men det var mirakel som skapats av en revolutionär politik, av förmågan till uppoffringar, arbete och hjältemod hos en klass som försvarar sin nyvunna frihet.

Att en reaktionär politisk strategi bestämde den lojalistiska regeringens felaktiga militära strategi, kan vi bevisa genom att granska den militära kampens utveckling.

Från den 19 juli till den 4 september 1936 – i sju avgörande veckor – stod Girals folkfrontsregering i ledningen, med stalinisternas och Prietosocialisternas villkorlösa politiska stöd (Prieto deltog faktiskt inofficiellt i ministären och fick en post i regeringen den 20 juli).

Giralregeringen hade ungefär 600 miljoner dollar i guld till sitt förfogande. Kom ihåg att det verkliga embargot på försäljningen av krigsmateriel till Spanien inte infördes förrän den 19 augusti, då det brittiska handelsdepartementet återkallade alla licenser för export av vapen och flygplan till Spanien. Giralregeringen hade alltså minst en månad på sig att köpa in vapen – men den bittra sanningen är att den knappt köpte någonting alls! Vi har redan talat om Azaña-Girals förrädiska försök att få till stånd en kompromiss med fascisterna. Ytterligare ett faktum: Franco och hans vänner väntade i sex dagar innan de bildade en egen regering. Gil Robles avslöjade senare att de väntade på en tillfredsställande överenskommelse med Madridregeringen. Då hade milisen redan vuxit fram ur arbetarleden, och det var inte längre möjligt för Giral att tillmötesgå Francos krav.

De första sju veckornas viktigaste framgångar var den katalanska milisens segerrika marsch mot Aragonien, där milisen använde jordsocialisering i lika stor utsträckning som sina gevär; och de lojalistiska krigsfartygens angrepp på Francos trupptransporter från Marocko till fastlandet.

”Den lojalitet som visades av stora delar av flottan hindrade på ett avgörande sätt Franco från att överföra stora marockanska truppstyrkor till fastlandet under krigets första två veckor. Flottans patrullering i söder gjorde sjötransport till ett ytterst riskabelt företag. Franco tvingades tillgripa flyg, men det gick mycket långsammare. Här fick regeringen ytterligare ett tillfälle att organisera försvaret och inventera krigsförråden”, skrev två stalinister då.³¹

De glömde emellertid bort att tillägga att krigsfartygen stod under befäl av valda matroskommittéer, vilka liksom milisen inte litade på Giralregeringen och utförde operationerna trots regeringens passivitet. Betydelsen av det här kommer att framgå klart, när vi kommer till Caballero-stalinist-Prieto-regeringens flottpolitik.

De fruktansvärda nederlagen vid Badajoz och Irún gjorde slut på Giralkabinetet. Irúns fall beskrivs i en dramatisk rapport från Pierre Van Paasen:

³¹ Gannes och Repard, *Spain In Revolt*, s. 119.

”Männen i Irún kämpade till sista patronen. När de inte hade mer ammunition, kastade de dynamitbuntar. När dynamiten var slut, rusade de fram tomhänta och angrep var sin man, medan den sextio gånger starkare fienden slaktade dem på sina bajonetter. En flicka höll stånd mot två pansarbilar i en halvtimme genom att kasta glycerinbomber. Sedan stormade marockanerna barrikaden, där hon var den sista överlevande försvararen, och slet henne i stycken. Männerna i Fort Martial höll trehundra främlingslegionärer på avstånd i en halv dag genom att rulla ned stenblock från den kulle som det gamla fortet ligger på.”

Irún föll därför att Giralregeringen inte hade försökt få fram ammunition till försvararna. Den antifascistiska milisens centralkommitté i Katalonien hade redan lagt om produktionen i de tillgängliga fabrikerna till produktion av krigsmateriel och skickat flera vagnslaster ammunition till Irún via den reguljära järnvägen från Katalonien till Irún. Men denna järnväg går delvis genom franskt territorium. Och ”kamrat” Blums regering, Stalins bundsförvant, stoppade vagnarna i flera dagar vid Behobia på andra sidan gränsen... De rullade över bron till Irún efter fascisternas seger.

Giralregeringen lämnade över till Caballero-Prieto-Stalins ”verkliga, fulländade” folkfrontsregering. Utan tvekan åtnjöt den i stor utsträckning massornas förtroende. Milisen och matroskommittéerna utförde dess befallningar från första stund.

Den nya regeringen måste genomföra tre större militära kampanjer. Naturligtvis fanns det också andra uppgifter, men detta var de viktigaste, de mest brådskande och i huvudsak de enklaste.

Marocko och Algeciras

Spanska Marocko var Francos militära bas under de första sex månaderna. Därifrån måste han föra över sina morer och legionärer och militära förråd.

De första framgångarna för den av matroskommittéerna kontrollerade lojalistflottans störningar av Francos förbindelseleder med Marocko följdes av andra. Den 4 augusti besköt den lojalistiska kryssaren *Libertad* framgångsrikt den fascistiska fästningen vid Tarrifa i Marocko. Det var ett hårt slag mot Franco. Så hårt att det ledde till Italiens första öppna ingripande: ett italienskt plan bombade *Libertad*. När lojalistiska krigsfartyg gick i ställning för att inleda en kraftig beskjutning av Ceuta i Marocko medan fascistiska förråd lastades, kryssade det tyska slagskeppet *Deutschland* fräckt fram och tillbaka mellan de lojalistiska krigsfartygen och Ceuta för att stoppa beskjutningen. En vecka senare prejade en spansk kryssare den tyska lastångaren *Kamerun*, fann henne lastad ända upp till däck med vapen till Franco och hindrade henne från att anlöpa Cadiz' hamn. Varpå Portugal öppet gick över till fascisternas sida, lät *Kamerun* lossa sin last i en portugisisk hamn och skickade vidare krigsmaterielen till Franco per järnväg. Befälhavare i den tyska flottan fick order att öppna eld mot alla spanska fartyg, som försökte stoppa tyska krigstransporter. Om den lojalistiska flottans operationer fortsatte, skulle de bli ödesdigra för Franco. Hans allierade skulle få kasta masken helt, för att kunna rädda honom.

I det här läget bildades Caballeroregeringen, och Prieto – som nu samarbetade intimt med stalinisterna och alltid varit ”Frankrikes man” – blev nu flottministeriets chef. Han satte stopp för flottans operationer utanför Marocko och i Gibraltarsundet, och drog tillbaka lojaliststyrkorna som höll Mallorca.

Den mest angelägna uppgiften var att hindra morerna och legionärerna från att landstiga i Algeciras och sätta upp den armé, som snart skulle inleda den fruktansvärda marschen från Badajoz till Toledo, genom Toledo och Talavera de la Reina fram till Madrids portar. Den främsta platsen i denna uppgift tillkom flottan. *Den användes inte.*

I mitten av september fick i stället nästan hela flottan – inklusive slagskeppet *Jaime I*, kryssarna *Cervantes* och *Libertad* samt tre jagare – order att lämna Malaga och gå runt hela halvön till Biscayabukten!

De lämnade kvar jagaren *Ferrándiz* och kryssaren *Gravina*. Den 29 september sänkte två fascistiska kryssare *Ferrándiz*, efter att ha beskjutit och drivit bort *Gravina*. Vilka överväganden låg bakom beslutet att skicka flottstyrkorna till Biscayakusten, samtidigt som nyhetsrapporter sade att – för att bara ta ett exempel – en ”bestyckad trålare med marockanska trupper från Ceuta, eskorterad av *Canaria*, *Cervera*, en jagare och en torpedbåt, korsade sundet i kväll. Konvojen landsatte obehindrat trupperna vid Algeciras. Från Marocko förde den med sig fältkanoner och andra vapen samt mängder av ammunition”. (*New York Times*, 29 september.) Vilka överväganden? Förvisso inte militära, ty styrkorna som skickades till Biscaya kunde mer än väl ha klarat av fascisternas beväpnade konvoj; och att skära av Francos förbindelseled med Marocko var definitivt flottans viktigaste uppgift.

Den amerikanske militärexperten Hanson W Baldwin skrev om frågan om sjöstridskrafterna i Spanien (i *New York Times* den 21 november):

”Den spanska flottan har negligerats i hög grad, särskilt under republikens senare, oroliga år, och den har aldrig haft ordentlig ledning eller bemanning. Men med effektiva, välutbildade besättningar skulle det begränsade antalet kryssare och jagare i den spanska flottan bli en kraft att räkna med, särskilt i det trånga Medelhavet, där ordentligt ledna fartyg för länge sedan skulle ha skurit av Francos förbindelseled med sin truppreservoar i Marocko...”

Att döma av de något suddiga rapporterna fortsatte de flesta fartygen – trots officerarnas ansträngningar – att hissa (det lojalistiska) Spaniens violett-gul-röda fana, såvida de inte hissade röda fanor...

... men på det stora hela har flottans roll i inbördeskriget hittills varit obetydlig. De tillfälliga sammandrabbningar, som fartygen deltagit i, har oftast haft en operettliknande karaktär, som vittnar om besättningarnas dåliga skjutförmåga och sjömanskap.”

De lojalistiska operationerna vid Zumaga, nära Bilbao, den 27 september, uppvisade emellertid träffsäker eldgivning. Men det viktiga var, att det skulle ha varit en enkel sak att förse den lojalistiska flottan med skickliga besättningar. Hamnarna i Toulon, Brest och Marseilles var fulla av tusentals socialistiska och kommunistiska sjömän, veteraner från flottan, och bland dem skickliga artillerister och officerare. De räckte mer än väl till för att bemanna flottan och andra fartyg, som kunde ha byggts på de av lojalisterna behärskade stora varven i Cartagena.

Flottan återvände så småningom från kusten i norr och ankrade upp i Cartagena, långt från sundet. Där stannade den, med undantag för några meningslösa turer nedåt kusten. Att den överhuvudtaget existerade fick man veta den 22 november, då främmande ubåtar gick in i Cartagenas hamn och avlossade torpeder, varav en skadade *Cervantes*. Samma dag tillkännagav marinministeriet att flottan skulle reorganiseras för att bekämpa försök till blockader... och det var det sista man hörde om det projektet. Francos transporter mellan Ceuta och Algeciras flöt obehindrat och förde över tiotusentals soldater och all utrustning som krävdes.

I ett brev till Montseny, där Camillo Berneri krävde att de anarkistiska ministrarna öppet skulle bekämpa den misslyckade regeringspolitiken, sade han om flottan:

”Sammandragningen av styrkor från Marocko, piratdåden på Kanarieöarna och Balearerna och erövringen av Malaga är konsekvenserna av denna överksamhet. Om Prieto är oduglig och överksam, varför tolererar man honom? Om Prieto är bunden av en politik som förlamar flottan, varför kritiserar man inte denna politik?”

Varför förde Prieto och regeringsblocket denna självmordspolitik? Den var helt enkelt bara en aspekt av deras totala politik, som gick ut på att tillförsäkra sig Englands och Frankrikes goda vilja. Vad de eftersträvade är uppenbart. En aggressiv lojalistisk flottpolitik, som i augusti-incidenterna utanför Marocko, skulle ha påskyndat inledningen av inbördeskrigets avgörande fas. Franco skulle ha kunnat krossas omedelbart. Tyskland och Italien, vars prestige var inblandad i stödet till Franco, skulle kanske ha tagit till desperata åtgärder för att försvara honom. De skulle t ex öppet kunna använda de italienska och tyska flottorna för att jaga bort lojalisterna från sundet. Men England och Frankrike skulle inte kunna tolerera att italienarna och tyskarna kontrollerade sundet (de kunde försöka bevara kontrollen i framtiden). Det var naturligtvis inte säkert att detta skulle leda till öppet krig. Tyskland och Italien kunde ha slagit till reträtt innan det gick så långt, särskilt innan den 9 november 1936, då Tyskland och Italien formellt erkände Burgosregimen. Hade revolutionärer stått i ledningen och djärvt inlett en flottkampanj i augusti och september och lyckats skära av Marocko från Spanien, så är det sannolikt att Tyskland och Italien dragit sig ur så elegant som möjligt. Den engelska och franska imperialismen var emellertid inte intresserad av en seger för lojalisterna utan av att skjuta krigsriskerna framför sig, samtidigt som den avvärjde angrepp mot sina imperialistiska intressen i Medelhavet. Och de fick som de ville, tack vare den lojalistiska regeringens välvilliga inställning till England och Frankrike. För varje månad som gick blev Tyskland och Italien nu mer och mer engagerade i inbördeskriget, vilket gjorde en internationell explosion allt troligare, om lojalisternas flotta sattes in i striderna. *Den upphörde helt enkelt att existera som ett vapen för lojalisterna.*

Detta var det första fruktansvärda exemplet på hur den antirevolutionära politiken bröt den militära kampens ryggrad.

Samma välvilliga inställning till England och Frankrike förklarar underlåtenheten att landvägen slå till mot Algeciras, den spanska hamnstad där fascisttrupperna från Marocko landsattes. Malaga låg strategiskt till för att utgöra spjutspetsen i en sådan offensiv. I stället lämnades Malaga försvarslöst. Försvarsstyrkorna, som huvudsakligen bestod av CNT-milis, värdjades förgäves om nödvändig utrustning från augusti till februari, då Malaga invaderades av en italiensk landstigningsstyrka, medan flottan, som kunde stoppat dem låg för ankar i Cartagena. Malaga föll den 8 februari. Då hade milisen inte fått några instruktioner från det militära högkvarteret på två dagar. Och dagen innan Malaga föll, upptäckte försvararna att högkvarteret redan övergivits utan ett ord till milismännen som försvarade staden. Det var inte ett militärt nederlag, det var ett förräderi. Det största förräderiet var inte generalstabens desertering i sista minuten, utan den politiska strategi som låg bakom flottans överksamhet och oviljan att använda Málaga som bas mot Algeciras.³²

Även om man inte kunde slå till mot Francos marockanska bas sjövägen eller landvägen, så fanns det ett annat sätt. Vi citerar Camillo Berneri:

”Den fascistiska arméns operationsbas ligger i Marocko. Vi borde intensifiera propagandan för Marockos självständighet överallt där panislamismen har inflytande. Madrid borde otvetydigt deklarerat, att det lämnar Marocko och vill skydda den marockanska självständigheten. Frankrike

³² Den 21 februari avskedades José Asencio, biträdande chef för krigsdepartementet. Han arresterades snart tillsammans med överste Villalba för förräderiet mot Málaga. Krigskommissarien Bolívar, en stalinist som tillsammans med Villalba övergivit högkvarteret, arresterades *inte*. Inte heller knystade man ett ord om att Antonio Guerra, stalinistisk representant i Málagas militärkommando, stannade kvar och gick över till fascisterna, dvs inte förrän stalinisternas angrepp tillfälligt gjorde CNT:s nationella kommitté verkligt desperat (*CNT Boletín*, Valencia, 26 augusti 1937). Samma dag Gijón föll – åtta månader senare – tillkännagav regeringen att den skulle rannsaka Málaga-förrädarna – Asencio, hans stabschef, Cabrera, och en annan general. Varför rannsaka dessa, och inte förrädarna från Bilbao, Santander, osv? Därför att Málaga föll under Caballero; medan de mycket mer iögonfallande förräderierna i norr ägde rum under Negrín....

ser med oro risken för återverkningar och uppror i Nordafrika och Syrien; England ser hur agitationen för såväl Egyptens som palestina-arabernas självständighet stärks. Vi måste göra det mesta möjliga av denna oro, genom att föra en politik som hotar att släppa loss revolten i den islamska världen.

En sådan politik kräver pengar, för att man snabbt skall kunna skicka agitatorer och organisatörer till alla samlingspunkter för den arabiska emigrationen, till alla gränsområden mot Franska Marocko.” (*Guerra di Classe*, 24 oktober 1936.)

Men den lojalistiska regeringen ville inte oroa Frankrike och England, genom att anstifta uppror i Spanska Marocko. I stället erbjöd man dem eftergifter i Marocko! Den 9 februari 1937 skickade utrikesminister Del Vayo en not till Frankrike och England. Den exakta lydelsen avslöjades aldrig, men den påstods senare innehålla följande punkter, vilket regeringen inte förnekade:

”1. Den spanska regeringen har för avsikt att basera sin europeiska politik på aktivt samarbete med Storbritannien och Frankrike och föreslår en förändring av situationen i Afrika.

2. Regeringen önskar ett snabbt slut på inbördeskriget, som nu kan komma att förlängas av den tyska och italienska hjälpen. Den är beredd att göra vissa eftergifter i Marockos spanska zon, om de brittiska och franska regeringarna vidtar åtgärder för att förhindra italiensk och tysk inblandning i Spaniens angelägenheter.”

Den första vinken om denna skamliga nots existens kom i den franska och engelska pressen den 19 mars, en månad efter avsändandet, då Eden helt kort hänvisade till den. CNT-ministrarna svor att de inte hade tillfrågats. Berneri sade beskt: ”Ni sitter i en regering som har erbjudit Frankrike och England fördelar i Marocko, när vi alltsedan juli 1936 borde varit förpliktade att officiellt proklamera Marockos politiska självständighet... det är dags att klargöra att ni, Montseny, och de andra anarkistiska ministrarna inte är överens med förslag av denna natur och innebörd...Det är självklart att man inte kan garantera engelska och franska intressen i Marocko och samtidigt agitera för ett uppror där... Men denna politik måste ändras. Och för att ändra den måste vi klart och tydligt deklarerat våra avsikter – eftersom vissa krafter i Valencia strävar efter att sluta fred med Franco.” (*Guerra di Classe*, 14 april 1937.) Men anarkisterna förblev tysta, och Marocko förblev ostört i Francos våld.³³

Aragoniens offensiv mot Zaragoza och Huesca

Om ni bläddrar igenom den spanska, franska eller amerikanska pressen från augusti-november 1936, kommer ni att lägga märke till den skarpa kontrasten mellan lojalisternas nederlag på de centrala och västra fronterna och segrarna på Aragonfronten. CNT-, FAI-, och POUM-trupper dominerade på Aragonfronten. De underkastade sig de av regeringen ditskickade borgerliga officerarnas militära order, men höll dem under uppsikt. Efter att ha erövrat de omgivande höjderna Monte Aragon och Estrecho Quinto hade Aragonmilisen i slutet av oktober möjlighet att ta Huesca, nyckeln till Zaragoza.

Vikten av att ta Zaragoza förstår man lätt, om man kastar ett öga på kartan. Zaragoza ligger rakt på vägen från Katalonien och Aragonien till Navarra, den fascistiska rörelsens hjärta. Om Zaragoza erövrades, skulle man kunna angripa både den fascistiska armé som hotade Baskien och styrkorna som gick mot Madrid norrifrån, i ryggen. En offensiv på denna front skulle därför gjort det möjligt för lojalisterna att ta initiativet i den militära kampen. Dessutom hade Zaragoza varit ett av CNT:s starka fästen, och fallit till fascisterna enbart genom direkt

³³ Den enda officiella CNT-pamflett om Marocko, som jag lyckats få tag på, heter: ”Vad Spanien kunde gjort i Marocko och vad Spanien gjorde”, ett tal av Gonzalo de Reparaz den 17 januari 1936. där han berättar hur han försökt förmå monarkin och republiken att organisera saker och ting effektivt i Marocko, och hur de inte gjorde det! Inte minsta antydning om att det enda råd en revolutionär kan ge i den koloniala frågan är: ut ur Marocko.

förräderi från den civile guvernörens sida, som var medlem av Azañas parti och tillsatt av honom.

Så sent som i slutet av september pågick fortfarande en generalstrejk i Zaragoza, trots att ledarna dödade genom långsam tortyr för sin vägran att avbryta den. En kraftig attack mot Zaragoza skulle ha beledsagats av ett arbetaruppror inne i staden, vilket anarkisterna lovade. Erövringen av de starkt befästa städerna Huesca och Zaragoza krävde emellertid flyg och tungt artilleri.

Men från och med september bojkottade regeringen systematiskt Aragonfronten. Artilleriet och flygplanen, som började komma från utlandet i oktober, skickades bara till stalinistkontrollerade områden. Till och med i fråga om gevär, kulsprutor och ammunition upprätthölls bojkotten. Den katalanska krigsindustrin var beroende av regeringens finansiella stöd och tvingades skicka sin produktion till platser som regeringen valde ut. CNT:s, FAI:s och POUM:s press hävdade att den tydliga diskrimineringen av Aragonfronten dikterades av stalinisterna, uppbackade av sovjetregeringens representanter. (Detta medger Caballeros vänner nu.) Regeringens planer på att krossa milisen och förvandla den till en borgerlig armé kunde inte genomföras så länge CNT-milisen kunde visa upp en lång rad segrar. Alltså: Aragonfronten måste hållas tillbaka. Det var bland annat denna situation som drev in CNT-ledarna i centralregeringen. Den spanska anarkismens största personlighet, García Oliver och Buenaventura Durruti, flyttade sin verksamhet till Madrid, dit Durruti förde med sig eliten av Aragontrupperna. Men bojkotten av Aragonfronten fortsatte trots alla anarkisternas eftergifter. Det var nämligen väsentligt för det borgerligt-stalinistiska blockets strategi att till varje pris bryta CNT:s prestige och makt. I sex månader klagade anarkisternas och POUM:s press och krävde en offensiv på Aragonfronten. Den borgerliga och stalinistiska pressen svarade med tystnad. Sedan började stalinisterna smutskasta CNT-milisens överksamhet på Aragonfronten och använde detta som ett bevis på behovet av en borgerlig armé. CNT:s och POUM:s motförslag om ett enhetligt kommando och en disciplinerad armé under arbetarnas kontroll avvisades.

I åtskilliga månader förnekade stalinisterna utåt att de saboterade Aragonfronten. Men när det blev alltför uppenbart, drog de fram ett alibi: de hade skickat massor med vapen till Aragonfronten, men ”trotskisterna” stal dem och skickade dem tvärs över ingenmansland till fascisterna. (*Daily Worker*, 5 oktober 1937.) Som i alla andra stalinistiska lögnhistorier, lyser lögnen oss rakt i ansiktet. POUM – de så kallade trotskisterna – hade högst tiotusen man på den här fronten. Den dominerande kraften var CNT. Var de så korkade att de inte såg vad POUM sysslade med, samtidigt som deras egen press högljutt krävde vapen? Eller är historien helt enkelt en förberedelse för den dag då stalinisterna tänker anklaga CNT för att ha samarbetat med POUM i vapensmugglingen till fascisterna?

Aragonfrontens sorgliga beväpning har beskrivits av den engelske författaren George Orwell, som kämpade där i ILP-bataljonen. Infanteriet ”var mycket sämre beväpnat än befälselever på en engelsk högskola”, med ”utslitna musergevär som oftast kärvade efter fem skott. Det gick ungefär ett maskingevär på femtio män, och en pistol eller revolver på ett trettiotal män. Dessa vapen, som är så viktiga i skyttegravsstrider, lämnades inte ut av regeringen. De kunde bara köpas illegalt och med största svårighet.”

”En regering som skickar pojkar på femton år till fronten med fyrtio år gamla gevär och behåller vuxna män och de modernaste vapnen bakom den”, slutar Orwell, ”är uppenbarligen räddare för revolutionen än för fascisterna. Härav kommer sig de senaste sex månadernas svaga krigspolitik och den kompromiss som kriget nästan säkert kommer att sluta med.” (*Controversy*, augusti 1937.)

På detta sätt avstod regeringen från den möjlighet den fått i Aragonien att gripa initiativet och flytta över kriget till fascisternas territorium.

Den norra fronten

Bilbao och industristäderna och järn- och kolgruvorna runtomkring bildade ett koncentrerat industriområde, det största efter Katalonien. För krigsändamål var det till och med överlägset Katalonien, som tvingats bygga upp sin metallurgiska industri från ingenting när inbördeskriget bröt ut. Bilbao kunde ha blivit centrum för Spaniens största krigsindustri. Från denna materiella bas kunde arméerna i norr ha gått rakt söderut mot Burgos och österut mot Navarra, för att sedan förena sig med trupperna på Aragonfronten. Denna strategi var av det mest elementära slaget.

Men i Biscayaområdet var det de baskiska kapitalisterna som bestämde. Eftersom Baskien i århundraden varit en engelsk inflytelsesfär, var de inte särskilt ivriga att ansluta sig till Franco och hans italienska och tyska bundsförvanter. Men den baskiska bourgeoisin hade inte heller för avsikt att bekämpa Franco till sista andetaget. De baskiska kapitalisterna hade inte fått sina fabriker ockuperade av arbetarna efter den 19 juli, tack vare socialist- och kommunistpartiernas stöd. Men de hade inga garantier för att en lojalistisk seger över Franco inte skulle leda till att även deras fabriker ockuperades.

Egendomsfrågan avgjorde den baskiska regionala regeringens militära hållning. Detta uppenbarades så tidigt som i mitten av september 1936, när fascisterna avancerade mot San Sebastian. Innan attacken inleddes på allvar, kapitulerade San Sebastian. Innan den baskiska bourgeoisin retirerade, drev de ut CNT-milisen, som ville förstöra fabrikernas utrustning och annan användbar materiel, för att inte låta fascisterna lägga beslag på den. Som en extra försiktighetsåtgärd lämnades femtio beväpnade baskiska vakter kvar för att bevaka byggnaderna. Staden överlämnades alltså intakt till Franco. Bourgeoisin resonerade så här: förstörd egendom är förlorad för alltid; men om vi så småningom sluter fred med Franco, får vi kanske tillbaka vår egendom...

När det här hände, den 22 september 1936, skrev jag: ”Den norra fronten har förråttts.” De anarkistiska ministrarna har senare avslöjat att denna åsikt delades av Caballeroregeringen. Men vad som gjorde att det öppna förräderiet inte fullbordades förrän sex månader senare, det var den enfaldighet som uppvisades av de Francoofficerare som tog över San Sebastian. De femtio vaktposterna som lämnats kvar för att skydda byggnaderna sköts; borgerliga ägare som stannat kvar för att sluta fred med Franco fängslades och några av dem avrättades. Befolkningen terroriserades. Den baskiska fronten hårdnade – för ett tag.

Men redan i december skickade den baskiska regeringen åter ut en trevare om vapenstillestånd. Medan Madrid fortfarande avvisade alla förhandlingar om utväxling av fångar, förhandlade baskerna fram en sådan överenskommelse:

”Att den baskiska gruppen förhandlade i San Sebastian blev inte känt förrän i går. Jag fick emellertid veta att delegationen lämnat Bilbao för mer än en vecka sedan... och fortsatt till Barcelona, men att dess uppdrag där fick ett otillfredsställande resultat. De baskiska delegaterna uttryckte sin besvikelse över situationen i den katalanska huvudstaden... och man antar att de också ogillade katalanernas inställning till kyrkan.

Hur som helst blev resultatet att de bestämde sig för att känna sig för hos ledarna i San Sebastian, i hopp om att få till stånd någon slags kompromiss och till sist kanske en vapenvila.

”Det är känt att den norra fronten varit lugn de senaste två månaderna, och att fraternisering varit vanlig mellan frontlinjerna.” (Frontrapport från Hendaye, *New York Times*, 17 december 1936.)

Varje tvivel om rapportens verklighetsunderlag skingrades samma dag av *Augur*, det brittiska utrikesdepartementets ”inofficiella” talesman. ”Britterna har arbetat på att få till stånd lokala vapenstillestånd mellan rebellerna och lojalisterna. Den baskiska regionala regeringens erbjudande i Bilbao att sluta vapenstillestånd över julhelgen är ett direkt resultat av brittiska

agents diskreta ingripande, i hopp om att detta kan leda till ett totalt avbrytande av fientligheterna.” Fransmännen, tillade *Augur*, ”utövar liknande påtryckningar i Barcelona, men deras framgång är inte så tydlig, eftersom president Companys’ strävan att göra slut på blodsutgjutelsen överspelats av kommunisterna och anarkisterna.” (*New York Times*, 17 december 1936.)

Naturligtvis publicerades ingenting av det här i lojalistpressen, där censuren nu härjade för fullt. Sådana detaljerade redogörelser, särskilt under signaturen *Augur*, i tidningar av *New York Times*’ eller *London Times*’ kaliber, krävde åtminstone en formell dementi, om de gick att dementera. Men varken regeringen eller stalinisterna vågade förneka fakta; ty det var sant.

Den baskiska bourgeoisin hade helt enkelt inget större intresse av att bekämpa fascismen. Om kampen innebar allvarliga uppoffringar, var de redo att ge upp. En av orsakerna till deras tveksamhet var emellertid den växande CNT-rörelsen i Baskien. Här underlättades förräderiet av stalinisterna och högersocialisterna, som satt i den regionala regeringen tillsammans med bourgeoisin (CNT hade kastats ut när Försvarsjuntan avskaffades och ersattes av regeringen). Under svagast tänkbara förevändning – den baskiska regeringen inbjöd CNT-milisen att delta i firandet av påskveckan och CNT:s regionala kommitté och press fördömde indignerat den religiösa ceremonin – fängslades hela den regionala kommittén och *CNT del Nortes* redaktion den 26 mars, och tryckpressarna överlämnades till stalinisterna! Systematisk förföljelse av CNT banade sedan väg för att gå över till Franco.

Lojalistregeringen var medveten om faran, medveten om Bilbaos ovilja att ställa om produktionen till krigsändamål, medveten om den baskiska frontens kriminella överksamhet, en överksamhet som gjorde det möjligt för Mola att låta sina trupper gå söderut och ansluta sig till inringningen av Madrid. Varför gjorde regeringen ingenting åt det? Den skickade naturligtvis mängder av sändebud till Bilbao, smickrade baskerna, gjorde allt för att tillfredsställa dem, sände generaler att samarbeta med de baskiska ledarna – Llano de Encomienda, som just frikänts av en krigsrätt i Barcelona från anklagelser om delaktighet i resningen, blev överbefälhavare i norr! – men dessa åtgärder var naturligtvis fruktlösa. Det fanns *bara ett sätt* att rädda den norra fronten: den baskiska bourgeoisin måste ställas öga mot öga med en mäktig enhetsfront av regionens proletära krafter, en enhetsfront beredd att ta makten om bourgeoisin skulle vackla och att förbereda detta genom ideologisk kritik av den baskiska bourgeoisin. Denna metod var emellertid helt främmande för regeringen, som mest av allt fruktade att massorna skulle gripa det politiska initiativet.

Men det fanns en aktiv sektor på den norra fronten, nämligen Asturien. Vi har redan sett hur femtusen gruvarbetare kom till Madrid två dygn efter nyheten om resningen. Efter ett par veckor hade de besegrat fascisterna, utom i det starkt befästa Oviedo, som varit säte för en stark garnison ända sedan den asturiska kommunen slagits ned i oktober 1934. Varenda gruvarbetare i Asturien skulle gett sitt liv för att inta Oviedo. Nästan utan andra vapen än gevär och primitiva dynamitbomber belägrade gruvarbetarna Oviedo och erövrade snabbt förstäderna. Oviedos fall skulle lösgjort dem för en offensiv mot gamla Kastilien. Asturiens talesmän reste till Valencia och bönföll regeringen om flygplan och artilleri för att skjuta sönder Oviedos försvarsverk. De skickades tillbaka tomhänta. Vilket var deras brott? De asturiska arbetarna avskaffade privat äganderätt till jord och kollektiverade bostäderna och industrin. Produktionen och konsumtionen kontrollerades till hundra procent av den starka CNT-rörelsen tillsammans med UGT – som här utvecklades i revolutionär riktning, vilket framgick av deras tidning, *Avance*, med Javier Bueno som redaktör. Man visste att de tänkte utropa den asturiska kommunen igen, precis som 1934, när Oviedo var i deras händer... Regeringen erbjöd dem att offra livet för vad som helst utom kommunen. I brist på annat anslöt de sig i tiotusental till lojalisterna på alla fronter. Deras tapperhet i strid blev

legendarisk. Men tillräckligt många stannade kvar framför Oviedo för att hålla garnisonen instängd ända fram till det bittra slutet.

Varför Madrid blev den avgörande fronten

Med Marockos förbindelseleder till fastlandet ostörda, med en lugn front i norr på grund av baskernas passivitet och med regeringens sabotage av Aragonfronten, kunde Franco diktera krigets förlopp och själv bestämma platsen för sina offensiver. Han tappade aldrig initiativet till lojalisterna, som måste kämpa när fienden ville och på hans villkor.

Därför kunde Franco sätta in huvudstyrkan mot Madrid. I oktober var inringningen av Madrid i full gång. Franco ville ta nationens huvudstad för att ge sina tyska och italienska bundsförvanter en rimlig förevändning att erkänna regimen. Och allt tyder faktiskt på att det tyska och italienska erkännandet den 9 november 1936 gavs i tron att Madrid skulle falla när som helst, och att erkännandet skulle bli en extra sporre för att påskynda dess fall. Allt tyder också på att Franco gjorde sitt viktigaste strategiska misstag här, när han i sin brådska försökte erövra Madrid genom ett frontalangrepp, i stället för att fullborda inringningen genom att skära av vägen till Valencia. Fascisterna höll envist fast vid denna strategi i flera månader, vilket gav lojalisterna tillfälle att befästa området tillräckligt för att kunna motstå flankangreppen, som inte kom förrän i februari och mars.

Det viktiga att lägga märke till vad gäller Madrids försvar, är att man utnyttjade revolutionära politiska metoder. Om Madrid föll, var spelet slut för stalinisterna. Deras prestige i Spanien var förbunden med Madrids femte regemente – i verkligheten en armé på över hundratusen man – och den stalinistkontrollerade försvarsjuntan, som ansvarade för Madrids försvar sedan den 11 oktober. Internationellt skulle Madrids fall lett till ett definitivt sammanbrott för Kominterns och Sovjetunionens prestige. Reträtten till Valencia och Katalonien skulle lett till ett nytt styrkeförhållande, med stalinisterna i baksätet. Resultatet av den nya fasen kunde ha blivit ett revolutionärt krig mot fascismen, vilket en gång för alla gjort slut på Edens, Delbos' och Stalins planer. Det var absolut nödvändigt att hålla Madrid. Den hårda nödvändigheten fick stalinisterna att överge de rent borgerliga metoderna – man bara tillfälligt och bara inom Madrids stadsgräns.

Försvarsmetoder som föreslogs av lokala POUM-, FAI- och CNT-organisationer i andra städer, vilka där påstods vara äventyrliga och stöta bort den liberala bourgeoisin, sanktionerades här av stalinisterna själva den 7 november, när den fascistiska framstöten nådde förstäderna. Ett CNT-flygblad från samma vecka är värt att citera:

”I går varnade vi Madrids folk för att fienden stod vid stadens portar, och vi rådde dem att fylla flaskor med bensin och sätta på luntor, så att de kan antändas och kastas mot rebellernas stridsvagnar, när de kör in i staden.

I dag föreslår vi andra åtgärder. Alla hus och lägenheter i området, som man vet att det bor fascistsympatisörer i, måste genomsökas grundligt efter vapen. Skyttevärn och barrikader måste byggas på alla gator som leder till stadens centrum.

Varje hus i Madrid där det bor antifascister måste förvandlas till en fästning. Inkräktarna måste mötas av varje tänkbart hinder, när de försöker ta sig fram på huvudstadens gator. Skjut på dem från byggnadernas övre våningar. Mot det är deras kulsprutor inte effektiva.

Framför allt måste vi rensa ut den femte kolonnen av dolda fascister från Madrid.”

Molas skryt – att fyra kolonner strålade samman mot Madrid, medan en femte i hemlighet bildades inne i staden – hade gett arbetarna den utmärkta parollen: krossa den femte kolonnen. Borta var regeringens – och stalinisternas – förbud mot ”illegala husundersökningar”, ”icke-auktoriserade beslag och arresteringar”, osv, osv. Mer än femhundra stormgardister

arresterades och sattes i fängelse de här dagarna såsom misstänkta fascister – det var första och sista gången stalinisterna sanktionerade en sådan utrensning av borgerliga element. På papperet var stalinisterna för ”all makt åt folkfrontsregeringen” och motsatte sig därför arbetarkommittéerna i fabriker och bostadsområdena. Men för en gång skull fick desperationen dem att överge denna fientliga inställning. Det stalinistkontrollerade femte regementet publicerade ett manifest, där man bland annat uppmanade massorna att välja gatu- och huskommittéer för att hålla ett vakande öga på femtekolonnen inne i staden!³⁴ Arbetarkommittéer gick ut på gatorna och tvingade alla arbetslösa män att bygga barrikader och gräva skyttegravar. Försvarsjuntan organiserade separata råd för vapen, krigsförråd, m m, vilka svälde ut till massorganisationer över en natt. Kvinnokommittéer organiserade matsalar och tvätterier för milisen. I den industrifattiga staden fann man också möjligheter att börja tillverka ammunition – även detta på initiativ underifrån. Stalinisterna glömde inte bort att fortsätta förföljelsen av POUM, men till och med denna dämpades och POUM-militanterna fick möjlighet att delta i stadens försvar. Detta var härliga månader, fast fyllda med stupade: november, december, januari. Vad var det? ”Ett folk i vapen.”

Stalinisterna var till och med så desperata att de välkomnade den triumfartade ankomsten av elittrupperna från CNT-kolonnerna på Aragonfronten, vars hjältemodiga uppträdande krossade de lögnaktiga myter om Aragonienmilisen, som stalinisterna redan spred. Men strax efter att han tagit dit trupperna stupade den största militära gestalt som skapats av kriget, anarkisten Durruti, och i stället hamnade Miaja i rampljuset.

De politiska metoderna på fronterna i söder, norr och i Aragonien ändrades emellertid inte. CNT:s, POUM:s och delar av UGT:s ständiga kampanj för en offensiv på alla fronter, såsom bästa sättet att hjälpa Madrid och enda sättet att häva stadens belägring, ignorerades.

Inte heller fick ”folket i vapen” förbli Madrids försvarare. I januari var den omedelbara faran över, och det stalinistiskt-borgerliga blocket återgick till det ”normala”.

Arbetarkommittéernas husundersökningar på jakt efter fascister och vapen motarbetades först och stoppades sedan. Soldater ersatte arbetarna på gatubarrikaderna. Kvinnokommittéernas arbete övertogs av armén. Massornas initiativ uppmuntrades inte längre. Strömmen gick nu i andra riktningen, trots att Madrids belägring inte hävts. Veckotidningen *POUM* fick permanent utgivningsförbud i januari. I februari övertog juntan POUM:s radiostation och *El Combatiante Rojos* tryckpressar. Stalinisten José Cazorla, juntans polischef, organiserade ett både legalt och illegalt förtryck. Om hans arresteringar av arbetare inte sanktionerades av folkdomstolarna, förde han ”nämnda frikända personer till hemliga fängelser eller sände dem till kommunistiska milisbataljoner för att användas som ’befästningar’.” Samtidigt öppnades dörrarna för högern, och Cazorla frigav många fascister och reaktionärer. Dessa anklagelser framfördes av Rodríguez, generalkommissarien för fängelserna (*Solidaridad Obrera*, 20 april 1937), men CNT:s krav på en undersökning avvisades. Juntans upplösning fullbordade återgången till det borgerligt-byråkratiska sättet att sköta Madrids försvar.

Caballeroregeringens enda militära seger var de italienska divisionernas nederlag vid Guadajajara i mars – en oväntad seger, vilket framgår av bristen på stridsberedda reserver och förråd för att fullborda italienarnas nederlag. Underlåtenheten att samordna striden om Madrid med offensiver på de andra fronterna, av politiska skäl som vi skisserat ovan, ledde alltså till att Madrid blev den avgörande fronten, och gjorde det samtidigt omöjligt att häva Madrids belägring.

³⁴ Ralph Bates nämner detta faktum (*New Republic*, 27 oktober 1937) och låter påskina att det var typiskt för stalinisternas politik. Jag uppmanar honom att peka på ett enda annat exempel på ett liknande förslag från stalinisterna.

16. Den militära kampen under Negrín-Prieto

Att ”segerregeringen” oundvikligen skulle fortsätta med sin föregångares katastrofala militära linje var uppenbart från första stund. Prieto skulle fortsätta sin passiva flottpolitik och särbehandlingen av vissa fronter vid fördelningen av flygplan. Nu var han också arméchef, med alla vapenslagen samlade i ett försvarsministerium, även om det i december skapade Högsta Krigsrådet redan då dominerats av det borgerligt-stalinistiska blocket på grund av deras majoritet i regeringen. (Stalinisternas ”krav” från 16 maj att rådet skulle fungera normalt, syftade bara till att stödja försöken att göra Caballero till syndabock för den usla krigföringen.) Den politiska linje som låg bakom den tidigare militära strategin – oviljan att tända upprorets brand i Nordafrika, stödet åt den baskiska bourgeoisin mot arbetarna, förföljelserna i Katalonien och Aragonien – allt detta fortsatte, och intensifierades.

Dessutom lade Negrínregeringen nya hinder i vägen för krigföringen.

I den nationella frågan – relationerna till minoritetsfolken – gick Negrínregimen inte bara längre till höger än Caballero, utan också längre till höger än republiken från 1931-33. Den byråkratiska centralisering som monarkisterna och fascisterna stod för hade varit en viktig orsak till deras ringa stöd i Katalonien, Euzkadi (Baskien) och Galicien. När inbördeskriget väl brutit ut, utvidgades katalanernas och baskernas begränsade självständighet de facto. Om Galicien fått självständighet, skulle gerillakrigföringen där blivit oändligt mycket lättare. Men Galicien fick ingen självständighet, eftersom det skulle gett Katalonien ett exempel att peka på. Som vi redan sett, började Negrínregeringen i stället avskaffa Kataloniens självständighet. Medan de självständiga minoritetsnationernas ökade lojalitet stärkte bolsjevikpartiet i inbördeskriget, kvävde lojalistregeringen deras nationella strävanden.

Milismännens betalning sänktes från tio pesetas per dag till sju, medan löneskalan för officerare såg ut så här: 25 pesetas för underlöjtnanter, 39 för löjtnanter, 50 för kaptener, 100 för överstelöjtnanter. Ekonomiska rangskillnader förstärkte alltså militärreglementet. Man behöver knappast betona vilken skadlig effekt detta och officerarnas växande makt över soldaterna fick på arméns moral.

Hela den norra fronten skulle inom kort komma att förrådas av den baskiska bourgeoisin och dess officerare, samt av fascistisympatisörernas ”femte kolonn” i storm- och civilgardet och bland civilbefolkningen. Men, som Camillo Berneri skrev till och med innan Negrín skärpte förtrycket, ”det är uppenbart att problemet med den femte kolonnen inte kan lösas, samtidigt som man försöker krossa de ’okontrollerbara’ (POUM-CNT)”. Den femte kolonnen måste krossas genom efterforskningar och repression som bara kan genomföras av erfarna revolutionärer. En politik som går ut på klassamarbete och hänsynstagande till medelklassen leder oundvikligen till att man tolererar politiskt tvivelaktiga element. Den femte kolonnen består inte bara av fascister utan också av alla de missnöjda som hoppas på en moderat republik.”

Medan norra fronten överlämnades till den baskiska bourgeoisin, utsattes Aragonfronten för fruktansvärda utrensningar. General Pozas inledde något som påstods vara en allmän offensiv i juni. Efter flera dagars artilleri- och flygbombardemang, fick den 29:e divisionen (f d POUM:s Lenindivision) och flera andra grupper order att anfälla. Men när de skulle rycka fram, fick de varken artilleri- eller flygstöd. Pozas påstod senare att detta berodde på att flyget försvarade Bilbao – men framryckningen ägde rum tre dagar efter Francos erövring av Bilbao. POUM-soldaterna förstod att de lämnades utan skydd med berått mod. Men om de inte gav sig in i striden, skulle det borgerligt-stalinistiska blocket få stöd för sina anklagelser mot Aragonfronten. Alltså gav de sig in i skottlinjen. På ena flanken fanns för syns skull en internationell brigad (stalinistisk) – men kort efter att framryckningen inleddes, fick den order att dra sig tillbaka till eftertruppen. En överstelöjtnant som förde befäl över en grupp

stormgardister på andra flanken gratulerade senare POUM-trupperna: ”I Sarinena varnade man mig för att ni kunde skjuta oss i ryggen. Det gjorde ni inte, och tack vare ert mod och er disciplin har vi undvikit en katastrof. Jag är beredd att resa till Sarinena och protestera mot de som sprider demoralisering i leden, för att uppnå sina egna politiska syften.” POUM-kommandanterna Cahué och Adrian Nathan stupade i strid i den här offensiven. Samtidigt som polisen kom för att hämta Cahué, för att arresteras honom såsom ”trotskist-fascist”.

När anfallet var över skickades den 29:e divisionen bort från fronten. Det innebar att de skulle lämna in sina gevär – det fanns fortfarande inte tillräckligt många för att beväpna både fronttrupperna och reserverna samtidigt på den här fronten! Men de misstänksamma POUM-trupperna vägrade lämna ifrån sig sina vapen. De förklarade att de var beredda att återvända till fronten. Efter några dagar fick två av divisionens bataljoner order att marschera mot Fiscal (på Jacafronten) för att slå tillbaka en fascistisk attack. De gjorde det och tog också tillbaka tidigare förlorad terräng och materiel. Sedan drogs de tillbaka för att invänta nya order – men skickades inte tillbaka till sin division. Varför? För att de skulle avväpnas. Pozas gav order om det. De drogs samman i byn Rodeano och omringades av en stalinistisk brigad. De berövades alla värdeföremål – klockor, kedjor, till och med bra underkläder och nya skor. Deras ledare arresterades, resten fick gå hem – till fots. Många arresterades i städer längs vägen. Enda skälet till att samma metoder inte användes mot resten av divisionen var att nyheten läckte ut för snabbt, och Pozas fruktade att CNT-divisionerna skulle komma till deras försvar. Men några veckor senare upplöstes den 29:e divisionen officiellt, och de återstående soldaterna spreds ut i små grupper.³⁵

CNT:s Ascasodivision slogs också i spillror. *Acracia*, CNT:s tidning i Lérida, skrev:

”Nu vet vi varför inte Huesca erövrades. Den senaste operationen vid Santa Quiteria erbjuder ett utmärkt exempel. Huesca var helt omringat och bara (de av PSUC kontrollerade) flygstyrkornas förräderi bär ansvaret för den katastrof som operationen slutade i. Vår milis fick inget flygstöd och lämnades därför försvarslös mot det fascistiska flygets intensiva kulspruteeld. Detta är bara en av flera operationer som slutat på samma sätt på grund av samma flygs förräderi.”

Strax därpå höll PSUC:s centralkommitté ett plenarsammanträde i Barcelona. Bland de mest framträdande delegaterna var ”kamraterna” general Pozas, Aragonfrontens befälhavare, Virgilio Llanos, samma fronts politiska kommissarie, och överstelöjtnant Gordon, stabschef... Trupperna på Aragonfronten hade förespeglats att det skulle vara slut på alla deras bekymmer, bara de accepterade centralregeringens kontroll. I stället användes denna kontroll till att bryta ner dem ännu mer. Frontkorrespondenten för anarkisternas *Libertaire* (Paris) skrev den 29 juli:

”När centralregeringen tog över kontrollen skärptes bojkotten. De flesta milismännen har inte fått lön på länge. I Bujaraloz, där Durrutikolonnen har sin generalstab, har varken officerare eller soldater sett ett öre på tre månader. De kan inte tvätta sina kläder av brist på tvål. På åtskilliga ställen jag besökte efter några månaders frånvaro, återfann jag kamrater som jag kände väl: nu var de bleka, magra och märkbart försvagade. Truppernas fysiska tillstånd är sådant att de inte klarar några längre övningar; de kan inte marschera mer än femton kilometer per dag. I trakten av Farlete lever trupperna på jakt, annars skulle de svälta ihjäl.”

Systematisk förföljelse av Aragonfrontens viktigaste styrkor var knappast någon bra grundval för militära framgångar, även om den 25:e (CNT-)divisionen gjorde bra ifrån sig vid Belchite och Quinto. Men de påstådda framgångarna i julioffensiven på Aragonfronten existerade bara på papperet. ”Framgångar?” skrev den illegala anarkisttidningen *Libertad* (1 augusti): ”Två

³⁵ Redogörelsen kommer från frontkorrespondenten för *Avanti*, de italienska maximalistsocialisternas exilorgan i Paris, vilket knappast kan betecknas som en poumistisk eller trotskistisk källa.

byar i Pirineosektorn och tretusen män förlorade. Detta kallar de framgång. En katastrofal, ödesdiger, skamlig framgång!”

Efter Santanders fall (26 augusti) dämpades förföljelsen av CNT-trupperna något. Men nu fick man dra de fruktansvärda konsekvenserna av att bygga upp kontrarevolutionära repressiva styrkor, som den stalinist-kontrollerade Karl Marx-divisionen. Mitt under en offensiv i Zuera-sektorn ”gick femtio officerare och sexhundra soldater ur den divisionen över till fascisterna. Resultatet av deserteringarna blev att en hel bataljon förintades. Trots CNT-styrkornas mod kunde operationen inte avslutas framgångsrikt. Fienden fick tid att samla sig och det gick inte att fullfölja attacken. Efter en summarisk krigsrätt som sammankallades omedelbart, sköts trettio officerare ur Karl Marx-divisionen. Dessutom avskedades divisionens politiske kommissarie, PSUC-medlemmen Trueba.” (*Amigo del Pueblo*, Durrutis vänners illegala tidning, 21 september.) Naturligtvis fick CNT-pressen inte publicera dessa fakta.

Den norra fronten

Eftersom Negrín-regeringen bundit sig vid klassamarbetspolitiken i ännu högre grad än Caballeros regering, gjorde den ingenting för att bemöta den baskiska bourgeoisins allt fräckare sabotage. Denna front var nästan helt överksam från november 1936 fram till maj 1937, då fascisterna inledde en offensiv för att krossa den helt. Inte heller hade dessa sex månader utnyttjats till ekonomiska och militära förberedelser. Vi måste ännu en gång betona att Euzkadi (Baskien) som industriområde bara stod tillbaka för Katalonien, och att det var överlägset Katalonien genom sin tunga industri, med järn- och stålverk mitt bland järn- och kolgruvorna. Ingenting gjordes – för att utveckla detta till en stor krigsindustri. Stalinisterna bär samma ansvar för detta brott som bourgeoisin, ty partiet hade två representanter som ministrar iden självständiga regeringen. Slaget mot CNT i mars, då den regionala kommittén hade fängslats och tryckpressarna konfiskerats, följdes nu av systematisk förföljelse av arbetarna. Offentliga möten förbjöds. Den enda kraft som kunde förhindrat förräderiet krossades alltså av stalinisterna och bourgeoisin.

Caballeroregeringen var, som vi sagt tidigare, hela tiden orolig för baskernas lojalitet. Irujos ständiga hot om att ge upp helt och hållet, speglade bara det faktum att bourgeoisin inte hade något större intresse av kampen mot fascismen och inte tänkte slåss under omständigheter som hotade deras egendom. När Franco började röra på sig i norr, planerade Caballero därför en omfattande offensiv på Madrids södra front för att dra på sig fascisternas eld. Enligt hans vänner skulle 75 000 fullt stridsutrustade soldater trätt i aktion, mer; två till tre dagar innan offensiven skulle börja, tvingades Caballero avgå. Negríns första åtgärd var att dra tillbaka dessa trupper. Hur som helst startades ingen offensiv för att lätta trycket mot Bilbao, vare sig på Madrid- eller Aragonfronten, förrän i mitten av juni – och då var det för sent.

Men den avgörande orsaken till förlusten av Bilbao var ett direkt förräderi. ”Inte ens rebellernas tunga artilleri”, skrev *New York Times* ’ korrespondent, ”kunde ha förstört en del av de underjordiska befästningar med tre lager av armerad betong och blockhus, som ligger med fem kilometers mellanrum längs hela vägen till Biscayakusten. Rebellerna själva säger att de aldrig hade tagit ’järnringen’, om baskerna inte blivit utmanövrerade.” ”Utmanövrerade” var emellertid fascisternas förskönande omskrivning av förrådda. Efter stadens fall erkändes detta av den baskiska delegationen i Paris. Men den sköt skulden på en ingenjör som byggt befästningarna och flytt till Franco med ritningarna. En närmare undersökning av delegationens berättelse avslöjade att ingenjören i fråga hade flytt *flera månader Innan staden föll*. Varför utnyttjades inte tiden däremellan till att bygga om befästningarna? Men ursäkten var en undanflykt. Ty vilken gröngöling som helst vet att enbart ritningarna inte kunde hjälpt fascisterna att bryta genom befästningarna. *De släpptes genom järnringen*.

Antag att vi accepterar baskernas ursäkt. Varför försvarades då inte Bilbao under en belägring i stil med den som det mycket sämre belägna Madrid hade stått emot? Det är ett elementärt axiom i militärvetenskapen att ingen större stad kan erövrats förrän dess stora byggnader – verkliga befästningar – blivit så förstörda att de inte längre ger de belägrade trupperna något skydd. Och att riva byggnader med granater och bomber kräver enorm utrustning, en utrustning som fascisterna inte hade – mindre än en åttondel av Madrid hade blivit så förstört efter ett helt års granatbeskjutning och bombning.

Men bourgeoisin väntade överhuvudtaget inte på någon beskjutning av Bilbao! Den 19 juni kapitulerade de, precis som i San Sebastian föregående september. Baskernas konsekventa politik att ge upp intakta städer saknar motstycke i något modernt krig, för att inte tala om inbördeskrig!

New York Times' lojalistvänliga korrespondent skrev (21 juni 1937):

”Detaljer som blivit kända i dag om de sista timmarna av baskiskt styre i Bilbao, visar att ungefär 12 000 milismän, som innan inbördeskriget varit soldater i den reguljära armén, tidigt på morgonen sedan broarna sprängts bestämde sig för att det var nog med kaos och tog över kontrollen av staden som poliser. Milismännen från Asturien och Santander drevs ut ur staden.

Med hjälp av reguljär polis och civilgardister tog bataljonen emot sina kamraters kapitulation, samlade in deras vapen och hissade sedan en vit fana på telefonbyggnaden. Under natten gick de runt i husen och försäkrade folk att det inte fanns någon anledning till panik. De placerade ut vaktposter vid offentliga byggnader, och på kvällen bildade de kedja på huvudgatan, för att hindra den upphetsade folkhopen från att komma alltför nära nationalisttrupperna, när de marscherade in i staden.”

Den baskiska regeringens justitieminister, Leisola, stannade kvar för att övervaka förräderiet. Med undantag av sjutton stycken (som vi snart skall få höra mer om), släpptes alla fascistiska gisslan. De skickades iväg mot fascisternas linjer som en gest av god vilja, innan trupperna hade nått fram till staden. Kort sagt: baskernas reguljära armé, ledd av de borgerliga ledarna, gjorde gemensam sak med den ”republikanska polisen”, angrep asturierna och milisen i ryggen, avväpnade så många de kunde, rev barrikaderna och tömde husen, som arbetarna gjort i ordning för gatustrider. Strax efter ockupationen tog samma polis på sig carlistbaskrar och blev Francos reguljära polis.

CNT- och UGT-pressens försök att slå larm efter Bilbaos fall strimlades sönder av censuren. Den baskiska generalstaben fick behålla befälet över de retirerande trupperna. När fascisterna efter ett par veckor inledde en andra offensiv kollapsade industristaden Reinosa, nyckeln till Santanders försvar. Återigen gjorde baskerna inga försök att försvara själva staden.

Två dagar före Santanders fall flydde den baskiska generalstaben och de återstående regeringsmedlemmarna till Frankrike på ett brittiskt krigsfartyg. På vilka villkor avslöjades av *New York Times'* rapport den 25 augusti:

”Vid tiden för Bilbaos fall släppte baskerna alla gisslan utom sjutton. Nu anses dessa vara i allvarlig fara, eftersom baskerna erkänner att de inte längre kan skydda dem mot extremistelement i Santander.

När den brittiska ambassaden gick med på att föra bort gisslan, kom man också överens om att evakuera de basker som bevakat dem liksom alla återstående medlemmar av den baskiska regeringen...

Man hoppas kunna genomföra hela manövern innan de mer våldsamma elementen i Santander upptäcker vad som pågår.”

Nästa dag (25 augusti) anlände det brittiska krigsfartyget Keith, med representanter för baskerna och fascisterna ombord, till Santander och ”räddade” de baskiska ämbetsmännen och de sjuutton fascisterna.

President Aguirre var inte i Santander. Han tog sig festande genom Spanien, utan att säga ett ord, och anslöt sig sedan till sina kolleger i Bayonne, Frankrike, där de utfärdade följande förklaring:

”Den baskiska regeringens delegater, i exil i Bayonne, intygar följande: Francos offensiv mot Reinosa fick fruktansvärda konsekvenser. I en terräng med höga berg och djupa raviner avancerade Francos trupper med obegriplig hastighet. Militärteknikerna förvånades över denna snabba framryckning, inte bara med infanteriet, utan också med det tunga artilleriet och bergsartilleriet, liksom med de olika regementenas och vapenslagens ohanterliga underhållsförband.

Detta var en omöjlig eller mycket svår prestation, som visar att man inte utnyttjade terrängens möjligheter för att göra motstånd mot Francos armé.

Inför denna framryckning gjorde trupperna från Santanderarmén inte motstånd mot fienden. De kom inte i kontakt med fienden, och de retirerade inte ens på ett sådant sätt att man kunde organisera upp ett försvar.

Santanderarméns organisation försvann i samma ögonblick som offensiven inleddes. Varken kommunikationerna, sanitetsväsendet eller systemet för att undvika överrumplingsangrepp fungerade. Någon försvarslinje kunde aldrig upprättas, för de bataljoner som inte kapitulerade vid första sammandrabbningen flydde genom landsbygden i total oordning.

Varken Santanderarméns eller den baskiska arméns generalstab kontrollerade vid något tillfälle offensiven. Väl förbi Reinosa visste de ingenting om sina truppers position eller situation. De kunde inte hitta någon enhet som de kunde räkna med.

Reinosa överlämnades till fienden utan att man hann evakuera civilbefolkningen. Artillerifabriken föll i rebellernas händer, med flottans verkstäder nästan helt oskadade, tillsammans med all materiel under konstruktion, däribland 38 artilleribatterier.

Det enda motstånd fienden mötte under sin framryckning kom från de baskiska bataljonerna, som ilade till fronten. (De andras) obegripliga uppförande fick till sist de baskiska armékåren att inse att de fallit offer för ett förräderi, och att Francotruppernas framryckning underlättades på ett sådant sätt att hela den baskiska armén skulle falla i hans våld.

Baskerna som i nästan nittio dagar stått emot en brutal offensiv (mot Bilbao), oändligt mycket mer fruktansvärd än den mot Reinosa, utan att förfoga över Santanderarméns resurser, kan inte finna någon rimlig förklaring till att en sträcka på åttio kilometer på det här sättet gick förlorad på åtta dagar. Dessutom måste vi här tillägga att offensiven mot Euzkadi kom som en överraskning, medan den mot Reinosa hade tillkännagivits i förväg och var väntad.

När den verkliga situationen bekräftades för den baskiska arméns överkommando, försökte överkommandot först rädda sina trupper och hindra de stridsdugliga soldaterna från att falla i fiendens händer. På denna uppgift koncentrerade man alla sina ansträngningar med bistånd av den baskiska regeringen, som i detta allvarliga och svåra ögonblick fortsatte att ge prov på sin arbetsförmåga och kallblodighet.”³⁶

Någon begick förräderi, men inte vi. Det är kontentan av detta häpnadsväckande dokument, förutom förtalet av milismännen från Asturien och Santander, av vilka femtontusen kringrändes i Santander, ställdes upp framför kulsprutorna och avrättades.

En pressrapport från Paris den 26 augusti namngav några av förrädarna. Den berättade att Pedro Vega, stormgardisternas befälhavare, Ángel Botella, de baskiska truppernas befälhavare, samt kapten Luís Téllez, infann sig vid fascisternas närmaste förpost och överlämnade

³⁶ *Boletín*, Valencia, CNT. 11 september

Santanders kapitulation, samtidigt som de varnade dem för att en bataljon ur FAI-milisen bestämt sig för att kämpa till sista andetaget.

Ingen som känner till det minsta om milismännen från CNT och Asturien kan inbilla sig att de inte stod på sin post redo att kämpa på liv och död. Det finns tusentals exempel på deras hjältemodiga kamp till det bittra slutet. Varför skulle de kapitulera istället för att kämpa, framför allt de asturiska milismännen, som i oktober 1934 lärt sig att överenskommelser som uteslöt repressalier inte hölls av reaktionärerna? Å andra sidan kunde baskerna inte nämna ett enda slag, där de kämpat till slutet. Aguirredokumentets ursäkt var torftig. Det fanns ingen synlig kontrast mellan deras agerande i Bilbao och händelserna i Santander. Tvärtom följde de helt enkelt samma mönster.

Vi upprepar: bourgeoisin hade inget allvarligt intresse av att bekämpa fascismen. Den lämnade mycket hellre över sin egendom intakt till Franco, i hopp om en framtida försoning, än förstörde den i en kamp på liv och död. Att de inte gick över till Franco direkt berodde huvudsakligen på deras brittiska förbindelser. Men under offensiven mot Bilbao ”löstes” detta problem: briterna hade nått en överenskommelse med Franco angående de baskiska provinserna. Den auktoritative Frederick Birchall i *New York Times* avslöjade, att brittiska banker via holländska mellanhänder gett Franco stora krediter, mot säkerhet i produkter från Bilbaoregionen. Därefter kom öppningen i ”järnringen”. Men även utan en slutlig uppgörelse med Storbritannien skulle fascisterna fått ta över Bilbao och Santander orörda, precis som de tog över San Sebastian föregående september.

Att det också fanns andra förrädare, medger vi villigt för Aguirre. Innan fascisttrupperna marscherade in i Santander, patrullerade återigen gårdagens ”lojala” storm- och civilgardister på gatorna, avväpnade asturiska milismän och satte stopp för gatustrider. Dessa polisstyrkor sorterade under inrikesministern (en Prietoanhängare) och lydde direkt under en stalinistisk generaldirektör för polisen, som hade upplöst de antifascistiska vakternas råd för att de rensat ut tvivelaktiga element ur polisen.

Hur var det med det Högsta Krigsrådet, som stalinisterna krävt skulle ”fungera riktigt”, ett krav som inte tillfredsställdes av Caballero, som bara kunde tillfredsställas av Negrín? Och hur var det med de två stalinistiska ministrarna i den baskiska regeringen, som flytt från Bilbao till och med innan Aguirre gjorde det? Vi kan vara säkra på att de kände sina kolleger bättre än vi! Vilken ögonvittnesskildring har de att erbjuda? Faktum är att inte ens deras blotta existens lämnat spår i den stalinistiska pressen!³⁷

Baskerna lade skulden på andra med sina vaga anklagelser. De intygade att förräderi begåtts. Men faktum är att regeringen inte inledde någon undersökning eller några förhör, och att den inte gjorde något uttalande i den här frågan.

UGT:s och CNT:s kommentarer till förlusten av Santander strimlades sönder av censuren, eftersom de försökte dra vissa lärdomar. Inte desto mindre gick en våg av bitterhet genom massorna. Var det för detta de hade kämpat? Muntliga eftergifter var det minsta som måste göras. Till och med Prietos organ, *El Socalista* (31 augusti), förklarade: ”Utan att avslöja någon hemlighet kan vi slå fast detta: förräderi förekom i Málaga; det förekom i Bilbao; det förekom i Santander... Generalstaben övergav Málaga utan strid; militära ledare flydde till Frankrike, när Bilbao var i fara; andra hade kommit överens med fienden om att underlätta hans inmarsch i Santander.”

Stalinisterna försökte lägga hela skulden på den baskiska bourgeoisin i ett uttalande från politbyrån i mitten av september. De kritiska avsnitten bekräftar vår analys:

³⁷ Med ett undantag: sex månader efter Bilbaos fall uteslöts en av ministrarna ur kommunistpartiet – en klumpig manöver för att ge Stalin en syndabock.

”Den långvariga överksamheten (på Bilbao- och Santanderfronterna) utnyttjades inte till att organisera armén eller befästa våra ställningar. De förrådiska kadrerna rensades inte ut; befordran av nya element till befälsposter uppmuntrades inte...

I de baskiska provinserna, och i Santander, genomfördes inte en politik som kunde tillfredsställa arbetarna och bönderna. De stora jordägarna och företagarna som bevarade banden med fascisterna behöll sina privilegier, och detta dämpade kämparnas entusiasm.

En ruten liberalism garanterade femtekolonnarnas trygghet... förbudet mot offentliga möten isolerade regeringen och till och med folkfronten från befolkningens aktiva skikt och gjorde det omöjligt att utnyttja medborgarnas mod och entusiasm för att försvara städerna.

Vissa elements tvivelaktiga uppträdande och ohederliga metoder (förutom andra orsaker som vi inte kan analysera här) bidrog till att undergräva befolkningens entusiasm och försvaga soldaternas styrka...” (Publicerat i *Daily Worker*, 25 oktober 1937.)

Lägg märke till att uttalandet inte hänvisade – och inte kunde hänvisa – till kommunistpartiets tidigare agitation för en begränsning av bourgeoisins privilegier, av det mycket goda skälet att partiet i den antifascistiska enhetens namn stod i spetsen för kampen mot ingrepp mot storbourgeoisin. Låt oss erinra om partiledaren Díaz’ uttalande på centralkommitténs förra plenarsammanträde:

”I början kunde kanske de alltför tidiga försöken till ‘socialisering’ och kollektiviseringar, som var resultatet av en ofullständig förståelse av den nuvarande kampens karaktär, rättfärdigas av det faktum att de stora jordägarna och industrimännen övergivit sina egendomar och fabriker och att det var nödvändigt att hålla produktionen igång till varje pris. Nu kan de däremot inte rättfärdigas på något sätt. I dag, när det finns en folkfrontsregering, där alla krafter som kämpar mot fascismen är representerade, är sådant inte bara icke önskvärt, utan absolut otillbörligt.” (*Communist International*, maj 1937.)

Vilket hyckleri att efter ett sådant uttalande beklaga sig över att ”de stora jordägarna och företagarna som bevarade banden med fascisterna behöll sina privilegier”!

Ännu viktigare är att stalinisternas uttalande inte slutade med en kritik av bourgeoisin, utan med det vanliga förtalet av trotskisterna, och med att man skyllde motgångarna i norr på ”den antifascistiska frontens bristande enhet och fasthet”. En pseudomarxistisk kritik fick alltså tjänstgöra som stöd för ett fördjupat klassarbete!

Den baskiska delegationen framträdde på Cortes’ första sammanträde i oktober. De flesta kom direkt från Paris och återvände dit efter sammanträdet. La Pasionaria talade för stalinisterna: inte ett ord om den baskiska bourgeoisins förräderi. I stället: ”Vi vet att arbetarnas löner inte räcker till för deras levnadskostnader... I detta avseende har vi ett exempel på vad som kan hända, när arbetarna inte är tillfreds; vi har exemplet Euzkadi, där arbetarna fortsatte med samma löner, eftersom samma kapitalistiska företag fortsatte.” Vad skall man säga om dessa tarvliga ord? Man kan inte dra någon annan slutsats än att de otillfredsställda arbetarna hade förlorat den militära kampen. Det enda bourgeoisin kunde klandras för var att arbetarna inte fått bättre löner! Om den pseudoradikala hänvisningen till ”samma kapitalistiska företag” var annat än demagogi, varför gick Pasionaria inte vidare och krävde att de andra kapitalistiska företagen i resten av det lojalistiska Spanien överlämnades till arbetarna? Tvärtom tog regeringen systematiskt tillbaka fabriker och jord från arbetarna för att återlämna dem till de gamla ägarna, som vi redan sett.

Asturiens fall

Milismännen från Asturien och Santander – i huvudsak CNT-medlemmar och vänster-socialister – kämpade bittert om varje meter. Terrängen här var ännu gynnsammare för försvararna än det bergiga Santanderområdet. De asturiska dynamitarderna behöll sitt orubbliga

grepp om Oviedos förstäder, där garnisonen var instängd sedan juli 1936. Arbetarna behärskade en liten vapen- och ammunitionsfabrik i Trubia och råvaror från gruvdistriktet. Tillammans med de ansevärdiga militärförråd som förts dit från Santanderregionen, gav detta arbetarna materiell möjlighet att hålla den norra fronten hur länge som helst. Allt som allt fanns det nästan 140 000 beväpnade soldater i den lojalistiska delen av norra Spanien. Så länge den norra fronten höll stånd, kunde Franco inte starta någon stor offensiv på annat håll. Den påfallande kontrasten mellan asturiernas motstånd och Bilbaos och Santanders kapitulation framgår av att asturierna inte gav upp en enda by, förrän den jämnats med marken av fascisternas artilleri. Och när de kringrändes och var tvungna att retirera, lämnades inget av värde kvar. ”De retirerande asturierna verkar beslutna att bara lämna rykande byar och övergivna ruiner bakom sig, när de till sist tvingas överge en stad eller by... Rebellerna finner dem sprängda i luften med dynamit och oftast helt nedbrända.” (*New York Times*, 19 oktober 1937) Varje meters framryckning kostade fascisterna enorma mängder materiel och manskap – ända till Cangas de Onís föll.

Då hände något. Inte i Oviedoregionen, där milisen fortfarande bet sig fast. Och inte bland styrkorna som hade retirerat från Cangas de Onís och upprättat nya försvarslinjer. Men i kustområdet öster om Gijón, där de baskiska trupperna fanns, de trupper som leddes direkt av den i Gijón placerade generalstaben. Fascisterna från Navarra avancerade längs kusten från Ribadesella. På tre dagar tog man sig fram fyrtiofem kilometer, genom städer och byar... Likväl stod rebellernas huvudstyrka tjugofyra kilometer från Gijón när staden kapitulerade den 21 oktober.

Varför försvarades inte Gijón? Det fanns tillräckligt med krigsförråd för att fortsätta kampen en tid. Återigen måste vi upprepa: en stad med stora byggnader är en naturlig fästning, som måste jämnas med marken innan den kan erövras. Det enda alternativet – att retirera någon annanstans – fanns inte här, för det fanns ingenstans de 140 000 soldaterna eller civilbefolkningen kunde ta vägen. Man kunde inte hysa några illusioner om att Franco inte skulle avrätta tusen och åter tusen personer, särskilt ur den asturiska milisen. Ändå lämnade regeringen dem i Francos våld. Redan den 16 oktober rapporterade *Associated Press* att Asturiens guvernör och andra regeringstjänstemän anlant till Frankrike. Enligt tulltjänstemännen hade de papper som visade att centralregeringen godkänt deras flykt. (Nästa dag rapporterade man att den spanska besättningen på båten som fört dem till Frankrike vägrat ge dem mat!) Den 20 oktober meddelade *United Press* att fem spanska lojalistiska stridsflygplan och ett franskt trafikplan med *flyende officerare från Gijón* landat på Biarritz' flygplats. ”Flygarna förklarade att de lämnat Gijón på skvadronchefens order, när gatustrider bröt ut mellan försvararna och förbindelsen med andra militära enheter bröts... Efter förhör släpptes flygarna och överlämnades till Spaniens konsulat i Bayonne.” Samma källa, samma dag: ”Den spanska regeringen förnyade i dag sina påtryckningar på de franska och brittiska regeringarna, för att få dem att påskynda evakueringen av civila från Gijón och *säkerställa avlägsnandet av officerarna från lojalistarmén* på 140 000 man, som tvingats retirera mot havet.” Belarmino Tomás, Gijóns guvernör, flydde till Frankrike den 20 oktober. Regeringen räddade alltså sina funktionärer, medan de beväpnade massorna lämnades åt sitt öde.

Inte heller gav man massorna tillfälle att dö i strid, i stället för framför arkebuseringsplutonerna. Som en eftergift för arbetarna hade man gjort en socialist, Tomas, till Gijóns guvernör. Men det var bara en vänsterfasad. Under de två månaderna hade man inte genomfört några utrensningar inom den baskiska arméns officerskår, inom Santanderstaben eller bland andra officerare. Man hade inte bildat arbetarpatruller för att rensa staden från femtekolonnare. Civil- och stormgardisterna i Gijón rördes inte heller. Resultatet blev att massorna befann sig i en dödsfälla.

”Den fascistiska kolonnen som avancerade längs kusten, en av de fyra i spetsen för framryckningen, stod närmast Gijón – tjugotre kilometer på landsväg – när staden revolterade. Gijóns radio inledde sin sändning klockan tio på förmiddagen med ett oväntat meddelande: ‘Vi väntar er otåligt... Viva Franco!’

Strax innan halv fyra på eftermiddagen marscherade de rödbaskrade trupperna in i staden. Under tiden hade Gijóns radio förklarat att hemliga rebellorganisationer föregående natt, *när regeringsledarna flydde*, gått ut på gatorna i beväpnade grupper och tagit över staden.” (*New York Times*, 22 oktober 1937.)

Tre dagar senare avslöjades den -lojala republikanska polisens” roll. ”Samma polisstyrkor som alltid upprätthållit den allmänna ordningen och dirigerat trafiken fanns på plats idag.” Ännu en gång hade regeringens och dess borgerliga bundsförvanters pretoriangarde gått över till Franco. Det var språkligt sått mycket passande att Franco fick det officiella kapitulations-erbjudandet från överste Franco, en ”lojal republikan”. Ingenting hade förstörts: de små ammunitionsfabrikerna, industrierna, osv, allt överlämnades intakt till Franco. Detta faktum kastar nytt ljus över de flyende regeringsofficerarnas och tjänstemännens berättelse. Antingen hade de själva deltagit i förräderiet, och därför lämnat staden intakt. Eller, vilket är troligare, Vågade de inte tala om för soldaterna att staden inte skulle försvaras, och flydde därför i hemlighet, utan att uppmana de beväpnade massorna att organisera sitt eget försvar...

”Segebergeringen” hade Pasionaria döpt den till. De sex följande månaderna visade hur groteskt opassande detta namn var. Militära framgångar skulle vara den enda tänkbara ”ursäkten” för regeringens förtryck av arbetarna och bönderna. Men just den reaktionära politiken ledde till den katastrofala militärstrategin. Vare sig Spanien stannar kvar under detta fruktansvärda ok och går under, eller befriar sig från nederlagets organisatörer och går framåt mot segern – vad som än händer, så har historien redan gett Negríns och Stalins regering dess sanna namn: ”nederlagets regering”.

17. *Bara två vägar*

Sexton månaders inbördeskrig har definitivt visat att av alla de vägar man försökt pådyvla det spanska folket återstår till slut bara två. Den ena är vår: revolutionärt krig mot fascismen. Alla andra vägar leder till den engelska och franska imperialismen.

Den engelska och franska imperialismen har visat att den inte har någon som helst avsikt att hjälpa lojalisterna till seger. Till och med den ”staliniserade” *New Republic* (27 oktober 1937) tvingades till sist medge: ”Det är uppenbart att Frankrikes och Englands oro för en fascistisk seger i Spanien nu har fått en helt underordnad betydelse – även om det inte var så från början.”

Den spanska frågan är bara en av faktorerna i intressekonflikten mellan imperialistmakterna, och den kommer – om imperialisterna i de båda lägren får som de vill – att ”avgöras” slutgiltigt först när det kommer till ett allmänt avgörande av alla frågorna, dvs ett imperialistiskt krig.

Det engelsk-franska blocket, som har mest att förlora, ryggar tillbaka för kriget, även om det så småningom måste kämpa för att försvara sin ställning. Fram till dess undviker det de avgörande konfrontationerna, i Spanien liksom på andra håll. Det tolererade Sovjetunionens sparsamma hjälp till lojalisterna, eftersom det inte ville att Franco skulle segra på grund av de tyska och italienska bundsförvanternas dominans i hans regim. Brittiska intressen utnyttjade mellantiden till att komma överens med Burgos om gemensam exploatering av den engelsk-ägda Bilbaoregionen. Första veckan i november tillkännagav Chamberlain upprättandet av formella relationer med Franco (som en liten eftergift för de antifascistiska stämningarna kallade man den diplomatiska personalen ”ombud”), medan Eden försäkrade parlamentet att

en seger för Franco inte skulle innebära att en engelskfientlig regim kom till makten. Det engelsk-franska blockets herrar förberedde sig alltså på en seger för Franco.

Vilken oro det engelsk-franska blocket än kan ha känt för Francos seger, så ville det aldrig ha en seger för lojalisterna. En snabb seger skulle ha följts av en social revolution. Till och med nu, efter sex månaders förtryck från Negrínregeringens sida, är Englands och Frankrikes härskare oroliga för att en lojalistisk seger skulle följas av en social revolution. Deras oro är berättigad. För de miljontals CNT- och UGT-arbetarna, som hållits i strama tyglar av inbördeskriget, skulle krossa folkfrontens borgerliga begränsningar i händelse av ett segerrikt slut på inbördeskriget. En hotande seger för lojalisterna skulle dessutom vara ett så hårt slag mot italienarnas och tyskarnas prestige, att den skulle besvaras av en imperialistisk invasion i full skala och ett försök att täppa till Medelhavet. Hotet mot det engelsk-franska imperiets ”navelsträng” skulle ställa kriget på dagordningen. Det engelskfranska blockets önskan att uppskjuta kriget, ledde därför till att det måste motsätta sig en lojalistisk seger.

Den enda anledningen till att det engelsk-franska blocket inte öppet friade till Franco var att det inte vågade göra sig av med sin viktigaste tillgång inför det kommande kriget: myten om det demokratiska kriget mot fascismen, som mobiliserar proletariatet till stöd för det imperialistiska kriget.

Från allra första stund var den engelska och franska imperialismens största bekymmer: hur skulle man kunna uppskjuta kriget, bevara myten om demokratin och ändå börja tränga ut Hitler och Mussolini från Spanien? Svaret var givet: en kompromiss mellan lojalisterna och fascisterna. Redan den 17 december 1936 förklarade Augur halvofficiellt att engelska agenter arbetade för ett lokalt vapenstillestånd i norr, medan franska agenter gjorde detsamma i Katalonien. Till och med socialpatrioten Zyromski sade i *Populaire* (3 mars 1937): ”Man kan se trevare som syftar till ett fredsfördrag, vilket inte bara skulle innebära slutet för den spanska revolutionen, utan också att alla redan uppnådda sociala framgångar skulle gå förlorade.” Caballerosocialisten Luis Araquistáin, ambassadör i Frankrike från december 1936 till maj 1937, förklarade senare: ”Vi har haft illusioner och förhoppningar och räknat för mycket med Londonkommittén, dvs med de europeiska demokratiernas hjälp. Nu är ögonblicket inne, då vi måste inse att vi inte kan räkna med någon avgörande hjälp från dem, utan tvärtom måste räkna med mycket motstånd från åtminstone en av dem.” (*Adelante*, 18 juli 1937.)

Negrínregeringen underordnade sig helt det engelsk-franska blocket. Och Negríns tal – särskilt det till Cortes den 1 oktober, där han talade om behovet av att förbereda freden, och hans tal efter Gijóns fall – visade att hans regering var beredd att följa de engelska och franska uppmaningarna att kompromissa.

Negríns ansikte var inte vänt mot slagfälten utan mot London och Paris. Regeringens inställning sammanfattades kort och koncist av den prolojalistiske Matthews, efter Gijóns fall: ”I stort sett är man här mer bekymrad över diskussionerna i London än över händelserna i norr.”

Matthews fortsatte:

”Ett avsnitt i premiärminister Negríns radiotal i natt uttryckte regeringens inställning så perfekt att det förtjänar att bevaras i skrift: ‘Ännu en gång försöker våra fiender med fina hårklyverier dra fördel av *de europeiska demokratiernas naturliga öppenhet*... Jag varnar nu världens fria länder, ty vår sak är deras sak. *Spanien kommer att acceptera alla utvägar för att lindra landets kval*, men låt inte demokratierna förföras av sina värsta fienders machiavellism och låt dem inte ännu en gång falla offer för ett tarvligt beslut.’” (*New York Times*, 24 oktober 1937.)

Detta avsnitt uttryckte verkligen regeringens inställning perfekt. Om denna politikskonsekvenser inte vore så tragisk för massorna, skulle man skratta högt åt bilden av det svekfulla Albions och Quai d’Orsays ”naturliga öppenhet”. Negrín var rädd att han skulle bli

helt övergiven och bad därför sina imperialistiska rådgivare komma ihåg att han ”accepterar alla utvägar för att lindra landets kval”. Hade han inte redan bevisat detta genom sitt förtryck av arbetarna?³⁸

Att den lojalistiska regeringen redan gått med på att stödja en kompromiss med fascisterna bekräftas inte bara av tillförlitliga revolutionära och borgerliga källor, utan också av en stalinistisk källa:

”En spansk regeringsrepresentant som var närvarande vid kung George VI: s kröning, beskrev huvuddragen av Valencias plan för att få slut på inbördeskriget för utrikesminister Eden. Vapenvila skulle tillkännages. Därefter skulle alla utländska trupper och frivilliga på bägge sidor omedelbart dras tillbaka. Under vapenvilan skulle frontlinjerna inte ändras. När alla utlänningar avlägsnats, skulle Storbritannien, Frankrike, Tyskland, Italien och Sovjetunionen upprätta en plan, som den spanska regeringen *på förhand åtog sig att följa*, och som skulle göra det möjligt att auktoritativt utröna den spanska nationens vilja med avseende på dess politiska och sociala framtid.” (Louis Fischer, *The Nation*, 4 september 1937)

I bästa fall skulle ett sådant arrangemang innebära en folkomröstning under de europeiska stormakternas överinseende. Om man tänker på att mer än halva det spanska folket fanns i Francokontrollerade områden, medan de tysk-italienska och engelsk-franska blocken tävlade om Francos vänskap, så kan man lätt föreställa sig folkomröstningens resultat: bägge sidornas borgerliga element enade i en bonapartistisk regim, till att börja med utsmyckad med formella demokratiska rättigheter, men en regim där massorna främst skulle hållas i schack av Francoarméernas väpnade styrka.

Dit ledde de engelska och franska imperialisternas väg, som redan accepterats av Negrín-regeringen. Det fanns emellertid fortfarande objektiva hinder: Franco hoppades vinna allt, och Italien och Tyskland uppmuntrade honom att kämpa vidare. Men så här mycket var klart: Om inte en total seger för Franco, en tanke som England och Frankrike redan försonat sig med, så var det bästa som kunde komma av den engelska och franska ”hjälpen” en gemensam regering tillsammans med fascisterna.

Stalin tyckte kanske att detta var ett surt äpple att bita i: Hur man än smyckade ut en kompromiss med fascisterna, så skulle det ändå bli ett fruktansvärt slag mot stalinisternas prestige i hela världen. Men hellre än att bryta med den sovjetiska politikens huvudmålsättning – att få till stånd en allians med den engelska och franska imperialismen – var Stalin beredd att underkasta sig en uppgörelse dikterad av dem. Han skulle ”finna et formel”. Samma argument som användes för att rättfärdiga Sovjetunionens inträde i noninterventionskommittén, skulle rättfärdiga det slutliga förräderiet mot Spaniens folk om de accepterades.

Låt oss upprepa dessa tarvliga argument:

”Sovjetunionen var definitivt inte för noninterventionsöverenskommelsen. Med tillräckligt stöd från socialistpartierna, arbetarrörelsen och den antifascistiska rörelsen över hela världen, kunde Sovjetunionen ha satt stopp för försöken att bilda noninterventionskommittén.”³⁹

Behöver vi påminna någon om att Stalin aldrig försökte mobilisera den internationella arbetarrörelsen, innan han gav sitt bifall åt noninterventionsplanerna? Varför måste Stalins regim ansluta sig till banditerna, om den inte förmår stoppa dem? Stalinisterna insåg mycket väl vilken roll England tänkte spela: ”Baldwinregeringens internationella agerande syftade

³⁸ ”Chautemps speglar borgarnas och fascisternas aversion mot Valencia. Därför uppmanar han hela tiden Valencia att moderera sitt agerande och betona regimens demokratiska karaktär.” Louis Fischers vittnesbörd! (*Nation*, 16 oktober 1937.)

³⁹ Harry Gannes, *How the Soviet Union Helps Spain*, november 1936. Detta var stalinisternas officiella ursäkt för sitt stöd till Londonkommittén.

till att behålla de blivande fascistiska diktaturernas sympati (och)... hindra en seger för folkfronten... Tillräckligt mycket har nu hänt... för att vi med bestämdhet skall kunna slå fast att Storbritannien har nått fram till en egen överenskommelse med general Franco.”⁴⁰ Men vad betydde Spaniens öde, den europeiska revolutionens framtid? Ingenting för Stalin, jämfört med den ömtåliga vänskapen med det imperialistiska Frankrike: ”Sovjetunionen kunde inte låta det komma till en öppen konflikt med Blum om noninterventionspakten, eftersom det skulle ha gynnat Hitler och den pronazistiska fraktionen i toryregeringen, som försökte provocera fram just en sådan situation.”⁴¹ Vad gör man då? Låtsas att noninterventionskommittén har sina fördelar: ”Hellre än att låta nazisterna och toryministrarna angripa Spanien i hemligt samförstånd, försökte Sovjetunionen göra *allt man kunde inom noninterventionskommittén* för att stoppa flödet av fascistiska vapen till Spanien!”⁴² Vi tvivlar inte heller på att Stalin kommer att försöka göra allt han kan *inom kompromisskommittén* för att få tillstånd ett rättvist arrangemang för lojalisternas deltagande i regeringen tillsammans med fascisterna.

De senaste månaderna, när den engelsk-franska planen tog slutlig form, fann Stalin ett nytt alibi – förutom den fransk-sovjetiska pakten och den ”kollektiva säkerheten” – för att driva in lojalisterna i ännu större beroende av det engelsk-franska blocket. Louis Fischer redogjorde för det i ganska oslipad form:

”Kriget i Spanien har antagit sådana proportioner och blivit så långvarigt att Ryssland inte ensamt kan bära bördan, särskilt inte om man måste hjälpa Kina också. Någon eller några andra nationer måste bidra... Om England räddar Spanien från Franco, skulle Ryssland kanske vara berett och i stånd att rädda Kina från Japan.” (*Nation*, 16 oktober 1937.)

Nu blir Kina ett alibi för att inte ge Spanien någon avgörande hjälp, medan Spanien fortfarande är ett alibi för att inte rädda Kina! ”Om England räddar Spanien från Franco...”

Också Kommunistiska Internationalen (naturligtvis) och socialistinternationalen ledde in Spaniens folk på den engelska och franska imperialismens väg. Förutom hyllande ansatser till penninginsamlingar, har de båda internationalerna bara uppmanat arbetarna att få ”sina” demokratiska regeringar att komma till Spaniens hjälp. Det ”internationella proletariatet” uppmanas ”tvinga igenom uppfyllandet av sina viktigaste krav för det spanska folket. Dessa krav är: omedelbart tillbakadragande av Italiens och Tysklands väpnade interventionsstyrkor; håvande av blockaden; erkännande av den lagliga spanska regeringens alla internationella rättigheter; tillämpning av Nationernas Förbunds stadgar mot de fascistiska angriparna.” (*Daily Worker*, 19 juli 1937.) Alla dessa ”krav” är uppmaningar till *regeringarna att handla*. Eftersom det franska socialistpartiet och det brittiska labourpartiet visste att regeringen bara skulle handla i händelse av krig, och eftersom deras kapitalistiska herrar gjort klart att de inte var redo för något krig än, så motsatte de sig alltför ivriga påstötningar från Komintern. Deras anklagelser mot Komintern för krigshets, kunde Dimitrov bara bemöta genom att kalla det ”ovärdiga spekulationer i de breda massornas antikrigsstämningar”! Men socialistpartiet och labourpartiet var överens med stalinisterna, när det gällde att lägga det spanska folkets öde i ”sina” respektive regeringars händer. För båda hade redan lovat stödja sina kapitalister i det kommande kriget.

Varifrån skulle det ledarskap komma, som kunde organisera de spanska massorna i en oförsonlig kamp mot förräderiet?

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Harry Gannes, *How the Soviet Union Helps Spain*.

⁴² Ibid.

Det kunde knappast komma från CNT:s ledande skikt, som inte varnat arbetarna för att hysa illusioner om hjälpen från England och Frankrike. Manifestet till världsproletariatet den 17 juli 1937, som förklarade att ”det finns bara en utväg: er hjälp”, förde också fram en paroll som var helt acceptabel för det borgerligt-stalinistiska blocket: ”Tryck på era regeringar för att få dem att fatta beslut som gynnar vår kamp.” Roosevelts Chicago-tal hyllades av CNT-pressen. Enligt *Solidaridad Obrera* (7 oktober) visade det, att ”demokratiernas enande i Europa bara kan uppnås genom kraftfulla aktioner mot fascismen”.

CNT-ledarna hängde fast vid sin gamla linje, och bad bara att formeln folkfront skulle ersättas med ”antifascistisk front”, så att de inte skulle tappa ansiktet när de återvände till regeringen. Många lokala anarkisttidningar, som stod massorna nära, speglade deras avsky för ledningens uppförande. En skrev:

”Att läsa en stor del av CNT-pressen och den anarkistiska pressen i Spanien gör oss indignerade eller rasande. Hundratals av våra kamrater dödades på Barcelonas gator under majstriderna, på grund av förräderiet från våra bundsförvanter i den antifascistiska kampen; enbart i Kastilien har nästan hundra kamrater feget mördats av kommunisterna; andra kamrater har mördats av samma parti i andra regioner; öppet och förtäckt bedrivs kampanjer mot anarkismen och CNT, fyllda med allt slags förtal och lögn, i syfte att förgifta och vända massorna mot vår rörelse. Och trots dessa brott fortsätter vår press att tala om enhet och politisk anständighet; den ber alla om lojalitet, lugn, uppriktighet, uppoffringar och alla de känslor, som bara vi känner och tror på, som de andra politiska grupperna bara utnyttjar för att dölja sitt maktbegär och förräderi... Att inte tala om sanningen nu är att förråda oss själva och proletariatet.” (*Ideal*, Bajo Llobregat, 30 september 1937.)

Men CNT-ledningens uppförande blev till och med ännu skamligare. Massornas bitterhet efter Santanders fall tvingade stalinisterna att göra några blidkande uttalanden och avbryta kampanjen mot CNT. Varpå även de mest vänstervridna CNT-drakarna omedelbart lovordade ”den korrigerande av kommunistpartiets politik som otvivelaktigt har inletts”. (*CNT*, 6 oktober.) Gijóns fall isolerade regeringen ännu mer från massorna och ledde till förhandlingar om CNT:s stöd. CNT-ledarna glömde alla klagomål och förklarade sig snabbt beredda att gå med i regeringen!

Om UGT-ledarna finns ännu mindre att säga. De hade inte ens öppnat munnen till POUM:s försvar. Caballero höll inte ett enda offentligt tal på fem månader, medan stalinisterna arbetade för att splittra UGT. Den pakt om aktionsenhet, som undertecknats av CNT och UGT den 9 juli och som kunde organiserat försvaret av arbetarnas elementära rättigheter, var och förblev dödfödd. Trots att Caballerogruppen uppenbarligen representerade en majoritet av socialistpartiets provinsfederationer, så sträckte den sig inte längre än till att protestera mot den icke-representativa Prieto-dominerade nationella kommitténs agerande. I stället för att fungera som bundsförvanter, försvagade UGT-ledarna de redan impotenta CNT-ledarna ännu mer.

POUM kunde inte längre tala om ett enhetligt parti. Det var definitivt splittrat. Ledningen hade hela tiden slagit mot vänsterflygeln, medan den smickrat och fjäskat för högerflygeln. *El Comunista* i Valencia bröt öppet mot partibeslutet, förde ut en uttalad folkfrontslinje och gled allt närmare stalinismen. En vecka innan partiet förbjöds tvingades centralkommittén till sist publicera en resolution (*Juventud Comunista*, 10 juni), där den säger: ”Den utvidgade centralkommittén... har enats om att föreslå kongressen att summariskt utesluta den fraktionella gruppen i Valencia som har motarbetat vårt partis revolutionära politik.”

Partikongressen hölls aldrig. Den hade planerats till den 19 juni och förekom av razziorna den 16 juni. POUM var helt oförberett för ett underjordiskt arbete, vilket framgår av razziornas enorma framgång. Hade kongressen ägt rum, skulle den ha funnit att partiets viktigaste sektioner, Barcelona och Madrid, står vänster om ledningen. En grupp på vänsterkanten krävde att partiet skulle ta avstånd från Londonbyrå och skapa en ny, Fjärde

International. En annan förklarade: ”Det har blivit uppenbart att det i vår revolution inte finns ett verkligt marxistiskt avantgardeparti.”

Det var alltså inte bland de existerande organisationerna som sådana, som man kunde leta efter ett nytt ledarskap för att förhindra en kompromiss med fascisterna. Lyckligtvis hade händelserna bara gått förbi ledarna. Ur CNT:s och UGT:s massor växte det fram nya kadrer, som sökte efter en

Speciellt utväg betydelsefulla var Durrutis vänner, ty de representerade en speciellt medveten brytning med anarkismens traditionella statsfientlighet. De proklamerade öppet behovet av demokratiska maktorgan, *juntas* eller sovjeter, för kapitalismens störtande. De pekade på vikten av statlig repression mot kontrarevolutionen. De förbjöds den 26 maj, men fick snart ut sin press igen. Trots regeringens, stalinisternas och CNT-ledningens trefaldiga förtryck, gav *Amigo del Pueblo* uttryck åt massornas strävan. *Libertad*, som också publicerades illegalt, var en annan olikvänlig anarkisttidning. Flera lokala anarkisttidningar, liksom den Frihetliga ungdomen och många lokala FAI-grupper, protesterade mot CNT-ledarnas kapitulation. Somliga valde fortfarande den hopplösa vägen med ”inga fler regeringar”. Men Durrutis vänners utveckling visade på en utveckling som alla revolutionära arbetare i CNT-FAI måste genomgå.

UGT-massorna och vänstersocialisterna hade länge visat sin otålighet med den klenmodiga ledningen. Men det första tydliga tecknet på en revolutionär kristallisering kom först i oktober, då mer än femhundra ungdomar lämnade den ”Förenade ungdomen” för att bygga upp en ny revolutionär socialistisk ungdomsorganisation. Den av stalinisterna framtvingade splittringen av UGT väckte samtidigt många vänsterinriktade arbetare till medvetande om nödvändigheten att rädda fackföreningarna från de stalinistiska splittrarna. I den här kampen ställdes alla grundläggande problem i den spanska revolutionen, frågan om fackföreningarnas klasskampslinje och det revolutionära partiets roll bland massorna. Ur den här kampen skulle det nya revolutionära partiets styrkor växa fram.

Detta var alltså bolsjevik-leninisternas gigantiska uppgift. Dessa fjärde internationalister, som POUM-ledningen drev under jorden till och med när revolutionen stod på höjdpunkten, som organiserades av uteslutna POUM-medlemmar först små våren 1937, som försöker finna en väg till massorna, de måste bidra till att älta samman POUM:s vänsterflygel, den revolutionära socialistiska ungdomsrörelsen och de politiskt medvetna CNT- och UGT-arbetarna, för att skapa det revolutionära partiets kadrer. Kan ett sådant parti, om det står på revolutionär grundval, vara något annat än ett parti baserat på Fjärde Internationalens plattform?

Var skulle det annars kunna söka efter internationella kamrater och internationellt samarbete? De andra och tredje internationalerna organiserade förräderiet mot det spanska folket. Inte heller var det någon tillfällighet, att POUM:s vänsterflygel krävde att man skulle ta avstånd från Londonbyrån, den så kallade Internationella byrån för revolutionär socialistisk enhet”. Ty detta centrum, som POUM var anslutet till, hade saboterat kampen mot Stalins lögner, vilka även drabbat POUM.

Medan POUM själv fördömde Moskvarättegångarna direkt och förde ut en ”trotskistisk” analys, gjorde Londonbyrån det rakt motsatta. Den vägrade samarbeta i en undersökningskommission om Moskvarättegångarna. Varför? Brockway – som just då kastade sig in i en ”enhetskampanj” tillsammans med kommunistpartiet – försade sig: det skulle ”skapa fördomar i sovjetkretsar”. Brockway föreslog därför... en undersökningskommission om trotskismen! När han kritiserades för detta, försvarade han sig genom att misstänkliggöra den av John Dewey ledda undersökningskommissionens objektivitet.

Under tiden sprängdes Londonbyrån. SAP (det Tyska Socialistiska Arbetarpartiet) angrep till att börja med Moskvarättegångarna, men övergav snart sin kritik av stalinismen och undertecknade en pakt för en tysk folkfront. *Juventud Comunista* (3 juni) rapporterade om splittringen av Londons ungdomsbyrå: ”SAP-ungdomen har intagit en stalinistisk och reaktionär hållning... SAP:s ungdomsorganisation har undertecknat ett av de skamligaste dokumenten i den tyska arbetarrörelsens historia.” Samma dag som POUM-ledningen arresterades som Gestapoagenter, hyllade Julio, PSUC:s ungdomsorgan (19 juni), ILP- och SAP-ungdomens politik under rubriken ”Trotskism är liktydigt med kontrarevolution” och påpekade stolt att Londonbyråns svenska filial sakta men säkert närmade sig en stalinistisk folkfrontspolitik.

En ännu ruttnare inställning hade POUM:s andra ”bundsförvanter”, Brandler- och Lovestone-grupperna. I ett helt årtonde hade dessa försvarat alla den stalinistiska byråkratins brott, eftersom de gjorde en falsk distinktion mellan Stalins politik i Sovjetunionen och Kominterns misslyckade politik i andra länder. När Zinovjev och Kamenev dödades, hyllade dessa stalinismens apologeter det avskyvärda dådet som en seger för sovjetisk rättvisa. De försvarade också den andra Moskvarättegången i februari 1937. Jag var själv närvarande på ett offentligt möte i Lovestones högkvarter, där Bertram Wolfe bad om ursäkt för att en POUM-representant just kallat rättegångarna för ett bedrägeri! Inte förrän efter avrättningen av de röda generalerna började Lovestonegruppen lägga om kursen – utan någon som helst förklaring. I tio år hade de gjort sitt yttersta för att hjälpa Stalin fästa etiketten kontrarevolutionär på trotskismen. Till och med när de tvingats acceptera Trotskijs analys av Stalins utrensningar, förblev de oförsonliga fiender till ett återupplivande av revolutionen, både i Ryssland och på andra håll. Efterhand som SAP, den svenska filialen, osv, lämnar Londonbyrån, ersätts de av Brandlers och Lovestones rörelser. Förändringen medför knappast någon förbättring!

Hur förberedde denna Internationella byrå för revolutionär socialistisk enhet försvaret av POUM? Dess möte den 6 juni 1937 antog två resolutioner. Resolution nr 1 sade:

”POUM ensamt har insett och klart uttalat sig om nödvändigheten att omvandla den antifascistiska kampen till en kamp mot kapitalismen under proletariats hegemoni. Detta är den verkliga orsaken till de våldsamma attackerna och anklagelserna mot POUM från kommunistpartiet och dess kapitalistiska allierade i folkfronten.”

Resolution nr 2 sade:

”Varje åtgärd som riktas mot Spaniens revolutionära arbetarklass är samtidigt ett stöd åt den franska och engelska imperialismen och ett steg mot en kompromiss med fascisterna.

Nu i farans stund vädjar vi till alla arbetarorganisationer i hela världen, och *särskilt* till den andra och tredje internationalen... låt oss äntligen ställa upp en enad front mot världsbourgeoisins förrädiska manövrer.” (Författarens kursiv)

En resolution åt vänstern, och en åt den halvstalinistiska högern – sådan är Londonbyrån.⁴³

⁴³ I *New Leader* av den 4 juni gav ILP:s ledare, Fenner Brockway, POUM vissa råd i det kritiska läget. Här är några avslöjande citat: ”Det är viktigt att POUM tillsammans med andra arbetargrupper koncentrerar sig på kampen mot Franco... Det spanska kommunistpartiet kritiserade med rätta den bristande samordningen vid fronten och de väpnade styrkornas dåliga organisation. POUM måste se upp så att det inte verkar som om man motsätter sig förslag, som gör kampen mot Franco effektivare. Men det innebär inte att man utan protester måste acceptera en återgång till den gamla arméns reaktionära struktur.” Sådana råd kommer man med en vecka innan POUM olagligförklarades! Att POUM:s *viktigaste* uppgift var att föra en oförsonlig kamp mot regeringen, utan minsta förtroende för UGT- och CNT-ledarna, att föreslå en enhetsfront för det konkreta, dagliga försvaret av arbetarnas elementära rättigheter och att omedelbart kombinera legalt arbete med illegalt – det övergick naturligtvis Brockways fattningsförmåga. Samma nummer innehåller ett brev från ILP:s representant i Spanien, McNair, till stalinisternas ledare, Dutt, som börjar så här: ”Det är smärtsamt för mig att tvingas in i polemik med en kamrat från kommunistpartiet med tanke på min önskan att se enhet mellan arbetarklassens partier... Jag är

”Men de principer som ni föreslår för de spanska massornas omgruppering, är de inte skrivbordskonstruktioner som massorna känner sig främmande för? Och är det inte för sent?”

Nej! Vi revolutionärer är de enda realisterna i hela världen. Ty vi formulerar bara massornas fundamentala önskningsar, ja, vad de redan på sitt eget sätt säger själva. Vi klargör bara vilka slags redskap massorna behöver för att uppnå vad de eftersträvar, framför allt det revolutionära partiets och arbetarstatens natur. Det är aldrig för sent för massorna att börja kämpa för sin frihet. Pessimism och skepsis är en lyx för fåtalet. Massorna har inget annat val än att kämpa för livet och sina barns framtid.

Om vår analys inte har belyst den spanska revolutionens inre drivkrafter, låt oss erinra oss vad Durruti sade på Aragoniens slagfält, när han ledde den dåligt beväpnade milisen i den enda verkliga framryckningen under hela inbördeskriget. Han var ingen teoretiker, men väl en aktiv massledare. Desto bättre uttrycker hans ord de klassmedvetna arbetarnas revolutionära världssyn. CNT-ledarna har begravt dessa ord djupare än de begravde Durruti! Men vi får inte glömma bort dem:

”För oss gäller det att krossa fascismen en gång för alla. Ja, och det trots regeringen.

Det finns ingen regering i världen som kämpar mot fascismen till sista andetaget. När bourgeoisin ser makten glida ur sina händer, tar den sin tillflykt till fascismen för att bevara sin makt. Spaniens liberala regering kunde ha oskadliggjort de fascistiska elementen för länge sedan. I stället vände den kappan efter vinden, kompromissade och sölade. Till och med nu i detta ögonblick finns det folk i regeringen som vill gå försiktigt fram med rebellerna. Man vet aldrig, förstår du – han skrattade – den nuvarande regeringen kan komma att behöva rebellstyrkorna för att krossa arbetarrörelsen...

Vi vet vad vi vill. För oss betyder det ingenting att det finns en stat som heter Sovjetunionen någonstans i världen, för vars fred och lugn Stalin offrade Tysklands och Kinas arbetare åt fascismen. Vi vill ha en revolution här i Spanien, nu, inte efter nästa europeiska krig. Vi ställer till med mycket mer bekymmer för Hitler och Mussolini just nu med vår revolution än hela den ryska Röda Armén. Vi visar den tyska och italienska arbetarklassen hur man handskas med fascismen.

Jag väntar mig inte att någon regering i världen skall hjälpa en frihetlig revolution. Intressekonflikter mellan olika imperialistmakter kan kanske ha en viss betydelse för vår kamp. Det är mycket möjligt. Franco gör sitt bästa för att dra in Europa i konflikten. Han drar sig inte för att släppa loss Tyskland mot oss. Men vi väntar oss ingen hjälp, inte ens från vår egen regering när allt kommer omkring.”

”Ni kommer att sitta på en ruinhög, om ni vinner kriget”, sade Van Paasen.

Durruti svarade:

”Vi har alltid levt i råtthål i slummen. Vi kommer att kunna anpassa oss en tid. Ni får inte glömma bort att vi också kan bygga. Det är vi som har byggt palatsen och städerna, här i Spanien, i Amerika, överallt. Vi, arbetarna, kan bygga andra i deras ställe. Och bättre. Vi är inte det minsta rädda för ruiner. Vi skall ta över världen. Det finns det inte det minsta tvivel om. Bourgeoisin kan förstöra och riva ned sin egen värld innan den lämnar historiens scen. Vi bär på en ny värld, här, i våra hjärtan. Den världen växer nu, i detta ögonblick.”⁴⁴

10 november 1937

fortfarande av den åsikten ... ‘vad vi måste komma ihåg är att enhetskampanjen här i Storbritannien skall skapa enhet i Spanien och inte låta den spanska oenigheten spränga enhetskampanjen i Storbritannien...’”

⁴⁴ Pierre Van Paasens intervju med Durruti i *Toronto Star*, september 1936.

Efterord

Fängslandet av arbetare och bönder, och ”republikanska” officerare som öppnar frontlinjerna för fascisterna: det är historien om det lojalistiska Spanien från november 1937 till maj 1938. Vi har varken tid eller plats att tillägga mer än några rader om detta, eftersom boken redan är försenad.

General Sebastian Pozas kan vara en passande symbol för perioden: officer under den republikansk-socialistiska koalitionen 1931-1933; officer under Lerroux-Gil Robles' *bienio negro* 1933-1935. Krigsminister innan fascistrevolten bröt ut. Han rörde upp himmel och jord för att komma bort från Madrid, när det såg som mörkast ut i november 1936. När Kataloniens autonomi avskaffades och CNT-trupperna till sist helt underordnades den borgerliga regimen, utnämndes Pozas till befälhavare för alla väpnade styrkor i Katalonien och på Aragonfronten. Han rensade effektivt ut CNT:s och POUM:s ”okontrollerbara” medlemmar ur arméerna, genom att se till att hela divisioner utplånades, när de skickades ut i skottlinjen utan artilleri- eller flygskydd. ”Kamrat: Pozas, som hedrade PSUC:s centralkommittés plenarmöte med sin närvaro, var ”uppenbarligen” rätt man att hålla Aragonfronten mot Franco. ...Nu sitter han i ett Barcelonafängelse, anklagad för att ha förrått Aragonfronten till Franco – och den militära sidan av saken är blott alltför uppenbar.

Konsekvenserna av alliansen med den ”republikanska” bourgeoisin, av folkfrontsprogrammet, framgår nu klart. Fascisterna har nått fram till Medelhavet. De har delat de återstående anti-fascistiska styrkorna i två delar. För tillfället har kapplöpningen mellan Franco och proletariats omgrupperingsprocess vunnits av Franco. Stalinisterna, Prieto-, Caballero-socialisterna och anarkistledarna har visat sig vara oöverkomliga hinder på vägen mot en omgruppering. De har underlättat Francos seger oerhört.

Dessa brottslingar kommer snart att råka i luven på varandra. De kommer att försöka lägga skulden på varandra. Dessa försök kommer att avslöja mycket mer om de intriger, som de använde sig av för att binda arbetarna och bönderna till händer och fötter, och som omöjliggjorde en framgångsrik avslutning på kriget mot Franco. Men vi vet redan tillräckligt mycket för att kunna säga, att det inte finns någon ursäkt som kan rentvå dem. Alla – stalinister, socialister och anarkister – är lika skyldiga till förräderiet mot, sina anhängare. Alla har förrått arbetarnas och böndernas intressen – mänsklighetens intressen – till fascismens bestialiska regemente.

Många kommer att fly från Franco, som de stalinistiska och socialdemokratiska funktionärerna flydde från Hitler. Men de miljontals arbetarna och bönderna kan inte fly. För dem kvarstår fortfarande uppgiften att krossa fascismen, i dag, i morgon eller i övermorgon, så länge liv existerar. Att kämpa eller ätt krossas – de har inget annat alternativ. Det spanska proletariats – krossat mellan stalinisterna-preussarna och Franco-Versaille, som Berneri uttryckte det – kan fortfarande tända en brand som lyser upp hela världen. På andra sidan Pyrenéerna, där folkfrontsperioden går mot sitt slut liksom i Spanien, kan denna brand förenas med det franska proletariats förhoppningar, vilket nu står inför valet mellan naken borgerlig diktatur och revolutionens väg.

Men om revolutionens brand inte bryter ut, eller om den kvävs, vad händer då?

De tragiska lärdomarna av Spanien är ändå av stor vikt för den amerikanska arbetarklassen och kan tillämpas direkt på ”rent amerikanska” problem.

Här kommer frågan snart nog att ställas lika obevekligt som i Spanien eller Frankrike. Den enkla sanningen är att den amerikanska kapitalismen hamnat i en sådan återvändsgränd att den inte längre kan föda sina egna slavar. En lika stor arbetslöshetsarmé som den 1932 mottar nu ur Roosevelts hand en bråkdel av den otillräckliga hjälp de erbjöds 1933. Produktions-

indexet sjunker fyra till sex gånger så snabbt som under nedgången 1929-1932. Regeringen förbereder kallblodigt ett imperialistiskt krig för att "lösa" sina problem. Kriser, arbetslöshet, krig – detta har blivit "normala" företeelser för den nedåtgående kapitalismen. Sedan 1929 har Amerika "europeiserats". Vi står här inför samma problem som det europeiska proletariet har stått inför alltsedan kriget.

Pessimism och defaitism, dessa reaktioner tillhör fåtalet, de som låter de reformistiska förräderierna i Europa rättfärdiga att de amerikanska massorna överlämnas åt samma öde. Men pessimismen och defaitismen är främmande för arbetarna och de förtryckta massorna i städerna och på landsbygden. De *måste* kämpa eller krossas – de har inget annat val. Den amerikanska arbetarklassens stora, outtömliga kraft är den internationella arbetarrörelsens största tillgång. Den har ännu inte utnyttjats, inte kastats in i striden. De senaste fyra åren har det amerikanska proletariet gett prov på sina resurser och sin makt, på ett sätt som många av oss inte drömde om 1933. Det har organiserat sig i den amerikanska kapitalismens viktigaste fästning – stål-, gummi-, bilindustrin. Det kan kasta fästningen överända – om det vill och om det har en ledning som kan tillgodogöra sig lärdomarna av katastroferna.

Den här bokens uppgift är att ge den klassmedvetne arbetaren och hans bundsförvanter i Amerika ett bakgrundsmaterial för att kunna förstå varför det spanska proletariet besegrades, och vem som förrådade det.

De spanska arbetarnas och böndernas hjältemod får inte ha varit förgäves. Ur deras utmattade händer kan de amerikanska arbetarna överta fanan och fortsätta kampen på liv och död mot kapitalismen. Måtte de fatta den med hjälp av ett avantgarde som tillgodogjort sig de fruktansvärda lärdomarna av Ryssland, Spanien och Frankrike! Måtte de fatta den med hittills oanad styrka och övertygelse, och föra den vidare till segern, inte bara sin egen, utan hela den arbetande mänsklighetens seger!

Minneapolis, 5 maj 1938.

Förläggarens efterord

I maj 1938, när efterordet till *Revolution och Kontrarevolution i Spanien* avslutats, var den spanska republikens öde beseglat. De elva månader som återstod innan de öppna fientligheterna upphörde bevittnade bara ett allt maktlösare motstånd, medan Francos styrkor erövrade den ena utposten efter den andra. På den republikanska sidan utmärktes krigets sista månader av att generalstaben förrådade soldaterna; arméer drogs tillbaka utan att befolkningen informerades; revolutionära divisioner förintades fysiskt – ofta genom att de skickades ut i strid dåligt beväpnade och utan flyg- och artilleristöd; oförstörda städer överlämnades till fienden; och "segerregeringens" medlemmar deserterade.

I september 1938 fullbordade München-överenskommelsen scenariot för det andra världskriget. En månad senare slutade rättegången mot POUM-ledarna, som arresterats i mitten av 1937, med att de frikändes från anklagelserna för förräderi och spionage. De dömdes emellertid till fängelse för sin roll i majstriderna 1937. I november drogs de internationella brigaderna tillbaka. Det tunga bombardemanget av Barcelona som inletts i januari 1938 slutade ett år senare med Barcelonas kapitulation; Azaña flydde till Frankrike, där han senare avgick. Den 5 mars 1939 grep "Juntan för nationens försvar", ledd av överste Casado, makten från det som återstod av den av kommunistpartiet uppbackade Negrínregeringen, och koncentrerade sig på att spåra upp och skjuta kända stalinister som inte hunnit lämna landet. Juntans andra syfte var att överlämna styret till Franco, vilket den lyckades med i slutet av månaden. Därmed skingrades de sista illusionerna om att de allierade skulle ingripa i sista minuten för att hindra Francos seger. Bara sex månader efter att ridån gick ner över slagfältet i Spanien, gick den upp igen för pakten mellan Stalin och Hitler och den inledande fasen av andra världskriget.

Läsare som är intresserade av den spanska revolutionen och inbördeskriget bör också läsa *The Spanish Revolution* (1931-39) av Leo Trotskij (Pathfinder Press, 1973) Boken innehåller den ryska revolutionärens politiska värdering av händelserna i Spanien dag för dag. Trotskij föreslog en av artiklarna i den, ”*Lärdomarna av Spanien – den sista varningen*”, som förord till den första upplagan av *Revolution och kontrarevolution i Spanien*. [Åtskilliga av Trotskijs texter om Spanien finns på marxistarkivet i svenska översättningar, inklusive den nämnda artikeln. Se [Trotskij om Spanien](#).].

Person- och sakregister

Adelante: Socialistpartiets tidning.

Azaña y Díaz, Manuel (1880-1940): ledare för den Republikanska vänstern; premiärminister i den republikanska regeringen 1931 och 1936; president från maj 1936 till 1939.

La Batalla: POUM:s tidning.

CNT: Nationella Arbetarkonfederationen, den anarkosyndikalistiska fackföreningsfederationen.

Kommunistiska vänstern: trotskisterna.

Kommunistpartiet: Kominterns officiella (stalinistiska) sektion.

Companys y Jover, Luis (1883-1940): ledare för den katalanska Esquerran; Kataloniens guvernör från 1934.

Durruti, Buenaventura (1883-1936): ledare för vänsteranarkisterna; dödad under kampen om Madrid.

Esquerran: Katalanskt parti som representerade den lägre medelklassen.

FAI: Iberiska Anarkistfederationen, kontrollerad av CNT; uppdelad i en vänsterflygel (ledd av Durruti) och en högerflygel (ledd av García Oliver).

Franco y Bahamonde, Francisco (1892-1975): Det nationalistiska Spaniens militära ledare.

Durrutis vänner: oliktänkande anarkister som fördömde ledarnas klassarbetspolitik.

García Oliver, José (1901-1980): spansk högeranarkist; justitieminister från 1936.

Giral, José (1879-1962): flottminister; premiärminister juli-september 1936

Ibarruri, Dolores ("La Pasionaria") (1895-1989): en av det spanska kommunistpartiets ledare.

Largo Caballero, Francisco (1869-1946): ledare för vänstersocialisterna; premiärminister september 1936 – maj 1937.

Lerroux, Alejandro (1864-1949): ledare för radikalpartiet; premiärminister under "bienio negro" 1933-1936

Mundo Obrero: Kommunistpartiets tidning.

Negrín López, Juan (1889-1956): republikens siste premiärminister, ersatte Largo Caballero 1937.

Nin, Andrés (1892-1937): ledare för de spanska trotskisterna, tills de bröt med Trotskij 1935 och bildade POUM; mördad av Stalins polis.

Folkfront: en regeringskoalition med kommunist- och socialistpartier tillsammans med borgerliga partier på ett liberalt kapitalistiskt program.

POUM: Arbetarpartiet för marxistisk enhet, bildat i september 1935 genom en sammanslagning av Nins Kommunistiska Vänster med Mauríns Arbetar- och bondeböcker.

Prieto y Tuero, Indalecio (1883-1962): ledare för socialistpartiets högerflygel; flyg- och flottminister i Largo Caballeros regering; stannade kvar i Negríns regering till 1938.

PSUC: Det förenade socialistiska och stalinistiska partiet i Katalonien (från 1936).

Republikaner: gemensamt begrepp för de partier och individer som stödde folkfrontsregeringen mot Francos nationella front; flera borgerliga partier hade ordet "republikanskt" i sitt namn.

Trotskyj, Leo (1879-1940): en av Stalin utvisad ledare för den ryska revolutionen, som organiserade den Fjärde Internationalen för att föra vidare marxismens och leninismens revolutionära traditioner.

UGT: Allmänna Arbetarunionen; den andra större fackföreningsfederationen i Spanien; ledd av socialistpartiet.